

Powiat Drawski

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU DRAWSKIEGO NA LATA 2015-2018 Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2019-2022

Drawsko Pomorskie, 2015 rok

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU DRAWSKIEGO NA LATA 2015-2018 Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2019-2022

ZAMAWIAJĄCY:

Powiat Drawski
Plac Elizy Orzeszkowej 3
78-500 Drawsko Pomorskie
powiatdrawski@powiatdrawski.pl

WYKONAWCA:

TERRA PROJEKT Danuta Mazurczak, Joanna Witkowska s.c.
Ul. Katowicka 59a/18, 61-131 Poznań
tel. +48 692 290 324
biuro@terraprojekt.pl, www.terraprojekt.pl

Spis treści:

1.	WSTĘP	9
1.1.	Podstawa prawna opracowania	9
1.2.	Metodyka sporządzenia Programu i jego struktura.....	9
2.	PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA PROGRAMU.....	10
2.1.	Wprowadzenie.....	10
2.2.	Uwarunkowania zewnętrzne	10
2.2.1.	Polityka Ekologiczna Państwa	10
2.2.2.	Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego.....	11
2.2.3.	Program Ochrony Środowiska Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2012-2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016-2019	12
2.2.4.	Plan gospodarki odpadami dla województwa zachodniopomorskiego na lata 2012-2017 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018-2023	15
2.3.	Uwarunkowania wewnętrzne	17
2.3.1.	Strategia Rozwoju Powiatu Drawskiego na lata 2015-2025.....	17
2.4.	Nadrzędny cel Programu i priorytety ochrony środowiska Powiatu Drawskiego.....	18
3.	OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA POWIATU DRAWSKIEGO	19
3.1.	Położenie i podział administracyjny	19
3.2.	Demografia.....	22
3.3.	Gospodarka.....	23
3.4.	Rolnictwo.....	25
3.5.	Turystyka.....	25
3.6.	Poligon Drawski.....	31
3.7.	Infrastruktura techniczna.....	31
3.7.1.	Komunikacja.....	31
3.7.2.	Sieć wodociągowa	33
3.7.3.	Sieć kanalizacyjna.....	35
3.7.4.	Oczyszczalnie ścieków	37
3.7.5.	Zaopatrzenie mieszkańców w gaz	40
3.7.6.	Zaopatrzenie mieszkańców w energię elektryczną i energię ciepłą	41
3.8.	Ukształtowanie powierzchni ziemi.....	42
3.9.	Klimat	44
4.	OCHRONA ZASOBÓW NATURALNYCH	44
4.1.	Ochrona przyrody.....	44
4.1.1.	Obszary Natura 2000.....	45
4.1.2.	Park krajobrazowy.....	53
4.1.3.	Rezerваты przyrody	54
4.1.4.	Obszary chronionego krajobrazu	57
4.1.5.	Użytki ekologiczne	57
4.1.6.	Pomniki przyrody.....	59
4.2.	Ochrona i zrównoważony rozwój lasów	59
4.2.1.	Stan zdrowotny i sanitarny lasów.....	63
4.3.	Tereny zieleni urządzonej	65
4.4.	Ochrona powierzchni ziemi.....	66
4.5.	Gospodarowanie zasobami geologicznymi.....	69
5.	POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA I BEZPIECZEŃSTWA EKOLOGICZNEGO	72
5.1.	Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego	72
5.1.1.	Jakość powietrza.....	80
5.2.	Odnawialne źródła energii.....	84
5.2.1.	Energia wiatru	85
5.2.2.	Energia wodna	86
5.2.3.	Energia słoneczna.....	86

5.2.4.	Energia geotermalna.....	86
5.2.5.	Biomasa i biogaz.....	87
5.3.	Ochrona wód.....	88
5.3.1.	Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi.....	88
5.3.2.	Zasoby wodne.....	89
5.3.3.	Jakość wód.....	96
5.3.4.	Zapobieganie powodziom i suszom.....	104
5.4.	Ochrona przed hałasem.....	107
5.5.	Oddziaływanie pól elektromagnetycznych.....	110
5.6.	Racjonalna gospodarka odpadami.....	113
5.6.1.	Odpady komunalne – ilość, rodzaj i sposób zagospodarowania.....	113
5.6.2.	Istniejący system gospodarki odpadami.....	114
5.6.3.	Instalacje do odzysku i unieszkodliwiania odpadów.....	115
5.7.	Przeciwdziałanie poważnym awariom.....	117
5.8.	Edukacja ekologiczna społeczeństwa.....	118
6.	STRATEGIA OCHRONY ŚRODOWISKA POWIATU DRAWSKIEGO.....	121
6.1.	Priorytety i cele ekologiczne.....	121
6.2.	Harmonogram realizacji działań na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019-2022.....	122
7.	ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM.....	133
8.	MECHANIZMY FINANSOWE REALIZACJI PROGRAMU.....	136
9.	MONITORING REALIZACJI PROGRAMU.....	140
10.	PODSUMOWANIE.....	143
	Wykorzystane materiały.....	144
	Wyjaśnienie skrótów.....	145

Spis tabel

Tabela 1	Powierzchnia poszczególnych gmin powiatu w 2014 roku.....	19
Tabela 2	Struktura użytkowania gruntów w Powiecie Drawskim w 2014 roku.....	21
Tabela 3	Liczba ludności wg faktycznego miejsca zamieszkania w latach 2010-2014.....	22
Tabela 4	Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w 2014 roku.....	23
Tabela 5	Pracujący według rodzajów działalności w 2013 roku.....	24
Tabela 6	Stopa bezrobocia w latach 2011-2014 w Powiecie Drawskim na tle kraju i województwa zachodniopomorskiego.....	24
Tabela 7	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na koniec grudnia 2014 roku.....	24
Tabela 8	Ilość gospodarstw rolnych na terenie Powiatu Drawskiego.....	25
Tabela 9	Baza noclegowa na terenie powiatu.....	31
Tabela 10	Wykaz dróg wojewódzkich.....	32
Tabela 11	Sieć wodociągowa na terenie poszczególnych gmin wg stanu na 2014 rok.....	33
Tabela 12	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej na terenie gmin Powiatu Drawskiego w latach 2011 - 2013.....	33
Tabela 13	Wykaz ujęć wody na terenie poszczególnych gmin.....	34
Tabela 14	Sieć kanalizacyjna na terenie poszczególnych gmin wg stanu na 2014 rok.....	36
Tabela 15	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej na terenie gmin Powiatu Drawskiego w latach 2011 - 2013.....	36
Tabela 16	Wykaz zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie powiatu.....	37
Tabela 17	Gospodarka ściekowa na terenie powiatu w latach 2011-2013.....	37
Tabela 18	Wykaz oczyszczalni ścieków.....	38
Tabela 19	Średnie roczne wskaźniki w ściekach dopływających do oczyszczalni i odpływających z oczyszczalni ścieków.....	38
Tabela 20	Charakterystyka aglomeracji na terenie powiatu (według sprawozdania z KPOŚK za 2014 r.).....	39

Tabela 21	Sieć gazowa na terenie powiatu drawskiego w latach 2011-2013	40
Tabela 22	Energia elektryczna na terenie powiatu drawskiego w latach 2011-2013	41
Tabela 23	Sieć ciepła na terenie powiatu drawskiego w latach 2011-2013	41
Tabela 25	Leśnictwo na terenie powiatu w 2013 roku	59
Tabela 26	Powierzchnia odnowień lasu na terenie powiatu drawskiego w latach 2012-2014	63
Tabela 27	Tereny zieleni urządzonej w Powiecie Drawskim w 2013 roku	66
Tabela 28	Odczyn i potrzeby wapnowania gleb na terenie powiatu drawskiego, na podstawie wykonanych badań w 2013 i 2014 roku.....	67
Tabela 29	Zasobność gleb w makroelementy, na podstawie wykonanych badań w 2013 i 2014 roku	68
Tabela 30	Odczyn i potrzeby wapnowania gleb w poszczególnych gminach powiatu, na podstawie wykonanych badań gleb w 2014 roku	68
Tabela 31	Zasobność gleb w makroelementy na terenie poszczególnych gmin powiatu, na podstawie wykonanych badań gleb w 2014 roku	69
Tabela 32	Wykaz złóż kopalin (wg stanu 31 grudnia 2014 roku)	70
Tabela 33	Wykaz wydanych koncesji na wydobywanie kopalin	71
Tabela 34	Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych* na terenie powiatu drawskiego w latach 2011-2014	73
Tabela 35	Wielkość emisji substancji do powietrza na podstawie wydanych pozwoleń zintegrowanych i decyzji na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza	74
Tabela 36	Wielkość emisji substancji do powietrza na terenie powiatu drawskiego w 2013 r. na podstawie Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.....	75
Tabela 37	Średni dobowy pomiar ruchu w 2010 roku	78
Tabela 38	Stężenia średnioroczne dwutlenku azotu i dwutlenku siarki w punkcie pomiarowych w Kaliszu Pomorskim.....	80
Tabela 39	Klasa strefy zachodniopomorskiej w 2014 roku – kryteria dla ochrony zdrowia	82
Tabela 40	Klasa strefy zachodniopomorskiej w 2014 roku – kryteria dla ochrony roślin	82
Tabela 41	Zużycie wody w latach 2010 i 2013 na terenie powiatu drawskiego	88
Tabela 42	Zużycie wody na cele gospodarki w gminach powiatu drawskiego.....	89
Tabela 43	Wskaźnik zużycia wody na jednego mieszkańca	89
Tabela 44	Wykaz cieków przepływających przez obszar powiatu.....	90
Tabela 45	Wykaz jezior na terenie powiatu drawskiego.....	92
Tabela 46	Jednolite Części Wód Powierzchniowych na terenie poszczególnych gmin.....	97
Tabela 47	Ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych płynących w 2012 roku.....	100
Tabela 48	Ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych stojących w 2013 roku.....	101
Tabela 49	Jakość wód podziemnych w 2012 roku	103
Tabela 50	Wykaz urządzeń piętrzących	104
Tabela 51	Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku powodowanego przez poszczególne grupy źródeł hałasu, z wyłączeniem hałasu powodowanego przez starty, lądowania i przeloty statków powietrznych oraz linie elektroenergetyczne, wyrażone wskaźnikami $L_{Aeq D}$ i $L_{Aeq N}$, które to wskaźniki mają zastosowanie do ustalania i kontroli warunków korzystania ze środowiska, w odniesieniu do jednej doby.....	108
Tabela 52	Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku powodowanego przez poszczególne grupy źródeł hałasu, z wyłączeniem hałasu powodowanego przez starty, lądowania i przeloty statków powietrznych oraz linie elektroenergetyczne wyrażone wskaźnikami L_{DWN} i L_N , które to wskaźniki mają zastosowanie do prowadzenia długookresowej polityki w zakresie ochrony przed hałasem	109
Tabela 53	Wykaz stacji bazowych telefonii komórkowej	111
Tabela 54	Ilość odebranych odpadów komunalnych z terenu poszczególnych gmin powiatu drawskiego w latach 2013-2014	114
Tabela 55	Instalacje do przetwarzania odpadów na terenie powiatu wg stanu na dn. 31 grudnia 2014 r.	116
Tabela 56	Składowiska odpadów komunalnych posiadające decyzję na ich zamknięcie.....	117

Tabela 57	Harmonogram działań na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019-2022	123
Tabela 58	Zadania inwestycyjne zaplanowane do realizacji w latach 2015-2018 oraz 2019-2022	128
Tabela 59	Mierniki monitorowania efektywności Programu.....	141

Spis rysunków

Rysunek 1	Położenie Powiatu Drawskiego na tle województwa zachodniopomorskiego (źródło: www.gminy.pl).....	19
Rysunek 2	Podział administracyjny Powiatu Drawskiego.....	20
Rysunek 3	Położenie powiatu na tle jednostek fizyczno-geograficznych (źródło: www.geoportal.gov.pl)	43
Rysunek 4	Obszary Natura 2000 na terenie powiatu drawskiego (źródło: geoportal.gov.pl).....	53
Rysunek 5	Struktura gleb na terenie powiatu drawskiego.....	67
Rysunek 6	Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (źródło: www.epsh.pgi.gov.pl).....	95
Rysunek 7	Jednolite części wód podziemnych na terenie powiatu (źródło: www.epsh.pgi.gov.pl)....	96

Spis wykresów

Wykres 1	Liczba ludności Powiatu Drawskiego wg faktycznego miejsca zamieszkania w latach 2011-2014 (źródło: Bank Danych Lokalnych GUS).....	22
Wykres 2	Zieleń urządzona na terenie powiatu drawskiego (wg Banku Danych Lokalnych GUS 2013 rok)	66

1. WSTĘP

1.1. Podstawa prawna opracowania

Podstawą prawną opracowania Programu ochrony środowiska dla Powiatu Drawskiego jest art.17 ust.1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232, ze zm.), który zobowiązuje powiat do opracowania i uchwalania Programu ochrony środowiska uwzględniając cele zawarte w strategiach, programach i dokumentach programowych do realizacji ochrony środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W związku z ustawą z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2014 r. poz. 1101) politykę ekologiczną państwa, zgodnie z którą opracowywane były programy ochrony środowiska, zastąpiono polityką ochrony środowiska, która m.in. winna być prowadzona za pomocą wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska. Zgodnie z art. 14 ust. 1. Polityka ochrony środowiska jest prowadzona na podstawie strategii rozwoju, programów i dokumentów programowych, o których mowa w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712, z późn. zm.).

Program ochrony środowiska, po zaopiniowaniu przez organ wykonawczy województwa uchwalany jest przez Radę Powiatu Drawskiego.

Poprzedni dokument został przyjęty uchwałą Nr L/272/2010 Rady Powiatu Drawskiego z dnia 17 września 2010 roku w sprawie uchwalenia „Aktualizacji Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Drawskiego na lata 2008-2015” oraz „Aktualizacji Planu Gospodarki Odpadami dla Powiatu Drawskiego na lata 2009-2016”.

1.2. Metodyka sporządzenia Programu i jego struktura

Do opracowania „Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Drawskiego na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019-2022” zwanego w dalszej części dokumentu Programem, przyjęto następującą metodologię:

1. Określono diagnozę stanu środowiska przyrodniczego na terenie Powiatu Drawskiego, zawierającą charakterystykę poszczególnych komponentów środowiska oraz identyfikację i rejonizację zagrożeń w kontekście polityki ekologicznej państwa i województwa, a także w kontekście wymagań i standardów Unii Europejskiej.
2. Określono działania mające na celu poprawę stanu aktualnego w zakresie ochrony środowiska poprzez wyznaczenie celów i priorytetów ekologicznych, poziomów celów długoterminowych, harmonogramu przedsięwzięć ekologicznych na terenie powiatu oraz środków niezbędnych do osiągnięcia założonych celów, w tym mechanizmów prawno-ekonomicznych i środków finansowych,
3. Określono zasady monitorowania efektów wdrażania *Programu*.

Charakterystykę powiatu oraz diagnozę stanu środowiska naturalnego na terenie Powiatu Drawskiego sporządzono głównie na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS), Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Szczecinie (WIOŚ), Starostwa Powiatowego w Drawsku Pomorskim oraz Urzędów Gmin i Miast Powiatu Drawskiego. Do opracowania wykorzystano również dane uzyskane z niżej wymienionych jednostek:

- Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego,
- Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Szczecinie (RDOŚ),
- Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie (RZGW),
- Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Drawsku Pomorskim (PSSE),
- Okręgowa Stacja Chemiczno - Rolnicza w Koszalinie (OSCHR),

- Zachodniopomorski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Szczecinie (ZZMiUW),
- Nadleśnictwa: Świdwin, Borne Sulinowo, Czaplinek, Drawsko, Połczyn, Świerczyna, Złocieniec,
- Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Oddział w Szczecinie,
- Zachodniopomorski Zarząd Dróg Wojewódzkich w Koszalinie (ZZDW).

Dane o stanie środowiska naturalnego podane są według stanu na dzień 31 grudnia 2013 roku, tam gdzie było możliwe podane zostały dane bardziej aktualne.

2. PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA PROGRAMU

2.1. Wprowadzenie

Zgodnie z art. 14 ust. 1. ustawy Prawo ochrony środowiska w Programie uwzględniono zapisy ze strategii rozwoju, programów i dokumentów programowych przyjętych na szczeblu krajowym, wojewódzkim i powiatowym.

Podstawowym dokumentem w kształtowaniu Programu ochrony środowiska pełni *Polityka Ekologiczna Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016*. Dokumentami szczebla wojewódzkiego są: *Program Ochrony Środowiska Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2012-2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016-2019*, *Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego* oraz *Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2012-2017 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018-2023*.

Polityka ochrony środowiska Powiatu Drawskiego kształtowana jest również przez uwarunkowania wewnętrzne, a podstawowym dokumentem jest *Strategia Rozwoju Powiatu Drawskiego na lata 2015-2025*.

2.2. Uwarunkowania zewnętrzne

2.2.1. Polityka Ekologiczna Państwa

Polityka Ekologiczna jest dokumentem strategicznym, określającym cele i priorytety ekologiczne, a poprzez to wskazującym kierunek działań koniecznych dla zapewnienia właściwej ochrony środowisku przyrodniczemu. Do realizacji tych założeń władze samorządowe przygotowują odpowiednio wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska.

Cele pośrednie, to przede wszystkim nacisk na ochronę powietrza i przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz spełnianie standardów określonych przez UE w tym temacie. Dla terenów, które ich nie spełniają muszą zostać opracowane i wykonane programy naprawcze. Polska powinna także położyć duży nacisk na promocję energii pozyskiwanej z odnawialnych źródeł energii (OZE), a także modernizację przemysłu energetycznego.

Wypełnianie założeń Polityki Ekologicznej stało się bodźcem do powołania nowych organów – Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i regionalnych dyrektorów ochrony środowiska. Jest to krok mający na celu uproszczenie i przyspieszenie procedur środowiskowych.

Priorytetem jest weryfikacja listy obszarów NATURA 2000, jak również kontynuacja zalesień i zadrzewień w celu tworzenia korytarzy ekologicznych łączących kompleksy leśne. Ma to ogromne znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej fauny i flory. Wszystkie państwa, w tym także Polska muszą pamiętać o racjonalnym gospodarowaniu zasobami naturalnymi, w szczególności wodą. Polityka Ekologiczna kładzie nacisk na racjonalne korzystanie z zasobów geologicznych i poprawę gospodarki odpadami, zwłaszcza komunalnymi. Gospodarowanie pieniędzmi pozyskanymi z Unii Europejskiej powinno być bardziej efektywne i w dużej mierze skupić się na wyposażaniu kolejnych aglomeracji w oczyszczalnie ścieków i systemy wodno-kanalizacyjne.

Ponadto do głównych wyzwań podjętych w Polityce Ekologicznej Państwa zaliczyć należy:

- realizację założeń dyrektywy unijnej CAFE, dotyczącej ograniczenia emisji pyłów,

- realizację założeń Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalny, w tym konieczności redukcji o 75% ładunku azotu i fosforu w oczyszczanych ściekach komunalnych;
- sporządzanie map akustycznych dla wszystkich miast powyżej 100 tys. mieszkańców i opracowywanie planów walki z hałasem;
- prace nad dokumentem dotyczącym nadzoru nad chemikaliami dopuszczonymi na rynek (wdrażanie unijnego rozporządzenia REACH).

Polityka Ekologiczna zawsze kładzie duży nacisk na podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa zgodnie z zasadą - „myśl globalnie, działaj lokalnie”. Polska powinna zadbać również o opracowanie programów strategicznych dotyczących ryzyka powodziowego, ochrony gleb, rekultywacji terenów zdegradowanych i ochrony przed hałasem.

2.2.2. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Strategia rozwoju województwa to długookresowy dokument określający kierunki polityki i wytyczający cele, które mają być osiągnięte w założonym horyzoncie czasowym. Biorąc pod uwagę potencjał i sytuację regionu oraz stały wzrost jego możliwości rozwojowych sformułowano następującą misję dla województwa zachodniopomorskiego: „Stworzenie warunków do stabilnego i zrównoważonego rozwoju województwa zachodniopomorskiego opartego na konkurencyjnej gospodarce i przedsiębiorczości mieszkańców oraz aktywności społecznej przy optymalnym wykorzystaniu istniejących zasobów”.

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego zawiera się w sześciu celach strategicznych, z których wyprowadzono 34 cele kierunkowe. Dla poszczególnych celów kierunkowych zdefiniowano działania, które nie stanowią kolejnego piętra struktury strategii i nie są im przyporządkowane wskaźniki. Działania określają sposoby postępowania właściwe do uzyskania poszczególnych celów. Podmiotem realizującym tak sformułowane cele i działania jest cała społeczność województwa, nie zaś tylko jego instytucje samorządowe.

Zapisane działania, które pośrednio lub bezpośrednio kształtują politykę ochrony środowiska Powiatu Drawskiego mieszczą się w następujących celach strategicznych:

Cel strategiczny nr 3 – „Zwiększenie przestrzennej konkurencyjności regionu”

W realiach współczesnego świata konkurencyjność przestrzenna zależy przede wszystkim od tempa i charakteru lokalnych procesów miastotwórczych. Wszechstronny rozwój województwa zachodniopomorskiego wymaga zatem budowy silnych ośrodków miejskich, wydolnego układu transportowego, zaplecza infrastrukturalnego. Kluczowym elementem tego procesu będzie rozwój funkcji Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego i zwiększenie potencjału aglomeracji miejskiej Koszalina. Miasta dadzą impuls do rozwoju całego regionu, a także będą budować jego ponadregionalne znaczenie. Wymaga to rozbudowy infrastruktury nowoczesnej gospodarki, w szczególności ponadregionalnych, multimodalnych sieci transportowych, infrastruktury społeczeństwa informacyjnego oraz energetyki na obszarze całego województwa. Właściwe wykorzystanie walorów środowiskowych regionu będzie możliwe dzięki zwiększeniu dostępności miejscowości turystycznych oraz innych cennych zasobów przyrodniczych i rekreacyjnych

Cele kierunkowe:

- 3.1. Rozwój funkcji metropolitalnych Szczecina,
- 3.2. Rozwój aglomeracji miejskiej Koszalina,
- 3.3. Rozwój ponadregionalnych, multimodalnych sieci transportowych,
- 3.4. Wspieranie rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego,
- 3.5. Rozwój infrastruktury energetycznej,
- 3.6. Poprawa dostępności do obszarów o walorach turystycznych i uzdrowiskowych.

Cel strategiczny nr 4 – „Zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych, racjonalna gospodarka zasobami”

Rozległe lasy, akweny, grunty uprawne, fauna i flora oraz inne elementy przyrody i krajobrazu Pomorza Zachodniego składają się na jeden z najcenniejszych w skali kraju obszarów koegzystencji przyrody i człowieka. W innowacyjnym i proekologicznym podejściu do rozwoju regionu ich rola nie sprowadza się do ograniczeń i barier rozwojowych. Środowisko naturalne przenika się ze sferą urbanizacji, ma być wręcz jej integralnym, niejednokrotnie wiodącym elementem. Przemiany gospodarcze, w wyniku których wyhamowaniu produkcji rolniczej towarzyszy intensyfikacja ruchu turystycznego, w naturalny sposób powiązane są z oddziaływaniem na środowisko. Społeczność regionu świadoma dostępnych jej zasobów oraz związanej z tym odpowiedzialności będzie rozwijać mechanizmy asymilacji projektów gospodarczych z ich otoczeniem przyrodniczym. W związku z tym działania nastawione na zachowanie i ochronę środowiska oraz poprawę jego stanu będą wiązać się z rozwijaniem metod wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz innymi innowacyjnymi przedsięwzięciami o znaczeniu gospodarczym. Wspierany będzie także rozwój infrastruktury ochrony środowiska i gospodarowania powstałymi odpadami. Przedsiębiorczość i postęp technologiczny będące efektem wysokich standardów ekologicznych przełożą się na konkurencyjność regionu i jakość życia jego mieszkańców. Dla realizacji współczesnych wyzwań ekologicznych wykorzystane będą technologie środowiskowe, wprowadzające do środowiska mniej zanieczyszczeń oraz eksploatujące zasoby naturalne w sposób zapewniający ich dłuższą dostępność, przy jednoczesnym zwiększeniu wzrostu gospodarczego i konkurencyjności.

Cele kierunkowe:

- 4.1. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego,
- 4.2. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów,
- 4.3. Zwiększanie udziału odnawialnych źródeł energii,
- 4.4. Rozwój infrastruktury ochrony środowiska i systemu gospodarowania odpadami,
- 4.5. Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa,
- 4.6. Rewitalizacja obszarów zurbanizowanych.

2.2.3. Program Ochrony Środowiska Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2012-2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016-2019

Naczelną zasadą przyjętą w programie jest zasada zrównoważonego rozwoju, która umożliwia zharmonizowany rozwój gospodarczy i społeczny zgodny z ochroną walorów środowiska. W związku z tym nadrzędnym celem programu jest: „Rozwój gospodarczy regionu przy zachowaniu i ochronie wartości przyrodniczych oraz racjonalnej gospodarce zasobami”.

Uwzględniając przeprowadzone analizy, stan środowiska, główne problemy środowiskowe, obowiązujące i planowane zmiany przepisów prawa polskiego i wspólnotowego, programy i strategie rządowe, regionalne i lokalne koncepcje oraz dokumenty planistyczne określono w programie cele długoterminowe do roku 2019 oraz krótkoterminowe na lata 2012-2015 dla każdego z wyznaczonych priorytetów środowiskowych:

Jakość powietrza (PA) - potencjalne możliwości ograniczenia emisji gazów do powietrza poprzez rozwój OZE.

Cel długoterminowy do roku 2019 - Kontynuacja działań związanych z poprawą jakości powietrza oraz wzrost wykorzystania energii z odnawialnych źródeł.

Cele krótkoterminowe do roku 2015:

- PA 1. Opracowanie i realizacja programów służących ochronie powietrza,
- PA 2. Spełnienie wymagań prawnych w zakresie jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych,
- PA 3. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Wody powierzchniowe i podziemne (W): zagrożenia jakości wód; jakość wód powierzchniowych; jakość wód podziemnych

Cel długoterminowy do roku 2019 - Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych.

Cele krótkoterminowe do roku 2015:

- W 1. Poprawa jakości wód, osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych,
- W 2. Zwiększenie retencji w zlewniach i ochrona przed skutkami zjawisk ekstremalnych,
- W 3. Zapewnienie dobrej jakości wód użytkowych i racjonalne ich wykorzystywanie,
- W 4. Przywrócenie i ochrona ciągłości ekologicznej koryt rzek.

Wody morskie: przejściowe i przybrzeżne (WM)

Cel długoterminowy do roku 2019 - Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód przejściowych i przybrzeżnych oraz skuteczna ochrona linii brzegowej.

Cele krótkoterminowe do roku 2015:

- WM 1. Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód przejściowych i przybrzeżnych, w szczególności zatrzymanie eutrofizacji tych wód,
- WM 2. Zatrzymanie procesów degradacji brzegu morskiego i ochrona linii brzegowej.

Gospodarka odpadami (GO)

Cel długoterminowy do roku 2019 - Stworzenie systemu gospodarki odpadami, zgodnego z zasadą zrównoważonego rozwoju oraz hierarchią sposobów postępowania z odpadami.

Poza celem długoterminowym powyżej KPGO 2014 wyznacza cele główne (długoterminowe) o następującym brzmieniu:

- GO 1. Utrzymanie tendencji oddzielenia wzrostu ilości wytwarzanych odpadów od wzrostu gospodarczego kraju wyrażonego w PKB,
- GO 2. Zwiększenie udziału odzysku, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz papieru i tektury, jak również odzysku energii z odpadów zgodnego z wymogami ochrony środowiska,
- GO 3. Zmniejszenie ilości odpadów kierowanych na składowiska odpadów,
- GO 4. Wyeliminowanie praktyki nielegalnego składowania odpadów.

Zasoby przyrodnicze województwa (OP)

1. Prawne formy ochrony przyrody

Cel długoterminowy do roku 2019 - Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i zrównoważone użytkowanie zasobów przyrodniczych.

Cele krótkoterminowe do roku 2015:

- OP 1. Pogłębianie i udostępnianie wiedzy o zasobach przyrodniczych województwa,
- OP 2. Stworzenie prawno-organizacyjnych warunków i narzędzi dla ochrony przyrody,
- OP 3. Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej poprzez zachowanie lub odtworzenie właściwego stanu ekosystemów i siedlisk oraz populacji gatunków zagrożonych,
- OP 4. Ochrona walorów krajobrazowych i ładu przestrzennego w strefie brzegowej Morza Bałtyckiego.

2. Lasy

- OP 5. Wykorzystanie funkcji lasów jako instrumentu ochrony środowiska,
- OP 6. Zmiana struktury gatunkowej i wiekowej lasów, odnowienie uszkodzonych ekosystemów leśnych,
- OP 7. Edukacja leśna społeczeństwa, dostosowanie lasów do pełnienia zróżnicowanych funkcji przyrodniczych i społecznych,
- OP 8. Identyfikacja zagrożeń lasów i zapobiegania ich skutkom.

Turystyka (T)

Cel długoterminowy do roku 2019 - Zrównoważone wykorzystanie zasobów przyrodniczych w rozwoju turystyki.

Cele krótkoterminowe do roku 2015:

- T 1. Wdrożenie zasad turystyki zrównoważonej na obszarach chronionych,
- T 2. Promocja przyrodniczych walorów turystycznych województwa.

Klimat akustyczny (H)

Cel długoterminowy do roku 2019 - Poprawa klimatu akustycznego poprzez obniżenie hałasu do poziomu obowiązujących standardów.

Cele krótkoterminowe do roku 2015:

- H 1. Rozpoznanie i ocena stopnia narażenia mieszkańców województwa na ponadnormatywny hałas,
- H 2. Ograniczenie uciążliwości akustycznej dla mieszkańców

Pola elektromagnetyczne (PEM)

Cel długoterminowy do roku 2019 - Ochrona przed polami elektromagnetycznymi.

Cel krótkoterminowy do roku 2015:

- PEM 1. Monitoring poziomów pól elektromagnetycznych.

Zapobieganie poważnym awariom (PAP)

Cel długoterminowy do roku 2019 - Minimalizacja skutków wystąpienia poważnych awarii przemysłowych oraz ograniczenie ryzyka ich wystąpienia.

Cel krótkoterminowy do roku 2015:

- PAP 1. Zmniejszenie zagrożenia oraz minimalizacja skutków w przypadku wystąpienia awarii,
- PAP 2. Zapewnienie bezpiecznego transportu substancji niebezpiecznych,
- PAP 3. Wykreowanie właściwych zachowań społeczeństwa w sytuacji wystąpienia zagrożeń środowiska z tytułu awarii przemysłowych.

Kopaliny (SM)

Cel długoterminowy do roku 2019 - Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi.

Cel krótkoterminowy do roku 2015:

- SM 1. Minimalizacja strat w eksploatowanych złożach oraz ochrona środowiska przed negatywnym oddziaływaniem przemysłu wydobywczego.

Jakość gleb (GL)

Cel długoterminowy do roku 2019 - Ochrona gleb przed negatywnym oddziaływaniem oraz rekultywacja terenów zdegradowanych.

Cele krótkoterminowe do roku 2015:

- GL 1. Ochrona gleb przed negatywnym oddziaływaniem rolnictwa i innych rodzajów działalności gospodarczej,
- GL 2. Opracowanie strategii zagospodarowania urobków z prac pogłębiarskich w ramach rozbudowy i modernizacji infrastruktury portowej,
- GL 3. Inwentaryzacja i rekultywacja gleb zdewastowanych i zdegradowanych.

Edukacja ekologiczna (EE)

Cel długoterminowy do roku 2019 - Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców województwa.

Cele krótkoterminowe do roku 2015:

- EE 1. Kształtowanie świadomości ekologicznej mieszkańców województwa w zakresie ochrony powietrza i gospodarki odpadami,
- EE 2. Kształtowanie świadomości ekologicznej mieszkańców województwa w zakresie zużycia wody oraz jej zanieczyszczeń,
- EE 3. Tworzenie proekologicznych wzorców zachowań, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży, w odniesieniu do pozostałych komponentów środowiska,
- EE 4. Wzmocnienie systemu zarządzania środowiskiem.

2.2.4. Plan gospodarki odpadami dla województwa zachodniopomorskiego na lata 2012-2017 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018-2023

Dokument został opracowany w celu uporządkowania zagadnień związanych z systemem gospodarki odpadami w województwie zachodniopomorskim. Plan gospodarki odpadami wskazuje cele do osiągnięcia dla poszczególnych rodzajów odpadów, działania konieczne do realizacji tych celów oraz przedstawia ogólny zarys funkcjonowania całego systemu na terenie województwa. Naczelną zasadą przyjętą w Planie jest zasada zrównoważonego rozwoju, która umożliwia zharmonizowany rozwój gospodarczy i społeczny, zgodny z obowiązującym Prawem ochrony środowiska. W związku z tym, nadrzędnym celem Planu jest: „Stworzenie systemu gospodarki odpadami zgodnego z zasadą zrównoważonego rozwoju i opartego na hierarchii sposobów postępowania z odpadami komunalnymi”.

Sformułowano cele strategiczne dla różnych rodzajów odpadów:

Odpady komunalne, w tym odpady ulegające biodegradacji

Cel 1. Objęcie wszystkich mieszkańców zorganizowanym systemem odbierania odpadów komunalnych oraz systemem selektywnego zbierania odpadów najpóźniej do lipca 2013 r.

Cel 2. Zmniejszenie ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych na składowiska odpadów:

- w 2013 r. nie więcej niż 50%,
- w 2020 r. nie więcej niż 35%

masy tych odpadów wytworzonych w 1995 r.

Cel 3. Zmniejszenie masy składowanych odpadów komunalnych do max. 60% wytworzonych odpadów do końca 2014r.

Cel 4. Przygotowanie do ponownego wykorzystania i recyklingu odpadów (papier, metal, tworzywa sztuczne i szkło) z gospodarstw domowych oraz odpadów innego pochodzenia podobnych do odpadów powstających w gospodarstwach domowych na poziomie min. 50% ich masy do 2020 r.

Odpady zawierające PCB

Cel 1. Sukcesywne likwidowanie odpadów zawierających PCB o stężeniu poniżej 50ppm.

Odpady zawierające azbest

Cel 1. Sukcesywne osiąganie celów określonych wprzyjętym w dniu 15 marca 2010 r. przez Radę Ministrów Programie Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 w okresie od 2012 r. do 2022 r.

Oleje odpadowe

Cel 1. Utrzymanie poziomu odzysku na poziomie co najmniej 50%, a recyklingu rozumiane go jako regeneracja na poziomie co najmniej 35%;

Cel 2. Pełne wykorzystanie mocy przerobowych instalacji do odzysku olejów odpadowych.

Zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny

Cel 1. Utrzymanie do roku 2022 poziomów odzysku i recyklingu dla zużytego sprzętu powstałego z wielkogabarytowych urządzeń gospodarstwa domowego w wysokości:

- poziomu odzysku w wysokości 80% masy zużytego sprzętu,
- poziomu recyklingu części składowych, materiałów i substancji pochodzących ze zużytego sprzętu w wysokości 75% masy zużytego sprzętu;

Cel 2. Utrzymanie do roku 2022 poziomów odzysku i recyklingu w wysokości dla zużytego sprzętu powstałego ze sprzętu teleinformatycznego, telekomunikacyjnego i audiowizualnego:

- poziomu odzysku w wysokości 75% masy zużytego sprzętu,
- poziomu recyklingu części składowych, materiałów i substancji pochodzących ze zużytego sprzętu w wysokości 65% masy zużytego sprzętu;

Cel 3. Utrzymanie do roku 2022 poziomów odzysku i recyklingu w wysokości dla zużytego sprzętu powstałego z małogabarytowych urządzeń gospodarstwa domowego, sprzętu oświetleniowego,

narzędzi elektrycznych i elektronicznych z wyjątkiem wielkogabarytowych, stacjonarnych narzędzi przemysłowych, zabawek, sprzętu rekreacyjnego i sportowego oraz przyrządów do nadzoru i kontroli:

- poziomu odzysku w wysokości 70% masy zużytego sprzętu,
- poziomu recyklingu części składowych, materiałów i substancji pochodzących ze zużytego sprzętu w wysokości 50% masy zużytego sprzętu.

Cel 4. Utrzymanie do roku 2022 poziomów odzysku i recyklingu w wysokości dla zużytych gazowych lamp wyładowczych – poziomu recyklingu części składowych, materiałów i substancji pochodzących ze zużytych lamp w wysokości co najmniej 80% masy tych zużytych lamp

Cel 5. Osiągnięcie poziomu selektywnego zbierania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego pochodzącego z gospodarstw domowych w wysokości 4 kg/mieszkańca/rok.

Zużyte baterie i akumulatory

Cel 1. Rozbudowa systemu zbierania zużytych baterii i akumulatorów przenośnych, pozwalająca na osiągnięcie następujących poziomów zbierania zużytych baterii i akumulatorów przenośnych:

- 25% do 2012 r.,
- 45% do 2016 r.

i w latach następnych masy wprowadzonych baterii i akumulatorów przenośnych;

Cel 2. Utrzymanie wydajności recyklingu z 2011 r. na poziomie nie mniejszym niż:

- co najmniej 75% masy zużytych baterii i akumulatorów niklowo-kadmowych,
- co najmniej 50% masy pozostałych zużytych baterii i akumulatorów.

Cel 3. Utrzymanie poziomów wydajności recyklingu – co najmniej 65% masy zużytych baterii i akumulatorów.

Odpady medyczne i weterynaryjne

Cel 1. Podniesienie efektywności selektywnego zbierania odpadów medycznych i weterynaryjnych w okresie do 2022 r., uwzględniającej segregację odpadów u źródła powstawania, zmniejszając tym samym ilości odpadów innych niż niebezpieczne w strumieniu odpadów niebezpiecznych.

Pojazdy wycofane z eksploatacji

Cel 1. Osiągnięcie minimalnych poziomów odzysku i recyklingu odniesione do masy pojazdów przyjętych do stacji demontażu w skali roku:

- 85% i 80% do końca 2014 r.,
- 95% i 85% od dnia 1 stycznia 2015 r.

Zużyte opony

Cel 1. Utrzymanie, w perspektywie do 2022 r., dotychczasowego poziomu odzysku na poziomie, co najmniej 75%, a recyklingu na poziomie co najmniej 15%.

Odpady opakowaniowe

Cel 1. Osiągnięcie, do roku 2014, poziomów odzysku i recyklingu odpadów powstałych z opakowań oraz utrzymanie poziomów w latach następnych:

- opakowania razem: 60% odzysku*, 55% recyklingu*,
- opakowania z tworzyw sztucznych: 22,5 % recyklingu*, **,
- opakowania z aluminium: 50 % recyklingu*,
- opakowania ze stali, w tym z blachy stalowej: 50% recyklingu*,
- opakowania z papieru i tektury: 60% recyklingu*,
- opakowania ze szkła gospodarczego poza ampułkami: 60% recyklingu*,
- opakowania z drewna: 15% recyklingu*.

* Nie dotyczy opakowań mających bezpośredni kontakt z produktami leczniczymi określonymi w przepisach ustawy z dnia 6 września 2001r. – Prawo farmaceutyczne (Dz. U. z 2008 r., Nr 45, poz. 271, z późn. zm.)

** Do poziomu recyklingu zalicza się wyłącznie recykling, w wyniku którego otrzymuje się produkt wykonany z tworzywa sztucznego

Zbędne środki bojowe i odpady materiałów wybuchowych

Cel 1. W okresie do 2022 r. zakłada się sukcesywne zagospodarowanie materiałów odpadów wybuchowych, poprzez kontynuację dotychczasowego sposobu zagospodarowania zbędnych środków bojowych.

Odpady z budowy, remontów i demontażu obiektów budowlanych oraz infrastruktury drogowej

Cel 1. Osiągnięcie do 2020 r. poziomu 70% wagowo przygotowania do ponownego użycia, recyklingu oraz innych form odzysku materiałów budowlanych i rozbiórkowych.

Komunalne osady ściekowe

Cel 1. Ograniczenie składowania komunalnych osadów ściekowych, aż do całkowitego zaprzestania ich składowania do 1 stycznia 2013 r.,

Cel 2. Zwiększenie, w perspektywie do 2022 r., ilości komunalnych osadów ściekowych przetwarzanych przed wprowadzeniem do środowiska oraz osadów przekształcanych metodami termicznymi,

Cel 3. Maksymalizacja, w perspektywie do 2022 r., stopnia wykorzystania substancji biogennych zawartych w osadach przy jednoczesnym spełnieniu wszystkich wymogów dotyczących bezpieczeństwa sanitarnego i chemicznego oraz środowiskowego.

Odpady ulegające biodegradacji inne niż komunalne

Cel 1. Zmniejszenie masy składowanych odpadów do poziomu nie więcej niż 40% masy wytworzonych odpadów do roku 2022.

Odpady z wybranych gałęzi gospodarki odpadami, których zagospodarowanie stwarza problemy

Cel 1. Zwiększenie udziału odpadów poddawanych procesom odzysku,

Cel 2. Zwiększenie udziału odpadów unieszkodliwianych poza składowaniem,

Cel 3. Zwiększenie stopnia zagospodarowania odpadów w podziemnych wyrobiskach kopalni, w tym poprzez odzysk.

2.3. Uwarunkowania wewnętrzne

2.3.1. Strategia Rozwoju Powiatu Drawskiego na lata 2015-2025

Strategia Rozwoju Powiatu Drawskiego na lata 2015-2025 jest podstawowym dokumentem określającym kierunki rozwoju samorządu powiatowego. Stanowi ona długookresowy plan rozwoju, który określa wizję i misję Powiatu Drawskiego w perspektywie najbliższej dekady a także cele, których realizacja ma służyć poprawie jakości życia mieszkańców oraz podniesieniu konkurencyjności powiatu.

Celem Strategii jest zdefiniowanie działań mających na celu poprawę obszarów, które zgodnie z przeprowadzoną w jej ramach diagnozą wymagają wsparcia. Dokument określa cele na przyszłość, które są niezbędne do zapewnienia prawidłowego i zrównoważonego rozwoju terenu powiatu drawskiego. Misją Powiatu Drawskiego jest inicjowanie i współtworzenie zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich i wiejskich, który pozwoli na zdyskontowanie potencjału społecznego, środowiskowego oraz gospodarczego wszystkich gmin powiatu.

W niniejszym dokumencie sformułowano cztery cele strategiczne, z czego dwa z nich wpisują się w politykę ochrony środowiska Powiatu Drawskiego i są istotne z punktu widzenia przyjętych założeń w Programie ochrony środowiska dla Powiatu Drawskiego.

Cel strategiczny - Poprawa warunków infrastrukturalnych rozwoju gospodarczego i społecznego powiatu drawskiego

Cele operacyjne i działania:

- Stworzenie sprawnego i niezawodnego systemu połączeń drogowych i kolejowych wewnątrz powiatu wraz z głównymi ośrodkami gospodarczymi w kraju i zagranicą

- Modernizacja dróg na terenie powiatu i dostosowanie ich do standardów europejskich, a szczególności drogi krajowej nr 10 i nr 20,
- Rozbudowa i modernizacja taboru transportu publicznego,
- Rewitalizacja linii kolejowej,
- Budowa obwodnic wokół miast powiatu drawskiego,
- Modernizacja głównych ciągów kolejowych dostosowanych do nowoczesnego taboru kolejowego,
- Zamiana istniejących niewykorzystanych dróg i traktów kolejowych na funkcje turystyczne.
- Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej
  - Zapewnienie maksymalnego zaopatrzenia w gaz i energię na terenach wiejskich,
  - Opracowanie zintegrowanego programu gospodarki ściekowej, osiągnięcie wysokiego stopnia oczyszczania ścieków,
  - Utworzenie sprawnego, kompleksowego systemu zarządzania gospodarką odpadami.
- Rozwój Odnawialnych Źródeł Energii
  - Opracowanie we współpracy z gminami powiatu Drawskiego inwentaryzacji terenów pod rozwój OZE,
  - Inwentaryzacja we współpracy z gminami powiatu Drawskiego potencjału rozwoju OZE,
  - Strategia rozwoju OZE na terenie powiatu drawskiego, oszacowanie korzyści z inwestycji.

Cel strategiczny: Zachowanie walorów przyrodniczych

Cele operacyjne i działania:

- Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego
  - Ochrona zasobów wód powierzchniowych i podziemnych oraz poprawa ich jakości,
  - Ochrona środowiska lub dziedzictwa przyrodniczego na obszarach zależnych od rybactwa w celu utrzymania jego atrakcyjności,
  - Zapewnienie wysokiej jakości powietrza,
  - Zalesianie gruntów zbędnych do produkcji rolniczej,
  - Likwidacja nielegalnych wysypisk i odpadów,
  - Rekonstrukcja miejsc małej retencji i przywrócenie naturalnego stanu poziomu wody.
- Wykorzystanie potencjału turystycznego obszarów chronionych
  - Kanalizacja ruchu turystycznego na obszarach chronionych,
  - Realizacja projektów edukacji ekologicznej.

2.4. Nadrzędny cel Programu i priorytety ochrony środowiska Powiatu Drawskiego

Cele określone w Programie ochrony środowiska są zbieżne z celami określonymi w dokumentach wyższego szczebla oraz w opracowanej Strategii Rozwoju Powiatu Drawskiego. Dlatego nadrzędny cel Programu sformułowano w następujący sposób: *„Zrównoważony rozwój gospodarczy i turystyczny Powiatu Drawskiego poprzez zachowanie istotnych walorów środowiska naturalnego, poprawę jego stanu i rozwój infrastruktury ochrony środowiska”*.

Celem opracowania Programu jest stworzenie spójnej polityki ekologicznej powiatu. Opracowanie oraz uchwalenie dokumentu przez Radę Powiatu pozwoli na wypełnienie ustawowego obowiązku oraz przyczyni się do poprawy i uporządkowania zarządzania środowiskiem na terenie powiatu, poprawy jakości środowiska naturalnego, poprawy jakości życia jego mieszkańców oraz przyczyni się do zrównoważonego rozwoju. Aby osiągnąć wyznaczony nadrzędny cel przeprowadzono ocenę stanu środowiska naturalnego na terenie powiatu drawskiego, zdiagnozowano główne problemy ekologiczne oraz sposoby ich rozwiązania. Zaproponowano konkretny harmonogram działania łącznie z źródłami ich finansowania.

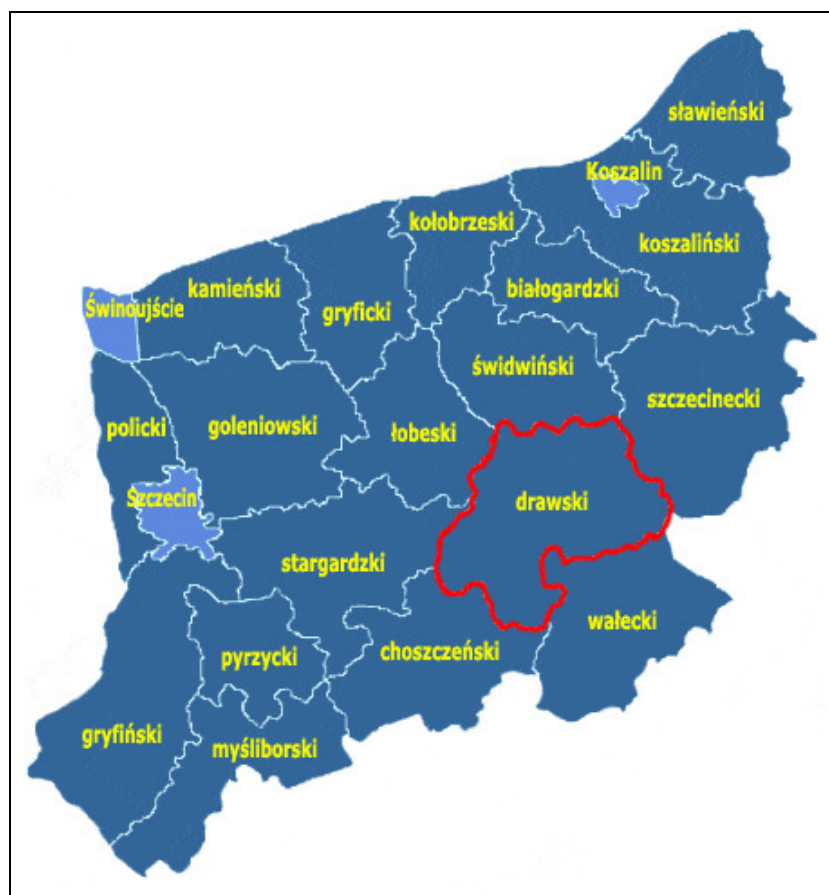
3. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA POWIATU DRAWSKIEGO

3.1. Położenie i podział administracyjny

Powiat Drawski położony jest w południowo-wschodniej części Województwa Zachodniopomorskiego na Pojezierzu Drawskim. Graniczy z siedmioma innymi powiatami:

- od zachodu z powiatem łobeskim i stargardzkim,
- od południa z powiatem choszczeńskim i waleckim,
- od wschodu z powiatem złotowskim i szczecineckim,
- od północy z powiatem świdwińskim.

Powiat zajmuje powierzchnię 1 764 km², co stanowi 7,7% powierzchni województwa i liczy ponad 58,4 tys. mieszkańców, co stanowi 3,4% ludności województwa.

Rysunek 1 Położenie Powiatu Drawskiego na tle województwa zachodniopomorskiego (źródło: www.gminy.pl)

W skład powiatu wchodzi sześć jednostek terytorialnych: Drawsko Pomorskie, Czaplonek, Kalisz Pomorski i Złocieniec, mające status Miasta i Gminy oraz Ostrowice i Wierzchowo będące gminami wiejskimi. Siedzibą władz powiatu jest Starostwo Powiatowe w Drawsku Pomorskim.

Tabela 1 Powierzchnia poszczególnych gmin powiatu w 2014 roku

Gmina	Powierzchnia [ha]	% powierzchni powiatu
Gmina Czaplonek	36484	20,7
Gmina Drawsko Pomorskie	34416	19,5
Gmina Kalisz Pomorski	48087	27,3

Gmina	Powierzchnia [ha]	% powierzchni powiatu
Gmina Ostrowice	15027	8,5
Gmina Wierzchowo	22919	13,0
Gmina Złocieniec	19491	11,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Największą gminą w powiecie jest Gmina Kalisz Pomorski, zajmuje 27,3% powierzchni powiatu. Natomiast najmniejszą jednostką administracyjną jest Gmina Ostrowice, która zajmuje 8,5% powierzchni powiatu.

Rysunek 2 Podział administracyjny Powiatu Drawskiego

Na terenie powiatu najwięcej gruntów zajmują grunty leśne oraz zadrzewienia i zakrzewienia (50,4%). Użytki rolne zajmują 1/3 powierzchni powiatu (33,3%), z czego najwięcej jest gruntów ornych. Grunty zabudowane i zurbanizowane stanowią 2,9% powierzchni powiatu, natomiast grunty pod wodami zajmują powierzchnię 5,8%, z czego więcej jest płynących wód powierzchniowych. Użytki ekologiczne, nieużytki oraz tereny różne stanowią łącznie 10,4% powierzchni powiatu. Szczegółowa charakterystyka użytkowania gruntów w Powiecie Drawskim została przedstawiona w tabeli poniżej.

Tabela 2 Struktura użytkowania gruntów w Powiecie Drawskim w 2014 roku

Jednostka administracyjna	Powierzchnia ogólna	Użytki rolne					Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	Grunty pod wodami	Pozostałe grunty (pod zabudowaniami, podwórzami, drogi i inne grunty użytkowe oraz nieużytki)
		Razem	Grunty orne	Sady	Łąki trwałe	Pastwiska trwałe			
ha									
Gmina Czaplinek	36484	14396	12104	70	1104	759	15997	3406	2685
Gmina Drawsko Pomorskie	34416	13615	10677	40	1679	951	14269	1601	4931
Gmina Kalisz Pomorski	48087	8493	6790	33	898	522	30891	1290	7413
Gmina Ostrowice	15027	8401	6704	17	937	571	4979	706	941
Gmina Wierzchowo	22919	6972	6191	15	246	367	14951	172	824
Gmina Złocieniec	19491	6903	5440	22	936	358	7907	3147	1534
Powiat Drawski	176424	58780	47906	197	5800	3528	88994	10322	18328

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

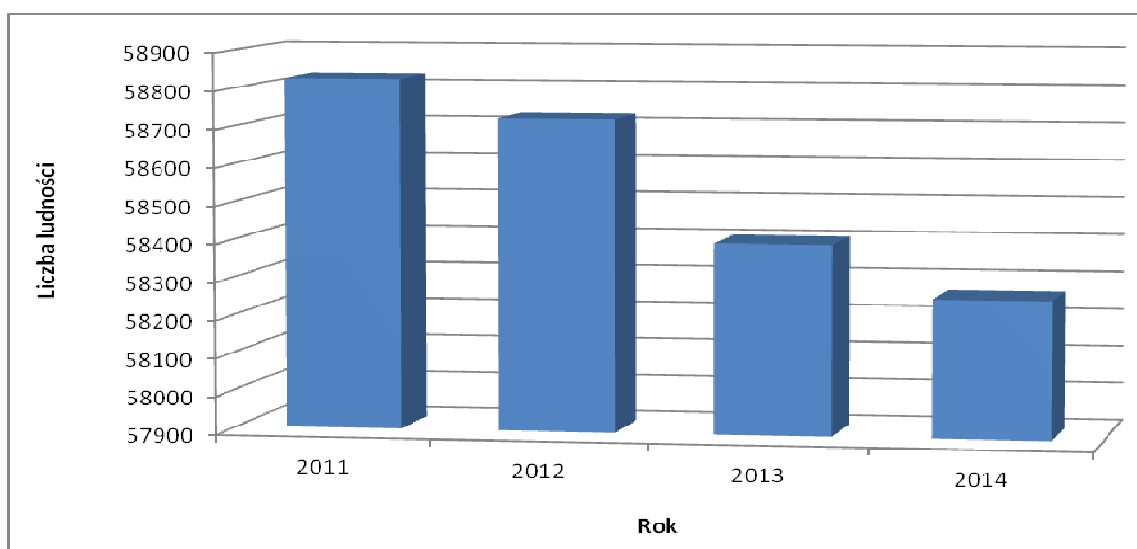
3.2. Demografia

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) liczba ludności Powiatu Drawskiego w ciągu ostatnich czterech lat systematycznie maleje. W 2011 roku powiat zamieszkiwany był przez 58 826 osób, a w 2014 roku liczba ta spadła do 58 264 osób, czyli o 562 osób mniej w porównaniu do roku 2011. Kobiety stanowiły nieco ponad połowę (50,94%) ludności powiatu. Współczynnik feminizacji (określający liczbę kobiet na 100 mężczyzn) ukształtował się na poziomie 104, co oznacza, że w powiecie jest więcej kobiet.

Tabela 3 Liczba ludności wg faktycznego miejsca zamieszkania w latach 2010-2014

Jednostka administracyjna	Liczba ludności w latach			
	2011 rok	2012 rok	2013 rok	2014 rok
Czaplinek	11986	11947	11950	12028
w tym:				
- obszar miejski	7145	7200	7188	7201
- obszar wiejski	4841	4747	4762	4827
Drawsko Pomorskie	16747	16744	16618	16534
w tym:				
- obszar miejski	11917	11895	11878	11828
- obszar wiejski	4830	4849	4740	4706
Kalisz Pomorski	7356	7376	7383	7365
w tym:				
- obszar miejski	4320	4333	4361	4356
- obszar wiejski	3036	3043	3022	3009
Ostrowice	2630	2653	2595	2567
Wierzchowo	4430	4421	4372	4358
Złoceniec	15677	15583	15485	15412
w tym:				
- obszar miejski	13424	13331	13224	13190
- obszar wiejski	2253	2252	2261	2222
Powiat Drawski	58826	58724	58403	58264

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Wykres 1 Liczba ludności Powiatu Drawskiego wg faktycznego miejsca zamieszkania w latach 2011-2014 (źródło: Bank Danych Lokalnych GUS)

W 2014 roku najwięcej ludności mieszkało w gminie miejsko-wiejskiej Drawsko Pomorskie – 16 534 (28,4% ogółu ludności powiatu), najmniej mieszkańców liczyła gmina wiejska Ostrowice – 2 567. (4,4%). W stosunku do roku 2011 w gminie Czaplinek i Kalisz Pomorski odnotowano wzrost liczby ludności, a w pozostałych gminach nastąpił spadek.

Powiat cechuje niska gęstość zaludnienia – 33 os/km² (w województwie zachodniopomorskim wynosi 75 os/km²). Największą gęstością zaludnienia cechuje się Gmina Złocieniec (79 os/km²), a najmniejszą Gmina Kalisz Pomorski – 15 os/km².

Wskaźnik przyrostu naturalnego ludności jest dodatni i wynosi 0,4/1000 osób i jest wyższy w porównaniu do województwa zachodniopomorskiego (-0,4/1000 osób).

Z danych GUS wynika, że w 2014 roku 18,8% ludności powiatu stanowiły osoby w wieku przedprodukcyjnym, 63,8% w wieku produkcyjnym, a 17,5% w wieku poprodukcyjnym. Z roku na rok spada liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, wzrasta przede wszystkim liczba osób w grupie poprodukcyjnej. Wyraźna jest tendencja starzenia się społeczeństwa.

Główny Urząd Statystyczny opracował prognozę demograficzną dla Polski do 2050 roku. Według prognozy liczba ludności powiatu będzie systematycznie spadać. W 2050 roku w powiecie będzie mieszkało 45 229 osób, czyli o 13 174 osób mniej niż w 2013 roku.

3.3. Gospodarka

Na koniec 2014 roku funkcjonowało 5 878 podmiotów gospodarczych, jest to o 55 podmiotów mniej niż rok wcześniej. W sektorze prywatnym działało 95% podmiotów.

Poszczególne gminy powiatu drawskiego posiadają różne funkcje gospodarcze:

- Miasto i Gmina Czaplinek - pełni funkcję centrum turystycznego regionu,
- Miasto i Gmina Drawsko Pomorskie - pełni rolę centrum administracyjnego regionu,
- Miasto i Gmina Kalisz Pomorski – centrum przemysłu drzewnego, rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego,
- Miasto i Gmina Złocieniec – centrum rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości,
- Gmina Ostrowice – gmina typowo rolnicza,
- Gmina Wierzchowo – gmina typowo rolnicza, w ostatnim czasie intensywnie rozwija się tam branża drzewna.

Tabela 4 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w 2014 roku

Jednostka administracyjna	Sektor publiczny			Sektor prywatny			
	Ogółem	Państwowe i samorządowe jedn. prawa budżetowego	Spółki handlowe	Ogółem	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	Spółki handlowe	Spółdzielnie, fundacje, stowarzyszenia
Powiat Drawski	286	122	12	5592	4451	201	254

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

Najwięcej podmiotów funkcjonowało w Gminie Drawsko Pomorskie (31% wszystkich podmiotów działających na terenie powiatu) oraz w Gminie Złocieniec (27% wszystkich podmiotów działających na terenie powiatu). Najmniej podmiotów było w Gminie Ostrowice – 4% i Gminie Wierzchowo – 5%.

W 2013 roku w Powiecie Drawskim zatrudnionych było 12 370 osób¹, nastąpił wzrost zatrudnienia o 4,4% w stosunku do roku wcześniejszego. Udział kobiet w ogóle pracujących w powiecie wyniósł 54,4%. Najwięcej osób pracowało w przemyśle i budownictwie (38%), w pozostałych usługach (25%) oraz w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie (25%).

Tabela 5 Pracujący według rodzajów działalności w 2013 roku

Rodzaj działalności	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	3131
	Przemysł i budownictwo	4688
	Handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja	1150
	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości	261
	Pozostałe usługi	3140
PRACUJĄCY OGÓŁEM		12370

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

Na koniec 2014 roku bezrobocie w Powiecie Drawskim wynosiło 23,1% i było niższe o 2,3% niż rok wcześniej. Podobną tendencję spadkową odnotowano w skali wojewódzkiej jak i krajowej. Bezrobocie w powiecie jest w dalszym ciągu wyższe niż średnie bezrobocie w Polsce oraz w województwie zachodniopomorskim. Było 4 705 bezrobotnych, z czego 51,9% stanowiły kobiety.

Tabela 6 Stopa bezrobocia w latach 2011-2014 w Powiecie Drawskim na tle kraju i województwa zachodniopomorskiego

Jednostka terytorialna	Stopa bezrobocia [%]			
	2011 rok	2012 rok	2013 rok	2014 rok
Polska	12,5	13,4	13,4	11,5
Województwo zachodniopomorskie	17,6	18,2	18,0	15,6
Powiat Drawski	26,0	25,0	25,4	23,1

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Drawsku Pomorskim i Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie.

Najwięcej bezrobotnych było w Gminie Złocieniec (27,6% wszystkich bezrobotnych) oraz w Gminie Drawsko Pomorskie (26,7%). Najmniej bezrobotnych było w Gminie Wierzchowo i Ostrowice.

Tabela 7 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na koniec grudnia 2014 roku

Jednostka administracyjna	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych
Gmina Czaplunek	977
Gmina Drawsko Pomorskie	1258
Gmina Kalisz Pomorski	555
Gmina Ostrowice	232
Gmina Wierzchowo	382
Gmina Złocieniec	1301
Powiat Drawski	4705

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Drawsku Pomorskim.

¹ Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, duchownych i pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. Dane łącznie z rolnictwem indywidualnym i pracującymi w organizacjach, fundacjach, związkach (SOF), według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności

3.4. Rolnictwo

W przestrzeni całego Powiatu Drawskiego dominują grunty leśne (50,4% powierzchni powiatu). Natomiast użytki rolne zajmują powierzchnię 58 780 ha, (stanowiąc 33,3% powierzchni powiatu). Według danych z Narodowego spisu rolnego z 2010 r. funkcjonowało tu 2911 gospodarstw rolnych. Rolnictwo charakteryzuje się dość dużym rozdrobnieniem. Dominują małe gospodarstwa rolne poniżej 1 ha, które stanowią ponad 37,4% wszystkich gospodarstw. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego w gminie wynosiła w 2010 roku około 19,79 ha użytków rolnych. Jest to powierzchnia mniejsza niż średnia w województwie, która kształtowała się na poziomie 20,46 ha.

Tabela 8 Ilość gospodarstw rolnych na terenie Powiatu Drawskiego

Gospodarstwa rolne ogółem	<1 ha	1-5 ha	5-10 ha	10-15 ha	>15 ha
2911	1087	747	319	214	544

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

Powierzchnia zasiewów wynosiła prawie 32 038,21 ha i największe obszar zajmowały zasiewy zbóż – 67,4%. Ze względu na korzystne warunki glebowe poza zbożami uprawiano również rzepak. Korzystne warunki agroklimatyczne oraz wysoka kultura rolna pozwala na uzyskiwanie relatywnie wysokich plonów.

Na terenie powiatu prowadzona była hodowla zwierząt. W 2010 roku w powiecie było około 4 744 szt. bydła, 841 594 szt. trzody chlewnej, 38 219 szt. drobiu oraz 615 szt. koni.

3.5. Turystyka

Powiat drawski posiada interesujące walory turystyczne - duże zasoby wód powierzchniowych, wiele spośród jezior położonych jest wśród lasów, co stanowi o ich dodatkowej atrakcyjności turystycznej, bogata lesistość obszaru, Drawski i Iński Park Krajobrazowy oraz liczne rezerваты przyrody i pomniki przyrody, liczne zabytkowe kościoły, pałace oraz zespoły pałacowo – parkowe, poligon drawski. Teren powiatu drawskiego jako obszar wchodzący w skład Centralnej Strefy Funkcjonalnej Województwa Zachodniopomorskiego z pewnością zaliczyć można do najciekawszych obszarów turystycznych. Jego specyficzne ukształtowanie oraz różnorodność terenów tworzą wyjątkowe warunki do rozwoju wielu obszarów turystyki.

Obszar Powiatu Drawskiego należy do najpiękniejszych zakątków Polski. Duża liczba jezior ponad sto połączonych ze sobą rwącymi rzekami, zielone lasy oraz brak uciążliwego przemysłu nadają ekologiczny charakter tym terenom. Stwarzają doskonałe warunki do uprawiania żeglarstwa, wioślarstwa, turystyki jeździeckiej, krajoznawczej oraz agroturystyki. Charakter ten ma istotny wpływ na zagospodarowanie zasobów tego terenu. Jeziora i lasy przyciągają wędkarzy, żeglarzy, nurków oraz grzybiarzy. Na terenie Powiatu Drawskiego spotkać można wiele rzadkich, jak również popularnych gatunków zwierząt i ptactwa. Do najbardziej znanych tras kajakowych w Polsce należy szlak im. ks. Kardynała Karola Wojtyły. Zaliczany jest do najpiękniejszych spływów w kraju. Jego trasa ma długość 186 km, w tym przez teren Powiatu Drawskiego 80 km. Przeływa na tym odcinku przez cztery gminy: Czaplinek, Złocieniec, Drawsko Pomorskie i Kalisz Pomorski oraz przez malownicze tereny Drawskiego Parku Krajobrazowego. Teren powiatu posiada dobrze rozwiniętą sieć szlaków pieszych i rowerowych. Trasy piesze należą do ponadlokalnych łączą atrakcyjne miejsca na obszarze Pojezierza Drawskiego. Przez obszar powiatu przebiega 6 tras pieszych. Występuje tutaj prawie 500 km tras i szlaków rowerowych. Wszystkie rozpoczynają i kończą się w centrum miast powiatu.

Największe skupisko ośrodków wypoczynkowych występuje w okolicach Czaplinka, nad jeziorem. Drawsko, w Cieszynie nad jeziorem Siecino oraz w Lubieszewie i Gudowie nad jeziorem Lubie.

Charakter tych terenów był zawsze rolniczy. Obecnie jego walory krajobrazowe i usytuowanie w bezpośredniej bliskości zbiorników wodnych oraz zainteresowanie turystów alternatywnymi formami wypoczynku w ostatnich latach, daje początek rozwoju agroturystyki. Znajduje się tutaj ponad 50 gospodarstw o różnych profilach działalności. Obok kompleksowej oferty związanej z mieszkaniem i wyżywieniem, w gospodarstwach rolnych istnieje możliwość urządzenia pieszej, rowerowej lub konnej wycieczki po trasach upamiętniających najstarsze dzieje tego regionu. Można zwiedzać wspaniałe zabytki architektury sakralnej i świeckiej lub uczestniczyć w pracach gospodarskich.

Przez teren powiatu drawskiego przebiegają liczne szlaki piesze, rowerowe oraz ścieżki przyrodnicze.²

Szlaki piesze:

Szlak Wzniesień Moreny Czołowej - zielony.

Długość 158 km. Złocieniec-Cieszyno-Czaplinek-Stare Drawsko-Sikory-Rakowo-Strzeszyn-Pile-Łączno-Dziki-Szczecinek-Czarnobór-Gwda Wielka-Stępień-Biały Bór-Żydowo. Jedna z najbardziej urozmaiconych tras przecinających Pojezierze Drawskie. Prowadzi wzdłuż pasa niezwykle atrakcyjnych jezior moreny czołowej. Biegnie drogami polnymi i asfaltowymi mało uczęszczanymi pomiędzy jeziorami.

Szlak Szwajcarii Połczyńskiej - niebieski.

Długość 57 km. Połczyn-Zdr.-Dolina Pięciu Jezior-Luboradza-Uraz -Jezioro Komorze-Sikory-Jezioro Dołgie Wielkie-Czaplinek. Jedna z najciekawszych tras pieszych. Ciągąc się wśród głębokich polodowcowych dolin i rynien jeziornych prowadzi przez najpiękniejsze zakątki Drawskiego Parku Krajobrazowego. Z jednej strony strome zbocza porośnięte gęstymi lasami liściastymi, z drugiej schowane w zieleni oczka wodne - to obraz trasy szlaku.

Szlak Przyrodniczy Drawskiego Parku Krajobrazowego - czarny.

Długość 71 km. Połczyn-Zdrój-Uraz-Warniłę-Stare Worowo-Cieszyno-Złocieniec-Lubieszewo. Alternatywna trasa po pięknych zakątkach Drawskiego Parku Krajobrazowego wykraczająca poza jego granice w kierunku jeziora Lubie. Na trasie różnorodny krajobraz z niezliczoną ilością zabytków przyrodniczych i kulturowych.

Szlak Jezior Drawskich - zielony.

Długość 78 km. Gudowo-Kosobudy-Darskowo-Gronowo-Borne-Rydzewo-Zagozd-Zajezerze-Woliczno-Mielenko Drawskie-Gudowo. Trasa zagłębiając się w piękne, mało uczęszczane zakątki pojezierza prowadzi przez północną część powiatu drawskiego. Przy szlaku gęste lasy, oczka wodne oraz typowe wsie o charakterze rozproszonej zabudowy, z budynkami bez elementów nowego budownictwa.

Szlak I Warszawskiej Dywizji Kawalerii - niebieski.

Długość 52 km. Drawsko Pomorskie-Gudowo-Lubieszewo-Wierzchowo Pomorskie-Świerczyna-Iłowiec. Przebiega przez południową część Pojezierza Drawskiego, następnie biegnie środkiem powiatu, wychodząc w kierunku Wałcza. Tą trasą wiodła droga bitewna I Warszawskiej Dywizji Kawalerii w walkach o przełamanie Wału Pomorskiego. Na szlaku podziwiać można jezioro Lubie oraz stare drzewostany.

Szlak Solny - czerwony.

Długość 152 km. Kołobrzeg-Połczyn-Zdrój-Dolina Pięciu Jezior-Kluczewo-Kuźnica Drawska-Stare Drawsko-Czaplinek. Nazwa szlaku nawiązuje do traktu handlowego między Wielkopolską a Kołobrzegiem. Prowadzi przez popularne i często uczęszczane trasy turystyczne, m.in. Drawskiego

---

² <http://drawskie.info>

Parku Krajobrazowego. Istnieje możliwość skrócenia szlaku na odcinku Czaplinek-Połczyn-Zdr. (39 km).

Ścieżki przyrodnicze:

Ścieżka Przyrodnicza Drawskiego Parku Krajobrazowego

Długość 4 km. Początek trasy - ok. 2 km za Złocieńcem w kierunku Połczyna Zdrój; koniec przy drodze asfaltowej przed wsią Cieszyno Drawskie. Utworzona została w celach edukacyjnych. Jej zadaniem jest pokazanie szczególnie cennych zbiorowisk leśnych, występujących na terenie parku oraz zapoznanie się z zasadami ochrony przyrody. Trasa prowadzi przez tereny leśne, a w miejscach szczególnie ciekawych zlokalizowane są przystanki, których łącznie jest dziewięć. Na trasie znajdują się dwa rezerваты przyrody: „Jez. Czarnówek” i „Torfowisko nad jez. Morzysław Mały”, a także zbiorowiska wodne i leśne oraz siedliska zwierząt. Trasę przejechać można rowerem lub przejść na piechotę z przewodnikiem DPK.

Wyspa Bielawa

Bielawa położona jest w północnej części jeziora Drawsko, ok. 500 m w linii prostej od brzegu wsi Stare Drawsko. Długość 4 km. Na trasie występuje 8 przystanków, potężny 200-letni buk o obwodzie 790 cm, wieża obserwacyjna oraz siedliska ptactwa i płazów.

Spyczyna Góra

Licząca długość 16,5 km. Trasa rozpoczyna się przy ruinach zamku Drahim w Starym Drawsku. Ścieżka prowadzi drogami bitymi i leśnymi wzdłuż doliny rzeki Drawy, pomiędzy jeziorami Żerdno i Prosino. Największą atrakcją jest wieża widokowa, usytuowana na wzgórzu polodowcowym. Na trasie jest siedem przystanków, w specyficznych dla tego obszaru miejsca, związanych z kulturą i działalnością człowieka, zabytkami oraz siedliskami ptactwa i występowaniem unikatowej roślinności.

Karwice-Leśniczówka Dzikowo

Długość 5 km. Trasa ścieżki prowadzi od Wojskowego Domu Wypoczynkowego w Karwicach, wzdłuż południowego brzegu jeziora Lubie do leśniczówki łowieckiej w Dzikowo, położonej nad jeziorem Wilże. Na trasie zlokalizowano 9 przystanków - punktów informacyjnych - ukazujących najważniejsze zagadnienia ekologiczne mijanych biocenoz lub tematy związane z gospodarką leśną.

Szlaki konne:

Szlak konny „Pojezierza Drawskiego” – pomarańczowy.

Długość całego szlaku 185 km. Odcinki w gminie Drawsko Pomorskie: „Łobez-Zagozd (przez Bonin-Cianowo), długość 20 km;” Zagozd-Przybkówko (przez Żółte, Przytoń, Jelenino, Resko, Zajączkowo, Koprzywno), długość 70 km. Wiedzie przez teren Pojezierza Drawskiego z Łobza do Białego Boru. Podzielony jest na pięć odcinków, z których każdy rozpoczyna się i kończy przy dużych ośrodkach jeździeckich.

Szlaki kajakowe:

DRAWA - Szlak Kajakowy im. Karola Wojtyły

Łączna trasa spływu 186 km. Stare Drawsko - Rzepowo - Głębozec - Złoceniec - Drawsko Pomorskie - Lubieszewo - Prostynia - Drawno - Barnimie - Zatom - Głusko - Stare Osieczno-Krzyż. Szlak należy do najpiękniejszych tras kajakowych w Polsce. Drawa w pewnych odcinkach przybiera wygląd rzeki górskiej, by za chwilę chować lustro wody za wysokimi trawami lub leniwie snuć się wśród stromych zboczy i zwalonych drzew. Trasę rozpocząć można w Starym Drawsku, a skończyć w Krzyżu. Szczególnie godny polecenia jest odcinek od Starego Drawska do Złocieńca, z jez. Lubie do mostu betonowego na drodze Kalisz Pomorski-Drawsko Pomorskie oraz z Drawna do pola biwakowego „Bogdanka” na terenie Drawieńskiego Parku Narodowego. Dla chętnych, posiadających

niewiele czasu, zaproponować można jednodniowy spływ rozpoczynający się w Starym Drawsku, a kończący na Stacji Wodnej w Złocięncu. Należy on do umiarkowanych odcinków, który pomimo momentami trudnego i wartkiego nurtu nie powinien sprawić trudności nawet początkującym. Następnym odcinkiem jest trasa ze Stacji Wodnej w Złocięncu do jeziora Lubie. Trasa wymaga więcej czasu i jest trudna ze względu na zwalone za Drawskiem Pomorskim drzewa i konieczność częstych przepraw. Miejscem docelowym może być ośrodek w Gudowie lub Karwicach. Trzecim odcinkiem jest trasa z jez. Lubie do mostu betonowego, który stanowi granicę poligonu drawskiego. Odcinek ten prowadzi przez dostępny obszar poligonu. Natomiast trasa przez zamknięty obszar poligonu, możliwa jest do przebycia tylko za zgodą Komendy Poligonu. Drawa na tym odcinku jest szeroka i płynie wolnym nurtem do elektrowni w Borowie. Trasę zakończyć można w Prostyni.

KOKNA - Jezioro Ostrowiec-Jezioro Dołgie-Rzeka Drawa

Długość spływu 13 km. Kokna jest prawym dopływem Drawy, do której wpływa ok. 1 km za mostem w Rzęśnicy. Trasa nie należy do łatwych, jest mocno zakrzaczona i wąska. Jednak dzikość i wyjątkowo niewiele oznak cywilizacji są mocnymi atutami spływu Kokną. Spływ najlepiej rozpocząć na jez. Dołgie, a zakończyć na moście w Rzęśnicy lub na bindudze pod Dalewem.

Szlaki i ścieżki rowerowe:

Na terenie powiatu drawskiego łączna ilość szlaków rowerowych wynosi szesnaście o łącznej długości 571 km w tym 260,7 km utwardzone.

Dolina Pięciu Jezior – NIEBIESKI

Długość 47,8 km w tym 32 km utwardzone. Czaplunek-Kołomąt-Stare Drawsko-Kuźnica Drawska-Prosinko-Prosino-Dolina Pięciu Jezior-Czarnkowie-Kluczewo-Drahimek-Stare Drawsko-Czaplunek. Prowadzi pętlą przez przesmyk między jeziorami: Drawsko i Żerdno w Dolinę Pięciu Jezior. W głębokiej polodowcowej dolinie napotkać można jeziora dające początek rzece Drawie. Na trasie urozmaicony krajobraz oraz ruiny zamku krzyżackiego.

Zakłęty Trójkąt - CZERWONY

Długość 45,3 km w tym 27 km utwardzone. Czaplunek-Jezioro Dołgie Wielkie-Sikory-Jezioro Komorze-Komorze-Kuszewo-Żerdno-Stare Drawsko-Nowe Drawsko-Sikory-Czaplunek. Rozpoczyna się i kończy na zabytkowym rynku w Czaplunku. Biegnie przez mocno zróżnicowany teren, pełen dolin i wzniesień, w obrębie trzech niepowtarzalnych jezior: Dołgiego Wielkiego, Komorza i Żerdna. Na trasie niezwykle atrakcyjne miejsce widokowe - "Spyczyna Góra".

Lobeliowe Jeziora – CZARNY

Długość 33,3 km w tym 21 km utwardzone. Czaplunek-Kołomąt-Stare Kaleńsko-Jezioro Krzemno-Jezioro Ciemniak-Pławno-Jezioro Krzemienko-Psie Głowy-Byszkowo-Trzciniec-Broczyńno-Czaplunek. Szlak rozpoczyna się na południe od Czaplinka, na skraju potężnego kompleksu leśnego. Przechodzi w pobliżu rynny polodowcowej, wypełnionej licznymi jeziorami, oddzielonymi od siebie podmokłymi obszarami torfowisk. Przeźrocyste lustro wody jezior i piaszczyste dno sprzyja występowaniu niezwykle rzadkiej i chronionej roślinie - lobellii jeziornej.

Dobrzycy – ZIELONY

Długość 45,1 km w tym 24 km utwardzone. Czaplunek-Czarne Małe-Ostroróg-Nobliny-Jeziorna-Motarzewo-Machliny-Psie Głowy-Czaplunek. Trasa mająca swój początek i koniec w Czaplunku, przebiega przez najmniej zaludnione tereny gminy. Atrakcyjności dodają jej także rozległe obszary leśne, co sprzyja delektowaniu się ciszą, spokojem oraz obcowaniu z naturą.

Dolina Wąsawy – CZARNY

Długość 30,7 km w tym 17,5 km utwardzone. Złocieniec-Osiek Drawski-Wierzchowo Pomorskie-Jezioro Górne-Jezioro Dolne-Wąsosz-Bobrowo-Złocieniec. Biegnie dookoła długiej i wąskiej rynny polodowcowej, wypełnionej wodami trzech jezior: Wąsosze, Dolnego i Górnego. Jeziora łączy nurt

rzeki Wąsawy, wpływającej do Drawy w Złocięncu. Nurt rzeki czterokrotnie przecina szlak. Na trasie podróży znajdują się zabytkowe kościoły, pałace i parki oraz potężne dęby - pomniki przyrody.

Jeziro Kańsko - ZIELONY

Długość 16,6 km. Złocieniec-Jeziro Rakowo Duże-Jeziro Rakowo Małe-Jeziro Kańsko-Złocieniec. Podąża polodowcową rynną, wypełnioną dwoma jeziorami: Rakowo Duże i Rakowo Małe, przez rozległy kompleks leśny nad brzeg skrytego w głębokiej dolinie jeziora Kańsko. Pomiędzy wysokimi drzewami, w wodach jeziora odbija się sylwetka zabytkowego kompleksu szpitalnego.

Dookoła Jeziora Siecino - NIEBIESKI

Długość 38,9 km. Złocieniec-Gronowo-Ostrowice-Szczytniki-Szczycienko-Jeziro Siecino-Słowianki-Chlebowo-Cieszyno-Jeziro Skąpe-Jeziro Czarnówek-Jeziro Dłusko -Złocieniec. Szlak rowerowy biegnie skrajem Drawskiego Parku Krajobrazowego. Wzdłuż trasy spotkać można liczne zabytkowe ryglowe kościoły, pałace, parki, punkty widokowe, pomniki przyrody. Ostatni odcinek wiedzie ścieżką przyrodniczą w pobliżu dwóch rezerwatów przyrody: “Jeziro Czarnówek” i “Torfowisko nad jeziorem Morzysław Mały”.

Drawa - CZERWONY

Długość 60,7 km. Piaseczno-Rzepowo-Warnięg-Grabinek-Nowe Worowo-Stare Worowo-Cieszyno-Głęboćzek-Budów-Złocieniec. Szlak przebiega przez wyjątkowo urozmaicony, polodowcowy obszar, pełen wzniesień rozdzielonych różnorodnymi formami obniżen terenu. Przebiega w pobliżu 10 jezior, przedostaje się przez liczne strumienie i rzeczki zlewiska Drawy. Pokazuje ukryte pośród parkowego drzewostanu dwory i pałace. Napotyka zabytkowe kościoły, usadowione na wzniesieniach w otoczeniu starych drzew.

Góra Lisica – ŻÓŁTY

Długość 28,7 km. Złocieniec-Darskowo-Rzęsnica-Kosobudy-Kosobudki-Linowno-Lubieszewo-Stawno-Złocieniec. Trasa podąża poprzez fantastycznie wypiętrzony, pagórkowaty obszar, w okolicy imponującego polodowcowego wzniesienia góry Lisicy (167 m n.p.m.). Wzdłuż trasy liczne punkty widokowe. Na swej drodze napotyka liczne zabytkowe pałace i dwory ukryte w cieniu parkowego starodrzewia oraz kościoły o interesującej, zróżnicowanej architekturze.

Pętla Kaliska - ZIELONY

Długość 45 km w tym 28 km utwardzone. Kalisz Pomorski-Biały-Zdrój-Dębsko-Jeziro Mąkowskie-Prostynia -Borowo-Suchowo-Jasno pole-Kalisz Pomorski. Szlak przystosowany do podróży rowerowych. Przebiega przez obficie zalesione tereny, w większości drogami gruntowymi i asfaltowymi mniej uczęszczanymi. Na trasie nie brakuje jezior i ciekawych zabytków. Warto odwiedzić elektrownię w Borowie.

“Dolina rzeki Drawy” - ŻÓŁTY

Drawsko Pomorskie-Gudowo-Suliszewo -Dalewo-Zarańsko-Drawsko Pomorskie. Długość szlaku 27,5 km w tym 17 km utwardzone (okrężny). Szlak zaczyna się i kończy w Drawsku Pomorskim na placu przed dworcem PKS i PKP. Szlak wiedzie najpierw południowym a następnie północnym skrajem szerokiej doliny rzeki Drawy, dwukrotnie przecinając jej nurt. W większości szlak przebiega drogami asfaltowymi wśród pól i lasów. Na wielu odcinkach przebiega wspólnie z innymi szlakami turystycznymi pieszymi i rowerowymi. Szlak łatwy do przejechania.

Wokół jeziora Lubie - CZERWONY

Długość 50 km. w tym 28 km utwardzone. Drawsko Pomorskie-Mielenko Drawskie-Dzikowo-Karwice-Siennica-Lubieszewo-Linowno-Gudowo-Drawko Pomorskie Szlak zaczyna się i kończy w Drawsku Pom., a prowadzi w pewnym oddaleniu od linii brzegowej jeziora Lubie, trzykrotnie przecinając nurt rzeki Drawy. Pomimo oddalenia od linii brzegowej, jezioro można podziwiać z licznych wzniesień.

Szlak prowadzi w większości drogami leśnymi i polnymi. Na wielu odcinkach przebiega wspólnie ze szlakami pieszymi.

Wzgórze Moreny czołowej - NIEBIESKI

Długość 57 km w tym 22,3 km utwardzone. Drawsko Pomorskie- Małe Jankowo-Ustok-Gajewo-Zagozd-Olchowice-Nętno-Łabędzie-Tęczyn-Przytoń-Dolgie-Zarańsko-Drawsko Pomorskie. Zaczyna się i kończy w Drawsku Pomorskim. Podąża bardzo urozmaiconą trasą, poprzez wspaniale ukształtowane przez lodowiec tereny moreny czołowej i moreny dennej, pełne wzniesień i pagórków, dolin i obszarów równinnych. Szlak obejmuje północną część gminy Drawsko Pomorskie. Przebiega nad brzegami 8 jezior. Na trasie szlaku spotkać można zabytkowe kościoły, pałace i parki dworskie.

Parki krajobrazowe – ZIELONY

Długość 27 km w tym 12,2 km utwardzone. Drawsko Pomorskie-Mielenko Drawskie-Woliczno-Ziemska-Studica-Ińsko. Rozpoczyna się i kończy w Drawsku Pomorskim i wiedzie obrzeżami poligonu drawskiego. Przez kompleksy leśne, wzgórza morenowe i doliny rzeczne prowadzi do Ińska, turystycznego miasta położonego nad rynnowym jeziorem Ińsko. Szlak łączy Drawski Park Krajobrazowy i Iński Park Krajobrazowy.

Rzeka Brzeźnicka Węgorza - Wodospady - CZARNY

Długość 39 km w tym 22 km utwardzone. Drawsko Pomorskie-Mielenko Drawskie-Woliczno-Leśnictwo Ginawa-Wiewiecko-Brzeźniak-Kumki-Krzynno-Małe Jankowo-Drawsko Pomorskie. Rozpoczyna się i kończy w Drawsku Pom. Podąża bardzo urozmaiconą trasą przez zachodnią część gminy Drawsko Pomorskie. Poprzez liczne doliny i wypiętrzenia terenu dociera do przepięknej, głębokiej rynn, której dnem płynie rzeka Brzeźnicka Węgorza, mająca tutaj charakter rzeki górskiej, tworząca liczne małe wodospady. Szlak wiedzie zboczami po obu stronach doliny, dwukrotnie przecinając nurt rzeki. Na trasie szlaku napotykamy liczne, zabytkowe kościoły, pałace i parki dworskie.

Ścieżki rowerowe Powiatu Drawskiego

1. Ścieżka rowerowa w Drawsku Pomorskim - powstała 2013 roku. Długość: 3,035 km. Trasa: Park Chopina- Promenada Piastowska- jezioro Okra -droga powiatowa Drawsko Pomorskie- Gudowo. Na terenie Parku ścieżka to ciąg pieszo- rowerowy (wyraźnie oddzielone pasy; rowerowy z nawierzchnią bitumiczną, pieszy wyłożony kostką brukową), poza tym obszarem trasa jest przeznaczona już tylko dla rowerów. Na całej trasie rozmieszczone są tablice informacyjne oraz infrastruktura towarzysząca tj. miejsca postojowe wraz ze stojakami na rowery, stołami i wiaty.

2. Złocieniec- Połczyn Zdrój. Długość: 27km. Trasa: Złocieniec ul. Cieszyńska- Cieszyno -Chlebowo-Gawroniec- Dobino- Ostrowąs- Połczyn Zdrój. Trasa rozpoczyna się w Złocieniu obok ogródków przy ul. Cieszyńskiej i po 100 metrach zaczyna się trasa po nasypie byłej linii kolejowej prowadząca przez Cieszyno, okolice Chlebowa, Słowianek, przez skrzyżowanie z drogą lokalną Gawroniec- Nowe Worowo (ok. 13,6 km trasy i jest to zarówno koniec gminy Ostrowice jak i koniec Powiatu Drawskiego). Na wszystkich odcinkach znajdują się obiekty infrastruktury wypoczynkowej oraz bezpieczeństwa. Dodatkowo od trasy odchodzi wiele bocznych dróg prowadzących do ciekawych miejsc tj. rezerwat “Jezioro Czarnówek” czy też 250-letni klon zwyczajny we wsi Chlebowo. Dalsza trasa przebiega przez wieś Gawroniec, Dobino oraz Ostrowąs aż do Połczyna Zdroju.

Elementem który w znacznym stopniu determinuje liczbę potencjalnych turystów w okresie całorocznym jest baza noclegowa. W ostatnim czasie znacznie rozwinęła się liczba gospodarstw agroturystycznych. Struktura bazy noclegowej została przedstawiona w poniższej tabeli.

Tabela 9 Baza noclegowa na terenie powiatu

Jednostka administracyjna	Ośrodki wypoczynkowe	Pola namiotowe	Agroturystyka	Motele, pensjonaty	Schroniska młodzieżowe
Gm. Czaplinek	6	6	30	10	1
Gm. Drawsko Pomorskie	5	8	6	9	3
Gm. Kalisz Pomorski	2	3	14	4	0
Gm. Złocieniec	10	4	9	7	1
Gm. Ostrowice	0	1	9	1	0
Gm. Wierzchowo	0	0	2	0	0
Powiat Drawski	23	22	70	31	5

Źródło: Strategia Rozwoju Powiatu Drawskiego na lata 2015-2025.

3.6. Poligon Drawski

Poligon Drawski obecnie wchodzący w skład Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych powstał w 1962 roku. Usytuowany jest na terenie Gmin Drawsko Pomorskie oraz Kalisz Pomorski i obejmuje powierzchnię 37 tys. hektarów. Komenda Poligonu zlokalizowana jest na terenie miejscowości Oleszno.

Ze względu na zróżnicowanie terenu, na którym poligon znajduje się jest on doskonałą bazą ćwiczeniową dla wojsk lądowych. Na terenie Poligonu Drawskiego funkcjonują między innymi:

- lotnisko,
- ośrodek szkolenia przeciwchemicznego,
- ośrodek pokazywania przeszkód wodnych,
- strzelnice (nawodna, artyleryjska, czołgowa),

Poligon przechodził przez wiele fazy rozbudowy, które czynią go jednym z najatrakcyjniejszych ośrodków ćwiczeń wojskowych w Europie. Ponadto urozmaicona struktura środowiska sprawia, że możliwość ćwiczeniowe wojsk są ogromne. Dlatego poligon określany jest jako najnowocześniejszy ośrodek szkolenia wojsk lądowych, do którego przyjeżdżają wojska państw NATO.

Poligon Drawski poprzez urozmaiconą strukturę przyrodniczą oraz zwiększoną możliwość wywołania ryzyka ekologicznego ćwiczeniami bojowymi, objęty jest wieloma rygorystycznymi zasadami dotyczącymi gospodarki proekologicznej. Wynika to również z faktu zlokalizowania w jego granicach terenów cennych przyrodniczo – są to :

- Drawski Park Krajobrazowy i Obszar Chronionego Krajobrazu,
- Iński Park Krajobrazowy.

Fakt obejmowania zasięgiem poligonu parków krajobrazowych wywołuje kontrowersje wśród stowarzyszeń zajmujących się ochroną środowiska według których, działania wojskowe na terenie Poligonu są destrukcyjne dla przyrody.

Ponadto zagrożenia dla ludności wynikające z działalności poligonu uzależnione są od rodzaju prowadzonych ćwiczeń oraz ilości wojsk biorących w nich udział, dlatego zasady dotyczące bezpieczeństwa podczas ćwiczeń są ściśle przestrzegane.

3.7. Infrastruktura techniczna

3.7.1. Komunikacja

Przez teren powiatu drawskiego przebiegają ważne szlaki komunikacyjne, takie jak: drogi krajowe, wojewódzkie i powiatowe.

Przez powiat przebiegają drogi krajowe nr 10 – łącząca granicę państwa (Lubieszyn) Płońskiem, poprzez: Szczecin, Stargard Szczeciński, Wałcz, Piłę, Białe Błota i Sierpc oraz droga krajowa nr 20 – relacji Stargard Szczeciński – Drawsko Pomorskie – Szczecinek – Bytów – Gdynia. Na terenie poszczególnych gmin długość dróg krajowych przedstawia się następująco:

- droga krajowa nr 20, Drawsko Pomorskie – obszar wiejski - 9,851 km,
- droga krajowa nr 20, Drawsko Pomorskie – miasto - 7,568 km,
- droga krajowa nr 20, Złocieniec – obszar wiejski - 4,943 km,
- droga krajowa nr 20, Złocieniec – miasto - 7,472 km,
- droga krajowa nr 20, Czaplunek – obszar wiejski - 13,572 km,
- droga krajowa nr 20, Czaplunek – miasto - 2,56 km
- droga krajowa nr 10, Kalisz Pomorski – obszar wiejski - 13,41 km,
- droga krajowa nr 10, Kalisz Pomorski – miasto - 3,57 km.

Łączna długość dróg krajowych na terenie powiatu wynosi 62,946 km.³

W granicach administracyjnych powiatu przebiega siedem dróg wojewódzkich. Ich wykaz wraz z długością w poszczególnych gminach został przedstawiony w tabeli poniżej.

Tabela 10 Wykaz dróg wojewódzkich

Gmina	Droga wojewódzka	Długość [km]
Gmina Czaplunek	Droga wojewódzka nr 163	33,618
	Droga wojewódzka nr 171	9,416
	Droga wojewódzka nr 173	6,769
	Droga wojewódzka nr 177	8,310
Gmina Drawsko Pomorskie	Droga wojewódzka nr 148	7,292
	Droga wojewódzka nr 162	11,535
	Droga wojewódzka nr 175	14,748
Gmina Kalisz Pomorski	Droga wojewódzka nr 175	21,601
Gmina Ostrowice	Droga wojewódzka nr 173	14,886
Gmina Wierzchowo	Droga wojewódzka nr 177	14,044

Źródło: Zachodniopomorski Zarząd Dróg Wojewódzkich w Koszalinie.

Łącznie na terenie powiatu drogi wojewódzkie mają długość 142,219 km. Najwięcej przypada na Gminę Czaplunek i Drawsko Pomorskie.

Przez teren powiatu przebiegają również liczne drogi powiatowe. Ich łączna długość wynosi 411,194 km. Szczegółowy wykaz wraz z przebiegiem dróg został umieszczony w załączniku nr 1 do niniejszego opracowania.

W przypadku dróg gminnych, według danych GUS, na terenie powiatu w 2013 roku najwięcej był dróg o nawierzchni gruntowej – 203,6 km, o nawierzchni twardej – 140,8 km oraz o nawierzchni twardej ulepszonej – 113,6 km.

Na terenie powiatu drawskiego znajdują się także linie kolejowe:

- czynna linia kolejowa nr 201 łącząca Runowo Pomorskie z Chojnicami przez Drawsko Pomorskie i Szczecinek. Położona w granicach województwa pomorskiego i zachodniopomorskiego oraz na obszarze Oddziału Regionalnego PKP PLK w Szczecinie oraz Gdyni.
- Nieczynne, istniejące:
  - nr 403 – na odcinku Kalisz Pomorski – Stargard Szczeciński - dalej czynna na odcinku Stargard Szczeciński - Piła,
  - nr 416: Wierzchowo Pomorskie – Wałcz Raduń.
- nieczynne, nieistniejące:
  - nr 410: Grzmiąca – Kostrzyn,

³ dane z Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Szczecinie.

- o linia wężkotorowa: Ińsko – Drawsko Pomorskie Wąsk. oraz Dobrzany – Pożrzadło-Dwór.

3.7.2. Sieć wodociągowa

Według danych z Gmin długość sieci wodociągowej na terenie powiatu w 2014 roku wynosiła 464,37 km. Liczba przyłączy wodociągowych wynosiła 7410 sztuk.

W tabeli poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące sieci wodociągowej na terenie poszczególnych gmin.

Tabela 11 Sieć wodociągowa na terenie poszczególnych gmin wg stanu na 2014 rok

Jednostka administracyjna	długość sieci wodociągowej z przyłączami	długość sieci wodociągowej bez przyłączy	ilość przyłączy	liczba mieszkańców podłączonych do sieci	stopień zwodociągowania gminy
	km	km	szt.	osób	%
Gmina Czaplinek	b.d	109,30	1651	b.d	Miasto - 99 Gmina - 89
Gmina Drawsko Pomorskie	130,66	114,30	1636	ok.16596	99,5
Gmina Kalisz Pomorski	b.d	53,10	835	7098	b.d
Gmina Ostrowice	49,3	29,37	612	2517	98
Gmina Wierzchowo	b.d	41,90	796	4384	99
Gmina Złocieniec	b.d	116,40	1880	b.d	99
Powiat Drawski	-	464,37	7410	-	-

Źródło: Ankietyzacja Gmin.

Na terenie powiatu najdłuższa sieć wodociągowa jest w Gminie Złocieniec i Drawsko Pomorskie i odpowiednio wynosi 116,4 km i 114,3 km. Natomiast najmniej wodociągów zostało wybudowanych w Gminie Ostrowice. We wszystkich gminach odnotowano systematyczny wzrost liczby ludności korzystającej z sieci wodociągowej. W 2013 roku najwięcej ludności korzystającej z sieci wodociągowej było w Gminie Złocieniec i Wierzchowo. Natomiast najmniejszy procent ludności korzystającej z sieci wodociągowej był w Gminie Ostrowice.

Tabela 12 Ludność korzystająca z sieci wodociągowej na terenie gmin Powiatu Drawskiego w latach 2011 - 2013

Jednostka administracyjna	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej		
	2011 rok	2012 rok	2013 rok
	%		
Gmina Czaplinek	87,7	87,9	87,9
Gmina Drawsko Pomorskie	90,9	91,2	91,4
Gmina Kalisz Pomorski	89,6	89,6	89,7
Gmina Ostrowice	78,6	84,7	84,7
Gmina Wierzchowo	95,1	95,1	95,2
Gmina Złocieniec	98,2	98,2	98,2
Powiat Drawski	91,8	92,2	92,3

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Stan wodociągów oceniany jest jako dobry, a jakość dostarczanej wody spełnia wymagania rozporządzenia w sprawie jakości wód przeznaczonych do spożycia przez ludzi.

Zbiorowe zaopatrzenie ludności powiatu opiera się na wodzie pochodzącej z ujęć podziemnych z utworów czwartorzędowych. Ludność powiatu zaopatrywana jest w wodę do spożycia przez 58 ujęć, w tym:

- poniżej 100 m³/dobę – pięćdziesiąt trzy ujęcia,

- 101-1000 m³/dobę – pięć ujęć.

W 2014 roku pobór wody wyniósł 2 563 039 m³ i był wyższy o 1,4% w porównaniu do roku 2013, gdzie całkowity pobór wody wyniósł 2 527 224 m³.

Tabela 13 Wykaz ujęć wody na terenie poszczególnych gmin

Lp.	miejsce ujęcia wody	liczba studni	średnia wydajność ujęcia wody m ³ /h	czy ujęcie posiada stację uzdatniania	miejsowości obsługiwane przez SUW	Pobór wody na koniec 2013 r. m ³	Pobór wody na koniec 2014 r. m ³
Gmina Czaplinek							
1.	Czaplinek	5	92	tak	Czaplinek, Siemczyno, Niwka, Łąka, Żeliszawie	520320	479340
2.	Stare Drawsko	2	25	tak	Stare Drawsko, Nowe Drawsko, Żerdno, Drahimek, Kuźnica Drawska, Prosinko, Prosino	17116	19275
3.	Czarne Wielkie	1	15	tak	Czarne Wielkie, Sikory, Kuszewo	26122	30364
4.	Kluczewo -wył. od 2015	2	34	wył. od 2015 r.	Kluczewo	12680	11720
5.	Rzepowo	2	10	tak	Rzepowo	8646	8807
6.	Piaseczno - wył. od 2015	1	6	wył. od 2015 r.	Piaseczno	3407	2895
7.	Czarne Małe	2	12	tak	Czarne Małe, Łysin	21317	20752
8.	Pławno	1	6	tak	Pławno, Psie Głowy	5926	6673
9.	Broczyno	2	30	-	Broczyno	16612	17800
10.	Machliny	1	14,4	tak	Machliny	10934	11581
11.	Miłkowo	1	5	tak	Miłkowo, Motarzewo	7547	4240
12.	Trzciniac	1	4	tak	Trzciniac	7542	8413
13.	Wełnica	1	10	tak	Wełnica, Karsno	7480	6263
Gmina Drawsko Pomorskie							
14.	Drawsko Pomorskie	4	195	tak	Drawsko Pom., Zarańsko, Zagórki, Mielenko, Jankowo, Koleśno, Woliczno, Żółte, Zóćcin	538610	549449,6
15.	Suliszewo	2	54	tak	Suliszewo	23437	27171
16.	Dalewo	1	43,5	tak	Dalewo	2544	2858,3
17.	Łabędzie	2	30	tak	Łabędzie, Lasocin, Rydzewo, Nętno	5150	5516
18.	Gudowo	2	47,4	tak	Gudowo	15101	15161
19.	Zagozd	1	48	tak	Zagozd, Gajewko	10078	9525
20.	Linowno	1	30	tak	Linowno	8613	10743
Gmina Kalisz Pomorski							
21.	Kalisz Pomorski ul. Wolności 11a	2	260	-	Kalisz Pomorski	280400	288800
22.	Kalisz Pomorski ul. Przemysłowa	2	228	-	Kalisz Pomorski, Dębsko		
23.	Prostynia	1	4	-	Prostynia		
24.	Suchowo	2	24	-	Suchowo		
25.	Jasnopole	1	13	-	Jasnopole, Cybowo		
26.	Pomierzyn	2	35	-	Pomierzyn, Ślizno		
27.	Pożrzadło	1	14	-	Pożrzadło		

Lp.	miejsce ujęcia wody	liczba studni	średnia wydajność ujęcia wody m ³ /h	czy ujęcie posiada stację uzdatniania	miejsowości obsługiwane przez SUW	Pobór wody na koniec 2013 r. m ³	Pobór wody na koniec 2014 r. m ³
28	Pęplówek	1	10	-	Pęplówek		
29	Stara Studnica	1	12	-	Stara Studnica, Sienica		
30	Giżyno	2	55	-	Giżyno, Wierzchucin		
31	Stara Korytnica	2	13	-	Stara Korytnica		
32	Bralin	2	11	-	Bralin		
33	Biały Zdrój	1	24	-	Biały Zdrój		
34	Kolonia Pożrzadło	1	0,04	-	Kolonia Pożrzadło		
Gmina Ostrowice							
35	Ostrowice	3	39,5	tak	Ostrowice	38517	36682
36	Siecino	1	200	tak	Siecino	9573	9840
37	Chlebowo	1	40	tak	Chlebowo	14954	13675
38	Dołgie	2	50	tak	Dołgie	5762	5837
39	Przytoń	1	15,7	tak	Przytoń	16301	17127
40	Grzybno	1	20,5	tak	Grzybno	1072	1058
41	Jelenino	1	24	tak	Jelenino, Donatowo	21401	21876
42	Szczytniki	2	25	tak	Szczytniki	526	531
43	Gronowo	-	40,6	tak	Gronowo	2480	2520
44	Nowe Worowo	2	87	tak	Nowe Worowo, Smóldzęcino	41615	32710
45	Bolegorzyn	2	48,7	-	Bolegorzyn	7642	7350
46	Cieminko	1	15,7	-	Cieminko, Płocie	8252	7927
47	Borne	2	41,1	tak	Borne, Jutrosin	4482	4031
Gmina Wierzchowo							
48	Bonin	1	22,5	nie	Bonin	2983	3872
49	Garbowo	1	6,0	nie	Garbowo	1056	1000
50	Komorno	-	-	nie	Komorno	378	337
51	Nowe Laski	2	26,5 i 15,0	nie	Nowe Laski	3475	3408
52	Radomyśl	1	23,50	nie	Radomyśl	1366	1291
53	Sośnica	2	19,5 i 28,60	nie	Sośnica i Będolino	10022	10239
54	Świerczyna	1	87,0	nie	Świerczyna, Otrzep i Wielboki	32437	38070
55	Wierzchowo	2	70,0 i 70,0	tak	Wierzchowo, Żabin, Żabinek, Żeńsko i Osiek Drawski	148406	168167
Gmina Złocieniec							
56.	Złocieniec ul. Piaskowa 6	8	598,4	tak	Złocieniec, Bobrowo, Sułoszyn, Wąsosz, Darskowo, Rzęśnica, Kosobudy	551169 16541	601794
57.	Cieszyno	2	90	tak	Cieszyno, Skąpe, Stare Worowo, Warnięg, Jadwizyn, Męciodół	25952	24750
58.	Lubieszewo	2	60	tak	Lubieszewo, Stawno	11280	11600

Zródło: Ankietyzacja Gmin.

3.7.3. Sieć kanalizacyjna

Według danych z Gmin długość sieci kanalizacyjnej na terenie powiatu w 2014 roku wynosiła 374,9 km. Liczba przyłączy kanalizacyjnych wynosiła 4603 sztuk.

W tabeli poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące sieci kanalizacyjnej na terenie powiatu.

Tabela 14 Sieć kanalizacyjna na terenie poszczególnych gmin wg stanu na 2014 rok

Jednostka administracyjna	długość sieci kanalizacyjnej z przyłączami	długość sieci kanalizacyjnej bez przyłączy	ilość przyłączy	liczba mieszkańców podłączonych do sieci	Stopień skanalizowania gminy
	km	km	szt.	osób	%
Gmina Czaplinek	-	34,6	628	b.d	Miasto – 99 Gmina - 8
Gmina Drawsko Pomorskie	105,77	93	1277	ok. 12550	95
Gmina Kalisz Pomorski	-	73,5	593	b.d	b.d
Gmina Ostrowice	34,0	29,4	470	1618	63
Gmina Wierzchowo	-	36,2	376	2890	47
Gmina Złocieniec	-	108,2	1259	b.d	98
Powiat Drawski	-	374,9	4603	-	-

Źródło: Ankietyzacja Gmin.

Na terenie powiatu najdłuższa sieć kanalizacyjna jest w Gminie Złocieniec i wynosiła 108,2 km, natomiast najmniej kanalizacji zostało wybudowanych w Gminie Ostrowice. W większości gmin odnotowano systematyczny wzrost liczby ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej, wyjątkiem jest gmina Czaplinek, w której odnotowano minimalny spadek. W 2013 roku najwięcej ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej było w Gminie Złocieniec i Drawsko Pomorskie. Natomiast najmniejszy procent ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej był w Gminie Ostrowice.

Tabela 15 Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej na terenie gmin Powiatu Drawskiego w latach 2011 - 2013

Jednostka administracyjna	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej		
	2011 rok	2012 rok	2013 rok
	%		
Gmina Czaplinek	57,2	57,9	57,8
Gmina Drawsko Pomorskie	74,6	75,3	76,5
Gmina Kalisz Pomorski	57,0	57,6	58,0
Gmina Ostrowice	23,0	39,7	39,7
Gmina Wierzchowo	58,4	59,0	59,4
Gmina Złocieniec	87,8	88,0	88,3
Powiat Drawski	68,8	70,1	70,5

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Dysproporcje pomiędzy długością sieci wodociągowej i kanalizacyjnej stwarzają niebezpieczeństwo zanieczyszczenia środowiska ściekami nienależycie gromadzonymi lub niedostatecznie oczyszczonymi. Największe różnice zauważane są na terenach wiejskich. W miastach powiatu drawskiego z sieci kanalizacyjnej korzysta 88,6% mieszkańców, z kolei na terenach wiejskich – 40,1%. Stan techniczny urządzeń kanalizacyjnych określa się jako dobry.

Mieszkańcy nie podłączeni do sieci kanalizacyjnej ścieki gromadzą w zbiornikach bezodpływowych lub w przydomowych oczyszczalniach ścieków. Efektywność tych rozwiązań może być bardzo duża, jednak istnieje niebezpieczeństwo związane ze świadomą niewłaściwą eksploatacją tego rodzaju urządzeń i instalacji prowadzącą do emisji zanieczyszczeń do środowiska (problem celowo rozszczelnionych zbiorników na nieczystości ciekłe, związane z tym nielegalne pozbywanie się nieczystości ciekłych przez ich zrzut do gruntu lub wód). Nieszczelne szamba oraz w pełni nie oczyszczone ścieki stanowią zagrożenie dla stanu czystości wód podziemnych i powierzchniowych. Ścieki komunalne wprowadzają głównie zanieczyszczenia wyrażone jako BZT₅, ChZT, azot amonowy, fosforany i zawiesina ogólna.

Zgodnie z ustawą z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2013 r. poz. 1399) gminy mają obowiązek prowadzenia ewidencji zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków w celu kontroli częstotliwości i sposobu pozbywania się komunalnych osadów ściekowych. Wykaz zewidencjonowanych zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków przedstawia poniższa tabela.

Tabela 16 Wykaz zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie powiatu

Gmina	Liczba zbiorników bezodpływowych	Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków
Gmina Czaplinek	353	51
Gmina Drawsko Pomorskie	659	68
Gmina Kalisz Pomorski	59	7
Gmina Ostrowice	106	16
Gmina Wierzchowo	282	22
Gmina Złocieniec	109	9
Powiat Drawski	1568	173

Źródło: Ankietyzacja Gmin.

Oprócz kanalizacji sanitarnej istnieje także kanalizacja deszczowa o łącznej długości 84,43 km tj. na terenie poszczególnych gmin:

- gmina Czaplinek – 8,23 km,
- gmina Drawsko Pomorskie – 16,1 km,
- gmina Kalisz Pomorski – 29,2 km,
- gmina Złocieniec – 30,9 km.

3.7.4. Oczyszczalnie ścieków

Ścieki systemem kanalizacji sanitarnej dopływają do oczyszczalni ścieków zlokalizowanych na terenie powiatu drawskiego.

W 2013 roku odprowadzono i oczyszczono łącznie 1544,0 dam³ ścieków, z czego prawie 61% ścieków została oczyszczona z podwyższonym usuwaniem biogenów. Z roku na rok systematycznie rośnie liczba ludności korzystająca z oczyszczalni ścieków.

Tabela 17 Gospodarka ściekowa na terenie powiatu w latach 2011-2013

Wyszczególnienie	Jednostka	Rok		
		2011	2012	2013
Ścieki odprowadzone ogółem	dam ³	1569,0	1560,0	1544,0
Ścieki oczyszczane razem, w tym:	dam ³	1569,0	1560,0	1544,0
- oczyszczane biologicznie	dam ³	586	594	605
- oczyszczane z podwyższonym usuwaniem biogenów	dam ³	983	966	939
Osady wytworzone ogółem w ciągu roku	Mg	910	729	634
Ludność korzystająca z oczyszczalni	osoba	41897	43195	45155
Ludność korzystająca z oczyszczalni	%	71,2	73,6	77,3

1 dam³ = 1 000 m³

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Na terenie powiatu drawskiego funkcjonuje 9 oczyszczalni ścieków. Ich charakterystyka została przedstawiona w poniższej tabeli.

Tabela 18 Wykaz oczyszczalni ścieków

Lokalizacja	Rodzaj oczyszczalni	Projektowana wydajność RLM	Średnia przepustowość m ³ /dobę	Bezpośredni odbiornik ścieków oczyszczonych
Czaplinek (gm. Czaplinek)	biologiczna	12600	1600	Jezioro Drawsko
Drawsko Pomorskie (gm. Drawsko Pomorskie)	biologiczna	14520	2200	Rów melioracyjny -> Drawa
Suliszewo (gm. Drawsko Pomorskie)	biologiczna	300	150	do gruntu na trasie rowu melioracyjnego
Wierzchowo (gm. Wierzchowo)	biologiczna	4097	1500	Rów melioracyjny
Ostrowice (gm. Ostrowice)	biologiczna	2000	174	Rów melioracyjny
Złocieniec ul. Sadowa 5 (gm. Złocieniec)	mechaniczno –biologiczna z możliwością chemicznego usuwania biogenów	16100	4600	Rzeka Drawa
Rzęśnia (gm. Złocieniec)	BIOBLOK 25	60	25	Rzeka Drawa
Kalisz Pomorski ul. Szczecińska (gm. Kalisz Pomorski)	biologiczna	7533	1000	Rzeka Drawica
Sienica (gm. Kalisz Pomorski)	mechaniczno-biologiczna		36	Rzeka Studzienica

Źródło: Ankietyzacja Gmin.

Jakość ścieków dopływających do powyższych oczyszczalni oraz jakość ścieków oczyszczonych wypływających z oczyszczalni przedstawia poniższa tabela.

Tabela 19 Średnie roczne wskaźniki w ściekach dopływających do oczyszczalni i odpływających z oczyszczalni ścieków

Wskaźnik	Średnie roczne wartości wskaźników za rok 2014	
	w ściekach dopływających do oczyszczalni	w ściekach odpływających z oczyszczalni
Oczyszczalnia w m. Czaplinek		
BZT ₅ [mgO ₂ /l]	115661	1951
ChZT [mgO ₂ /l]	204344	11408
zawiesina ogólna [mg/l]	42763	3802
azot ogólny [mg/l]	24739	8136
fosfor ogólny [mg/l]	3817	91
Oczyszczalnia w m. Drawsko Pomorskie		
BZT ₅ [mgO ₂ /l]	436	26,00
ChZT [mgO ₂ /l]	1141	42,37
zawiesina ogólna [mg/l]	495	5,66
azot ogólny [mg/l]	122	33,37
fosfor ogólny [mg/l]	14	2,82
Oczyszczalnia w m. Suliszewo		
BZT ₅ [mgO ₂ /l]	654	16,6
ChZT [mgO ₂ /l]	5770	93,5
zawiesina ogólna [mg/l]	5000	26,0
azot ogólny [mg/l]	424	87,0
fosfor ogólny [mg/l]	86	5,3
Oczyszczalnia w m. Wierzchowo		

BZT ₅ [mgO ₂ /l]	640	18
ChZT [mgO ₂ /l]	890	94
zawiesina ogólna [mg/l]	390	11
azot ogólny [mg/l]	-	-
fosfor ogólny [mg/l]	-	-
Oczyszczalnia w m. Ostrowice		
BZT ₅ [mgO ₂ /l]	48,60	1,30
ChZT [mgO ₂ /l]	158,00	26,00
zawiesina ogólna [mg/l]	45,50	6,80
azot ogólny [mg/l]	31,90	12,20
fosfor ogólny [mg/l]	4,01	0,54
Oczyszczalnia w m. Złoceniec		
BZT ₅ [mgO ₂ /l]	371,00	5,96
ChZT [mgO ₂ /l]	764,60	33,60
zawiesina ogólna [mg/l]	93,40	5,51
azot ogólny [mg/l]	84,72	18,40
fosfor ogólny [mg/l]	11,00	0,55
Oczyszczalnia w m. Kalisz Pomorski		
BZT ₅ [mgO ₂ /l]	440	4
ChZT [mgO ₂ /l]	1240	53
zawiesina ogólna [mg/l]	570	6
azot ogólny [mg/l]	117	14
fosfor ogólny [mg/l]	117	8

Źródło: Sprawozdanie z wykonania KPOŚK za 2014 rok.

Na terenie powiatu drawskiego oprócz ścieków komunalnych wytwarzane były również ścieki przemysłowe. Według GUS na koniec 2013 roku funkcjonowało sześć biologicznych oczyszczalni ścieków przemysłowych, których łączna przepustowość wynosiła 1321 m³/dobę. Ogólnie odprowadzono 135 dam³ ścieków, z czego 45 dam³ odprowadzono do sieci kanalizacyjnej, a pozostałą część bezpośrednio do wód lub do ziemi.

Podstawowym instrumentem wdrożenia postanowień tzw. „dyrektywy ściekowej” jest „Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych” (KPOŚK). W KPOŚK ujęte zostały inwestycje, których celem jest ograniczenie zrzutów niedostatecznie oczyszczanych ścieków, a co za tym idzie ochrona środowiska wodnego przed ich niekorzystnymi skutkami. KPOŚK jest dokumentem strategicznym, w którym oszacowano potrzeby i określono działania na rzecz wyposażenia aglomeracji miejskich i wiejskich, o RLM większej od 2 000, w systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków komunalnych. Program koordynuje działania gmin i przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych w realizacji infrastruktury sanitacji na ich terenach. Ustanowionym terminem do osiągnięcia założonych w Programie celów jest rok 2015.

Wykaz wyznaczonych na terenie powiatu aglomeracji przedstawia poniższa tabela.

Tabela 20 Charakterystyka aglomeracji na terenie powiatu (według sprawozdania z KPOŚK za 2014 r.)

Id. nazwa aglomeracji	Gminy w aglomeracji	*liczba RLM	liczba rzeczywistych mieszkańców w aglomeracji	liczba mieszkańców korzystających z systemu kanalizacyjnego	liczba mieszkańców obsługiwanych przez tabor asenizacyjny
PLZA029 Czaplinek	Czaplinek	17333	11088	7321	3587

Id. nazwa aglomeracji	Gminy w aglomeracji	*liczba RLM	liczba rzeczywistych mieszkańców w aglomeracji	liczba mieszkańców korzystających z systemu kanalizacyjnego	liczba mieszkańców obsługiwanych przez tabor asenizacyjny
PLZA031 Drawsko Pomorskie	Drawsko Pomorskie	11733	15214	13903	1122
PLZA046 Kalisz Pomorski	Kalisz Pomorski	6027	7729	7622	93
Wierzchowo	Wierzchowo	3560			
PLZA030 Złocieniec	Złocieniec, Ostrowice	11425	722	722	0
PLZA6302 Złocieniec	Złocieniec	11425	12893	11621	1266

*RLM aglomeracji zgodnie z rozporządzeniem (uchwałą) ustanawiającym aglomerację
 Źródło: Sprawozdanie z Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych za 2014 rok.

3.7.5. Zaopatrzenie mieszkańców w gaz

Według danych GUS ogólna długość czynnej sieci gazowej na terenie powiatu systematycznie wzrasta, w 2013 roku wynosiła 230 851 m i w stosunku do 2011 roku była dłuższa o 4 328 m. Do poszczególnych budynków w 2013 roku wykonanych było 3 013 sztuk przyłączy gazu, w porównaniu z rokiem 2011 było ich mniej o 63 sztuki. W 2013 roku z sieci gazowej na terenach wiejskich korzystało tylko 4,1 % ludności, w miastach wskaźnik ten wyniósł 81,7 %.

Tabela 21 Sieć gazowa na terenie powiatu drawskiego w latach 2011-2013

Wyszczególnienie	Jednostka	Rok		
		2011	2012	2013
Długość czynnej sieci ogółem	m	226523	230851	230851
Długość czynnej sieci przesyłowej	m	74270	74270	74270
Długość czynnej sieci rozdzielczej	m	152253	156581	156581
Czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych	szt.	3076	2996	3013
Odbiorcy gazu	Gosp. domowe	9937	10004	9947
Odbiorcy gazu w miastach	Gosp. domowe	9699	9767	9708
Odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem	Gosp. domowe	2716	2661	2605
Ludność korzystająca z sieci gazowej	osoba	30586	30963	30813
Ludność korzystająca z sieci gazowej	%	52,0	52,7	52,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

W 2013 roku mieszkańcy powiatu zużyli 6679 tys. m³ gazu, jest to o 6,6% więcej niż w roku 2011. Na ogrzewanie mieszkań zużyto 3295,6 tys. m³ gazu, jest to o 11,8 % więcej niż w 2011 roku. Jeden mieszkaniec korzystający z gazu w 2013 roku zużył 216,8 m³ gazu.

Według danych Polskiej Spółki Gazownictwa Sp. z o.o. Oddział w Poznaniu, która jest dostawcą gazu ziemnego na terenie powiatu drawskiego, poziom gazyfikacji poszczególnych gmin przedstawia się następująco:

- Gmina Czaplinek – 38,73%,
- Gmina Drawsko Pomorskie – 48,91%,
- Gmina Kalisz Pomorski – 17,24%,
- Gmina Złocieniec – 52,92%,
- Gmina Wierzchowo – 4,62%,
- Gmina Ostrowice – 0%.

3.7.6. Zaopatrzenie mieszkańców w energię elektryczną i energię ciepłą

Na terenie powiatu drawskiego w 2013 roku było 20 487 odbiorców energii elektrycznej, ilość ta w porównaniu z rokiem 2011 zmniejszyła się. Zużycie energii elektrycznej z roku na rok zmniejsza się, a w 2013 roku wynosiło 38 714 MWh. Jeden mieszkaniec powiatu zużył 661,6 kWh energii elektrycznej.

Tabela 22 Energia elektryczna na terenie powiatu drawskiego w latach 2011-2013

Wyszczególnienie	Jednostka	Rok		
		2011	2012	2013
Odbiorcy energii elektrycznej na niskim napięciu	szt.	20751	20820	20487
Zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu	MWh	39322	38228	38714

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Na terenie powiatu drawskiego ENERGA-OPERATOR S.A. posiada linie elektroenergetyczne o napięciu 110kV, 15kV i 0,4kV oraz stacje transformatorowe 110kV/15kV i 15/0,4kV, które obsługiwane są przez Rejony Dystrybucji w Drawsku Pomorskim i Koszalinie Pomorskim. Ogólny stan urządzeń i linii zasilających w energię elektryczną na terenie powiatu jest dobry i zapewnia dostawę energii elektrycznej bez uciążliwych zakłóceń.

W przypadku energii cieplnej na terenie powiatu drawskiego w 2013 roku było 31 kotłowni. Długość sieci cieplnej przesyłowej wynosiła 12 km i była krótsza o 1,5 km w porównaniu do roku 2011. Odnotowano wzrost kubatury budynków ogrzewanych centralnie o 27,2% w porównaniu do roku 2011. W tabeli poniżej scharakteryzowano sieć ciepłą na terenie powiatu drawskiego.

Tabela 23 Sieć ciepła na terenie powiatu drawskiego w latach 2011-2013

Wyszczególnienie	Jednostka	Rok		
		2011	2012	2013
Kotłownie ogółem	szt.	39	38	31
Kotłownie w spółdzielniach mieszkaniowych	szt.	3	3	3
Długość sieci cieplnej przesyłowej	km	13,5	13,5	12,0
Długość sieci cieplnej przyłączy do budynków i innych obiektów	km	8,7	8,7	7,7
Kubatura budynków ogrzewanych centralnie	dam ³	931,2	908,1	1279,3
Sprzedaż energii cieplnej w ciągu roku	GJ	139092,0	141175,0	107802,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Na terenie powiatu drawskiego sieć ciepłownicza obsługiwana jest przez Zakład Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Drawsku Pomorskim oraz Zakład Ciepłownictwa Sp. z o.o. w Złocieniu. Większość gospodarstw domowych ogrzewana jest poprzez kotłownie lokalne lub indywidualne paleniska głównie opalane węglem, olejem opałowym, koksem lub drewnem.

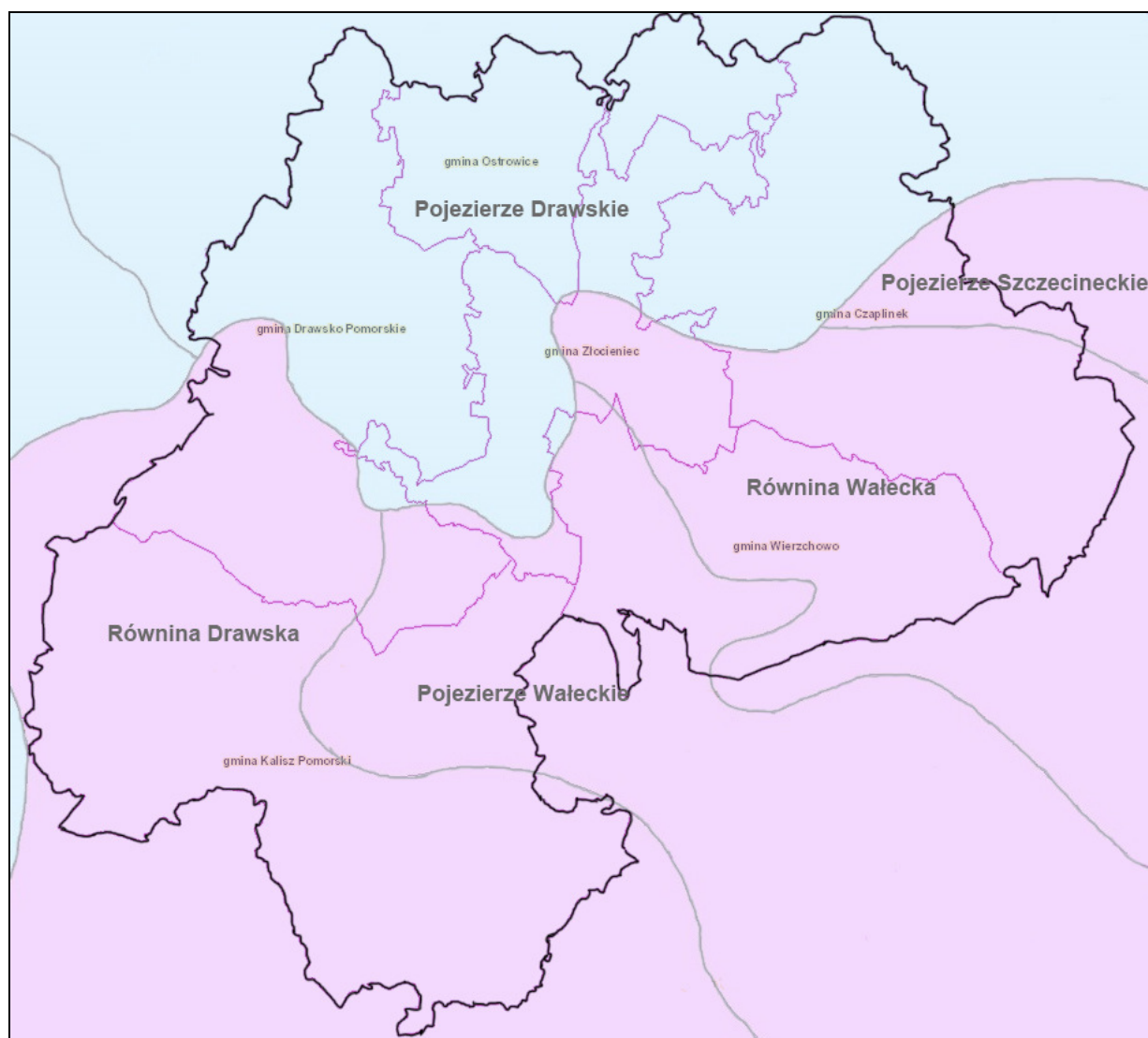
3.8. Ukształtowanie powierzchni ziemi

Według podziału fizyczno-geograficznego Polski Powiat Drawski położony jest w obrębie dwóch makroregionów Pojezierze Zachodniopomorskie i Pojezierze Południowopomorskie, które stanowią część pojezierzy południobałtyckich.

Pojezierze Zachodniopomorskie położone jest między Doliną Dolnej Odry a Pojezierzem Kaszubskim. Na pojezierzu występują jeziora głównie rynnowo-wytopiskowe. Pojezierze dzieli się na siedem mezoregionów, z czego jeden jest na terenie powiatu drawskiego. Pojezierze Drawskie położone jest między Drawskim Pomorskim i jeziorem Lubie na południowym-zachodzie a środkowym biegiem Radwi na północnym-wschodzie. Znajdują się tu liczne wzniesienia. Pojezierze przecinają rzeki i głębokie rynny polodowcowe, wypełnione wodami licznych jezior. Znajduje się tu ponad 250 jezior o powierzchni powyżej 1 ha.

Pojezierze Południowopomorskie obejmuje terytoria pomiędzy morenami fazy pomorskiej na północy, Pradoliną Toruńsko-Eberswaldzką na południu, doliną Odry na zachodzie i doliną Wisły na wschodzie, na szlaku odpływu lodowcowo-rzeczno, który spowodował powstanie rozległych piaszczystych równin w dorzeczu dopływu Noteci – Drawy oraz dopływów Wisły – Brdy i Wdy. Pomiędzy dolinami tych rzek występują liczne jeziora wytopiskowe. Pojezierze dzieli się na dwanaście mezoregionów, z czego cztery są na terenie powiatu drawskiego:

- Równina Drawska – ciągnie się wzdłuż Drawy, między pojezierzami Ińskim na północnym zachodzie, Drawskim na północnym wschodzie a Kotliną Gorzowską na południu, oraz między pojezierzami Choszczeńskim i Dobiegniewskim na zachodzie a Wałęckim na wschodzie. Stanowi równinę sandrową (powstałą podczas ostatniego stadium zlodowacenia bałtyckiego) z kilkoma poziomymi tarasów. Miejscami występują tu płyty moreny dennej (okolice Drawna) i równoleżnikowe wały moren czołowych. Występują też liczne jeziora wytopiskowe
- Pojezierze Wałęckie – położone jest pomiędzy Równiną Drawską (na zachodzie), a Równiną Wałęcką (na wschodzie), zajmuje obszar około 20 tys. km². Teren gęsto zalesiony pochodzenia polodowcowego. Największym zbiornikiem jest Bytyń Wielki.
- Równina Wałęcka – region graniczy od północy z Pojezierzem Szczecineckim i Pojezierzem Drawskim, od zachodu i południa z Pojezierzem Wałęckim a od wschodu z Doliną Gwdy. Mezoregion jest sandrową równiną, położoną po obu stronach rzeki Piławy (górne dorzecze Gwdy). Na Równinie Wałęckiej występuje wiele jezior wytopiskowych, a region jest obficie zalesiony, o niskim stopniu zaludnienia.
- Pojezierze Szczecineckie - graniczy od północy z Pojezierzem Drawskim, od zachodu i południowego zachodu z Równiną Wałęcką a od wschodu z Doliną Gwdy. Mezoregion jest pojezierzem w obrębie pagórkowatej wysoczyzny morenowej o wysokościach do 205 m n.p.m., składającej się z dwóch pasm moren czołowych (m.in. Skotna Góra). W krajobrazie regionu dominuje powierzchnia moreny dennej, pokrytej mnóstwem małych jezior; największym jest Pile (980 ha), z którego wypływa rzeka Piława (dopływ Gwdy).

Rysunek 3 Położenie powiatu na tle jednostek fizyczno-geograficznych (źródło: www.geoportal.gov.pl)

Rzeźba terenu powiatu drawskiego jest mocno zróżnicowana. Na opisywanym obszarze występują liczne doliny polodowcowe oraz wzniesienia. Jest to obszar wysoczyzny morenowej falistej i pagórkowatej ze wzgórzami moren czołowych, porozcinanej jarami z wytopiskowymi i rynnowymi jeziorami.

Ostateczne ukształtowanie rzeźby terenu nastąpiło 10-12 tys. lat temu w okresie ostatniego zlodowacenia zwanego bałtyckim. Od pld.-zach na pñ. -wsch., ciągnie się strefa moreny czołowej, zajmując północną i środkową część Pojezierza Drawskiego. Równoległe ciągi moren czołowych zbudowane z glin, żwiru i piasków pomieszanych z głazami, powstały podczas kolejnych postojów lodowca. W pasmach moren czołowych występują najwyższe wzniesienia na Pojezierzu Drawskim:

- Czarnkowie 223 m. n.p.m.,
- Wola Góra 219 m. n.p.m.,
- Kukówka 206 m. n.p.m.,
- Skotna Góra 205 m. n.p.m.,
- Spyczyna Góra 203 m. n.p.m.,
- Polska Góra 203 m. n.p.m.,
- Sarnki 181 m. n.p.m.,
- Lisica 167 m. n.p.m.

W południowej części Pojezierza Drawskiego rozciągają się równiny sandrowe, powstałe w wyniku akumulacji piasków, żwirów i iłłów spływających z topniejącego lodowca.

Obszar Pojezierza Drawskiego jest silnie zróżnicowany hipsometrycznie. Najwyższe wzniesienie Czarnkowie wznosi się 223 m. n.p.m., a najniżej położony teren w Ogartowie leży na wysokości 64 m.n.p.m. Względne wysokości między wzniesieniami a dnami dolin często dochodzą do 70 m. Najcenniejszym elementem polodowcowego krajobrazu Pojezierza Drawskiego są bezsprzecznie jeziora. Znajduje się tu ponad 250 jezior o powierzchni powyżej 1 ha. Różnią się one między sobą genezą powstania, wielkością i kształtem mis jeziornych.

3.9. Klimat

Klimat regionu należy do umiarkowanych, o przewadze wiatrów zachodnich, północno-zachodnich i północnych. Z uwagi na bliskość i zasobność zbiorników wodnych oraz dużą powierzchnię lasów charakteryzuje się dużą wilgotnością powietrza.

Warunki klimatyczne panujące na terenie powiatu należą do umiarkowanych i w dużej mierze uwarunkowane są wpływami mas powietrza polarno-morskiego i polarno-kontynentalnego. Średnie roczne temperatury powietrza to ok. 8°C są charakterystyczne dla środkowej i wschodniej części Pojezierza Pomorskiego.

Według regionalizacji klimatycznej A. Wosia, powiat drawski położony jest w obrębie Regionu Środkowopomorskiego. Charakteryzuje się on częstszym występowaniem, w porównaniu z resztą kraju dni z pogodą przymrozkową umiarkowanie zimną, z niewielkim zachmurzeniem oraz bez opadu, oraz stosunkowo najmniejsza liczba dni z pogodą przymrozkową z opadem. Najwyższe opady w ciągu roku, odnotowywane są w miesiącach letnich, najniższe w miesiącach zimowych od stycznia do marca. W okresie wegetacyjnym (od kwietnia do września) średnie opady wynoszą 357 mm.

Powiat drawski znajduje się w regionie klimatycznym (kraina VIII) – Pojezierza Drawskiego.

Średnie roczne sumy opadów wynoszą od 600 do 700 mm:

- w półroczu zimowym (XI – IV) wynoszą od 250 do 300 mm,
- w półroczu letnim (V – X) wynoszą od 350 – 400 mm,

Średnia roczna temperatura wynosi $7 \div 7,5^{\circ}\text{C}$:

- w półroczu zimowym- $1 \div -1,5^{\circ}\text{C}$,
- w półroczu letnim $13,5 \div 14,0^{\circ}\text{C}$

Średnie roczne parowanie terenowe (ewapotranspiracja) wynosi 460 – 480 mm, natomiast w półroczu letnim (V- X) wynosi 360 – 380mm.

Okres wegetacyjny trwa średnio około 210 – 220 dni. Dni z przymrozkami rejestruje się około 90 na rok. Pokrywa śnieżna zalega około 40 – 50 dni. Przeważającymi wiatrami na terenie powiatu są wiatry na kierunku zachód – wschód (średnia prędkość wiatru to 2,4 m/s).

Nasłonecznienie wynosi około 1521 h w roku. Teren ten charakteryzuje się chłodniejszymi i krótszymi latami oraz łagodniejszymi i krótszymi zimami. W porównaniu do obszaru całego kraju, dobowe i roczne amplitudy temperatury wykazują mniejsze wahania. Średnie zachmurzenie w roku wynosi około 6,5 – 7%.

4. OCHRONA ZASOBÓW NATURALNYCH

4.1. Ochrona przyrody

Podstawowymi aktami prawa z zakresu ochrony dziedzictwa przyrodniczego oraz ochrony i kształtowania środowiska na terytorium Polski są ustawy: z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody* (Dz. U. z 2013 r., poz. 627) oraz z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.). W pierwszym z wymienionych aktów ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody,

- dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów,

- roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową,
- zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia,
- siedlisk przyrodniczych,
- siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów,
- tworów przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalnych szczytków roślin i zwierząt,
- krajobrazu,
- zieleni w miastach i wsiach,
- zadrzewień.

Z kolei ochrona środowiska w myśl Prawa ochrony środowiska oznacza: podjęcie lub zaniechanie działań, umożliwiające zachowanie lub przywracanie równowagi przyrodniczej; ochrona ta polega w szczególności na:

- racjonalnym kształtowaniu środowiska i gospodarowaniu zasobami środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
- przeciwdziałaniu zanieczyszczeniom,
- przywracaniu elementów przyrodniczych do stanu właściwego.

4.1.1. Obszary Natura 2000

Obszary Natura 2000 to najmłodsza z form ochrony przyrody, wprowadzona w 2004 r. w Polsce jako jeden z obowiązków związanych z przystąpieniem do Unii Europejskiej. Obszary Natura 2000 powstają we wszystkich państwach członkowskich tworząc Europejską Sieć Ekologiczną Natura 2000. Głównym celem funkcjonowania Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 jest zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych i gatunków roślin i zwierząt, które uważa się za cenne (znaczące dla zachowania dziedzictwa przyrodniczego Europy) i zagrożone wyginięciem w skali całej Europy. Cel ten ma być realizowany poprzez wyznaczenie i objęcie ochroną obszarów, na których te gatunki i siedliska występują. Działania w zakresie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej flory i fauny mają służyć zachowaniu lub odtworzeniu różnorodności biologicznej Europy, co jest jednym z priorytetów działalności Unii Europejskiej.

Podstawą prawną tworzenia sieci Natura 2000 jest dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków i dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, które zostały transponowane do polskiego prawa, głównie do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

Sieć Natura 2000 tworzą dwa typy obszarów:

- obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO),
- specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) / obszary mające znaczenie dla Wspólnoty (OZW).

Dyrektywa ptasia nakazuje państwom członkowskim podjęcie szczególnych działań ochronnych dla gatunków ptaków istotnych dla Europy. Jednym z obowiązków jest ustanowienie obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), których przedmiotami ochrony są ptaki oraz ich siedliska. W ramach ptasich obszarów Natura 2000 chroni się gatunki ptaków zagrożonych wyginięciem (ujętych w Załączniku 1 dyrektywy ptasiej) jak również regularnie występujące gatunki ptaków wędrownych (również te niewymienione w Załączniku 1 dyrektywy ptasiej), które w czasie swych corocznych wędrówek odpoczywają lub zatrzymują się w krajach Unii Europejskiej. OSO wyznaczane są indywidualnie przez państwa członkowskie Unii Europejskiej zarówno w części kontynentalnej jak i na obszarach morskich.

W dyrektywie siedliskowej natomiast jako cele ochrony wymienione zostały wymagające działań ochronnych typy siedlisk przyrodniczych o znaczeniu dla całej Unii Europejskiej oraz wybrane cenne gatunki roślin i zwierząt (poza ptakami). Miejsca ich ochrony wyznacza się jako specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO). W przypadku SOO, każde państwo członkowskie opracowuje i przedstawia Komisji Europejskiej listę leżących na jego terytorium obszarów kwalifikujących pod względem przyrodniczym, odpowiadających gatunkowo i siedliskowo wymogom zawartym w dyrektywie siedliskowej. Po przedłożeniu listy obszary są wartościowane i selekcyjonowane. Kluczowym

elementem tej procedury jest seminarium biogeograficzne, podczas którego ocenia się kompletność sieci dla każdego z gatunków i siedlisk. Następnie Komisja Europejska zatwierdza te obszary w drodze decyzji jako „obszary mające znaczenie dla Wspólnoty” – OZW. Od tego momentu nabierają one statusu obszarów Natura 2000 i podlegają ochronie w ramach prawa wspólnotowego. Po wyznaczeniu ich odpowiednim aktem prawa krajowego przyjmują nazwę specjalnych obszarów ochrony siedlisk (SOO).

Zarządzanie obszarami „siedliskowymi” i „ptasimi” przez jednostkę sprawującą nadzór nad obszarem Natura 2000 w Polsce odbywa się za pomocą planów zadań ochronnych i planów ochrony.

Na terenie powiatu drawskiego wyznaczono sześć obszarów mający znaczenie dla Wspólnoty i trzy obszary specjalnej ochrony ptaków.⁴

PLH320039 Jeziora Czaplinskie - obszar został zatwierdzony jako OZW w marcu 2009 roku, o łącznej powierzchni 32 249,69 ha, administracyjnie położony jest na terenie powiatu szczecineckiego, świdwińskiego i drawskiego (gmina Ostrowice, gmina Złocieniec, gmina Czaplinskie o łącznej powierzchni 22 355 ha).

Obszar obejmuje najcenniejszy przyrodniczo i krajobrazowo fragment Pojezierza Drawskiego. Jego rzeźba została ukształtowana w wyniku działalności lądolodu, podczas ostatniego zlodowacenia bałtyckiego. Pozostałościami tej działalności są między innymi: wały moreny czołowej, ozy, liczne jary, doliny rzek, jeziora rynnowe i wytopiskowe. Na terenie ostoi zlokalizowanych jest 47 jezior (zajmujących ok. 10 % pow. terenu), reprezentujących większość wyróżnianych w Polsce typów jezior. Jeziora mają urozmaiconą linię brzegową, na niektórych z nich są wyspy. Brzegi jezior są wysokie, porośnięte lasem, głównie łęgami i buczyną, lub niskie, z pasem roślinności przybrzeżnej. W obszarze znajduje się największe jezioro Pojezierza - Drawsko (powierzchnia 1872 ha, maksymalna głębokość 79,7 m). Jest ono drugim pod względem głębokości jeziorem w Polsce, stanowi główny węzeł ekologiczny ostoi. Największą rzeką obszaru jest Drawa, mająca na jego terenie swoje źródła. Swoją początek biorą tutaj także inne rzeki, jak: Dębica, Wogra, Piławka, Kokna i Rakon. Lasy pokrywają ponad 35% terenu. Spośród nich ponad połowę stanowią tzw. lasy ochronne. Blisko 50% obszaru ostoi jest użytkowana rolniczo.

Na terenie ostoi szczególnie cenna jest dolina Drawy, która wraz z dopływami odgrywa bardzo ważną rolę łącznika między obszarami koncentracji cennej flory w urozmaiconym krajobrazie polodowcowym. Jej źródła znajdują się w rezerwacie Dolina Pięciu Jezior. Wody tych jezior są zasobne w wapń, na dnie zbiorników odkłada się kreda jeziorna, która podściela zľadowiałe odcinki doliny między kolejnymi jeziorami. Dna jezior porośnięte są przez łąki ramienicowe. Osobliwością obszaru są dobrze zachowane jeziora lobeliowe. Do bardzo wartościowych zbiorowisk należą również torfowiska, szczególnie wysokie, występujące na wododziałach oraz torfowiska przejściowe. Łącznie stwierdzono tu występowanie 18 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Ostoja charakteryzuje się bogactwem i różnorodnością flory i fauny. Na jej terenie występuje blisko 750 gatunków roślin naczyniowych, spośród których 28 objętych jest całkowitą ochroną gatunkową, a 14 ochroną częściową. Spotyka się tu gatunki charakterystyczne dla roślinności atlantyckiej, arktycznej, borealnej, górskiej oraz ciepłolubne. Bardzo bogata jest też flora mchów, reprezentowana aż przez 274 gatunki, z których 30 uznano za zagrożone w Polsce. Wody zasiedla 36 gatunków ryb i 1 gatunek kręgloustnych, w tym 5 gatunków objętych ochroną prawną. Występuje tu 12 płazów i 5 gatunków gadów oraz 41 gatunków ssaków. Spośród tych wszystkich gatunków, 10 gatunków roślin i zwierząt znajduje się w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Awifauna liczy 148 gatunków lęgowych. Spośród gatunków zagrożonych wyginięciem gniazdują tu: bielik, orlik krzykliwy, kania ruda, bociana czarna i bocian biały. Jest to ważna ptasia ostoja o randze krajowej.

PLH320023 Jezioro Lubie i Dolina Drawy - obszar został zatwierdzony jako OZW w marcu 2009 roku, o łącznej powierzchni 15 046,7 ha, administracyjnie położony jest na terenie powiatu wałeckiego, choszczeńskiego i drawskiego (gmina Wierzchowo, gmina Drawsko Pomorskie, gmina Złocieniec, gmina Kalisz Pomorski o łącznej powierzchni 13 532 ha).

---

⁴ <http://natura2000.gdos.gov.pl>

Obszar obejmuje jedno z największych jezior Pojezierza Drawskiego (1439 ha, 46 m głębokości; w faunie wodnych bezkręgowców relikty polodowcowe), przez które przepływa Drawa, oraz odcinek doliny Drawy i Starej Drawy poniżej jeziora, wraz z przyległymi łąkami i lasami, aż po jezioro Grażyna koło Drawna. W granicach obszaru znajdują się także: fragment doliny Studzienicy, z bardzo dobrze rozwiniętymi zjawiskami źródłkowymi oraz najlepiej w regionie wykształconymi płatami grądów, fragmenty Puszczy Drawskiej z rozproszonymi torfowiskami mszarnymi i jeziorkami dystroficznymi, a także płaty rozległych wrzosowisk na poligonie drawskim. Jezioro Lubie to jezioro sielawowe, ramienicowe, z reliktową fauną wodnych bezkręgowców. Nad brzegiem rosną kwaśne buczyny. Do bardzo cennych obiektów należy projektowany od dawna rezerwat źródłkowy "Lubieszewo" na zboczu wzniesień morenowych nad jeziorem. W lasach rozproszone torfowiska przejściowe i jeziorka dystroficzne z płem mszarnym (jez. Okoń - projektowany rezerwat). Dolina Drawy poniżej jeziora jest żłobiona w piaskach sandrowych, porośnięta lasami Puszczy Drawskiej. Brzegi rzeki urozmaicają przełomy i mielizny. Dolina jest wypełniona szuwarami, na linii rzeki znajduje się kilka eutroficznych jezior: Dębno Wielkie, Dębno Małe, Strunowo. W otoczeniu doliny występują także cenne płaty buczyn. Jest to teren niezaludniony - obszar poligonu wojskowego, jednak tylko na niewielkich fragmentach rzeka i jej dolina wchodzi w skład obiektów taktycznych. Na większej części do rzeki przylega szeroka strefa ochronna, izolująca od obszarów, gdzie odbywają się ćwiczenia.

Wśród lasów i wrzosowisk rozmieszczone są dobrze wykształcone torfowiska mszarne z rozległymi łanami *Carex limosa*, *Rhynchospora alba*, *Scheuchzeria palustris*, z licznie występującymi: *Drosera rotundifolia*, *Andromeda polifolia*, *Ledum palustre*. W jeziorkach dystroficznych *Utricularia intermedia*. Wykształciły się także torfowiska alkaliczne. W kilku miejscach na torfowiskach przejściowych i mechowiskach rośnie *Llparis loeseli*, dla którego jest to jeden z najważniejszych obszarów w województwie zachodniopomorskim.

Teren na poligonie od 2007 r. upodobało sobie liczące kilka osobników stado żubrów, wsiedlone pierwotnie na teren nadleśnictwa Łobez.

Bardzo malownicze jest koryto Starej Drawy. Przy rzece zachowały się stare drzewostany buczyn i dąbrów. W pobliżu doliny występują też twarowodne jeziorka okolone szuwarami kłociowymi (jez. Za Dywizją, Marglowe, Borowo). Poniżej Prostyni rzeka płynie przez duże torfowisko niskie, podścielone bardzo grubą warstwą gytii. W dolinie cenne łąki z groszkiem błotnym, ważna ostoja derkacza. Ujście Drawy do Jez. Grażyna to płytka delta z kompleksem szuwarów i roślinności wodnej, biotop m.in. wąsatki. Obszar koncentracji dużej liczby cennych siedlisk przyrodniczych. Obszar jest ważny dla ochrony wydry, bobra, kumaka nizinnego, traszki grzebieniastej i 3 gatunków ryb z Załącznika II Dyrektywy siedliskowej, a także dla ochrony regionalnych zasobów lipiennika Loesela i sierpowa błyszczącego. Doskonale wykształcone są kompleksy torfowiskowych siedlisk przyrodniczych, dla których obszar jest ważny przynajmniej w skali regionalnej. Na poligonie być może utrwali się obecność w obszarze żubra. Jest tu także jedno z kilku stanowisk reliktovej fauny bezkręgowców wodnych. Jezioro Lubie jest miejscem życia dwóch, bardzo rzadkich gatunków skorupiaków, uważanych za relikty polodowcowe: *Mysis relicta* i *Pallasea quadrispinosa*. Dla pierwszego z nich jest to jedno z czterech stanowisk istniejących aktualnie w Polsce. Drugi występuje tu na jednym z około 30 stanowisk w kraju.

Jezioro Lubie jest cenną ostoją ptaków związanych z krajobrazem leśno-jeziornym, tak lęgowych jak i migrujących. Niezamierzająca rzeka jest miejscem zimowania ptaków. Obszar stanowi część ważnego korytarza ekologicznego Doliny Drawy.

PLH320046 Uroczyska Puszczy Drawskiej - obszar został zatwierdzony jako OZW w marcu 2009 roku, o łącznej powierzchni 74 416,3 ha, administracyjnie położony jest na terenie powiatu choszczeńskiego, wałeckiego, czarnkowsko-trzcianeckiego, strzelecko-drezdeneckiego i drawskiego (na terenie gminy Kalisz Pomorski o powierzchni 1 032 ha).

Ostoja obejmuje większą część dużego kompleksu leśnego na równinie sandrowej, położonej w środkowym i dolnym biegu rzeki Drawy. W lasach dominują drzewostany sosnowe, jednak duży jest udział buczyn i dąbrów; niektóre ich płaty mają charakter zbliżony do naturalnego. W miejscach, gdzie teren jest pofałdowany, wzgórza osiągają wysokość do 121 m. Najcenniejszym przyrodniczo obszarem jest centralna część ostoi, położona w widłach rzek: Drawy i Płocicznej. Są tu liczne jeziora

(największym z nich jest J. Ostrowieckie - 370 ha). W rzeźbie terenu odznaczają się meandry obu rzek, obramowane wysokimi skarpami. Charakterystyczną cechą tych rzek jest bystry prąd wywołany silnym spadkiem terenu. Ich koryta i doliny zachowały charakter zbliżony do naturalnego. Jeziora są zróżnicowane pod względem trofizmu wód, od dystroficznych przez mezotroficzne do eutroficznych. Na terenie ostoi rozproszone są liczne, małopowierzchniowe ale bardzo cenne torfowiska przejściowe i kilka dobrze zachowanych torfowisk alkalicznych. Dobrze zachowane cenne siedliska przyrodnicze, w tym 23 z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG. W odniesieniu do żyznych i kwaśnych buczyn jest to jeden z ważniejszych obszarów w Polsce – uroczysko Radęcin w Drawieńskim Parku Narodowym i kwaśne buczyny na zboczach doliny Drawy są jednymi z nielicznych w Polsce fragmentami buczyn o zachowanej naturalnej dynamice. Bogate populacje wielu rzadkich i zagrożonych gatunków - 25 z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG m.in. silne populacje: bobra *Castor fiber*, wydry *Lutra lutra*, żółwia błotnego *Emys orbicularis*. Bogata ichtiofauna, a szczególnie reofilna fauna wodna z takimi zagrożonymi gatunkami jak: łosoś *Salmo salar*, minóg rzeczny *Lampetra fluviatilis*, certa *Vimba vimba*, oraz stosunkowo liczne i trwałe populacje gatunków rzadkich w naszym kraju, jak: głowacz białopłetwy *Cottus gobio*, pstrąg potokowy *Salmo trutta m. fario* i lipień *Thymallus thymallus*.

Obszar jest bardzo ważny dla zachowania zasobów torfowisk przejściowych i alkalicznych a także jezior różnych typów. Jest to także obszar liczego występowania i bardzo dobrego zachowania rzek włosienicznikowych. Ostoja ważna dla nocka dużego, obejmuje przynajmniej 2 duże kolonie łąkowe, prawdopodobnie stanowiące miejsca łąków nietoperzy zimujących w pobliskim obszarze PLH320021 Strzalin k. Tuczna.

PLH320049 Dorzecze Regi - obszar został zatwierdzony jako OZW w marcu 2011 roku, o łącznej powierzchni 14 827,82 ha, administracyjnie położony jest na terenie powiatu świdwińskiego, łobeskiego, goleniowskiego, gryfickiego, kołobrzeskiego i drawskiego (niewielki fragment na terenie gminy Ostrowice o powierzchni 73 ha).

Obszar obejmuje swymi granicami dolinę Regi od Trzebiatowa do jej obszarów źródłowych oraz szereg dolin dopływów: Starej Regi, Brześnickiej Węgorzy, Piaskowej, Sępólnej, Ukłej, Rekowy i Mołstowej. Z łącznej długości 172 km, w obszarze znajduje się ok. 160 km długości Regi. Przez obszar obejmujący 15,2 tys. ha przepływają wody ze zlewni obejmującej 272,5 tys. ha. Granice obejmują doliny rzeczne (dno wraz ze zboczami) z wyłączeniem terenów z zabudową, w obrębie których obszar ogranicza się w zasadzie do koryta rzecznej. W niektórych miejscach granice obszaru wychodzą poza dolinę rzeczna w celu włączenia przylegających do doliny wyjątkowo cennych kompleksów siedlisk przyrodniczych zwykle bagiennych (np. okolice jeziora Ołużna gm. świdwin, torfowiska k. Międzyrzecza gm. Sławoborze) lub leśnych (np. kompleks leśny m. Rycerzewkiem i Jeleninem gm. Ostrowice). Inne odstępstwa wiążą się z dostosowaniem przebiegu granic do ewidencji geodezyjnej oraz z rozmieszczeniem siedlisk przyrodniczych. Dolina rzeczna jest w ogromnej większości mozaiką terenów leśnych i rolniczych, przerwana kilkoma zespołami zwartej zabudowy miejskiej: świdwina, Łobza, Reska, Gryfic. Sama rzeka przegrodzona jest w kilku miejscach zabudową hydrotechniczną, co powoduje, że na ponad 2/3 długości rzeki niedostępna dla ryb wędrownych. W obrębie obszaru w górnej części doliny Regi znajdują się dobrze zachowane kompleksy źródliskowe, wilgotne i świeże łąki oraz jeziora rozrzucone wśród lasów. Na zboczach doliny w wielu miejscach wykształca się kwaśna buczyna i grądy subatlantyckie. W środkowym odcinku dolina przecina tereny morenowe o zróżnicowanej rzeźbie terenu. Na dnie doliny wykształcają się tu miejscami rozległe lasy łąkowe i torfowiska. Na zboczach dolin liczne są kompleksy źródliskowe. W dolnym biegu Regi dolina przecina tereny głównie rolnicze obejmując duże powierzchnie łąk i zbiorowisk zaroślowych.

Rega jest jedną z najdłuższych rzek polskich wpadających bezpośrednio do Bałtyku, zachowując jednocześnie prawie w całej swej długości charakter cieku łososiowego. Charakterystyka morfologiczna tej rzeki sprawia, że znajdują tam dobre warunki bytowania ryby łososiowate i karpowate reofilne. Dorzecze Regi jest przy tym niejednorodne pod względem stopnia przekształceń antropogenicznych. Dolny bieg rzeki został silnie zmieniony przez melioracje, a przede wszystkim zabudowę hydrotechniczną; cechy rzeki o naturalnym przebiegu zauważalne są dopiero powyżej miejscowości Resko. Szczególnego znaczenia nabierają w tej sytuacji dopływy Regi, które w

ogromnej większości pozostawiono w stanie pierwotnym, co pozwala egzystującym tam populacjom ryb na zachowanie dobrostanu. Rega ma ogromne znaczenia jako nieliczna z polskich rzek, do których na tarło wchodzi łosoś. Niestety zabudowa hydrotechniczna głównego koryta i części dopływów sprawia, że łosoś podczas swojej wędrówki dopływa tylko do okolic Rejowic na Redze oraz Rzesznikowa na Mołstowej, natomiast co bardzo ważne, w całości dostępna jest dla niego Struga Lubieszowska, gdzie zresztą notuje się co roku sporą liczbę gniazd tarłowych. Poza tym znane tarliska znajdują się jeszcze w Redze poniżej zaporę w Rejowicach, a także w Gryficach pod zaporą i Trzebiatowie (między mostami i przy ujściu młynówki) oraz w Mołstowej w okolicy ujścia potoku Brodziec. Typowo górski charakter dopływów i górnego odcinka koryta Regi sprawia, że świetne warunki do bytowania i rozmnażania mają tam głowacz białopłetwy i minogi, natomiast miejsca o twardym, piaszkowym dnie, ale z dużo wolniejszym przepływem chętnie zasiedlają kozy i larwy minogów. W obszarze występuje w sumie 15 siedlisk przyrodniczych zajmujących ponad 30% powierzchni obszaru. Obszar jest ważną ostoją występującego w obrębie Polski w zasadzie tylko w województwie zachodniopomorskim grądu subatlantyckiego. Jest tu ponad 1.300 ha tego siedliska - 8,4% obszaru, co stanowi ok. 16% grądów subatlantyckich chronionych w sieci N2000 w Polsce i ponad 6% zasobów tego siedliska w kraju). Obszar jest także ważny dla osiągnięcia odpowiedniej reprezentatywności i regionalnej zmienności lasów łęgowych (prawie 1.700 ha - 10,8% obszaru). Mimo niewielkiego udziału procentowego, relatywnie duże powierzchnie, kluczowe w kontekście zmian dokonywanych w skali województwa ma ten obszar dla takich siedlisk jak: torfowiska przejściowe (95,8 ha), lasy bagienne (68,3 ha) i dąbrowy śródłądowe (367,7 ha). Podkreślić też należy bogactwo florystyczne i faunistyczne doliny, co poświadczają długie listy gatunków ważnych (rzadkich i zagrożonych). Mimo zabudowy hydrotechnicznej przegradzającej rzekę na przeważającej długości koryto rzeczne ma naturalny charakter podobnie jak cały krajobraz znacznej części doliny. Dolina stanowi korytarz ekologiczny o znaczeniu regionalnym.

PLH320002 Brzeźnicka Węgorza - obszar został zatwierdzony jako OZW w lutym 2008 roku, o łącznej powierzchni 592,16 ha, administracyjnie położony jest na terenie powiatu łobeskiego i drawskiego (niewielki fragment na terenie gminy Drawsko Pomorskie o powierzchni 16 ha).

Proponowany obszar obejmuje dolinę Brzeźnickiej Węgorzy wraz z jeziorami Brzeźniak (99ha), Żabice (67ha) i Wierzno (1,5ha). Brzeźnicka Węgorza stanowi lewy dopływ Regi o dł. 40 km, a swój początek bierze w jez. Studnica na Pojezierzu Drawskim. Na całej jej długości koncentruje się wiele wartości przyrodniczych i krajobrazowych. W górnym odcinku (Kołatka - jez. Brzeźniak) jest potokiem o dużym spadku, wartkim nurcie i kamienistym dnie. Poniżej jez. Żabice płynie szeroką i głęboką doliną, wzdłuż której występują bardzo bogate florystycznie łęgi jesionowo-olszowe, bagienne olsy, żyzne i kwaśne buczyny oraz grądy. Jeziora ze zbiorowiskami roślin wodnych o pływających liściach ze związku *Nymphaeion* mają długą linią brzegową. Na zboczach dolin oraz nad jeziorami występują liczne, wspaniale wykształcone źródłiska. Występowanie słodkowodnego krasnorosta *Hildebrandtia rivularis* świadczy o wysokiej czystości potoku. Powyżej jez. Brzeźniak i na jego brzegach rozciągają się rozległe i niedostępne trzcinowiska, będące miejscem łęgów licznych ptaków.

Na terenie obszaru występuje 5 siedlisk z Załącznika I (zajmujących łącznie ok. 78% powierzchni) i 4 gatunki z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. W skali ponadlokalnej obszar stanowi ostoję dobrze zachowanych i zróżnicowanych lasów liściastych, kontrastujących z okolicznymi lasami, głównie monokulturami na gruntach porolnych lub silnie przekształconymi przez gospodarkę leśną.

Nad rzeką gnieździ się para orlików krzykliwych *Aquila pomarina*. W okresie zimowym, niezamarzająca rzeka jest miejscem bytowania kaczek w ilości kilkuset osobników.

PLH320067 Pojezierze Ińskie - obszar został zatwierdzony jako OZW w marcu 2011 roku, o łącznej powierzchni 10 229,9 ha, administracyjnie położony jest na terenie powiatu stargardzkiego, łobeskiego, choszczeńskiego i drawskiego (niewielki fragment na terenie gminy Kalisz Pomorski o powierzchni 136 ha).

Obszar położony jest w środkowej części Pojezierza Ińskiego, najbardziej urozmaiconej pod względem ukształtowania i pokrycia terenu. Rzeźba terenu została ukształtowana podczas stadiału pomorskiego ostatniego zlodowacenia i charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem form i wysokości

względnych. Większa część obszaru leży w zlewni Iny. Ważną rolę w krajobrazie odgrywają jeziora spośród których największe to Ińskie (6 km²), o głębokości 42 m, wypełniające system krzyżujących się rynien glacialnych. Bogatej morfologii ostoi odpowiada mozaikowe użytkowanie terenu. Lasy zajmują około 60% powierzchni. Są to przeważnie świeże lasy liściaste z bukiem i dębem oraz bory mieszane. Znaczący udział mają również lasy siedlisk wilgotnych i bagiennych z olchą i jesionem oraz sosną i brzozą. Oprócz zespołów leśnych i wód, duże rolę w miejscowym krajobrazie odgrywa roślinność terenów podmokłych: trzcinowiska, turzycowiska, roślinność szuwarowa, roślinność torfowisk niskich i przejściowych. Niekorzystnym trendem jest degradacja gospodarki rolnej i zaprzestawanie użytkowania rolnego, presja na zabudowę rekreacyjną gruntów rolnych, w mniejszym stopniu zalesianie. Od niedawna w sąsiednim Ińsku rozwija się przemysł degradując miejscowy krajobraz. Sieć hydrograficzna obszaru składa się w zasadzie z dwóch głównych cieków: Iny w jej najbardziej górnym biegu oraz Pęczynki, która jest dopływem Krąpieci, ale co ciekawe, w sztuczny sposób bifurkuje z Iną. Poza tym dość liczne jeziora na tym obszarze łączy sieć kanałów oraz z jeziora Okole wypływa rzeka Krępa, która jednakże w granicach obszaru jest niewielkim, bezrybnym ciekim. Ina jest tu jeszcze niewielkim ciekim, ale pomimo ofaszynowania płynie dość wartko, posiada twarde, piaszczyste dno i w miarę naturalny charakter. Pęczynka natomiast podlega w tym rejonie dość silnej antropopresji - przepompowywanie wody oraz zespół dużych stawów karpiowych wpływają na obniżenie poziomu wód w cieku oraz pogorszenie warunków środowiskowych dla bytującej tam ichtiofauny.

Cechą charakterystyczną ostoi są duże jeziora mezotroficzne (Ińsko, Wisola, Krzemień, Długie) z rozległymi łąkami ramienicowymi, rzadkimi i zagrożonymi gatunkami glonów oraz zbiorowiskami z klasy Littorelletea (zespół wywłócznika skrętoległego i brzeżycy jednokwiatowej). Rozległe przestrzenie zajmują lasy z dominacją dobrze zachowanych buczyn żyznych (płaty z perłowką jednokwiatową i żywcem cebulkowym) i kwaśnych, tworzących mozaikę z grądami, łąkami oraz bagiennymi brzezynami, borami i olsami. W buczynach został odnaleziony grzyb *Botryobasidium pruinautum*, uznawany już od wieku za wymarły, ponadto w obszarze tym stwierdzono dwa nowe dla Polski gatunki grzybów: czarnobrzuszek i *Tomentella subtestacea*. Wśród lasów rozproszone są dobrze zachowane torfowiska mszarne, a na torfowiskach niskich stwierdzono wiele gatunków storczyków. Obszar ma duże znaczenie dla fauny, w szczególności dla ptaków (148 gatunków lęgowych) oraz płazów (12 gatunków) i gadów (4 gatunki) ze względu na duży udział dobrze zachowanych siedlisk podmokłych. Duża liczba drobnych zbiorników i mokradeł sprzyja licznemu występowaniu bezkręgowców wodnych, w tym zalotki większej. Kompleks torfowisk i drobnych zbiorników położonych między jeziorem Poórzadło i Sarnowo zasiedlają liczne i cenne populacje bezkręgowców związanych z siedliskami wodnymi i podmokłymi (zalotka większa, czerwończyk nieparek, czerwończyk fioletek). Niska gęstość zaludnienia, niski stopień urbanizacji oraz odśrodkowy układ hydrograficzny ostoi sprzyja zachowaniu i ochronie wartości przyrodniczych.

PLB320019 Ostoja Drawska - obszar został zakwalifikowany jako OSO w październiku 2007 roku, o łącznej powierzchni 153 906,15 ha, administracyjnie położony jest na terenie następujących powiatów: bytowski, szczecinecki, świdwiński, koszaliński, wałecki, białogardzki, choszczeński i drawski (na terenie gminy Ostrowice, Wierzchowo, Złocieniec, Drawsko Pomorskie, Kalisz Pomorski i Czaplinek o łącznej powierzchni 87 595,8 ha).

Obszar obejmuje część Pojezierza Drawskiego z ponad 50 jeziorami (10 % pow. terenu), reprezentującymi wszystkie typy jezior. Teren został ukształtowany w wyniku działalności lądolodu podczas ostatniego zlodowacenia bałtyckiego. Pozostałościami tej działalności są między innymi: wały moreny czołowej, ozy, liczne jary, doliny rzek, jeziora rynnowe i wytopiskowe. Jeziora należą do najgłębszych w Polsce (Drawsko - 79,7 m). Największe to Drawsko (powierzchnia 1872 ha), Siecino, Żerdno, Komorze i Wilczkowo. Mają one urozmaiconą linię brzegową, na niektórych są wyspy. Brzegi jezior są wysokie, porośnięte lasem, głównie łąkami i buczyną, lub niskie, z roślinnością przybrzeżną. Lasy pokrywają ok. 25% terenu. Dominują tu bory, duże powierzchnie zajmują drzewostany bukowe, dębowe. Rzeźba terenu jest zróżnicowana, z licznymi wąwozami, parowami, niewielkimi, bezodpływowymi zbiornikami wodnymi, bagnami i torfowiskami. Największą rzeką jest Drawa, mająca tu swoje źródła. Swój początek biorą tutaj także inne rzeki, jak: Dębica, Wogra, Piławka, Kokna i

Rakon. Znaczna część obszaru jest użytkowana rolniczo.

Występuje co najmniej 37 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 6 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Bardzo ważna ostoja dla kilku gatunków ptaków drapieżnych. W okresie lęgowym obszar zasiedla powyżej 3% populacji lęgowej puchacza (PCK), co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: bielik (PCK), błotniak stawowy, bocian czarny, kania czarna (PCK), kania ruda (PCK), orlik krzykliwy (PCK), trzmielojad, czapla siwa, gągoł, krakwa; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu występują bąk (PCK) i bocian biały. Ostoja ta jest także jedną z trzech najważniejszych w Polsce ostoi lęgowego żurawia.

PLB320008 Ostoja Ińska - obszar został zakwalifikowany jako OSO w listopadzie 2004 roku, o łącznej powierzchni 87 710,94 ha, administracyjnie położony jest na terenie następujących powiatów: stargardzki, łobeski, choszczeński, goleniowski i drawski (na terenie gminy Drawsko Pomorski i Kalisz Pomorski o łącznej powierzchni 3 821,5 ha).

Obszar typowy dla krajobrazu postglacjalnego Pojezierza Ińskiego. Rzeźba terenu została ukształtowana podczas stadiu pomorskiego ostatniego zlodowacenia i charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem form i wysokości względnych - można tu wyróżnić trzy zasadnicze jednostki geomorfologiczne i związane z nimi typy krajobrazu: wyniesienia moreny czołowej, sandry i wysoczyznę moreny dennej. Najwyższe wzniesienie - Głowacz osiąga 180 m n.p.m. Teren odwadniany jest przez rzekę Inę i jej dopływy, jedynie jego północna część odwadniana jest przez Regę. Cechy charakterystyczne ostoi to pofalowany teren, silnie rozczłonkowane lasy, liczne bagna i małe zbiorniki wodne. Największe jest jezioro Ińskie (6 km²), o głębokości 42 m, wypełniające system krzyżujących się rynien glacialnych. Bogatej morfologii odpowiada mozaikowe użytkowanie terenu. Lasy zajmują blisko 60 % powierzchni. Są to przeważnie świeże lasy liściaste z bukiem i dębem oraz bory mieszane. Znaczący udział mają również lasy siedlisk wilgotnych i bagiennych z olchą i jesionem oraz sosną i brzozą. Stosunkowo niewielką część ostoi pokrywają zbiorowiska łąkowe oraz siedliska wilgotne: trzcinowiska, turzycowiska, roślinność szuwarowa, roślinność torfowisk niskich i przejściowych. Pozostała część to użytki rolne.

Ostoja ptasia o randze europejskiej. Występuje co najmniej 29 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG, 7 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W ostoi gniazduje ponad 140 gatunków ptaków. Bardzo ważna ostoja bielika i kilku innych gatunków drapieżnych, kilku gatunków kaczek i żurawia (>1% populacji krajowej). W okresie lęgowym obszar zasiedla c. 10% populacji krajowej cyraneczki, gągoła i krakwy, co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: cyranka, gęgawa, nurogęś, perkoz rdzawoszyi, samotnik, bąk (PCK), bielik (PCK), błotniak stawowy, bocian czarny, kania czarna (PCK), kania ruda (PCK), orlik krzykliwy (PCK), puchacz (PCK), rybitwa czarna, rybitwa białowąsa (PCK), przepiórka, strumieniówka i zimorodek; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu występują: bocian biały, derkacz, gąsiorek, lerka, muchołówka mała, trzmielojad, dzięcioł czarny, perkoz, zausznik, łabędź niemy, płaskonos i srokosz. W okresie wędrowek występuje co najmniej 1% populacji szlaku wędrowkowego następujących gatunków: bielik (30-35 osobników) i żuraw (1800-2000 osobn.); w stosunkowo wysokim zagęszczeniu występują: łabędź krzykliwy (do 480 osobn.), cyraneczka (1000 osobn.), siewka złota (do 450 osobników), łączak (do 800 osobników) i batalion (do 1200 osobników).

Dobrze zachowane zbiorowiska roślinne zwłaszcza leśne, oprócz nich, duże znaczenie przyrodnicze ma roślinność wodna i terenów podmokłych. Występują tu też cenne zespoły roślinności łąkowej. Na terenie ostoi znajdują się stanowiska licznych storczykowatych. Jeziora: Ińsko, Wisola i Krzemień są jeziorami ramienicowymi, o bardzo dobrze wykształconych siedliskach, występują w nich rzadkie i zagrożone gatunki glonów. Obszar ma duże znaczenie dla fauny, w szczególności dla ptaków (patrz wyżej) oraz płazów (12 gatunków) i gadów (4 gatunki) ze względu na duży udział dobrze zachowanych siedlisk podmokłych. Występują tu 3 gatunki ryb z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Stosunkowo niska gęstość zaludnienia, niski stopień urbanizacji i uprzemysłowienia oraz odśrodkowy układ hydrograficzny ostoi sprzyja zachowaniu i ochronie wartości przyrodniczych. Zachodni skraj arealu wilka w Polsce.

PLB320016 Lasy Puszczy nad Drawą - obszar został zakwalifikowany jako OSO w październiku 2007 roku, o łącznej powierzchni 190 279,05 ha, administracyjnie położony jest na terenie następujących powiatów: strzelecko-drezdenecki, czarnkowsko-trzcianecki, wałecki, choszczeński i drawski (na terenie gminy Kalisz Pomorski o powierzchni 2 528,3 ha).

Obszar obejmuje większą część dużego kompleksu leśnego na równinie sandrowej, położonej w środkowym i dolnym biegu rzeki Drawy. W lasach dominują bory sosnowe z domieszką brzozy, dębu i topoli. Zostały one znacznie przekształcone w wyniku prowadzenia gospodarki leśnej na tym terenie przez kilkadziesiąt lat. Jednakże pewne fragmenty lasów np. Melico-Fagetum, Luzulo pilosae – Fagetum zachowały swój naturalny charakter. W miejscach, gdzie teren jest pofalowany, wzgórza osiągają wysokość do 220 m. Najcenniejszym przyrodniczo obszarem jest centralna część ostoi, położona w widłach rzek: Drawy i Płocicznej. Są tu liczne jeziora (największym z nich jest J. Ostrowieckie – 370 ha). W rzeźbie terenu odznaczają się meandry obu rzek, obramowane wysokimi skarpami. Charakterystyczną cechą tych rzek jest szybki prąd wywołany silnym spadkiem terenu. Ich koryta i doliny zachowały charakter zbliżony do naturalnego. Jeziora są zróżnicowane pod względem trofizmu wód, od dystroficznych przez mezotroficzne do eutroficznych.

Występuje co najmniej 38 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 14 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). Jedną z najważniejszych ostoi puchacza oraz kilku gatunków ptaków drapieżnych w Polsce. Ważne zimowisko łąbiedzia krzykliwego (do 150 ptaków). Jedną z najważniejszych w Polsce lęgownic żurawia. W okresie lęgowym obszar zasiedla powyżej 2% populacji krajowej bielika (PCK) i puchacza (PCK), co najmniej 1% populacji krajowych następujących gatunków ptaków: błotniak stawowy, bocian czarny, kania czarna (PCK), kania ruda (PCK), orlik krzykliwy (PCK), lelek, muchołówka mała, rybitwa czarna, rybołów (PCK), trzmielojad i gągoł; w stosunkowo wysokich zagęszczeniach występują: bąk (PCK), dzięcioł czarny, lerka, zimorodek i żuraw. Jesienią liczebność wędrujących żurawi przekracza 1% populacji szlaku wędrówkowego; w wysokim zagęszczeniu zimą występuje łąbiedź krzykliwy (do 150 osobników).

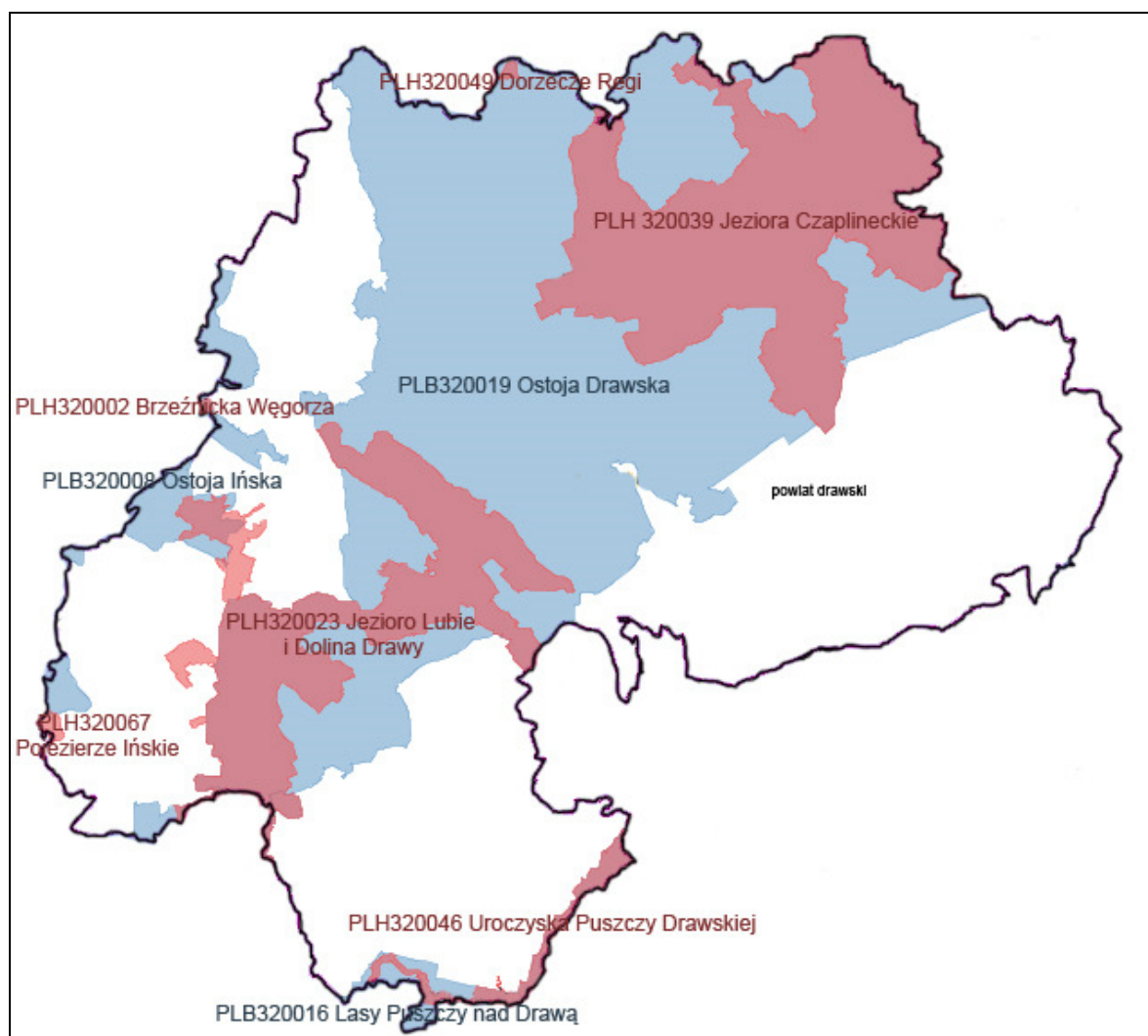
Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 29 kwietnia 2014 roku zostały ustanowione plany zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000:

- Jeziora Czaplinskie PLH320039 (Dz. Urzęd. Woj. Zach. z 2014 r., poz. 1920),
- Jezioro Lubie i Dolina Drawy PLH320023 (Dz. Urzęd. Woj. Zach. z 2014 r., poz. 1928).

Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 30 kwietnia 2014 roku został ustanowiony plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Ińska PLB320008.

Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 24 czerwca 2014 roku (Dz. Urzęd. Woj. Zach. z 2014 r., poz. 2674) został ustanowiony plan zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Drawska PLB320019.

Ustanowione plany zadań ochronnych określają m.in. zidentyfikowane zagrożenia dla przedmiotów ochrony oraz działania ochronne mające na celu przede wszystkim utrzymanie ich właściwego stanu ochrony.

Rysunek 4 Obszary Natura 2000 na terenie powiatu drawskiego (źródło: geoportal.gov.pl)

4.1.2. Park krajobrazowy

Drawski Park Krajobrazowy (DPK) powstał w 1979 roku, w celu ochrony najcenniejszego pod względem przyrodniczym, kulturowym, historycznym i krajobrazowym fragmentu Pojezierza Drawskiego. Został powołany uchwałą Nr XVI/49/79 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koszalinie z dnia 24 kwietnia 1979 r. w sprawie utworzenia Drawskiego Parku Krajobrazowego. Łączna powierzchnia Parku wynosi 41 430 ha. W samym Parku aż 10% powierzchni to jeziora. Położony jest on na obszarze sześciu gmin należących do Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Pojezierza Drawskiego, pomiędzy miejscowościami: Połczyn Zdrój, Łubowo, Czaplunek i Złocieniec.

Najbardziej istotnym elementem wpływającym na krajobraz Parku jest ukształtowanie terenu, będące wynikiem działalności lodowca, głównie zlodowacenia bałtyckiego. W północnej części DPK występują wały moreny czołowej, często poprzecinane licznymi jarami, zaś południowa część odznacza się łagodniejszą konfiguracją i obfituje w jeziora. Na walory przyrodnicze DPK składają się ponadto: występowanie wielu jezior, licznych rzek, małych potoków, źródeł, mokradeł, torfowisk i lasów, bogactwo ekosystemów w niewielkim stopniu przekształconych przez człowieka oraz występowanie wielu rzadko spotkanych gatunków roślin i zwierząt.

Obszar DPK położony jest w przeważającej części w zlewni rzeki Drawy. Niewielki obszar zlewni jeziora Komorze poprzez Piławkę posiada odpływ do rzeki Gwdy, będącej dopływem Noteci. Północna i północno-wschodnia część Parku leży w zlewni rzeki Dębicy, odprowadzającej wody poprzez Parsętę, do Morza Bałtyckiego. Górne biegi rzek, mających swe źródła w rejonie wzniesień

morenowych, mają często charakter górskich potoków. Wielką atrakcją Parku są jeziora. W granicach DPK zlokalizowanych jest ich 47, zaś w otulinie 30. Największym spośród nich i drugim co do głębokości w Polsce, jest jezioro Drawsko (powierzchnia 1871 ha, maksymalna głębokość 79,7 m.). Do większych jezior Parku należą także: Siecino, Komorze, Wilczkowo, Żerdno i Krosino. Najbardziej cennymi pod względem przyrodniczym są jeziora lobeliowe, charakteryzujące się występowaniem reliktywnej roślinności i bardzo czystymi wodami. Należą do nich: Czarnówek, Kapka i Leśniówek.

Park odznacza się także bogactwem szaty roślinnej i świata zwierzęcego. W jego florze spotyka się gatunki charakterystyczne dla roślinności atlantyckiej, arktycznej, borealnej, górskiej i południowej. Stwierdzono występowanie ponad 40 gatunków objętych ochroną prawną, m. in.: wawrzynka wilczytka, rosiczki okrągłolistnej, pośredniej i długolistnej, storczyka plamistego, krwistego, szerokolistnego i Traunsteinera, paprotki zwyczajnej, wiciokrzewu pomorskiego, lilii złotogłów i kopytnika pospolitego. Duże zróżnicowanie biotopów Parku stwarza dogodne warunki dla wielu gatunków zwierząt. W jeziorach i rzekach występuje przeszło 30 gatunków ryb. Obszary wodne i przywodne sprzyjają bytowaniu i gnieźdzeniu się wielu gatunków ptaków, szczególnie wodno-błotnych. Spotyka się tu często: łabędzie, perkozy, kaczki, żurawie, czaple i kormorany. Rozległe kompleksy leśne są ostoją dla ptaków drapieżnych, m. in. bielika, kani rudej i orlika krzykliwego. Spośród ssaków, na terenie DPK licznie występuje bóbr.

Na terenie DPK znajduje się około 300 pomników przyrody. Są to najczęściej, odznaczające się sędziwym wiekiem i pięknym pokrojem: dęby, buki, lipy, klony i graby. Największy z nich to buk o obwodzie ok. 9 m znajdujący się na wyspie Bielawie położonej na jeziorze Drawsko. Pomniki przyrody nieożywionej to najczęściej głazy pozostawione przez cofający się lodowiec. Największy, zlokalizowany w otulinie DPK, posiada obwód około 19 m i wysokość 3,5 m.⁵

Obowiązującym aktem prawa jest Uchwała nr XXXVII/499/14 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie Drawskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urzęd. Woj. Zach. z 2014 r., poz. 2919).

4.1.3. Rezerваты przyrody

Rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi (ustawa o ochronie przyrody Dz. U. z 2013 r., poz. 627).

Na terenie powiatu drawskiego utworzono siedem rezerwatów przyrody⁶:

- Brunatna Gleba - został utworzony w 1972 roku na podstawie Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 10 grudnia 1971 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody. Rezerwat o powierzchni 1,1 ha, położony jest w gminie Czaplinek. Celem utworzenia rezerwatu jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych typowo wykształconej leśnej gleby brunatnej wraz ze ściółką i runem. Ukształtowanie terenu rezerwatu oraz pokrywa geologiczna powstały w wyniku ostatniego zlodowacenia bałtyckiego oraz współczesnej erozyjnej i akumulacyjnej działalności wód. Rezerwat leży w zasięgu strefy moreny czołowej, w źródłowej partii rzeki Drawy. Gleba zalegająca w rezerwacie określona została jako brunatna kwaśna wytworzona z gliny lekkiej słabo spiaszczonej, średnio głębokiej pylastej na glinie średniej. Okrywa ją luźna warstwa silnie rozłożonej ściółki liściastej. Pod nią znajduje się szarobrunatny poziom darniowo-próchniczny luźno poprzerastany korzeniami roślin runa. Składa się on z gliny lekkiej silnie spiaszczonej pylastej. Poziom ten przechodzi łagodnie w

⁵ www.pojezierze-drawskie.pl

⁶ Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody

nico jaśniejszy poziom próchniczo-mineralny, składający się z gliny lekkiej słabo spiaszczonej. Przejście do poziomu brunatnienia jest łagodne. Poniżej poziomu brunatnienia zalega skała macierzysta, którą jest glina średnia. Gleba brunatna odpowiada siedlisku lasu świeżego. Teren rezerwatu porasta młody las bukowy z domieszką brzozy i świerka. W runie występuje: podkolan biały, zawilec gajowy, groszek wiosenny, gajowiec żółty, gwiazdnica wielkokwiatowa, jaskier kosmaty, fiołek leśny oraz marzanka wonna. Dla rezerwatu obowiązuje plan ochrony zatwierdzony Rozporządzeniem nr 70/2007 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 29 października 2007 r. (Dz. Urzęd. Woj. Zach. nr 108, poz. 1871)

- Brzozowe Bagno koło Czaplinka – został utworzony w 2010 roku, na podstawie Zarządzenia Nr 13/2010 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Szczecinie z dnia 31 marca 2010 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody "Brzozowe Bagno koło Czaplinka". Rezerwat o powierzchni 58,13 ha, położony na terenie otuliny Drawskiego Parku Krajobrazowego w gminie Czaplina. Celem ochrony w rezerwacie jest zachowanie unikalnych zespołów roślinnych związanych z torfowiskiem wysokim typu bałtyckiego oraz borami i lasami bagiennymi wraz z rzadkimi, zagrożonymi i chronionymi gatunkami roślin. Głównym przedmiotem ochrony rezerwatu są gatunki roślin podlegające prawnej ochronie, ale także gatunki rzadkie i zagrożone we florze Pomorza, w tym: torfowiec ostrolistny, widłoząb miotlasty, rosiczka okrągłolistna, bagno zwyczajne, modrzewnica zwyczajna, przygielka biała, borówka bagienna, nowelia krzywolistna, listera jajowata, widłak jałowcowaty, kruszyna pospolita, rokiennik pospolity, bielista siwa, wełnianka pochwowata, wiciokrzew pomorski i pływacz zwyczajny. Do rzadkich, chronionych i zagrożonych gatunków zwierząt występujących w rezerwacie należy zaliczyć: żabę jeziorkową, żabę moczarową, żabę trawną, rzekotkę drzewną, traszkę zwyczajną, ropuchę szarą, żurawia, słonkę, kszycę i brodzca samotnego.
- Jezioro Czarnówek – został utworzony w 1974 roku, na podstawie Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 12 lipca 1974 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody. Rezerwat o powierzchni 11,88 ha, położony w gminie Złocieniec. Celem utworzenia rezerwatu jest zachowanie jeziora lobeliowego z roślinami reliktowymi. Jezioro Czarnówek jest zbiornikiem śródlęsnym, położonym na dnie rozległej rynny fluwioglacjalnej przebiegającej z północy na południe. Maksymalna jego głębokość wynosi 9,5 m, głębokość średnia - 3 m. Woda jeziora charakteryzuje się dużą przezroczystością i jest bardzo kwaśna (pH 4,5). Zbiornik ten należy do grupy jezior oligotroficznych (skąpożywnych), ubogich w składniki pokarmowe, z dnem piaszczystym i brzegach pozbawionych szerokiej strefy szuwarów. Nazwa - jezioro lobeliowe - pochodzi od rośliny lobelii jeziornej, która wraz z poryblinem jeziornym, brzeżycą jednokwiatową, wywłócznikiem skrętoległym i sitem drobnym tworzy zespół roślinny charakterystyczny tylko dla tego typu jezior. W Jeziorze Czarnówek stwierdzono występowanie 8 zbiorowisk roślinnych. W litoralu jeziora dominuje zespół lobelii i poryblinu. Najlepiej wykształcony jest on wzdłuż wschodniego i północnego brzegu. Roślinność wynurzona tworzą szuwary turzycy dzióbkwatej i manny mielec. Znacznie rzadziej spotykane są szuwary trzcinowy i pałki szerokolistnej oraz zbiorowiska z turzycą nitkowatą, ponikłem błotnym i sitem rozpięchłym.
- Jezioro Prosino – został utworzony w 1988 roku, na podstawie Zarządzenie Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 17 listopada 1988r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody. Rezerwat o powierzchni 86 ha, położony w gminie Czaplina. Celem ochrony rezerwatowej jest zachowanie miejsc bytowania i lęgów rzadko występujących gatunków ptaków wodnych i błotnych. Rezerwat obejmuje jezioro wraz z okalającymi je szuwarami i fragmentami zarośli. Przez zbiornik przepływa rzeka Drawa. Maksymalna jego głębokość wynosi 1,8 m, długość ok. 1300 m, największa szerokość 700 m, długość linii brzegowej 3800 m. Szerokość pasa szuwarów otaczających jezioro przekracza często 50 m. Z powodu niewielkiej głębokości i dużego stopnia eutrofizacji jezioro jest bogatym żerowiskiem dla ptactwa wodnego. W sezonie lęgowym wśród roślinności brzegowej jeziora i

w jego najbliższym sąsiedztwie możemy spotkać 26 gatunków ptaków. Są to: perkozek, perkoz dwuczuby, bąk, łabędź niemy, krzyżówka, krakwa, cyranka, płaskonos, głowienka, błotniak stawowy, wodnik, łyska, czajka, kszyk, śmieszka, zimorodek, pliszka żółta, brzęczka, rokitniczka, łożówka, trzcinniczek, trzciniak, kwiczoł, czarnogłówka, remiz i potrzos. Rezerwat jest terenem polowań bielików, kań rudych i rybołowa. Jezioro Prosinno jest ważnym miejscem zgrupowań ptaków wodnych na Pojezierzu Drawskim w czasie migracji wiosennych i jesiennych. W tych okresach koncentracje łysek, krzyżówek i czernic osiągają często liczebność ponad 1500 osobników. Dla rezerwatu obowiązuje plan ochrony zatwierdzony Rozporządzeniem nr 22/2008 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 13 maja 2008 r. (Dz. Urzęd. Woj. Zach. nr 53, poz. 1159).

- Sośnica – został utworzony w 1974 roku, na podstawie Zarządzenie Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 12 lipca 1974 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody. Rezerwat o powierzchni 12,06 ha, położony w gminie Wierzchowo. Został powołany w celu ochrony starodrzewu dębowo-bukowego o charakterze naturalnym z licznymi drzewami pomnikowymi. Wiek starodrzewu sięga 260 lat. W ekosystemie zachodzą naturalne procesy w formie niespotykanej w młodszych drzewostanach.
- Torfowisko nad Jeziorem Morzysław Mały – został utworzony w 1965 roku, na podstawie Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 23 października 1965 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody. Rezerwat o powierzchni 9,75 ha, położony w gminie Złocieniec. Celem utworzenia rezerwatu jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych torfowiska węglanowego i przejściowego ze stanowiskami roślin reliktowych. W skład rezerwatu wchodzi jezioro o powierzchni 3,6 ha oraz przyległe do niego torfowisko. W rezerwacie stwierdzono występowanie 112 gatunków roślin naczyniowych, 48 gatunków mszaków i 4 gatunków porostów. Wyróżniono 19 zbiorowisk roślinnych wodnych i bagiennych. Najbardziej interesującym z nich jest mechowisko z turzycą strunową. Zbiorowiska roślin wodnych to zespoły: rdestnicy pływającej, grzybieni północnych oraz osoki aloesowatej z żabiściekiem pływającym. W rezerwacie dominują torfowiska mszysto-turzycowe i mszary: mechowisko z turzycą strunową, mechowisko z turzycą bagienną, mechowisko z turzycą pospolitą i mszar z turzycą dzióbkowatą. Jedynym zbiorowiskiem leśnym występującym na terenie rezerwatu jest bór bagienny. Osobliwością są rośliny reliktowe: gwiazdnica grubolistna, bażyna czarna, trzcinnik prosty i wełnianka delikatna oraz objęte ochroną gatunkową: rosiczka okrągłolistna, bagno zwyczajne, grzybienie północne, storczyki: plamisty, krwisty i Traunsteinera. Dla rezerwatu obowiązuje plan ochrony zatwierdzony Rozporządzeniem nr 6/2008 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 29 stycznia 2008 r. (Dz. Urzęd. Woj. Zach. nr 18, poz. 328).
- Zielone Bagna – został utworzony w 1996 roku, na podstawie Zarządzenia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 12 listopada 1996 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody. Rezerwat o powierzchni 55,38 ha, położony w gminie Ostrowice. Celem ochrony rezerwatowej jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych unikatowych zbiorowisk roślinności torfowiskowej i bagiennej. Główną część rezerwatu stanowi torfowisko wysokie o powierzchni ponad 44 ha, ze śladami intensywnej eksploatacji torfu. Na torfowisku brak wyraźnie wykształconego drzewostanu. Porośnięte jest ono głównie zaroślami brzoźowymi i wierzbowymi z domieszką sosny, osiki i olszy czarnej. W rezerwacie stwierdzono występowanie prawie 200 gatunków roślin naczyniowych. Dominują gatunki roślin torfowisk, terenów bagiennych i wilgotnych. Obok gatunków pospolitych lub często spotykanych na Pomorzu, stwierdzono tutaj wiele gatunków rzadkich i bardzo rzadkich w Polsce, jak np.: wierzba borówkolistna, widłak torfowy, żurawina drobnolistkowa i modrzewnica zwyczajna. Na terenie rezerwatu występuje 8 gatunków roślin podlegających ochronie gatunkowej. Są to: widłak torfowy, widłak jałowcowaty, trzy gatunki krajowych rosiczek (długolistna, pośrednia i okrągłolistna), kruszyna pospolita, bagno zwyczajne i kalina koralowa. Rezerwat wyróżnia niezwykle bogata flora mchów. Występują tu 72 gatunki mchów, w tym aż 15 gatunków torfowców. Duży jest udział gatunków rzadkich, górskich i północnych.

Na szczególne podkreślenie zasługują należące do bogatej w gatunki rodziny torfowców: torfowiec kończysty, torfowiec okazały, i przedstawiciel flory górskiej torfowiec Girgensohna. Torfianki zasiedla masowo tu występujący skorpionowiec brunatny. Dodatkowym walorem flory rezerwatu jest jej naturalny charakter, gdyż poza świerkiem i czereśnią nie spotyka się na jego obszarze gatunków obcych, wprowadzonych przez człowieka. Dla rezerwatu obowiązuje plan ochrony zatwierdzony Rozporządzeniem nr 5/2008 Wojewody Zachodniopomorskiego z dnia 24 stycznia 2008 r. (Dz. Urzęd. Woj. Zach. nr 15, poz. 270)

4.1.4. Obszary chronionego krajobrazu

Obszary chronionego krajobrazu są to tereny wyróżniające się krajobrazowo o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe w szczególności ze względu na możliwości zaspokajania potrzeb związanych z masową turystyką lub ze względu na istniejące albo odtwarzane korytarze ekologiczne.

Na terenie powiatu drawskiego są dwa obszary chronionego krajobrazu:

- „Okolice Kalisza Pomorskiego” – obszar o powierzchni 2 246,6 ha, położony w gminie Kalisz Pomorski. Obszar obejmuje fragment krajobrazu pojeziernego. Spotykamy tu rozległe powierzchnie roślinności łąkowej, pastwiskowej i szuwarowej w dolinie płynącej rynną polodowcową rzeki Młyńskiej, duży kompleks roślinności niskotorfowiskowej (w dolinie lewobrzeżnego dopływu rzeki Młyńskiej) oraz jeziora: Giżyno z otaczającym je starodrzewiem buczynowym, Siekiercze – z wyjątkowo bogatą populacją grązela żółtego, Orle Małe, Bobrowo Małe, Bobrowo Duże oraz stawy rybne w dolinie rzeki Młynówki.
- „Pojezierze Drawskie” – obszar o powierzchni 92 616,40 ha, położony w gminie Drawsko Pomorskie, Ostrowice, Złocieniec, Wierzchowo, Brzeżno i Szczecinek. Został utworzony w celu ochrony krajobrazu i naturalnych walorów środowiska przyrodniczego Pojezierza Drawskiego. Do głównych walorów tego obszaru należą: urozmaicona rzeźba terenu ze zwartymi kompleksami leśnymi, malowniczy krajobraz z lasami z żyzną buczyną pomorską, duża ilość jezior i cieków wodnych, położonych w zagłębieniach i dolinach, jeziora bezwapniowe z roślinnością lobeliową, mszary i bory bagienne na torfowiskach, siedliska przyrodnicze podlegające ochronie, miejsca lęgowe i siedliska rzadkich i ginących zwierząt, w tym ptaków: bąka, bielika, błotniaka stawowego i łąkowego, gągoła, kwiczoła, remiza, tracza nurogęsi, oraz miejsca zlotów i przelotów żurawi, gęsi i kaczek.

Obszary chronionego krajobrazu na terenie powiatu zostały wyznaczone w 1975 roku na podstawie uchwały Nr X/46/75 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koszalinie z dnia 17 listopada 1975 r. w sprawie stref chronionego krajobrazu. Dla ww. obszarów obowiązują ograniczenia wynikające z Uchwały nr XXXII/375/09 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 15 września 2009 r., w sprawie obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urzęd. Woj. Zach. z 2014 r., poz. 1637).

4.1.5. Użytki ekologiczne

Użytki ekologiczne tworzy się w celu zachowania fragmentów przyrody o charakterze naturalnym lub dla ochrony określonych ekosystemów. Zazwyczaj są to obszary, które ze względu na małą powierzchnię lub mniejszą rangę przyrodniczą nie mogą być rezerwatem przyrody. Są to pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej. Zalicza się do nich: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze, a także stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania. Powierzchnie te najczęściej byty zaliczane do nieużytków leśnych lub rolniczych.

Na terenie powiatu drawskiego znajduje się 13 użytków ekologicznych:

- Dolina Zgnilica - celem jest ochrona znajdującego się tam kompleksu rozległych bagien oraz zespołów roślinności wodnej i bagiennej oraz ochrona gatunków chronionych, takich jak: kruszyk błotny, goździk kartuzek, kruszyna pospolita, kocanki piaskowe, bobrek trójlistkowy, kalina koralowa, gatunki zagrożone wymarciem: modrzewnica zwyczajna, podejźrzon księżycowy. Użytek o łącznej powierzchni 21,94 ha, położony na terenie gm. Kalisz Pomorski.
- Giżyno I - celem jest ochrona znajdujących się tam gatunków flory zagrożonych wymarciem: modrzewnica zwyczajna, przygielka biała oraz gatunku chronionego rosiczki okrągłolistnej. Użytek o powierzchni 6,24 ha, położony na terenie gm. Kalisz Pomorski.
- Giżyno II - celem jest ochrona znajdujących się gatunków flory zagrożonych wymarciem: modrzewnica zwyczajna, przygielka biała, turzyca bagienna, żurawina drobnolistkowa oraz gatunków chronionych: rosiczka okrągłolistna, bagno zwyczajne, bobrek trójlistkowy. Użytek o powierzchni 6,18 ha, położony na terenie gm. Kalisz Pomorski.
- Jezioro Lasek - celem jest ochrona znajdującego się tam kompleksu bagiennego oraz występowanie gatunków rzadkich: wełnianka pochwowata i żurawina błotna. Użytek o powierzchni 1,08 ha, położony na terenie gm. Kalisz Pomorski.
- Jezioro Mała Korytnica - celem jest ochrona znajdującego się tam kompleksu rozległych bagien oraz zespołów roślinności wodnej i bagiennej oraz gatunków roślin chronionych: rosiczka okrągłolistna, grzybień białe, kruszyna pospolita, bobrek trójlistkowy, kalina koralowa. Użytek o powierzchni 5,1 ha, położony na terenie gm. Kalisz Pomorski.
- Jezioro Nenufar - celem jest ochrona szeregu przedstawicieli flory polskiej objętych ochroną prawną takich jak: rosiczka okrągłolistna, grąźel żółty, grzybień białe-nenufary, bobrek trójlistkowy. Użytek o powierzchni 1,23 ha, położony na terenie gm. Kalisz Pomorski.
- Leśne Bagno - celem jest ochrona unikatowego obszaru bagiennego z gatunkiem chronionym, tj. bagno zwyczajne oraz występowania płazów: żaba jeziorkowa, moczarowa, trawna. Użytek o powierzchni 5,36 ha, położony na terenie gm. Kalisz Pomorski.
- Skrzaty - celem ochrony jest unikatowy obszar torfowo-bagienny z szeregiem przedstawicieli flory polskiej objętych ochroną prawną takich jak rosiczka okrągłolistna, bobrek trójlistkowy, roślinności wodnej takiej jak grzybień północne, grąźel żółty oraz gatunki roślin naczyniowych zagrożonych wyginięciem np. modrzewnica zwyczajna, przygielka biała, bagnica torfowa. Użytek o powierzchni 3,71 ha, położony na terenie gm. Kalisz Pomorski.
- Świńskie Doły - celem jest ochrona znajdującego się tam kompleksu rozległych torfowisk oraz zespołów roślinności wodnej i bagiennej, jak również bytujących na tym obszarze różnych przedstawicieli fauny polskiej. Siedliskowo obszar jest znacznie zróżnicowany za sprawą przecinającego go fragmentami starodrzewia dębowego w wieku przekraczającym 115 lat oraz dwóch niewielkich jezior. Roślinność wodna obficie porasta akwen i jest bardzo zróżnicowana w zależności od lokalnych uwarunkowań siedliskowych. Z szerokiej gamy występującej na tym obszarze roślinności jako cenniejsze i wymagające szczególnej pieczy wymienić należy gatunki objęte ochroną prawną i te objęte ochroną jednak występujące w środowisku niezwykle rzadko: rosiczkę okrągłolistną, widłak jałowcowaty, przyłuszczkę pospolitą, wełniankę pochwowatą, grąźel żółty, przytulię bagienną, kniec błotną. Ponadto na użytku stwierdzono występowanie kilku przedstawicieli zlokalizowanej na tym obszarze awifauny takich jak łabędzia niemego, wodnika zwyczajnego, brodzieca samotnego, perkozka, rokitniczka. Użytek położony na terenie gm. Kalisz Pomorski.
- Torfowiska nad Marglowym - celem jest ochrona unikatowego obszaru torfowo-bagiennego z szeregiem przedstawicieli flory polskiej objętych ochroną prawną takich jak: rosiczka okrągłolistna, bobrek trójlistkowy, starczyk krwisty, kruszyna pospolita i gatunki zagrożone wyginięciem narecznica grzebieniasta, nasięźrzał pospolity. Powierzchnia użytku 3,78 ha, położony na terenie gm. Kalisz Pomorski.
- Torfowisko Dębsko - celem jest ochrona unikatowego obszaru torfowo-bagiennego z szeregiem przedstawicieli flory polskiej objętych ochroną prawną takich jak rosiczka okrągłolistna, kruszyna pospolita, występująca rzadko wełnianka pochwowata, krwawnica

pospolita, rdest wężownik. Użytek o powierzchni 5,30 ha, położony na terenie gm. Kalisz Pomorski.

- Torfowisko Pruszcz – celem jest ochrona znajdującego się tam wąskiego pasma torfowisk wysokich rozciągającego się na długość ok. 400 m przy szerokości od 10 do 40 metrów z niewielkim lustrem wody. Spośród zasobnego zbiorowiska roślinności wodno-błotnej na szczególną uwagę zasługują m.in. rosiczka okrągłolistna, grzybienie białe, bobrek trójlistkowy i gatunek zagrożony wymarciem taki jak turzyca bagienna. Na terenie torfowiska występuje płaz kumak nizinny. Powierzchnia 2,59 ha, położony na terenie gm. Kalisz Pomorski.
- Stawieńskie Bagna - celem ochrony jest zachowanie różnorodności biologicznej okresowo zalewanych łąk, bagien i zadrzewień stanowiących miejsca rozrodu i przebywania wielu gatunków zwierząt, w tym płazów i gadów, a także będących stanowiskami lęgowymi między innymi żurawia pospolitego i błotniaka stawowego oraz żerowiskami kani rudej i bielika zwyczajnego. Użytek o powierzchni 62,9161 ha, położony na terenie gm. Złocieniec.

Użytki ekologiczne występujące na terenie gminy Kalisz Pomorski zostały powołane na podstawie uchwały nr XXIV/167/12 Rady Miejskiej w Kaliszu Pomorskim z dnia 5 kwietnia 2012 roku w sprawie ustanowienia użytków ekologicznych. Natomiast użytek ekologiczny na terenie gminy Złocieniec został powołany na podstawie uchwały nr XLII/350/2014 Rady Miejskiej w Złocięcu z dnia 30 stycznia 2014 roku w sprawie ustanowienia użytku ekologicznego.

4.1.6. Pomniki przyrody

Pomniki przyrody to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głazy narzutowe oraz jaskinie. Na terenach niezabudowanych, jeżeli nie stanowi to zagrożenia dla ludzi lub mienia, drzewa stanowiące pomniki przyrody podlegają ochronie aż do ich samoistnego, całkowitego rozpadu.

Na terenie powiatu znajduje się 233 pomników przyrody, w tym w gminie Czaplunek – 68 sztuk, w gminie Drawsko Pomorskie – 23 sztuki, w gminie Kalisz Pomorski – 3 sztuki, w gminie Ostrowice – 21 sztuk, w gminie Wierzchowo – 16 sztuk i w gminie Złocieniec – 102 sztuki. Są to najczęściej pojedyncze drzewa i głazy narzutowe. Szczegółowy wykaz pomników przyrody w poszczególnych gminach powiatu został przedstawiony w załączaniu nr 2.

4.2. Ochrona i zrównoważony rozwój lasów

Według Banku Danych Lokalnych GUS w 2013 roku na terenie powiatu było 86 117,54 ha gruntów leśnych, z czego 82 994,81 ha stanowiły lasy. W tabeli poniżej przedstawiono szczegółowe dane na temat gruntów leśnych wszystkich form własności.

Tabela 24 Leśnictwo na terenie powiatu w 2013 roku

Jednostka administracyjna	Grunty leśne ogółem	Grunty leśne publiczne	Grunty leśne prywatne	Lasy ogółem	Lasy publiczne Skarbu Państwa	Lasy niestanowiące własności Skarbu Państwa	Lesistość
	ha						
Gmina Czaplunek	15094,59	14549,01	545,58	14645,19	14067,31	545,58	40,1
Gmina Drawsko Pomorskie	13522,29	13206,70	315,59	12995,37	12602,18	315,59	37,8

Jednostka administracyjna	Grunty leśne ogółem	Grunty leśne publiczne	Grunty leśne prywatne	Lasy ogółem	Lasy publiczne Skarbu Państwa	Lasy niestanowiące własności Skarbu Państwa	Lesistość
	ha						%
Gmina Kalisz Pomorski	30495,66	29899,55	596,11	29124,94	28522,83	596,11	60,6
Gmina Ostrowice	4624,09	4259,62	364,47	4509,09	4140,72	364,47	30,0
Gmina Wierzchowo	14808,26	14648,42	159,84	14398,58	14221,44	159,84	62,8
Gmina Złocieniec	7572,65	7400,68	171,97	7321,64	7086,97	171,97	37,6
Powiat Drawski	86117,54	83963,98	2153,56	82994,81	80641,45	2153,56	47,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Lesistość powiatu wynosiła 47 % i była zdecydowanie wyższa niż wskaźnik dla województwa zachodniopomorskiego (35,4%) i dla kraju (29,3%). Blisko 97,2 % lasów jest własnością Skarbu Państwa, tylko niewielka część to lasy prywatne. Najwyższą lesistością odznaczała się Gmina Kalisz Pomorski, a najniższą – Gmina Ostrowice.

Lasy na terenie powiatu drawskiego zarządzane są przez następujące nadleśnictwa:

- Nadleśnictwo Świdwin,
- Nadleśnictwo Borne Sulinowo,
- Nadleśnictwo Czaplinek,
- Nadleśnictwo Drawsko,
- Nadleśnictwo Połczyn,
- Nadleśnictwo Świerczyna,
- Nadleśnictwo Złocieniec.

Nadleśnictwo Świdwin

Grunty Nadleśnictwa Świdwin położone są w środkowej części województwa zachodniopomorskiego na terenie powiatów świdwińskiego, białogardzkiego, drawskiego i w niewielkim fragmencie – łobeskiego. Powierzchnia ogólna zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa wynosi 761,65 km². Na terenie powiatu drawskiego zarządza gruntami Skarbu Państwa o powierzchni łącznej 1029,5467 ha, w tym 946,6937 ha lasów. Lasy te położone są na terenie gmin Drawsko Pomorskie - 318,9977 ha oraz Ostrowice – 627,6960 ha.

W lasach Nadleśnictwa Świdwin zaewidencjonowano jako panujące 22 gatunki drzew. Głównym gatunkiem lasotwórczym jest sosna, panująca na 55,07% powierzchni. Tło siedliskowe Nadleśnictwa Świdwin tworzą: Las mieszany świeży – 34,8%, Bór mieszany świeży - 33,1% i Las świeży – 18,8%. Pozostałe siedliska zajmują w sumie 13,3%. Siedliska lasowe występują łącznie na 61,2% powierzchni, a siedliska borowe na 38,8%. Średni wiek drzewostanów wynosi 59 lat.

Minister Środowiska decyzją z dnia 16 lipca 2010r. zatwierdził Plan Urządzenia Lasu dla Nadleśnictwa Świdwin w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Szczecinku na lata 2009-2018.

Nadleśnictwo Borne Sulinowo

Grunty Nadleśnictwa Borne Sulinowo położone są we wschodniej części województwa zachodniopomorskiego oraz północnej części województwa wielkopolskiego, na terenie powiatu szczecineckiego, drawskiego i złotowskiego. Na terenie powiatu drawskiego zarządza lasami o łącznej powierzchni 7 715 ha, w tym na terenie gminy Czaplinek – 6 334 ha i gminy Wierzchowo – 1 381 ha.

W Nadleśnictwie Borne Sulinowo zdecydowanie przeważają siedliska borowe. Tło siedliskowe tworzą w zasadzie dwa typy: Bór świeży - zajmuje 11273,20 ha (64,5% gruntów leśnych) i Bór mieszany świeży - 5061,10 ha (28,9%). Pozostałe siedliska zajmują w sumie 6,6% powierzchni.

Decyzją Ministra Środowiska DLP-Ipn-611-29/39228/12/JŁ z dnia 03.10.2012 roku, zatwierdzono plan urządzenia lasu sporządzony dla Nadleśnictwa Borne Sulinowo.

Nadleśnictwo Czaplinek

Nadleśnictwo położone jest w środkowej części województwa zachodniopomorskiego. Swoim zasięgiem obejmuje Powiat Szczecinecki, Powiat Drawski i Powiat Świdwiński. Na terenie powiatu drawskiego zarządza lasami o łącznej powierzchni 4 241,5816 ha. Lasy te położone są na terenie:

- Gmina Czaplinek – 3 110,5148 ha,
- Gmina Ostrowice – 363,9492 ha,
- Gmina Złocieniec – 722,1076 ha,
- Miasto Złocieniec – 45,01 ha.

Tło siedliskowe Nadleśnictwa tworzą: Bór mieszany świeży – 6297,07 ha (44,0%), Las świeży – 4069,22 ha (28,4%), Las mieszany świeży – 1914,80 ha (13,4%) i Bór świeży – 1031,35 ha (7,2%). Pozostałe siedliska zajmują w sumie 7,0%. Lasy pokrywają ponad 34 % powierzchni a średni wiek drzewostanów to 55 lat.

Obecnie obowiązujący Plan Urządzenia Lasu w Nadleśnictwie Czaplinek został sporządzony na okres od 01.01. 2010 do 31.12.2019 oraz jest zatwierdzony Decyzją Ministra Środowiska z dnia 8 marca 2011r.

Nadleśnictwo Drawsko

Nadleśnictwo położone jest w południowo-środkowej części województwa zachodniopomorskiego. Powierzchnia Nadleśnictwa bez gruntów stanowiących współwłasność Skarbu Państwa i osób fizycznych wynosi 35 540,5151 ha.

Na terenie powiatu drawskiego Nadleśnictwo zarządza lasami o łącznej powierzchni 25 824,93 ha, w tym na terenie gminy Drawsko Pomorskie – 10 123,54 ha, gminy Kalisz Pomorski – 15 695,94 ha i gminy Złocieniec – 5,45 ha.

Decyzją Ministra Środowiska DLP-Ipn-611-24/8066/12/JŁ z dnia 27.02.2012 roku, zatwierdzono plan urządzenia lasu sporządzony dla Nadleśnictwa Drawsko na lata 2011-2020.

Nadleśnictwo Połczyn

Nadleśnictwo położone jest we wschodniej części województwa zachodniopomorskiego, na terenie następujących powiatów: białogardzki, drawski, szczecinecki oraz świdwiński. Powierzchnia ogólna terytorialnego zasięgu działania Nadleśnictwa wynosi 59 150 ha. Na terenie powiatu drawskiego Nadleśnictwo zarządza lasami o łącznej powierzchni 1 891,5328 ha, w tym na terenie gminy Czaplinek - 1684,6051 oraz na terenie gminy Ostrowice - 206,9277 ha.

Głównym gatunkiem lasotwórczym jest sosna, panująca na 58% powierzchni. Ważniejszymi gatunkami są: buk 13,7%, brzoza 9,6%, świerk 6%, dęby 6,3%, olcha 4,9% oraz modrzew 1,2%. Pozostałe gatunki występują sporadycznie, na niewielkich powierzchniach. Lesistość tego obszaru wynosi 42,0%. Ponad 26 % stanowią cenne drzewostany w wieku powyżej 80 lat.

Decyzją Ministra Środowiska DLP-Ipn-611-29/0774/09 z dnia 17.04.2009 roku, zatwierdzono plan urządzenia lasu sporządzony dla Nadleśnictwa Połczyn na lata 2008-2017.

Nadleśnictwo Świerczyna

Na terenie powiatu drawskiego Nadleśnictwo zarządza lasami o powierzchni łącznej 15 685,91 ha, w Lasy te położone są na terenie gmin:

- Gmina Wierzchowo – 10 455,26 ha,
- Gmina Złocieniec – 1925,89 ha,
- Gmina Czaplinek – 3304,76 ha.

Na terenie Nadleśnictwa Świerczyna dominują siedliska borowe stanowiące 72, 9% powierzchni leśnej, a pozostała część tj. 27,1% to siedliska lasowe. Głównym gatunkiem lasów jest sosna zwyczajna zajmująca 75% powierzchni, która znajduje tutaj optymalne warunki dla swojego rozwoju tworząc bardzo cenny rodzimy ekotyp, osiągając przy tym okazałe rozmiary nierazko przekraczając wysokość 30 metrów i średnicę 50 centymetrów. Drugim najbardziej rozpowszechnionym gatunkiem jest buk zwyczajny zajmujący prawie 9 % powierzchni nadleśnictwa. Trzeci jest dąb bezszypułkowy (5%), który utworzył między innymi jeden z większych w Polsce kompleks Wyłączonych Drzewostanów Nasiennych.

Aktualny Plan Urządzenia Lasu sporządzony został na okres od 01.01.2009r. do 31.12.2018r. Dokument ten został zatwierdzony decyzją Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2010r.

Nadleśnictwo Złocieniec

Nadleśnictwo Złocieniec położone jest w południowo-wschodniej części województwa zachodniopomorskiego, na terenie Pojezierza Drawskiego. Swoim zasięgiem obejmuje tereny trzech powiatów: drawskiego, łobeskiego i wałeckiego. Na terenie powiatu drawskiego zarządza gruntami o powierzchni łącznej 14 099,18 ha, w tym 13 415,27 ha lasów Skarbu Państwa. Lasy te położone są na terenie gmin:

- gmina Drawsko Pomorskie – 2 438,65 ha,
- gmina Kalisz Pomorski - 603,1 ha,
- gmina Ostrowice – 3 000,99 ha,
- gmina Wierzchowo – 2 781,05 ha,
- gmina Złocieniec – 4 591,48 ha.

Nadleśnictwo Złocieniec prowadzi gospodarkę leśną w oparciu o plan urządzania gospodarstwa leśnego na okres od 1 stycznia 2010 r. do 31 grudnia 2019 r. zatwierdzony Decyzją Ministra Środowiska z dnia 07. 04. 2011 r.

Część gruntów leśnych na terenie powiatu nie stanowi własności Skarbu Państwa. Nadzór nad nimi zgodnie z ustawą o lasach sprawuje Starosta. Na koniec 2014 roku grunty leśne niestanowiące własności Skarbu Państwa zajmowały powierzchnię 2 274,02 ha, co stanowi około 2,64% powierzchni wszystkich gruntów leśnych na terenie powiatu. Lasy niestanowiące własności Skarbu Państwa objęte są inwentaryzacją lub uproszczonym planem urządzenia lasów.

Na terenie poszczególnych Nadleśnictw, część lasów została uznana jako lasy ochronne. Ogółem ich powierzchnia w powiecie wynosi 39 295,403 ha, w tym:

- Nadleśnictwo Świdwin – lasy ochronne o łącznej powierzchni – 210,8774 ha, w tym lasy wodochronne na terenie gminy Drawsko Pomorskie - 102,6706 ha i na terenie gminy Ostrowice - 108,2068 ha.
- Nadleśnictwo Borne Sulinowo – lasy ochronne o łącznej powierzchni 4 031,48 ha, w tym: lasy glebochronne – 44,02 ha, lasy, wodochronne – 1 259,72 ha, lasy ochronne wokół miast – 59,58 ha, lasy obronne – 2 668,16 ha oraz strefa ochronna Bielika.
- Nadleśnictwo Czaplinek – lasy ochronne: glebochronne, wodochronne, wodochronne i położone w granicach administracyjnych miast, stanowiące ostoje zwierząt podlegających ochronie gatunkowej, stanowiące drzewostany nasienne i wodochronne o łącznej powierzchni

- 1 775,49 ha, w tym na terenie gminy Czaplnek – 1498,31 ha, gminy Ostrowice – 85,62 ha, gminy Złocienec – 148,87 ha i miasta Złocienec - 42,69 ha.
- Nadleśnictwo Drawsko – lasy ochronne o łącznej powierzchni 24 002,29 ha, w tym na terenie gminy Drawsko Pomorskie – 9 304,27 ha, gminy Kalisz Pomorski – 14 692,57 ha i gminy Złocienec – 5,45 ha.
- Nadleśnictwo Połczyn – lasy ochronne zostały powołane na terenie gminy Czaplnek a ich powierzchnia wynosi 69,4556 ha.
Nadleśnictwo Świerczyna - lasy ochronne o łącznej powierzchni 2 208,77 ha, w tym na terenie gminy Wierzchowo – 1 068,49 ha, gminy Złocienec – 314,18 ha i gminy Czaplnek – 826,10 ha.
- Nadleśnictwo Złocienec – lasy ochronne: wodochronne, glebochronne, cenne fragmenty rodzimej przyrody, w miastach i wokół miast, uzdrowiskowe, stanowiące ostoje zwierząt podlegających ochronie gatunkowej, stanowiące drzewostany nasienne, mające szczególne znaczenie dla obronności i bezpieczeństwa państwa o łącznej powierzchni 6997,04 ha, w tym na terenie gminy Drawsko Pomorskie - 679,05 ha, gminy Kalisz Pomorski – 179,55 ha, gminy Ostrowice – 1345,75 ha, gminy Wierzchowo – 1731,82 ha i gminy Złocienec – 3061,14 ha.

Nadleśnictwa w ramach swej działalności prowadzą zalesienia i odnowienia lasów. Efektem prowadzonych działań jest powstanie nowej uprawy leśnej, jednak zalesiając wprowadzany jest las na grunt, który wcześniej lasem nie był. Zalesienie gruntów zwłaszcza niskich klas bonitacyjnych podnosi ich wartość ekonomiczną, zwiększa udział lasów, a ściśle określone sposoby zakładania upraw leśnych i dobór gatunków drzew, wpływają korzystnie na zwiększenie bioróżnorodności.

Prace odnowieniowe polegają na ponownym wprowadzeniu roślinności leśnej na gruncie będącym niedawno również lasem. W latach 2012-2014 na terenie Nadleśnictw prowadzone były odnowienia lasów na powierzchni 1 633,69 ha oraz zalesienia na powierzchni 144,45 ha.

Tabela 25 Powierzchnia odnowień lasu na terenie powiatu drawskiego w latach 2012-2014

Powierzchnia odnowień lasu [ha]					
Lp.	Nadleśnictwo	2012 rok	2013 rok	2014 rok	razem
1.	Nadleśnictwo Świdwin	3,3	6,0	5,13	14,43
2.	Nadleśnictwo Borne Sulinowo	40,72	47,92	68,71	158,35
3.	Nadleśnictwo Czaplnek	24,01	21,87	35,48	81,36
4.	Nadleśnictwo Drawsko	153,69	266,36	236,89	656,94
5.	Nadleśnictwo Połczyn	19,02	7,04	30,58	56,64
6.	Nadleśnictwo Świerczyna	102,63	116,99	83,99	303,61
7.	Nadleśnictwo Złocienec	103,27	110,84	148,25	362,36
	Ogółem	446,64	577,02	609,03	1633,69

Źródło: Nadleśnictwa.

4.2.1. Stan zdrowotny i sanitarny lasów

Na stan zdrowotny i sanitarny lasów wpływają różne czynniki, określane jako stresowe, które powodują niekorzystne zmiany w zasobach leśnych. Występujące zagrożenia można podzielić na trzy grupy:

- zagrożenia abiotyczne – czynniki atmosferyczne (anomalie pogodowe), właściwości gleby (żywność, wilgotność), warunki fizjograficzne,
- zagrożenia biotyczne – szkodniki owadzie, choroby grzybicze, nadmierne występowanie roślinożernych ssaków,
- zagrożenia antropogeniczne – zanieczyszczenie powietrze, wód, gleby, przekształcanie powierzchni ziemi, pożary, kłusownictwo i niewłaściwa gospodarka leśna.

Nadleśnictwo Świdwin

Do głównych czynników mających wpływ na powstawanie zagrożeń dla lasów Nadleśnictwa należą: znaczny udział drzewostanów na gruntach porolnych, występowanie monokultur gatunków iglastych, niekorzystne warunki meteorologiczne, wysoki stan zwierzyny płowej. Dużą uwagę poświęca się kontroli występowania szkodliwych owadów, takich jak: szeliniak sosnowiec, poproch cetyniak, strzygonia choinówka, cetyniec większy, drwalnik paskowany. Terminowe usuwanie wywrotów i złomów świerkowych oraz stosowanie pułapek feromonowych i klasycznych skutecznie ogranicza występowanie kornika drukarza. Wywiesza się również skrzynki lęgowe dla ptaków, które żywią się szkodliwymi owadami. Największe zagrożenie od patogenów grzybowych występuje w drzewostanach na gruntach porolnych. Drzewostany te są z reguły opanowane przez hubę korzeniową i opieńkową zgniliznę korzeni. Zwierzyna płowa uszkadza uprawy leśne poprzez zgryzanie pączków i spalowanie drzewek. Aby temu zapobiec stosuje się gradzenie upraw, chemiczne zabezpieczanie repelentami młodych drzewek, rysakowanie drzewek starszych oraz wykładanie w okresie zimowym drzew do zgryzania. Znaczące szkody w uprawach wyrządzają również dziki.

Nadleśnictwo Borne Sulinowo

Lasy Nadleśnictwa Borne Sulinowo corocznie zagrożone są żerem pierwotnych i wtórnych szkodników owadzych. W ostatnich latach zwalczano gradacje brudnicy mniszki. Ograniczanie szkód od zwierzyny Nadleśnictwo prowadzi poprzez indywidualne (chemiczne i mechaniczne) oraz powierzchniowe (gradzenia) formy ochrony drzewek. W warunkach Nadleśnictwa Borne Sulinowo istotne znaczenie mają szkody powodowane przez czynniki atmosferyczne. W ostatnich latach były to m. in. długotrwałe susze, silne wiatry wywalające, późne przymrozki wiosenne i zastoiska mrozowe. Od 2012 roku wszystkie lasy Nadleśnictwa Borne Sulinowo należą do II kategorii zagrożenia pożarowego.

Nadleśnictwo Czaplinek

Okolo 5% powierzchni leśnej nadleśnictwa została całkowicie wyłączona z użytkowania w ramach ostoi bioróżnorodności. Miejsca te z uwagi na swój niepowtarzalny charakter stanowią miejsca kumulacji martwego drewna będącego naturalnym rezerwuarem dla ksylobiontów i ksylofagów. Co roku w ramach zabiegów profilaktycznych prowadzona jest kontrola liczebności szkodników owadzych. Obecnie notowane wysokie stany zwierzyny w lasach, głównie jelenia i sarny, przyczyniają się do powstawania wielkoobszarowych szkód. Charakter szkód wyrządzanych przez jeleniowate przejawia się głównie przez zgryzanie pędów szczytowy i spalowanie.

Nadleśnictwo Drawsko

Na terenie Nadleśnictwa Drawsko stwierdzono występowanie ognisk gradacyjnych pierwotnych szkodników sosny o łącznej powierzchni 713,49 ha oraz zostały odnotowane pojedyncze oddziały o podwyższonej ilości występowania powyższych szkodników sosny o powierzchni – 132,35 ha. Istotnym zagrożeniem ze strony patogenów grzybowych jest występowanie huby korzeniowej w mniejszym lub większym stopniu niemal na całym obszarze gruntów porolnych, które stanowią ponad 46% powierzchni gruntów zalesionych Nadleśnictwa. Zagrożeniem dla upraw i młodników jest również zwierzyna łowna, która powoduje uszkodzenia poprzez zgryzanie i spalowanie. Uszkodzenia od zwierzyny rozkładają się nierównomiernie i z różnym nasileniem na obszarze Nadleśnictwa. Do wymienionych zagrożeń i szkód występujących w Nadleśnictwie Drawsko, doliczyć należy specyficzne problemy wynikające z odbywających się ćwiczeń i szkoleń wojsk. Do najczęstszych szkód należy: rozjeżdżanie pojazdami upraw leśnych lub runa, mechaniczne uszkodzanie drzew pojazdami, pociskami lub przez żołnierzy, pozostawienie rozlicznych ziemnych umocnień, okopów, tranzei itp. Drzewostanów postrzelanych zainwentaryzowano na powierzchni 3 021 ha.

Nadleśnictwo Połczyn

Do najczęściej pojawiających się owadów, mogących powodować szkody należą: kornik drukarz, chrabąszcz majowy, poproch cetyniak, zwójka zieloneczka, cetynice, smoliki, boreczniki, strzygonia choinówka, osnuje, brudnica mniszka. W ostatnich latach gatunki te pojawiały się lokalnie, niekiedy we

wzmożonych ilościach, lecz żer nie miał charakteru gradacji. Największe zagrożenie od patogenów grzybowych występuje w drzewostanach na gruntach porolnych. Tereny te są z reguły atakowane przez hubę korzeniową. Zwierzęta łowne zagrażają uprawom i młodnikom głównie poprzez zgryzanie i spałowanie. Uszkodzenia te w warunkach Nadleśnictwa występują w różnym nasileniu i w różnych stopniach uszkodzeń. Największym zagrożeniem dla nadleśnictwa są: pożary, silne wiatry, okiść, przymrozki wczesne i późne, okresowe susze. Nie zarejestrowano do tej pory szkód spowodowanych ujemnym oddziaływaniem przemysłu. Pod względem zagrożenia pożarowego Nadleśnictwo Połczyn należy do II kategorii.

Nadleśnictwo Świerczyna

Największe zagrożenie dla drzewostanów stanowi huba korzeni i opieńka. W nadleśnictwie prowadzi się profilaktyczną ochronę przed hubą korzeni smarując pniaki zarodnikami żylicy olbrzymiej, grzyba o działaniu antagonistycznym w stosunku do huby. W latach 70 i 80 dochodziło do silnych gradacji motyla z gatunku brudnica mniszka, obecnie prowadzi się monitoring liczebności tego owada przy pomocy m.in. pułapek feromonowych. Co kilka lat dochodzi do masowego pojawiania się chrabąszcza majowego, zwalczanego z zaangażowaniem miejscowej ludności przez zbiór owadów dorosłych z drzew. Kolejnym problemem są szkody wyrządzone przez zwierzęta łowne, głównie przez jelenie, sarny, dziki. W celu zmniejszenia ilości szkód stosujemy metody ochrony młodych drzew poprzez smarowanie repelentami – środkami, które dla zwierzyny mają nieprzyjemny smak i konsystencję, stosując osłonki chroniące pęd główny przed spałowaniem, tworząc barierę ochroną złożoną z palików przed osmykiwaniem.

Nadleśnictwo Złocieniec

W Nadleśnictwie Złocieniec zagrożenie ze strony czynników biotycznych i abiotycznych zależy głównie od: dużego udziału drzewostanów na gruntach porolnych (61,3% - powierzchni gruntów zalesionych), występowania monokultur gatunków iglastych, warunków meteorologicznych i stanów zwierzyny płowej. Pod względem możliwości pojawienia się zarzewia ognia, Nadleśnictwo Złocieniec należy do średnio zagrożonych.

4.3. Tereny zieleni urządzonej

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku *o ochronie przyrody* (Dz. U. z 2013 r., poz. 627) definiuje tereny zieleni jako tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń towarzyszącą ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowym i przemysłowym. Definicja ta nie ma jednak charakteru operacyjnego i w związku z tym jest mało przydatna z punktu widzenia zarządzania tymi terenami.

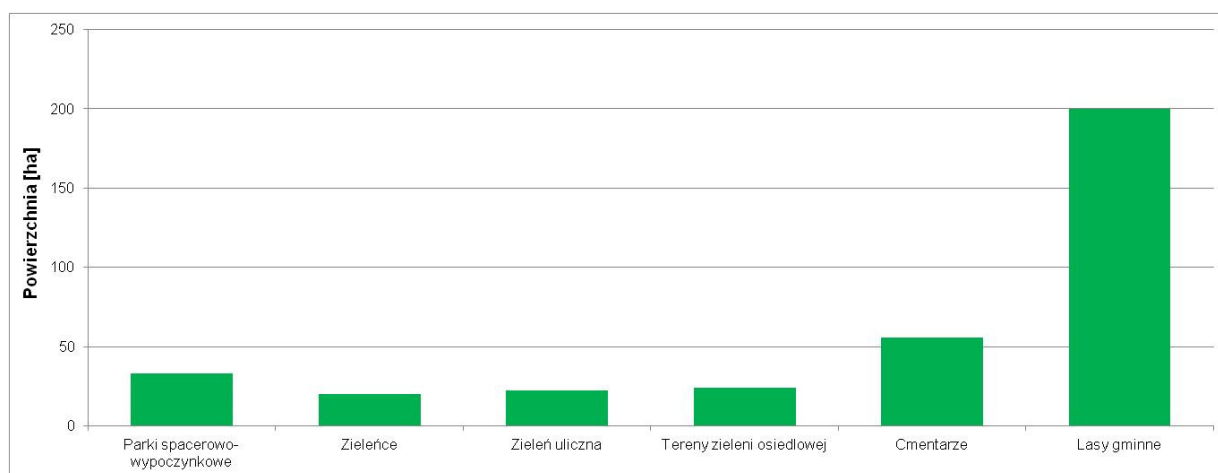
Zieleń pełni istotne funkcje na obszarach zurbanizowanych, takie jak: funkcja ekologiczna, udział w wymianie gazowej, wpływ na obieg wody, na warunki wilgotnościowe powietrza, rola filtracyjna, ochronna, izolacyjna, funkcja zdrowotna, wypoczynkowa, dydaktyczna i wychowawcza.

Według danych GUS w 2013 roku na terenie powiatu było 8 parków spacerowo-wypoczynkowy, 89 zieleńców oraz 60 cmentarzy. W tabeli poniżej przedstawiono powierzchnie terenów zieleni urządzonej w powiecie.

Tabela 26 Tereny zieleni urządzonej w Powiecie Drawskim w 2013 roku

Jednostka administracyjna	Parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej	Cmentarze	Lasy gminne
	ha		
Gmina Czaplinek	8,98	8,9	32,3
Gmina Drawsko Pomorskie	22,14	13,8	77,6
Gmina Kalisz Pomorski	7,23	4,0	6,0
Gmina Ostrowice	8,80	6,6	3,9
Gmina Wierzchowo	1,81	10,3	17,3
Gmina Złocieniec	27,67	12,0	62,7
Powiat Drawski	76,63	55,6	199,8

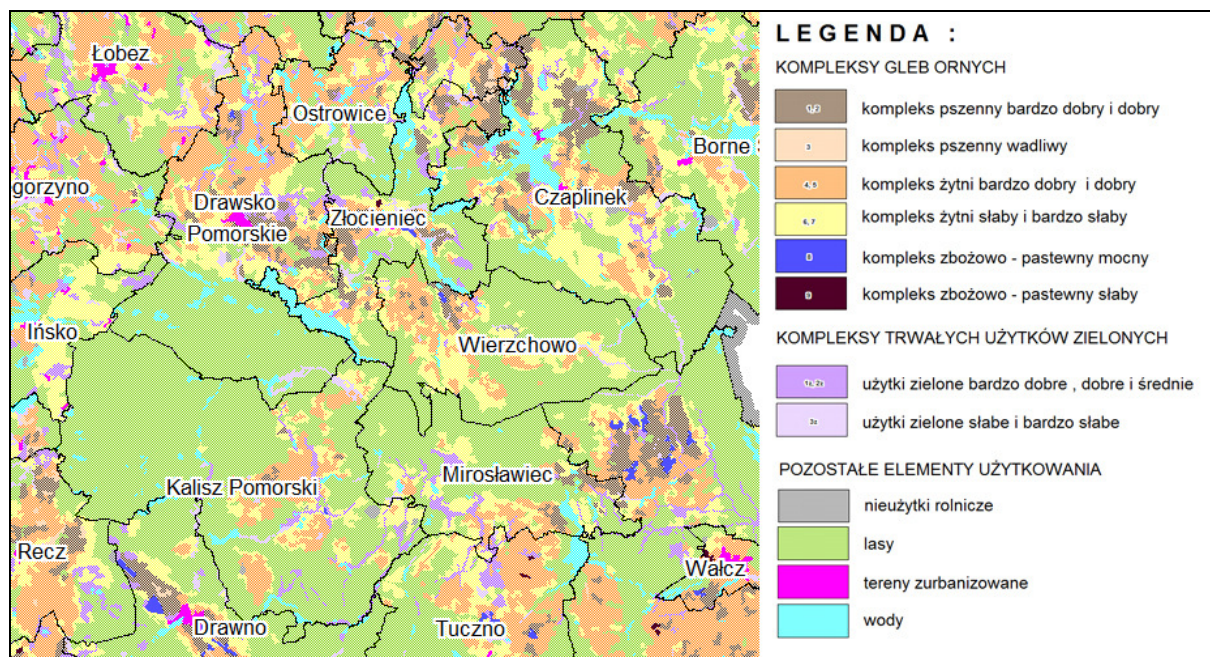
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Wykres 2 Zieleń urządzonej na terenie powiatu drawskiego (wg Banku Danych Lokalnych GUS 2013 rok)

4.4. Ochrona powierzchni ziemi

Na terenie powiatu drawskiego występują głównie gleby typu brunatnego, które powstały z piasków, żwirów i glin zwałowych. Najbardziej przydatne dla rolnictwa są gleby wytworzone z glin. Część gleb pochodzenia mineralnego, wytworzona z piasków, posiada niższe klasy bonitacyjne i ze względu na słabą przydatność rolniczą jest zalesiana. Przeważają gleby klasy IV i V. Grunty o lepszych klasach położone są głównie w Gminie Złocieniec i posiadają wskaźnik bonitacji wynoszący 0,95. Gleby Powiatu posiadają wskaźnik bonitacji jakości i przydatności rolniczej gleb w granicach 0,85. Jest on nieznacznie niższy od średniego dla województwa. Gleby wytworzone z utworów bagiennych zajmują użytki zielone w dolinie rzek i sąsiedztwie jezior. Kompleksy leśne pokrywają z reguły gleby najsłabsze.

Rysunek 5 Struktura gleb na terenie powiatu drawskiego

Badania odczynu gleby, zasobności w makroelementy oraz potrzeb wapnowania na terenie powiatu drawskiego zostały przeprowadzone przez Okręgową Stację Chemiczno-Rolniczą w Koszalinie w 2013 i 2014 roku. W 2013 roku badania przeprowadzono w 46 gospodarstwach, natomiast w 2014 roku w 16 gospodarstwach.

Z wyników badań przeprowadzonych w 2013 roku wynika, że na terenie powiatu drawskiego przeważają grunty orne o glebach kwaśnych, natomiast najmniej jest gleb zasadowych. W przypadku wapnowania, przeważają gleby, których wapnowanie jest zbędne.

W 2014 roku przeważały grunty orne o glebach lekko kwaśnych, a najmniej było gleb bardzo kwaśnych. Podobnie jak rok wcześniej przebadane gleby nie wymagały wapnowania.

Tabela 27 Odczyn i potrzeby wapnowania gleb na terenie powiatu drawskiego, na podstawie wykonanych badań w 2013 i 2014 roku

Rodzaj użytku	Powierzchnia przebadana ha	Ilość próbek sztuk	Odczyn (pH)					Potrzeby wapnowania				
			bkw	kw	lkw	ob	zas	K	P	W	O	Z
Grunty orne	2013 rok											
	5777,57	1673	192	601	573	217	90	227	332	333	307	474
		100%	12%	36%	34%	13%	5%	14%	20%	20%	18%	28%
	2014 rok											
	2831,98	838	103	240	269	117	109	101	113	164	123	337
		100%	12%	29%	32%	14%	13%	12%	13%	20%	15%	40%

Odczyn: bkw – bardzo kwaśny, kw – kwaśny, lkw – lekko kwaśny, ob – obojętny, zas – zasadowy.

Potrzeby wapnowania: K – konieczne, P – potrzebne, W – wskazane, O – ograniczyć, Z – zbędne.

Źródło: Okręgową Stacją Chemiczno-Rolniczą w Koszalinie.

W 2013 roku gleby na gruntach ornych charakteryzowały się średnią zawartością fosforu, potasu i magnezu. Natomiast w 2014 roku dominowały gleby o średniej zawartości fosforu, niskiej zawartości potasu i bardzo niskiej zawartości magnezu.

Tabela 28 Zasobność gleb w makroelementy, na podstawie wykonanych badań w 2013 i 2014 roku

Rodzaj użytku	Zawartość fosforu – ilość próbek					Zawartość potasu – ilość próbek					Zawartość magnezu – ilość próbek				
	BN	N	Ś	W	BW	BN	N	Ś	W	BW	BN	N	Ś	W	BW
Grunty orne	2013 rok														
	31	337	573	303	429	123	533	583	249	185	328	475	561	180	129
	2%	20%	34%	18%	26%	7%	32%	35%	15%	11%	19%	28%	34%	11%	8%
	2014 rok														
	76	145	217	194	206	331	365	130	10	2	244	206	211	122	55
	9%	17%	26%	23%	25%	39%	44%	16%	1%	0%	28%	25%	25%	15%	7%

Zawartość: BN – bardzo niska, N – niska, Ś – średnia, W – wysoka, BW – bardzo wysoka.

Źródło: Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Koszalinie.

W 2014 roku OSCHR w Koszalinie wykonał również badania na terenie poszczególnych gmin powiatu. Wynika z nich, że gleby w Gminie Czaplunek w większości przypadków miały odczyn zasadowy, a wapnowanie gleb było zbędne. W Gminie Drawsko Pomorskie przeważały gleby o odczynie kwaśnym, których wapnowanie było zbędne. W Gminie Kalisz Pomorski najwięcej było gleb lekko kwaśnych, o zbędnym wapnowaniu. Natomiast w Gminie Ostrowice przebadane gleby miały odczyn kwaśny i było potrzebne ich wapnowanie, a w Gminie Wierzchowo przeważały gleby o odczynie lekko kwaśnym i w większości przypadków ich wapnowanie było zbędne.

Tabela 29 Odczyn i potrzeby wapnowania gleb w poszczególnych gminach powiatu, na podstawie wykonanych badań gleb w 2014 roku

Jedn. administracyjna	Powierzchnia przebadana ha	Ilość próbek sztuk	Odczyn (pH)					Potrzeby wapnowania				
			bkw	kw	lkw	ob	zas	K	P	W	O	Z
Gm. Czaplunek	158,05	47 100%	7 15%	12 26%	12 26%	3 6%	13 28%	7 15%	6 13%	6 13%	6 13%	22 47%
Gm. Drawsko Pom.	820,48	314 100%	81 26%	107 34%	53 17%	29 9%	44 14%	75 24%	52 17%	42 13%	27 9%	118 38%
Gm. Kalisz Pom.	1291,51	330 100%	2 1%	91 28%	160 48%	51 15%	26 8%	6 21%	41 12%	99 30%	72 22%	112 34%
Gm. Ostrowice	11,46	3 100%	0 0%	2 67%	1 33%	0 0%	0 0%	0 0%	3 100%	0 0%	0 0%	0 0%
Gm. Wierzchowo	550,48	144 100%	13 9%	28 19%	43 30%	34 24%	26 18%	13 9%	11 8%	17 12%	18 13%	85 59%

Odczyn: bkw – bardzo kwaśny, kw – kwaśny, lkw – lekko kwaśny, ob – obojętny, zas – zasadowy.

Potrzeby wapnowania: K – konieczne, P – potrzebne, W – wskazane, O – ograniczyć, Z – zbędne.

Źródło: Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Koszalinie.

Zasobność gleb w makroelementy w poszczególnych gminach była bardzo zróżnicowana. W Gminie Czaplunek przeważały gleby o bardzo wysokiej zawartości fosforu i bardzo niskiej zawartości potasu i magnezu. W Gminie Drawsko Pomorskie gleby miały niską zawartość fosforu i bardzo niską zawartość potasu i magnezu. Gmina Kalisz Pomorski charakteryzowała się glebami o bardzo wysokiej zawartości fosforu, niskiej zawartości potasu i średniej – magnezu. W przypadku Gminy Ostrowice dominowały gleby o bardzo niskiej zawartości fosforu, średniej – potasu, zawartość magnezu była pomiędzy wartością średnią a bardzo wysoką. W Gminie Wierzchowo gleby miały średnią zawartość fosforu oraz bardzo niską zawartość potasu i magnezu.

Tabela 30 Zasobność gleb w makroelementy na terenie poszczególnych gmin powiatu, na podstawie wykonanych badań gleb w 2014 roku

Jedn. adm.	Zawartość fosforu – ilość próbek					Zawartość potasu – ilość próbek					Zawartość magnezu – ilość próbek				
	BN	N	Ś	W	BW	BN	N	Ś	W	BW	BN	N	Ś	W	BW
Gm. Czaplinek	2 4%	7 15%	11 23%	10 21%	17 36%	32 68%	12 26%	3 6%	0 0%	0 0%	13 28%	9 19%	8 17%	7 15%	10 21%
Gm. Drawsko Pom.	67 21%	81 26%	74 24%	55 18%	37 12%	164 52%	131 42%	19 6%	0 0%	0 0%	139 44%	96 31%	61 19%	10 3%	8 3%
Gm. Kalisz Pom.	0 0%	16 5%	89 27%	95 29%	130 39%	42 13%	182 55%	97 29%	7 2%	2 1%	7 2%	69 21%	120 36%	98 30%	36 11%
Gm. Ostrowice	3 100%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	0 0%	2 67%	1 33%	0 0%	0 0%	0 0%	1 33%	1 33%	1 33%
Gm. Wierzchowo	4 3%	41 28%	43 30%	34 24%	22 15%	93 65%	40 28%	9 6%	2 1%	0 0%	85 59%	32 22%	21 15%	6 4%	0 0%

Zawartość: BN – bardzo niska, N – niska, Ś – średnia, W – wysoka, BW – bardzo wysoka.

Źródło: Okręgowa Stacja Chemiczno-Rolnicza w Koszalinie.

Nadmierne zakwaszenie gleb powoduje niekorzystne skutki dla rolnictwa oraz ochrony środowiska przyczyniając się m.in. do obniżenia plonów, pogorszenia ich jakości i większego ich zanieczyszczenia. W glebach kwaśnych występuje większe wypłukiwanie pierwiastków i związków chemicznych, które trafiają do wód gruntowych, a dalej wgłębnymi, a także powierzchniowymi powodując ich zanieczyszczenie. Aktywacja metali ciężkich wzrasta więc wraz ze wzrostem zakwaszenia.

Wapno ma wszechstronny i korzystny wpływ na właściwości fizykochemiczne, chemiczne i biologiczne gleb. Wpływa na poprawę ich żyzności, umożliwia uzyskiwanie wysokich plonów oraz efektywne wykorzystanie składników mineralnych azotu, fosforu i potasu z nawozów.

Zawartość fosforu przyswajalnego w glebie decyduje o wielkości i jakości plonów, a także o wykorzystaniu pozostałych składników. W warunkach gleb zakwaszonych przechodzi on w formy niedostępne dla roślin i znacznie zmniejsza się jego przyswajalność.

Niedobór magnezu podczas wzrostu roślin powoduje spadek jakości i obniżenie plonów.

4.5. Gospodarowanie zasobami geologicznymi

Na terenie powiatu drawskiego znajdują się złoża piasków i żwirów, torfów, kredy oraz surowców ilastych ceramiki budowlanej.

Piaski i żwiry to naturalne kruszywa piaszczysto-żwirowe, które dzielą się na dwie zasadnicze grupy: kruszywa grube obejmujące żwiry i pospółki (kruszywo piaszczysto-żwirowe) oraz kruszywa drobne – piaszczyste.

Torf jest osadem organicznym powstałym w późnym czwartorzędzie, głównie holocenie, utworzonym w czasie długotrwałego osadzania się częściowo rozłożonych szczątków roślin. Do procesu powstania torfu wymagany jest wysoki poziom wód gruntowych i niewielki dopływ powietrza. Ze względów na cechy genetyczne wyróżnia się torfy: niskie, wysokie i przejściowe. Najbardziej zasobne w składniki pokarmowe są torfy typu niskiego występujące w dolinach rzek, w obniżeniach terenowych oraz na brzegach jezior. Torfy typu wysokiego są ubogie w składniki pokarmowe i występują na wododziałach. Torfy przejściowe charakteryzują się cechami obu typów łącznie.

Kreda jest to wapienna, miękka i porowata skała osadowa, cechująca się wysoką zawartością węgla wapnia $CaCO_3$ i bardzo droбноziarnistą strukturą. Znajduje zastosowanie m.in.: w przemyśle gumowym, papierniczym, chemicznym, farmaceutycznym, kosmetycznym, ceramicznym, cementowym, do produkcji farb i lakierów, tworzyw sztucznych, materiałów budowlanych, w rolnictwie jako kreda nawozowa do wapnowania gleb oraz w hodowli zwierząt jako kreda pastewna. Surowiec naturalny jest coraz częściej zastępowany przez mączki wapienne z przemiału wapieni i marmurów oraz przez surowiec uzyskiwany w procesie strącania z roztworów.

Podstawowymi surowcami do produkcji ceramiki budowlanej są różnorodne skały ilaste, które zarobione wodą tworzą plastyczną masę - poddającą się formowaniu oraz piaski zwane schudzającymi, które dodaje się do surowca ilastego dla polepszenia właściwości masy ceramicznej.

Według „Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2014 rok” na terenie powiatu drawskiego znajdują się 33 złoża kopalin, z czego eksploatacja prowadzona jest na 3 złożach, a na 3 złożach eksploatacja prowadzona jest okresowo. Szczegółowy wykaz złóż kopalin na terenie powiatu przedstawia poniższa tabela.

Tabela 31 Wykaz złóż kopalin (wg stanu 31 grudnia 2014 roku)

Typ złoża	Nazwa złoża	Zasoby		Wydobycie
		Geologiczne bilansowe	Przemysłowe	
		tys. Mg		
Złoża eksploatowane				
Piaski i żwiry	Mielenko Drawskie V	16214,0	14926,0	281,0
	Woliczno SW	35068,0	31342,0	438,0
Torfy	Łazice	709,0	698,0	11,0
Złoża zagospodarowane, eksploatowane okresowo				
Piaski i żwiry	Kalisz Pomorski II	91,0	91,0	-
	Woliczno W	1099,0	329,0	-
Surowce ilaste ceramiki budowlanej	Złocieniec	6583,0	6583,0	-
Złoża o zasobach rozpoznanych wstępnie				
Kreda	Konotop III	154,0	-	-
Piaski i żwiry	Ostrowice	378,0	-	-
	Woliczno-Gudowo	94637,0	-	-
Złoża o zasobach rozpoznanych szczegółowo				
Piaski i żwiry	Bobrowo KO	550,0	-	-
	Jankowo	424,0	-	-
	Kalisz Pomorski III	3556,0	-	-
	Kalisz Pomorski IV	1405,0	-	-
	Mielenko Drawskie MD	13868,0	-	-
	Mielenko Drawskie VI	3665,0	3665,0	-
	Siecino	418,0	-	-
	Woliczno BD	25257,0	21688,0	-
	Woliczno III	7529,0	7529,0	-
Złoża, z których wydobycie zostało zaniechane				
Kreda	Mielenko Drawskie	128,0	-	-
	Prostynia II	-	-	-
	Prostynia III	326,0	-	-
Piaski i żwiry	Drawsko III	4320,0	-	-

Typ złoża	Nazwa złoża	Zasoby		Wydobycie
		Geologiczne bilansowe	Przemysłowe	
		tys. Mg		
	Drawsko Pomorskie II	1260,0	-	-
	Kalisz Pomorski	4233,0	-	-
	Karsno	342,0	-	-
	Mielenko Drawskie IV	-	-	-
	Piekary	71,0	-	-
	Woliczno II	3490,0	-	-
Surowce ilaste ceramiki budowlanej	Wierzchowo	622,0	-	-
	Rzęśnica	272,0	-	-
Torfy	Łysin	84,0	-	-
	Łysin - pole B	25,0	-	-
Złoże skreślone z bilansu w roku sprawozdawczym				
Torfy	Łysin – pole C	-	-	10,0

Zródło: „Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2014 r.” Państwowy Instytut Geologiczny, Państwowy Instytut Badawczy.

W poniższej tabeli zestawiono obowiązujące koncesje na wydobywanie kopalin wydane przez Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego oraz Starostę Drawskiego.

Tabela 32 Wykaz wydanych koncesji na wydobywanie kopalin

Lp.	Typ pozyskiwanych surowców	Nazwa złoża	Powierzchnia objęta eksploatacją [ha]	Nr decyzji	Okres ważności
Koncesje obowiązujące wydane przez Starostę Drawskiego					
1.	Piaski i żwiry	„KALISZ POMORSKI IV”	1,50	OS.652.18.2011.AK dnia 02.02.2012 r.	31.12.2017 r.
2.		„KALISZ POMORSKI IV”	1,56	OS.652.18.2011.AK dnia 02.02.2012 r.	31.12.2017 r.
3.	Kruszywo naturalne	„KALISZ POMORSKI II”	1,9815	OS.JC.751-16/2001 z dnia 21.10.2012 r.	30.12.2016 r.
Koncesje obowiązujące wydane przez Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego					
4.	Torfy	Łazice	54,84	SR-GGW/7415/13/03 zm. WOŚ.III.7422.19.2012.WP z dnia 18.05.2012	2015-11-01
5.	Kruszywo naturalne	Mielenko Drawskie V	39,70	OS.V.7512/1/97 - zm. SR-GGW/7415/17/02/03 zm. DOŚ.III-WP/7515/8/06 z dnia 04.10.2006 r.	31.12.2020
6.		Mielenko Drawskie VI	17,43	WRiOŚ.III-WP/7515/10/09	31.12.2025
7.		Woliczno BD	94,60	WOŚ.III.7422.8.2013.WP	31.12.2045
8.		Woliczno W	14,14	K-OSR-G3/7415/11/01 - zm. SR-GGW/7415/23/04 zm. WRiOŚ.III.-WP/7515/4/09 z dnia 2009-06-22	30.12.2025

Lp.	Typ pozyskiwanych surowców	Nazwa złoża	Powierzchnia objęta eksploatacją [ha]	Nr decyzji	Okres ważności
9.		Woliczno SW	95,00	WOŚ.III.7422.33.2011.WP zm. WOŚ.III.7422.23.2014.WP z dnia 14.01.2015 r.	31.12.2061
10.		Woliczno III	26,37	WRiOŚ.III-WP/7515/23/09/10 zm. WOŚ.III.7422.29.2011.WP z dnia 18.11.2011	31.12.2040

Źródło: Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Starostwo Powiatowe w Drawsku Pomorskim.

Wydobycie kopalin na ogół powoduje niekorzystny wpływ na środowisko. Powstające wyrobiska powodują zmiany w ukształtowaniu terenu oraz ich degradację. Dużym problemem mogą być także nielegalne wyrobiska kopalin prowadzone bez odpowiednich koncesji.

5. POPRAWA JAKOŚCI ŚRODOWISKA I BEZPIECZEŃSTWA EKOLOGICZNEGO

5.1. Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego

Źródła zanieczyszczeń powietrza możemy podzielić ze względu na pochodzenie na dwie grupy: pochodzenia naturalnego oraz antropogenicznego. Wśród zanieczyszczeń powietrza wyróżnia się między innymi: pyły, sadze, aerozole, gazy i pary, substancje aromatyczne (odory), a także różnego rodzaju energie (hałas i wibracje, promieniowanie elektromagnetyczne).

O jakości powietrza decyduje wielkość i przestrzenny rozkład emisji ze wszystkich źródeł z uwzględnieniem przepływów transgranicznych i przemian fizykochemicznych zachodzących w atmosferze.

Oceniając jakość powietrza można stwierdzić, że województwo zachodniopomorskie należy do jednych z czystszych województw w Polsce. Pod względem stężenia pyłu PM_{2,5} w powietrzu, charakteryzowanego jako wskaźnik średniego narażenia, Szczecin i Koszalin uzyskały w 2013 roku najniższe wartości tego wskaźnika spośród 30 aglomeracji i miast w Polsce.

W województwie zachodniopomorskim, podobnie jak na pozostałym obszarze Polski, istotny problem stanowią ponadnormatywne stężenia pyłu zawieszonego PM₁₀ oraz zawartego w tym pyłu benzo(a)pirenu występujące w sezonie grzewczym. Główną przyczyną tych przekroczeń jest niska emisja pochodząca ze spalania złej jakości paliw w gospodarstwach domowych.

Emisja punktowa

Emisja punktowa to emisja pochodząca ze zorganizowanych źródeł w wyniku energetycznego spalania paliw i przemysłowych procesów technologicznych.

Według danych WIOŚ w Szczecinie, w 2013 roku z emitorów punktowych znajdujących się na terenie województwa zachodniopomorskiego, wyemitowano ogółem 34 499 Mg zanieczyszczeń powietrza (bez dwutlenku węgla), w tym gazów w ilości 33 301 Mg i pyłów (ze spalania paliw) w ilości 1 198 Mg. Największy udział w emisji zanieczyszczeń gazowych pochodzi z obszaru powiatu gryfińskiego (44,2%), aglomeracji szczecińskiej (16,6%) oraz powiatu polickiego (16,3%)

Według danych GUS w 2014 r. emisja pyłów z terenu powiatu drawskiego z zakładów zaliczanych do szczególnie uciążliwych wyniosła 119 ton, co stanowiło 4,57 % ogólnej masy emitowanych zanieczyszczeń pyłowych z terenu województwa zachodniopomorskiego. Wielkość emisji gazów w

powiecie osiągnęła poziom 11 756 ton, co w odniesieniu do całkowitej masy emitowanych gazów w województwie stanowiło 0,13%. W 2014 r. na urządzeniach do redukcji i neutralizacji zanieczyszczeń udało się zatrzymać 169 ton zanieczyszczeń pyłowych.

Poniższa tabela przedstawia emisję zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych na terenie powiatu drawskiego.

Tabela 33 Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych* na terenie powiatu drawskiego w latach 2011-2014

Emisja zanieczyszczeń pyłowych [Mg/rok]				
	2011 rok	2012 rok	2013 rok	2014 rok
ogółem	110	115	126	119
ze spalania paliw	52	54	61	55
Emisja zanieczyszczeń gazowych [Mg/rok]				
	2011 rok	2012 rok	2013 rok	2014 rok
ogółem	10830	12005	11689	11756
dwutlenek węgla	10724	11886	11552	11644
dwutlenek siarki	20	25	33	17
tlenki azotu	15	17	17	16
tlenek węgla	71	77	87	79
Zanieczyszczenia zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji [Mg/rok]				
	2011 rok	2012 rok	2013 rok	2014 rok
pyłowe	133	168	173	169

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

* dane o emisji z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza dotyczą zanieczyszczeń wprowadzonych w sposób zorganizowany (tzn. z wszelkiego rodzaju urządzeń technologicznych i ogrzewczych za pośrednictwem emitorów-kominów, wyrzutni wentylacyjnych) oraz w sposób niezorganizowany (z hałd, składowisk, w toku przeładunku substancji sypkich lub lotnych, z hal produkcyjnych itp.).

Analizując wielkość emisji w latach 2011-2014 można zauważyć, że emisja zanieczyszczeń pyłowych utrzymuje się na podobnym poziomie. Natomiast emisja zanieczyszczeń gazowych wzrosła w porównaniu do roku 2011 o 7,88%.

W wyniku energetycznego spalania paliw ze źródeł punktowych powstają zanieczyszczenia, które ze względu na sposób wprowadzania do powietrza (wysokość emitora oraz prędkość wylotowa gazów), oddziałują na stan jakości powietrza zwykle w mniejszym stopniu niż spalanie paliw w indywidualnych systemach grzewczych. W powiecie drawskim występują zakłady przemysłowe z procesami technologicznymi, które emitują pewne ilości substancji do powietrza atmosferycznego.

Wielkość emisji substancji pyłowych i gazowych z zakładów przemysłowych zlokalizowanych na obszarze powiatu drawskiego przedstawiono na podstawie wydanych pozwoleń zintegrowanych oraz decyzji na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza.

Tabela 34 Wielkość emisji substancji do powietrza na podstawie wydanych pozwoleń zintegrowanych i decyzji na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza

L.p.	Nazwa Zakładu	Termin ważności decyzji	Rodzaj substancji	Emisja roczna [Mg/r]
Pozwolenia na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza				
1.	Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe „STYROPOL” Sp. z o.o. z siedzibą w Biskupcu Zakład Produkcyjny w Kaliszu Pomorskim ul. Przemysłowa 4a	31.12.2015	Pentan Styren Etylobenzen	108,10 0,70 0,35
2.	Drawskie Przedsiębiorstwo Robót Drogowych S.A. ul. Złocieniecka 22 A 78-500 Drawsko Pomorskie Wytwórnia Mas Bitumicznych ul. Podmiejska 2	31.12.2016	Pył SO ₂ NO ₂ CO	3,650 1,841 1,615 0,194
3.	Zakład Ciepłownictwa Sp. z o.o. w Złocięncu Kotłownia Osiedlowa ul. Al. Piastów 2 78-520 Złocieniec	10.11.2019	Pył ogólny SO ₂ NO ₂	3,121 38,887 12,152
4.	Przedsiębiorstwo Projektowo – Usługowe „Hydronika” ul. Partyzantów 17, 75-411 Koszalin kotłownia Osiedle Czwartaków 1 w Złocięncu-Budowie	31.12.2015	Pył ogólny SO ₂ NO ₂	24,458 33,504 11,860
5.	AGRI PLUS Sp. z o.o. ul. Marcelesińska 92/94 60-324 Poznań Mieszalnia Pasz Czarne Małe 78-550 Czaplinek	31.12.2014	Pył	13,613
6.	KPPD S.A. ul. Waryńskiego 2 78-400 Szczecinek ZPD w Czaplinku ul. Wałęcka 91 78-550 Czaplinek	19.11.2022	Pył ogólny	13,296
7.	P.P.U.H. Walerian Grzegorz Fabich ul. Kłosa 5 78-500 Drawsko Pomorskie	8.05.2023	SO ₂ NO ₂ Pył PM10 Pył PM2,5 CO	3,3305 19,6579 43,03511 25,82166 4,95898
8.	Koszalińskie Przedsiębiorstwo Przemysłu Drzewnego S.A. ul. Waryńskiego 2, 78 400 Szczecinek Zakład Przemysłu Drzewnego w Wierzchowie ul. Leśna 5, 78-530 Wierzchowo	16.08.2023	Pył ogólny	10,33
9.	Koszalińskie Przedsiębiorstwo Przemysłu Drzewnego S.A. ul. Waryńskiego 2, 78 400 Szczecinek Zakład Przemysłu Drzewnego S.A. w Kaliszu Pomorskim ul. Wrocławska 3, 78-540 Kalisz Pomorski	13.08.2023	Pył ogólny	18,026
10.	Robert Pietrzak Zakład Produkcyjno-Handlowo-Usługowy „ROLAK” ul. Poznańska 24-26, 78-550 Czaplinek	31.12.2023	Pył ogólny Pył PM10 Pył PM2,5 Butan – 1 – ol Ftalany dibutyli	0,1571 0,0862 0,0271 0,0336 0,0017

L.p.	Nazwa Zakładu	Termin ważności decyzji	Rodzaj substancji	Emisja roczna [Mg/r]
			Ksilen	0,017
			Węglowodory alifatyczne	0,016
11.	Koszalińskie Przedsiębiorstwo Przemysłu Drzewnego S.A. ul. Waryńskiego 2, 78-400 Szczecinek Zakład Przemysłu Drzewnego S.A. w Drawsku Pomorskim ul. Toruńska 5, 78-500 Drawsko Pomorskie	02.10.2025 r.	Pył ogólny	5,538
Pozwolenia zintegrowane				
12.	„AGRI PLUS” Sp. z o. o. ul. Marcelesińska 92/94 60-324 Poznań Fermy Trzody Chlewnej zlokalizowanej w Żabinie	b.d	b.d	b.d
13.	„AGRI PLUS” Sp. z o. o. ul. Marcelesińska 92/94 60-324 Poznań Fermy Trzody Chlewnej zlokalizowanej w Żeńsku	b.d	b.d	b.d
14.	„AGRI PLUS” Sp. z o. o. ul. Marcelesińska 92/94 60-324 Poznań Fermy trzody chlewnej zlokalizowanej w Byszkowie	b.d	b.d	b.d
15.	Poldanor S.A. ul. Dworcowa 25 77-320 Przechlewo Chów i hodowla trzody chlewnej tj. fermy macior w Giżynie	9.01.2023	Amoniak Siarkowodór Dwutlenek siarki Dwutlenek azotu Tlenek węgla Pył ogólny	8,62 0,392 0,052 0,030 0,0086 0,0051

Źródło: Starostwo Powiatowe w Drawsku Pomorskim, Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego.

Wielkość zanieczyszczeń z zakładów na terenie powiatu drawskiego w 2013 r. przedstawia poniższa tabela, przygotowana na podstawie raportu z Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska.

Tabela 35 Wielkość emisji substancji do powietrza na terenie powiatu drawskiego w 2013 r. na podstawie Wojewódzkiego Banku Zanieczyszczeń Środowiska

Lp.	Nazwa jednostki	Emisja substancji do powietrza	
		Substancje	Ilość [kg]
1.	SPÓŁDZIELNIA MIESZKANIOWA W CZAPLINKU	dwutlenek siarki	0,672
		dwutlenek węgla	660108,256
		pyły ze spalania paliw	5,042
		tlenek węgla	120,997
		tlenki azotu (NO ₂)	430,213
2	AGRI PLUS SPÓŁKA Z O.O.	amoniak	83648,24
		kw.nieorg. ich sole i bezwodniki	899,806
		pyły pozostałe	2048
3	GNIEWKO KLUCZEWO ANDRZEJ ŁOSIŃSKI, ANDRZEJ SOŁTOWSKI, MIROSŁAW SOŁTOWSKI SPÓŁKA JAWNA	benzo(a)piren	0,981
		dwutlenek siarki	483,104
		dwutlenek węgla	142300
		pyły węglowo-grafitowe,sadza	14,546
		pyły ze spalania paliw	606,31
		tlenek węgla	3177,3
4	PRZEDSIĘBIORSTWO PRODUKCYJNO-	tlenki azotu (NO ₂)	71,15
		dwutlenek siarki	94,631

	USŁUGOWO-HANDLOWE WALERIAN GRZEGORZ FABICH	dwutlenek węgla pyły ze spalania paliw pyły pozostałe tlenek węgla tlenki azotu (NO ₂)	1032336 1709,798 2613 13764,48 817,266
5	USŁUGOWY ZAKŁAD MECHANIKI POJAZDOWEJ MIROSŁAW PAWLUK	alkohole alifatyczne i pochodne ketony i pochodne węgl. pierś.,aromat. i pochod.	13,2 5,72 15,4
6	ZAKŁAD PRZETWÓRCZY SUROWCA DRZEWNEGO "JODŁA" HENRYK KOBYŁT	węglowodory alifatyczne i poch	0,682
7	ZAKŁAD PRODUKCYJNO-USŁUGOWO-HANDLOWY ZBIGNIEW STEBNICKI	aldehydy alifatyczne i pochodne alkohole alifatyczne i pochodne alkoh. pierś. aromat. i pochod. ketony i pochodne kw.org. ich związki i pochodne tlenek węgla tlenki azotu (NO ₂) węglowodory alifatyczne i poch.	67,705 780,627 540,628 209,178 281,43 1909,883 66,189 3,142
8	ZAKŁAD GOSPODARKI KOMUNALNEJ W CZAPLINKU	dwutlenek siarki dwutlenek węgla pyły pozostałe tlenek węgla tlenki azotu (NO ₂)	10,402 358429,6 2,645 49,275 350,4
9	Zdzisław Lawer Firma Handlowo-Usługowa Handel Paliwem i Olejami Samochodowymi	dwutlenek siarki dwutlenek węgla pyły ze spalania paliw tlenek węgla tlenki azotu (NO ₂)	15,694 13629 14,868 4,956 41,3
10	PRZEDSIĘBIORSTWO PRODUKCYJNO-HANDLOWE "TUR-PLAST" GRZEGORZ TUROWSKI	alkohole alifatyczne i pochodne alkoh. pierś. aromat. i pochod. ketony i pochodne kw.org. ich związki i pochodne węglowodory alifatyczne i poch. węgl. pierś.,aromat. i pochod. związki heterocykliczne	90,624 5,456 9,829 0,149 115,717 42,415 28,249
11	ZAKŁAD PRODUKCYJNO- USŁUGOWO-HANDLOWY "ROLAK" ROBERT PIETRZAK	alkohole alifatyczne i pochodne benzo(a)piren dwutlenek siarki dwutlenek węgla etry i pochodne kw.org. ich związki i pochodne pyły węglowo-grafitowe,sadza pyły ze spalania paliw tlenek węgla tlenki azotu (NO ₂) węgl. pierś.,aromat. i pochod.	85,338 0,098 86,2 22250 14,04 3,12 5,25 289 318 35,5 141,942
12	FLOW TECHNICS SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	alkohole alifatyczne i pochodne pyły pozostałe tlenek węgla tlenki azotu (NO ₂) węgl. pierś.,aromat. i pochod.	38,61 0,755 0,007 0,07 50,14
13	MIĘSO I WĘDLINY ZOFIA ZAWROT	alkohole alifatyczne i pochodne ketony i pochodne kw.org. ich związki i pochodne tlenek węgla tlenki azotu (NO ₂)	3,574 2,691 2,691 359,432 14,056
14	RZEŹNICTWO I WĘDLINIARSTWO	aldehydy alifatyczne i pochodne	6,03

	JANUSZ NIEDŹWIEDŹ SPRZEDAŻ HURTOWA	alkohole alifatyczne i pochodne alkoh. pierś. aromat. i pochod. ketony i pochodne kw.org. ich związki i pochodne tlenek węgla tlenki azotu (NO ₂) węglowodory alifatyczne i poch.	69,525 48,15 18,63 25,065 170,1 5,895 2,786
15	PRYWATNY OŚRODEK MASZYNOWY "GUZMET" S.C	pyły pozostałe tlenek węgla tlenki azotu (NO ₂) węgl. pierś.,aromat. i pochod.	368,424 59,976 149,464 258
16	POL-DRÓG DRAWSKO POMORSKIE SPÓŁKA AKCYJNA	dwutlenek siarki pyły ze spalania paliw tlenek węgla tlenki azotu (NO ₂)	553,778 140,051 9556,168 221,545
17	ZAKŁAD CIEPŁOWNICTWA SPÓŁKA Z O.O.	benzo(a)piren dwutlenek siarki dwutlenek węgla pyły węglowo-grafitowe,sadza pyły ze spalania paliw tlenek węgla tlenki azotu (NO ₂)	4,976 27863,002 6530391 127,996 12380,533 31097,1 12438,84
18	PRYWATNY OŚRODEK METALOWY BUDMET JAN KLUKOWSKI	pyły pozostałe tlenek węgla tlenki azotu (NO ₂)	69,913 2,881 3,234
19	GOSPODARSTWO ROLNE W MIŁKOWIE GŁOWA MAŁGORZATA	benzo(a)piren dwutlenek siarki dwutlenek węgla pyły węglowo-grafitowe,sadza pyły ze spalania paliw tlenek węgla tlenki azotu (NO ₂)	0,417 958,272 273420 14,713 1961,68 2604 520,8
20	PRZEDSIĘBIORSTWO SJ SP. Z O.O.	węglowodory alifatyczne i poch. węgl. pierś.,aromat. i pochod.	13,651 0,35
21	RIMASTER POLAND SPÓŁKA Z O.O.	substancje organiczne	50
22	ZAKŁAD TORFOWO BOROWINOWY "AGROTORF" ADAM RÓŻAŁSKI	węglowodory alifatyczne i poch. węgl. pierś.,aromat. i pochod.	0,071 0,031

Źródło: Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego.

Zgodnie z wydanymi decyzjami oraz z przepisami prawa polskiego i wspólnotowego, zakłady zlokalizowane na terenie kraju muszą respektować i dotrzymywać wielkości emisji ustalone w wydanych pozwoleniach. Sukcesywną redukcję pyłu zawieszonego PM₁₀ w dalszej perspektywie (do roku 2020) pomoże zapewnić realizacja planów inwestycyjnych przedsiębiorstw. Działania naprawcze w zakładach powinny obejmować modernizację układów oczyszczania spalin w celu podwyższenia skuteczności redukcji emisji pyłu zawieszonego PM₁₀. Dodatkowo do zmniejszenia ładunku zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza powinna przyczynić się racjonalizacja zużycia energii i surowców.

Emisja powierzchniowa

Głównym źródłem emisji powierzchniowej (tzw. niskiej emisji) są lokalne kotłownie i indywidualne paleniska domowe. Ze względu na to, że większość „niskich” źródeł ciepła zasilanych jest wciąż węglem słabej jakości, emisja ta ma decydujący wpływ na zanieczyszczenie powietrza w województwie, w tym również na terenie powiatu drawskiego, a ich udział wśród pozostałych źródeł emisji jest wiodący. Odzwierciedleniem niskiej emisji jest wzrost stężeń zanieczyszczeń gazowych i pyłu zawieszonego w sezonie grzewczym. Ograniczenie niskiej emisji polega na stopniowej likwidacji kotłowni wyposażonych w stare, wyeksploatowane kotły opalane węglem. Do najważniejszych

przyczyn wysokiej emisji pyłów i benzo(a)pirenu do powietrza zaliczyć należy również spalanie odpadów w paleniskach domowych. Proceder ten jest trudny do kontrolowania i sankcjonowania. Wielkość tej emisji jest trudna do oszacowania. Wynosi od kilku do kilkunastu procent ogółu emisji na terenach o rozwiniętej sieci ciepłowniczej oraz kilkudziesięciu procent na obszarach wiejskich. Jej działanie odzwierciedla się wzrostem stężeń dwutlenku siarki i pyłu zawieszzonego w sezonie grzewczym.

Zmiana nośnika ciepła, dzięki wykorzystywaniu paliw powodujących dużo mniejszą emisję pyłu, prowadzi do redukcji stężeń pyłu na obszarze, gdzie zlokalizowane są źródła „niskiej emisji”. Wymiana kotłów węglowych na nowoczesne, niskoemisyjne kotły węglowe opalane węglem: groszek, orzech, brykiety umożliwia redukcję stężenia pyłu PM10 poprzez redukcję emisji pyłu dzięki poprawie sprawności i parametrów procesu spalania.

Według danych WIOŚ w Szczecinie, w 2013 roku z obszaru województwa zachodniopomorskiego wyemitowano ze źródeł powierzchniowych ogółem 86 832 Mg, w tym 15 432 Mg pyłu, 61 162 Mg tlenku węgla, 6 496 Mg dwutlenku siarki, 3 742 Mg dwutlenku azotu. Emisja pyłu PM10, charakteryzująca się największym udziałem procentowym w emisji powierzchniowej, pochodzi z niskich emitorów odprowadzających produkty spalania z domowych palenisk i lokalnych kotłowni węglowych. Spora liczba emitorów oraz fakt, że wyprowadzanie spalin następuje z kominów o niewielkiej wysokości powodują, że zjawisko to może być bardzo uciążliwe. Stara zabudowa w centrum większych miast ma charakter zwarty, co utrudnia proces rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń. Prowadzi to do kumulowania się zanieczyszczeń na stosunkowo niewielkim obszarze, o dużej gęstości zaludnienia.

Emisja liniowa

Emisja liniowa to emisja pochodząca z ruchu komunikacyjnego. Zalicza się tu zarówno transport drogowy i kolejowy, jak i wodny (śródlądowy i morski). Największe zagrożenie dla środowiska naturalnego oraz zdrowia ludzi stwarza transport drogowy. Obszarami najbardziej narażonymi na emisję liniową są tereny miejskie, gdzie często główne drogowe ciągi komunikacyjne prowadzą przez ich centra, powodując znaczne pogorszenie jakości powietrza atmosferycznego. Istotny wpływ na wzrost emisji z transportu drogowego ma wzrost liczby pojazdów zarejestrowanych w ostatnich latach. W wyniku spalania paliw w silnikach samochodowych do atmosfery przedostają się zanieczyszczenia gazowe: tlenki azotu, tlenek węgla, dwutlenek węgla i węglowodory aromatyczne (szczególnie benzen) oraz pyły zawierające m.in. związki: ołowiu, kadmu, niklu i miedzi.

Przez teren powiatu przebiegają drogi krajowe nr 10 i 20, siedem dróg wojewódzkich oraz liczne drogi powiatowe.

Generalny Pomiar Ruchu został wykonany w 2010 roku na istniejącej sieci dróg krajowych oraz dróg wojewódzkich. Wyniki z pomiarów na terenie powiatu drawskiego zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 36 Średni dobowy pomiar ruchu w 2010 roku

Nr drogi	Długość [km]	Nazwa odcinka	Ogółem pojazdy silnikowe	Pojazdy ciężarowe
10	24,1	Recz – Kalisz Pomorski	4753	1519
	15,9	Kalisz Pomorski - Mirosławiec	5935	1496
20	18,3	Węgorzyno – Drawsko Pomorskie	2552	369
	2,5	Drawsko Pomorskie – przejście	6542	502
	14,2	Drawsko Pomorskie - Złocieniec	4165	290
	0,9	Złocieniec - przejście	2839	285
	16,2	Złocieniec - Czaplunek	3307	271

Nr drogi	Długość [km]	Nazwa odcinka	Ogółem pojazdy silnikowe	Pojazdy ciężarowe
	42,5	Czaplinek - Szczecinek	3526	230
148	7,3	Granica powiatu – Drawsko Pomorskie	1705	103
162	23,8	Świdwin - Zarańsko	1075	56
163	28,5	Połczyn Zdrój - Czaplinek	3025	136
	12,7	Czaplinek - Machliny	3792	197
	24,2	Machliny - Wałcz	4496	238
171	22,4	Barwice - Czaplinek	999	59
173	18,5	Połczyn Zdrój - Ostrowice	1339	79
	1208	Ostrowice – Zarańsko	811	65
	4,5	Zarańsko – Drawsko Pomorskie	2150	95
175	19,4	Drawsko Pomorskie - Poźrzadło Wlk.	1439	171
	8,3	Poźrzadło Wlk. - Kalisz Pom.	2023	273
	12,8	Kalisz Pomorski - Drawno	963	113
177	26,5	Czaplinek - Mirosławiec	1386	223

Źródło: Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, Zachodniopomorski Zarząd Dróg Wojewódzkich w Koszalinie.

Z uzyskanych pomiarów wynika, że natężenie ruchu na drogach krajowych przebiegających przez teren powiatu jest duże, a udział pojazdów ciężarowych dość znaczny. Podobna tendencja utrzymuje się na drogach wojewódzkich.

Według danych GUS na koniec 2013 roku w Powiecie Drawskim było zarejestrowanych 39 403 pojazdów samochodowych tj. o 2,8% więcej niż rok wcześniej. Ilość ta z roku na rok wzrasta.

Ważnym czynnikiem wpływającym na ograniczenie emisji liniowej jest poprawa stanu technicznego pojazdów oraz poprawa stanu technicznego dróg, która ma wpływ na zmniejszenie wielkości emisji wtórnej pyłu PM10 z unosu i emisji ze ścierania. Dodatkowo ograniczenie oddziaływania emisji komunikacyjnej można osiągnąć poprzez częściowe wyprowadzenie ruchu samochodowego poza tereny zabudowane, aby nie kumulować emisji liniowej i powierzchniowej.

Jak wynika z przeprowadzonej przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie inwentaryzacji wielkości emisji zanieczyszczeń do powietrza, na obszarze powiatu drawskiego w łącznej emisji dwutlenku siarki (SO₂) i tlenku węgla (CO) do powietrza największy wpływ miały emitory związane z sektorem komunalnym. W przypadku dwutlenku azotu (NO₂) dominował wpływ emisji pochodzącej ze źródeł liniowych. W łącznej emisji pyłu zawieszzonego PM10 oraz zawartego w nim benzo(a)pirenu, największy udział miała emisja niska z sektora komunalno-bytowego.

W Powiecie Drawskim wykonywane są przez WIOŚ pomiary pasywne dwutlenku azotu i dwutlenku siarki w Kaliszu Pomorskim przy ul. Kwiatowej 6.

Wyniki tych pomiarów wskazują, iż w latach 2005-2013 wartość stężenia średniorocznego dwutlenku azotu nie przekraczała wartości dopuszczalnej i pozostała na poziomie 37,8 – 43,5% tej wartości. W 2013 roku odnotowano najniższe stężenie NO₂ w ciągu ostatnich 8 lat.

W przypadku dwutlenku siarki stężenia tego zanieczyszczenia w latach 2005-2013 wskazywały wartości niskie. W stosunku do 2005 i 2006 roku, w latach kolejnych obserwuje się tendencję spadkową.

W przypadku obu zanieczyszczeń zauważalna jest sezonowa zmienność, co świadczy o wpływie emisji pochodzącej z procesów grzewczych.

Tabela 37 Stężenia średnioroczne dwutlenku azotu i dwutlenku siarki w punkcie pomiarowych w Kaliszu Pomorskim

Rodzaj zanieczyszczenia	Stężenia średnioroczne [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]								
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Dwutlenek azotu	19,1	18,4	16,6	17,1	16,5	19,0	17,4	15,1	13,7
Dwutlenek siarki	9,5	5,5	3,6	2,8	2,3	3,6	4,2	2,0	1,4

Źródło: „Informacja o stanie środowiska w powiecie drawskim w 2013 roku” – WIOŚ Szczecin.

5.1.1. Jakość powietrza

Roczna ocena jakości powietrza atmosferycznego za rok 2014 wykonana została w oparciu o ustawę z dnia 27 kwietnia 2001r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z 2013 r., poz.1232 z późn. zm.) oraz rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz. U. z 2012 r., poz. 1031) i rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz. U. z 2012 r., poz. 914).

Według nowego podziału strefami są:

- aglomeracja o liczbie mieszkańców powyżej 250 tys.,
- miasto o liczbie mieszkańców powyżej 100 tys.,
- pozostały obszar województwa.

Zgodnie z tą zasadą województwo zachodniopomorskie zostało podzielone na 3 strefy:

- aglomeracja szczecińska,
- miasto Koszalin,
- strefa zachodniopomorska.

Zgodnie z tą zasadą, Powiat Drawski podlegał rocznej ocenie jakości powietrza jako jeden z obszarów strefy zachodniopomorskiej.

Podstawą klasyfikacji stref w rocznej ocenie jakości powietrza są wartości poziomów: dopuszczalnego, dopuszczalnego powiększonego o margines tolerancji (PM_{2.5}), docelowego i celu długoterminowego:

- *poziom dopuszczalny* - jest to poziom substancji, który ma być osiągnięty w określonym terminie i który po tym terminie nie powinien być przekraczany; poziom dopuszczalny jest standardem jakości powietrza,
- *poziom docelowy* - jest to poziom substancji, który ma być osiągnięty w określonym czasie za pomocą ekonomicznie uzasadnionych działań technicznych i technologicznych; poziom ten określa się w celu zapobiegania lub ograniczania szkodliwego wpływu danej substancji na zdrowie ludzi lub środowisko jako całość,
- *poziom celu długoterminowego* - jest to poziom substancji, poniżej którego, zgodnie ze stanem współczesnej wiedzy, bezpośredni szkodliwy wpływ na zdrowie ludzi lub środowisko jako całość jest mało prawdopodobny; poziom ten ma być osiągnięty w długim okresie czasu, z wyjątkiem sytuacji, gdy nie może być osiągnięty za pomocą ekonomicznie uzasadnionych działań technicznych i technologicznych,
- *margines tolerancji* – oznacza procentowo określoną część poziomu dopuszczalnego, o którą poziom ten może zostać przekroczony, zgodnie z warunkami ustanowionymi w Dyrektywie 2008/50/WE.

Oceny dokonuje się z uwzględnieniem dwóch grup kryteriów:

- ustanowionych ze względu na ochronę zdrowia ludzi,
- ustanowionych ze względu na ochronę roślin.

Oceny dokonywane pod kątem spełnienia kryteriów odniesionych do ochrony zdrowia obejmują:

- dwutlenek siarki SO₂,
- dwutlenek azotu NO₂,
- tlenek węgla CO,
- benzen C₆H₆,
- ozon O₃,
- pył PM₁₀,
- ołów Pb w PM₁₀,
- arsen As w PM₁₀,
- kadm Cd w PM₁₀,
- nikiel Ni w PM₁₀,
- benzo(a)piren BaP w pyłe PM₁₀,
- pył PM_{2,5}.

Natomiast oceny dokonywane pod kątem spełnienia kryteriów odniesionych do ochrony roślin obejmują:

- dwutlenek siarki SO₂,
- tlenki azotu NO_x,
- ozon O₃.

Końcowym wynikiem klasyfikacji jest określenie jednej klasy dla strefy ze względu na ochronę zdrowia i jednej klasy ze względu na ochronę roślin:

- klasa A – poziom stężeń zanieczyszczeń jest nieprzekraczający poziomu dopuszczalnego. Wymagane działania to utrzymanie stężeń zanieczyszczenia poniżej poziomu dopuszczalnego oraz próba utrzymania najlepszej jakości powietrza zgodnej ze zrównoważonym rozwojem,
- klasa B – poziom stężeń zanieczyszczeń jest powyżej poziomu dopuszczalnego lecz nie przekraczający poziomu dopuszczalnego powiększonego o margines tolerancji. Wymagane działania to określenie obszarów przekroczeń poziomu dopuszczalnego, określenie przyczyn przekroczenia poziomu dopuszczalnego substancji w powietrzu i podjęcie działań w celu zmniejszenia emisji substancji,
- klasa C – poziom stężeń zanieczyszczeń jest powyżej poziomu dopuszczalnego powiększonego o margines tolerancji. W tym przypadku wymagane działania to: określenie obszarów przekroczeń poziomu dopuszczalnego oraz poziomu dopuszczalnego powiększonego o margines tolerancji, opracowanie programu ochrony powietrza POP w celu osiągnięcia poziomu dopuszczalnego w wyznaczonym terminie.

W przypadku poziomów celów długoterminowych dla ozonu przyjęto następujące oznaczenie klas:

- klasa D1 – jeżeli stężenia ozonu nie przekraczają poziomu celu długoterminowego,
- klasa D2 – jeżeli stężenia ozonu przekraczają poziom celu długoterminowego.

Ocenę poziomu substancji w powietrzu na obszarze stref województwa dokonano na podstawie funkcjonującego w 2014 roku systemu oceny jakości powietrza. Na system taki składały się: pomiary automatyczne, manualne (zanieczyszczeń pyłowych) oraz pomiary wskaźnikowe SO₂, NO₂ i benzenu (metoda pasywna) w stałych punktach, – obliczenia z wykorzystaniem modeli rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń w powietrzu oraz modelu przetwarzającego dane meteorologiczne.

Wyniki klasyfikacji jakości powietrza w strefie zachodniopomorskiej z uwzględnieniem kryteriów ochrony zdrowia i ochrony roślin przedstawiono w poniższych tabelach.

Tabela 38 Klasa strefy zachodniopomorskiej w 2014 roku – kryteria dla ochrony zdrowia

Nazwa strefy	Klasa strefy dla poszczególnych zanieczyszczeń – ochrona zdrowia												
	SO ₂	NO ₂	CO	C ₆ H ₆	O ₃ (dc)	O ₃ (dt)	PM10	PM2,5	Pb	As	Cd	Ni	BaP
Strefa zachodniopomorska	A	A	A	A	A	D2	C	A	A	A	A	A	C

Źródło: „Roczna ocena jakości powietrza w województwie zachodniopomorskim za 2014 rok” WIOŚ Szczecin.

Tabela 39 Klasa strefy zachodniopomorskiej w 2014 roku – kryteria dla ochrony roślin

Strefa	Klasa strefy dla poszczególnych zanieczyszczeń – ochrona roślin			
	SO ₂	NO _x	O ₃ (dc)	O ₃ (dt)
Strefa zachodniopomorska	A	A	A	D2

Źródło: „Roczna ocena jakości powietrza w województwie zachodniopomorskim za 2014 rok” WIOŚ Szczecin.

W roku 2014, przekroczenie obowiązujących standardów jakości powietrza w województwie zachodniopomorskim dotyczyło dwóch zanieczyszczeń: pyłu zawieszonego PM10 oraz zawartego w tym pyłe benzo(a)pirenu. Podobnie jak w latach poprzednich, wysokie wartości stężeń tych dwóch zanieczyszczeń rejestrowano w okresach grzewczych, szczególnie w styczniu, lutym, marcu, listopadzie i grudniu. Jako główną przyczynę tych przekroczeń wskazuje się niską emisję pochodzącą z indywidualnego ogrzewania mieszkań.

W przypadku pyłu PM10, przekroczenia standardu jakości powietrza przez stężenia 24-godzinne (klasa C) dotyczyły jednego stanowiska pomiarowego w aglomeracji szczecińskiej, a w strefie zachodniopomorskiej przekroczenia zarejestrowano na trzech stanowiskach: na dwóch w Szczecinku (ul. Artyleryjska i ul. Przemysłowa) oraz na stanowisku w Myśliborzu. Najwięcej dni z przekroczeniami dopuszczalnej dobowej wartości stężenia pyłu PM10 zarejestrowano na stanowisku w Myśliborzu.

W ostatnich latach nie obserwuje się spadkowej tendencji stężeń pyłu PM10, a średnioroczne wartości w punktach pomiarowych utrzymują się na podobnym poziomie od około 60% na stanowiskach tła miejskiego do około 80% na stanowiskach zlokalizowanych w rejonie oddziaływania transportu samochodowego.

Ze względu na ochronę roślin, ocenie jakości powietrza podlega strefa zachodniopomorska. Ocena dotyczy dwutlenku siarki (SO₂), tlenków azotu (NO_x) i ozonu (O₃). W 2014 roku w strefie tej nie zostały przekroczone dopuszczalne poziomy, zarówno przez średnioroczne stężenie NO_x i SO₂ oraz przez średnie stężenie SO₂ z okresu zimowego (październik-marzec). Nie została też przekroczona wartość wskaźnika AOT40 obowiązująca dla poziomu docelowego dla ozonu. Ze względu na ochronę roślin strefa zachodniopomorska została sklasyfikowana w klasie A dla wszystkich tych trzech zanieczyszczeń. Ze względu na dodatkowe kryterium obowiązujące dla ozonu – poziom celu długoterminowego, w strefie zachodniopomorskiej kryterium to, ze względu na ochronę roślin zostało przekroczone i strefa ta ze względu na to kryterium otrzymała klasę D2.

Podobnie jak w latach poprzednich, również w ocenie za 2014 rok wszystkie 3 strefy województwa zachodniopomorskiego: aglomeracja szczecińska, miasto Koszalin i strefa zachodniopomorska, ze względu na benzo(a)piren otrzymały klasę C. Na przestrzeni lat 2007-2014 nie obserwuje się spadkowej tendencji stężeń tego zanieczyszczenia. Znacznie wyższe stężenia benzo(a)pirenu występują w okresach grzewczych, co wskazuje na to, iż wciąż główną przyczyną wysokich stężeń tego zanieczyszczenia w okresach zimowych jest emisja związana z ogrzewaniem mieszkań.⁷

⁷ „Roczna ocena jakości powietrza w województwie zachodniopomorskim za 2014 rok” WIOŚ Szczecin.

Zaliczenie strefy do klasy C dla danego zanieczyszczenia oznacza konieczność wyznaczenia obszarów przekroczeń i zakwalifikowania strefy do opracowania programów ochrony powietrza.

Obowiązek określania programów ochrony powietrza wynika z art. 91 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.). Programy określa się dla stref, w których poziom choćby jednej substancji przekracza poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji lub poziom docelowy. Programy mają na celu osiągnięcie dopuszczalnych poziomów i poziomów docelowych substancji w powietrzu.

Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą nr XXVIII/388/13 z dnia 29 października 2013 roku przyjął program ochrony powietrza oraz plan działań krótkoterminowych dla strefy zachodniopomorskiej.

Program ochrony powietrza koncentruje się na powodach występowania przekroczeń zanieczyszczeń powietrza pyłem zawieszonym PM10 oraz benzo(a)pirenem oraz na znalezieniu skutecznych i możliwych do zrealizowania działań, których wdrożenie spowoduje obniżenie poziomu zanieczyszczeń.

W Programie ochrony powietrza określono działania kierunkowe, których wdrożenie spowoduje obniżenie emisji pyłu zawieszonego PM10 i benzo(a)pirenu i osiągnięcie standardów jakości powietrza.

W zakresie ograniczenia emisji powierzchniowej:

- rozbudowa centralnych systemów zaopatrywania w energię ciepłą,
- zmiana paliw na inne o mniejszej zawartości popiołu lub stosowanie energii elektrycznej, względnie indywidualnych źródeł energii odnawialnej,
- zmniejszenie zapotrzebowania na energię ciepłą poprzez ograniczenie strat ciepła,
- ograniczanie emisji z niskich rozproszonych źródeł technologicznych,
- zmiana technologii i surowców stosowanych w rzemiośle, usługach i drobnej wytwórczości wpływająca na ograniczanie emisji pyłu zawieszonego i B(a)P.

W zakresie ograniczania emisji liniowej:

- całościowe zintegrowane planowanie rozwoju systemu transportu w mieście,
- zintegrowany system kierowania ruchem ulicznym z uwzględnieniem priorytetu dla komunikacji zbiorowej,
- kierowanie ruchu tranzytowego z ominięciem miasta lub jego części centralnych,
- tworzenie stref z zakazem ruchu samochodów,
- rozwój systemu transportu publicznego,
- polityka cenowa opłat za przejazdy i zsynchronizowanie rozkładów jazdy transportu zbiorowego zachęcające do korzystania z systemu transportu zbiorowego,
- organizacja systemu bezpiecznych parkingów na obrzeżach miasta łącznie z systemem taniego transportu zbiorowego do centrum miasta (system Park & Ride),
- tworzenie systemu ścieżek rowerowych,
- tworzenie systemu płatnego parkowania w centrum miasta,
- wprowadzanie nowych niskoemisyjnych paliw i technologii, szczególnie w systemie transportu publicznego i służb miejskich
- intensyfikacja okresowego czyszczenia ulic (szczególnie w okresach bezdeszczowych).

W zakresie ograniczania emisji z istotnych źródeł punktowych – energetyczne spalanie paliw:

- ograniczenie wielkości emisji pyłu zawieszonego i B(a)P poprzez optymalne sterowanie procesem spalania i podnoszenie sprawności procesu produkcji energii,
- stosowanie technik gwarantujących zmniejszenie emisji substancji do powietrza,
- stosowanie technik odpylania spalin o dużej efektywności [B(a)P jest niesione w pyłe],
- stosowanie oprócz spalania paliw odnawialnych źródeł energii,
- zmniejszenie strat przesyłu energii.

W zakresie ograniczania emisji z istotnych źródeł punktowych – źródła technologiczne:

- stosowanie efektywnych technik odpylania gazów odlotowych,

W zakresie edukacji ekologicznej i reklamy:

- kształtowanie właściwych zachowań społecznych poprzez propagowanie konieczności oszczędzania energii cieplnej i elektrycznej oraz uświadamianie o szkodliwości spalania paliw niskiej jakości,
- prowadzenie akcji edukacyjnych mających na celu uświadamianie społeczeństwa o szkodliwości spalania odpadów (śmieci) połączonych z ustanawianiem mandatów za spalanie odpadów (śmieci), nakładanych przez policję lub straż miejską na terenie miasta,
- uświadamianie społeczeństwa o korzyściach płynących z użytkowania scentralizowanej sieci cieplnej, termomodernizacji i innych działań związanych z ograniczeniem emisji niskiej,
- promocja nowoczesnych, niskoemisyjnych źródeł ciepła,
- wspieranie przedsięwzięć polegających na reklamie oraz innych rodzajach promocji towaru i usług propagujących model konsumpcji zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju, w tym w zakresie ochrony powietrza,
- działania promocyjne zachęcające do korzystania z transportu publicznego.

W zakresie planowania przestrzennego:

- uwzględnianie w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego sposobów zabudowy i zagospodarowania terenu umożliwiających ograniczenie emisji pyłów i B(a)P poprzez działania polegające na:
  - wprowadzaniu zieleni ochronnej i urządzonej oraz niekubaturowe zagospodarowanie przestrzeni publicznych miasta (place, skwery),
  - wprowadzaniu obszarów zielonych i wolnych od zabudowy celem lepszego przewietrzania miasta,
  - w przypadku stosowania w nowych budynkach indywidualnych systemów grzewczych preferencje w stosowaniu ogrzewania z sieci ciepłowniczej lub paliw niskoemisyjnych.

W zakresie ograniczania emisji powstającej w czasie pożarów lasów i wypalania łąk, ściernisk, pól:

- zapobieganie pożarom w lasach (uświadamianie społeczeństwa, zakazy wchodzenia w trakcie suszy, sprzątanie lasów),
- użytkowanie terenów publicznych z wykorzystaniem bezpiecznych praktyk wykorzystujących użycie ognia,
- skuteczne egzekwowanie zakazu wypalania łąk, ściernisk i pól.

W zakresie ograniczenia emisji niezorganizowanej pyłu zawieszonego PM10 z placów budowy:

- ograniczenie emisji niezorganizowanej pyłu zawieszonego PM10 poprzez kontrolę przestrzegania zapisów pozwolenia budowlanego;
- monitoring pojazdów opuszczających place budowy pod kątem ograniczenia zanieczyszczenia dróg, prowadzącego do niezorganizowanej emisji pyłu zawieszonego PM10.

5.2. Odnawialne źródła energii

Podstawowe kierunki Polityki energetycznej Polski do 2030 roku oraz wynikającego z niej Krajowego planu działania w zakresie OZE (KPD OZE) zakładają m.in. poprawę efektywności energetycznej oraz rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Polityka zakłada zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w finalnym zużyciu energii:

- co najmniej do poziomu 15% do 2020 roku i dalszy wzrost w latach następnych,
- 10% udział biopaliw transportowych oraz zwiększenie wykorzystania biopaliw II generacji do 2020 roku.

Pozyskiwanie energii ze źródeł niekonwencjonalnych, takich jak energia wiatru, energia słoneczna, energia wodna, biomasa czy biogaz jest, oprócz wdrażanych programów ochrony powietrza, jedną z form przeciwdziałania zanieczyszczeniu powietrza.

Argumentem przemawiającym na korzyść wykorzystania odnawialnych źródeł energii jest położenie geograficzne województwa, które daje możliwości rozwoju energii wiatrowej, słonecznej, wodnej i geotermalnej. Dużym potencjałem w produkcji energii charakteryzuje się biomasa.

5.2.1. Energia wiatru

Województwo zachodniopomorskie ma zdecydowanie jedno z najlepszych w kraju warunków wiatrowych. Jednakże potencjał techniczny (możliwy do zagospodarowania) jest związany z obecnością terenów otwartych (głównie użytki rolne), których w województwie jest ok. 1,1 mln ha, a ponad 90% może być wykorzystane pod lokalizację elektrowni wiatrowych. Wykluczając pod lokalizację tereny chronione oraz inne ograniczenia (rozdrobnione gospodarstwa) można stwierdzić, że województwo ma największy w kraju potencjał ekonomiczny (14 tys. MW) dla energetyki wiatrowej.

Uchwałą nr XLV/530/10 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 19 października 2010 roku został przyjęty Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego, w którym zostały sformułowane, w randze „ustaleń” i „zaleceń”, zasady lokalizacji zespołów elektrowni wiatrowych na obszarze województwa zachodniopomorskiego. Stanowią one wytyczne do planowania miejscowego, w oparciu o które gminy realizują swoją politykę przestrzenną w tym sektorze gospodarki. Ustalenia te powinny być uwzględniane przez gminy w praktyce planistycznej, przy tworzeniu studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Sformułowane ustalenia dotyczące rozwoju energetyki wiatrowej w oparciu o wytyczne do planowania miejscowego, stanowią, że lokalizacja zespołów elektrowni wiatrowych - zdefiniowanych jako grupa elektrowni wiatrowych, w której największa odległość pomiędzy poszczególnymi elektrowniami nie przekracza 2 km - musi respektować wskazania ze studium krajobrazowego uwzględniającego powiązania widokowe, szczególnie w odniesieniu do następujących obszarów istniejących i projektowanych:

- parki krajobrazowe wraz z otulinami,
- zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,
- obszary chronionego krajobrazu,
- obszary kulturowo-krajobrazowe,
- panoramy i osie widokowe,
- przedpola ekspozycji z dróg (ważniejszych ciągów komunikacyjnych) i czynnych linii kolejowych na przyrodnicze dominanty przestrzenne i sylwetki historycznych układów osadniczych,
- wnętrza krajobrazowe – polany leśne, a zwłaszcza doliny oraz rynny rzek i jezior,
- tereny wypoczynkowe w pasie nadmorskim i pojezierzy.

W zaleceniach wskazano także, iż minimalna odległość pomiędzy zespołami elektrowni wiatrowych powinna wynosić 5 km, a minimalna odległość od budynków zabudowy mieszkalnej – 1000 metrów.

Na terenie powiatu drawskiego energia wiatru pozyskiwana jest w następujących lokalizacjach⁸:

Gmina Drawsko Pomorskie:

- budowa czterech siłowni wiatrowych zlokalizowanych w Gajewie, gmina Drawsko Pomorskie,

Gmina Czaplonek:

---

⁸ na podstawie wydanych decyzji środowiskowych

- budowa Farmy Wiatrowej TRZCINIEC składającej się do 7 turbin wiatrowych o łącznej mocy nominalnej do 21 MW w obrębach geodezyjnych: Pławno, Psie Głowy, Machliny, Łazice, Broczyno, Trzciniac w gminie Czaplunek,
- budowa „Farmy Wiatrowej Czaplunek” składającej się z jednej turbiny o mocy maksymalnej do 3 MW na działkach nr 425/2 i 437/3 w obrębie Broczyno, gmina Czaplunek.

5.2.2. Energia wodna

Rzeki województwa zachodniopomorskiego charakteryzują się niewielkim potencjałem generacji energii elektrycznej (niewielki spadek) dlatego nie jest planowany intensywny rozwój dużej energetyki wodnej. Spory potencjał istnieje natomiast dla rozwoju małej energetyki wodnej (do 5 MW).

Na terenie powiatu drawskiego funkcjonują dwie elektrownie wodne:

- rzeka Drawa w km 127+665 przy ul. Koleśno 1 w Drawsku Pomorskim, Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowe „ELEKTRO D i P” Andrzej Dębczyński,
- Elektrownia Wodna Borowo-Drawa, rzeka Drawa – Prostynia w km 89+000, m. Borowo, gmina Kalisz Pomorski.

5.2.3. Energia słoneczna

Województwo zachodniopomorskie, podobnie jak cały obszar Polski, ma umiarkowanie korzystne warunki do rozwoju energetyki solarnej. Natężenie promieniowania słonecznego w regionie nadmorskim osiąga w okresie letnim wartość bliską 1000 W/m², co sprawia, że instalacje solarne (kolektory słoneczne oraz panele fotowoltaiczne) mogą być ekonomicznie uzasadnione. Inwestycje w kolektory oraz panele słoneczne (PV) dokonywane są głównie przez osoby prywatne oraz przedsiębiorców, nie prowadzi się inwestycji na dużą skalę (instalacje rzędu kilku-kilkunastu kilowatów).

Na terenie powiatu drawskiego energia słoneczna pozyskiwana jest w następujących lokalizacjach:

Gmina Czaplunek:

- budowa elektrowni słonecznej wraz z infrastrukturą towarzyszącą na działkach nr 119/1, 119, 121, 120 w obrębie Czarne Małe, gm. Czaplunek,
- budowa elektrowni fotowoltaicznej wraz z kablami sterowania i telekomunikacyjnymi, dróg wewnętrznych oraz niezbędnych urządzeń elektroenergetycznych na działce nr 81/2 w obrębie Łazice, gm. Czaplunek,
- budowa instalacji fotowoltaicznej na dachu przybudówki Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Czaplunku przy ul. Pławieńskiej w Czaplunku na działce nr 493/3 w obrębie Czaplunek 03.

Gmina Złocieniec:

- w 2013 roku wpłynął wniosek o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla przedsięwzięcia pn. Budowa elektrowni fotowoltaicznej o mocy 4 MW dz. 38/9 m. Złocieniec, postępowanie zostało zawieszono do czasu przedłożenia raportu.

Gmina Ostrowice:

- farma fotowoltaiczna, dz. Nr 32/6 obr Ostrowice, moc przyłączeniowa 24 KV.

5.2.4. Energia geotermalna

Na obszarze województwa zachodniopomorskiego występują tereny o znacznym potencjale geotermicznym (dolno kredowe baseny Niżu Polskiego, gdzie temperatura w stropie zbiornika sięga 50-98 stopni C). W północnej części Niecki Szczecińskiej w strefie: Drawsko Pomorskie- Chociwel- Goleniów- Szczecin- Police- Lubieszyn oczekiwana temperatura wód wynosi 50-70°C. Z kolei skrzydło południowe Niecki Szczecińskiej: Szczecin- Gorzów Wlkp. to temperatura wód 25-50°C.

Obecnie na terenie powiatu drawskiego energia geotermalna nie jest wykorzystywana.

5.2.5. Biomasa i biogaz

Bardzo duży potencjał do produkcji energii odnawialnej na obszarze województwa zachodniopomorskiego stanowi energia pozyskiwana z biomasy. Biomasa jest wykorzystywana głównie do produkcji ciepła oraz w małej kogeneracji (w rozproszonych instalacjach na terenie województwa). Według szacunków potencjał ekonomiczny produkcji energii z biomasy wynosi 690 GWhe możliwych do wytworzenia w wysokosprawnej kogeneracji (odpowiada ok. 85 MW mocy zainstalowanej) – co daje piąte miejsce w kraju. Duże znaczenie jako biomasa odpadowa ma również słoma – szacuje się, że możliwe do zagospodarowania jest 456 tys. ton słomy rocznie (głównie do wykorzystania w niewielkich ciepłowniach). Uprawy energetyczne, pomimo odpowiednich warunków klimatycznych nie stanowią istotnego potencjału w województwie (głównie ze względu na brak mechanizmów wsparcia).

Biogaz powstaje w wyniku beztlenowej fermentacji odpadów organicznych na składowisku odpadów, odpadów zwierzęcych w gospodarstwach rolnych, odpadów z przemysłu rolno-spożywczego i osadów ściekowych w oczyszczalni ścieków.

Potencjał dla produkcji energii z biogazu jest w województwie stosunkowo słaby na tle innych województw (jeżeli chodzi o biogazownie utylizacyjne) – szacuje się, że wynosi on około 170 GWhe w warunkach wysokosprawnej kogeneracji, co odpowiada ekonomicznie uzasadnionej mocy biogazowni rolniczych ok. 20 MW. Potencjał biogazowni rolniczych (nie utylizacyjnych) nie został określony.

Na terenie powiatu drawskiego biogaz wykorzystywany jest w następujących lokalizacjach:

Gmina Czaplinek:

- budowa biogazowni rolniczej w miejscowości Miłkowo na działkach nr 2/3, 317, 22/82 oraz 22/84 w obrębie Broczyno, gm. Czaplinek,
- budowa biogazowni rolniczej w miejscowości Byszkowo na działce nr 121/29 w obrębie Trzciniec, gm. Czaplinek.

Ograniczenia wykorzystania energii odnawialnej

Wykorzystanie energii odnawialnej nie powoduje zanieczyszczeń, ogranicza emisję gazów cieplarnianych, a jednak powoduje pewne problemy i nie pozostaje bez negatywnego wpływu na środowisko.

Wykluczenia rozwoju energetyki wiatrowej w powiecie drawskim z uwagi na uwarunkowania przestrzenne:

- obszary Natura 2000 i inne obszary chronione,
- lasy,
- układy dolinne rzek,
- tereny zabudowane,
- strefy rolno-leśne,
- ograniczenia społeczne – niechęć przed wiatrakami w sąsiedztwie,

Zgodnie z „Tymczasowymi wytycznymi dotyczącymi oceny oddziaływania elektrowni wiatrowych na nietoperze” elektrownie wiatrowe nie należy lokalizować w odległości mniejszej niż 200 m od granicy lasu i niebędących lasem skupisk drzew o powierzchni 0,1 ha lub większej oraz odległości mniejszej niż 200 m od brzegów zbiorników i cieków wodnych wykorzystywanych przez nietoperze.

Ograniczeniem dla rozwoju energetyki z pozyskiwania biomasy, biogazu i biopaliw tak jak w przypadku energetyki wiatrowej mogą być obszary objęte ochroną prawną. Rozwój jest także

uwarunkowany występowaniem i możliwością pozyskiwania zasobów surowcowych, ograniczony jest czynnikami ekonomicznymi oraz sytuacją na rynku żywnościowym.

Ograniczeniem dla lokalizowania kolektorów słonecznych i instalacji fotowoltaicznych jest jedynie ich miejsce usytuowania na obiekcie. W przypadku dużych powierzchni instalacji przemysłowych niezbędne jest ich umieszczenie w gminnych dokumentach planistycznych.

Ograniczeniem dla pozyskania energii geotermalnej są w głównej mierze wysokie koszty wierceń.

5.3. Ochrona wód

5.3.1. Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi

Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE (RDW) z dnia 23 października 2000 r. jest dokumentem ustanawiającym ramy działania Unii Europejskiej w dziedzinie polityki wodnej. Transpozycja przepisów dyrektywy na grunt prawa polskiego została dokonana ustawą z dnia 18 lipca 2001 r. *Prawo wodne* (Dz. U. z 2012 r. poz. 145 z późn. zm.), ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.) oraz ustawą z dnia 7 czerwca 2001 r. *o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków* (Dz. U. z 2006 r. Nr 123, poz. 858).

Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi ma służyć przede wszystkim:

- zaspokojeniu zapotrzebowania na wodę ludności, rolnictwa i przemysłu,
- ochronie wód i ekosystemów znajdujących się w dobrym stanie ekologicznym,
- poprawie jakości wód i stanu ekosystemów zdegradowanych działalnością człowieka,
- zmniejszeniu zanieczyszczenia wód podziemnych,
- zmniejszeniu skutków powodzi i suszy.

W 2013 roku zużycie wody na potrzeby ludności na terenie powiatu kształtowało się na poziomie 4146 tys. m³ i było niższe niż w 2010 roku o 14,3%. Na ogólny spadek zużycia wody w powiecie przyczyniło się zmniejszone zapotrzebowanie w rolnictwie i leśnictwie o 28,3% w stosunku do roku 2010. Na cele przemysłowe zużycie wody spadło o 8,5%. Zużycie wody w gospodarstwach domowych w badanym okresie spadło o 22,4 dam³.

Tabela 40 Zużycie wody w latach 2010 i 2013 na terenie powiatu drawskiego

Zużycie wody	Jednostka	2010	2013
ogółem	dam ³	4834,9	4146,0
przemysł		236,0	216,0
rolnictwo i leśnictwo		2330,0	1671,0
eksploatacja sieci wodociągowej		2268,9	2259,0
eksploatacja sieci wodociągowej - gospodarstwa domowe		2065,1	2042,7

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

W przypadku poszczególnych gmin najwyższe ogólne zużycie wody odnotowano w gminie Drawsko Pomorskie i wyniosło 1424,5 tys. m³, oraz w gminie Kalisz Pomorski – 1097,3 tys. m³. Na wielkość zużycia wpływ miało rolnictwo i leśnictwo. Z kolei najniższe zużycie odnotowano w gminie Ostrowice – 147,9 tys. m³. W gminie Ostrowice ogólne zużycie wody w stosunku do roku 2010 spadło aż o 81%. Spadek zużycia wody odnotowano również w gminie Wierzchowo i Złocieniec, a w pozostałych gminach odnotowano ogólny wzrost zużycia wody. W powiecie eksploatacja sieci wodociągowej w tym gospodarstwa domowe są najbardziej wodochłonnymi dziedzinami gospodarki, na które przypada odpowiednio 54,5% i 49,3% udziału.

Tabela 41 Zużycie wody na cele gospodarki w gminach powiatu drawskiego

Gmina	2010					2013				
	ZO	P	RiL	SW	SW-gd	ZO	P	RiL	SW	SW-gd
	[dam ³]									
Gmina Czaplinek	633,2	0	0	633,2	574,8	663,8	19,0	0	644,8	588,2
Gmina Drawsko Pomorskie	1396,6	23,0	833,0	540,6	451,7	1424,5	46,0	833,0	545,5	443,6
Gmina Kalisz Pomorski	1095,9	16,0	800,0	279,9	274,9	1097,3	17,0	800,0	280,3	273,6
Gmina Ostrowice	789,2	0	685,0	104,2	104,2	147,9	0	26,0	121,9	121,9
Gmina Wierzchowo	270,0	110,0	0	160,0	111,5	236,5	84,0	0	152,5	103,2
Gmina Złocieniec	650,0	87,0	12,0	551,0	548,0	576,0	50,0	12,0	514,0	512,0
Powiat Drawski	4834,9	236,0	2330,0	2268,9	2065,1	4146,0	216,0	1671,0	2259,0	2042,7

ZO – zużycie ogółem, P – w przemyśle, RiL – na rolnictwo i leśnictwa, SW - eksploatacja sieci wodociągowej, SW-gd - eksploatacja sieci wodociągowej - gospodarstwa domowe.

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Średnie zużycie wody w gospodarstwach domowych w przeliczeniu na jednego mieszkańca powiatu kształtowało się w 2013 roku na poziomie 34,9 m³ i było wyższe od średniej dla województwa zachodniopomorskiego 32,5 m³. W przypadku gmin wskaźniki w tym zakresie kształtowały się na poziomie od 23,6 m³ w gminie Wierzchowo do 49,3 m³ w gminie Czaplinek. Szczegółowy wykaz przedstawia poniższa tabela.

Tabela 42 Wskaźnik zużycia wody na jednego mieszkańca

Jednostka terytorialna	Wskaźnik zużycia wody na 1 mieszkańca [m ³]	
	2010 rok	2013 rok
Gmina Czaplinek	47,9	49,3
Gmina Drawsko Pomorskie	26,8	26,6
Gmina Kalisz Pomorski	37,5	37,2
Gmina Ostrowice	39,6	46,2
Gmina Wierzchowo	25,0	23,6
Gmina Złocieniec	34,7	33,0
Powiat Drawski	35,0	34,9

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

5.3.2. Zasoby wodne

Wody powierzchniowe

System hydrograficzny Powiatu Drawskiego składa się z systemu rzeczno i systemu wód stojących, a grunty pod wodami zajmują 10 322 ha, co stanowi 5,8 % powierzchni powiatu.

Do głównych cieków powierzchniowych występujących na terenie powiatu należą:

- Drawa – rzeka o długości 185,9 km i powierzchni zlewni 3296,4 km², najdłuższa i najważniejsza rzeka Pojezierza Drawskiego. Bierze swój początek w Dolinie Pięciu Jezior, na terenie gminy Połczyn Zdrój i po przebyciu 186 km wpada do Noteci w okolicach Krzyża Wielkopolskiego. Drawa przepływa przez wiele jezior, a nad jej brzegami rozlokowały się główne miasta regionu. Źródła znajdują się na terenie Drawskiego Parku Krajobrazowego. Dalej przepływa przez jezioro Żerdno (Srebrne), Drawsko, Rzepowskie i Krosino. Następnie przez miasta Złocieniec i Drawsko Pomorskie, jezioro Lubie, Wielkie i Małe Dębno i wkracza na teren poligonu wojskowego. Poligon Drawski rzeka opuszcza na skraju wsi Prostynia niedaleko Kalisza Pomorskiego i płynąc na południe dociera do Drawna. Przepływa przez jeziora Grażyna i Adamowo i zagłębia się w Drawieński Park Narodowy. Park narodowy rzeka opuszcza we wsi Stare Osieczno i w okolicach Krzyża Wielkopolskiego uchodzi do Noteci.

- Dobrzyca - rzeka dorzecza Warty o długości 64,3 km i powierzchni zlewni 925 km², prawy dopływ Piławy. Wypływa na wschód od Czaplina w okolicy wsi Łubowo i płynie w kierunku południowo-wschodnim. Po minięciu wsi Motarzewo przepływa przez niewielkie jezioro Machliny Wielkie i dalej płynąc w kierunku południowym mija miejscowości: Nowa Wieś, Dobrzyca, Golce. W okolicach Wałcza przyjmuje swoje dopływy: Kłębowiankę i Piławkę. W miejscowości Ostrowiec przechodzi pod drogą krajową nr 22 i płynie w kierunku południowo-wschodnim. Do Piławy wpada na północ od Piły.
- Drawica - lewobrzeżny dopływ Drawy.
- Stara Rega - lewostronny dopływ rzeki Regi. Swoje źródła ma w okolicy Jeziora Gęgnowskiego, w północnej części gminy Drawsko Pomorskie, skąd płynie w kierunku północnym do jeziora Więclaw, z którego z kolei płynie w kierunku zachodnim przez wieś Więclaw oraz dalej do wsi Tarnowo. Następnie biegnie na północny zachód i północ, gdzie wpada do rzeki Regi na zachód od kolonii wsi Słonowice.
- Kokna - prawobrzeżny dopływ Drawy o długość 24 km. Źródła rzeki znajdują się w okolicach wsi Gawroniec, na terenie Drawskiego Parku Krajobrazowego. Rzeka płynie na południe, mija miejscowość Ostrowice, a następnie przepływa przez jeziora: Ostrowiec i Dołgie. Kilka km za jeziorem Dołgie do Kokny uchodzi rzeka Rakoń. Kokna wpada do Drawy w połowie drogi pomiędzy wsią Darskowo a wsią Dalewo.
- Miedzianka - prawobrzeżny dopływ Drawy.
- Brzeźnicka Węgorza - prawobrzeżny dopływ rzeki Reskiej Węgorzy. Wypływa z jeziora Studnica na Równinie Drawskiej, z obszaru zamkniętego Poligonu Drawskiego. Przepływa przez Jezioro Ostrowickie oraz Bucierz, Jezioro Czapple oraz Brzeźno. Rzeka bardzo różni się na poszczególnych odcinkach swego biegu. W górnym przypomina potok górski, ma szybki i rwący nurt, kamieniste dno i duży spadek. Dolny nurt (poniżej Jeziora Żabickiego) charakteryzuje się szeroką doliną a powolnym spływem mas wody a wzdłuż rzeki występują tam bardzo bogate florystycznie łągi jesionowo-olszowe, bagienne olsy, żyzne i kwaśne buczyny oraz grądy. Pospolitym legowiskiem ptaków jest końcowy odcinek nurtu, u ujścia do Regi. W czasie swego spływu tworzy liczne małe wodospady.

Cieki przepływające przez teren powiatu zostały zestawione w poniższej tabeli.

Tabela 43 Wykaz cieków przepływających przez obszar powiatu

Nazwa cieku	Kilometraż	Długość ogólna [km]	Długość uregulowana [km]	Kilometraż uregulowany
Brzeźnica	0+440-4+300	3,860	3,320	0+440-3+760
Brzeźnicka Węgorza	13+800-29+710	15,910	1,204	14+558-15+762
Chudowo-Lubie	0+000-1+400	1,400	1,400	0+000-1+400
Dobrzyca	50+382-78+832	28,450	12,300	66+532-78+832
Drawa	83+000-181+050	92,950		
Drawica	0+000-22+585	22,585	16,785	4+290-12+475 12+935-15+865 16+385-16+975 17+505-22+585
Drawisko	0+000-3+180	3,180		
Głęboka	0+000-15+900	15,900		
Kamienna	0+000-7+070	7,070	1,800	0+000-0+600 4+500-5+700
Kamionka-Stawica	0+000-13+780	13,780	6,200	7+580-13+780

Nazwa cieku	Kilometraż	Długość ogólna [km]	Długość uregulowana [km]	Kilometraż uregulowany
Kokna	0+000-18+7214	18,724	12,104	0+000-7+100 10+750-11+590 12+792-16+956
Korytnica	17+000-19+900 24+100-30+240	9,040	1,230	25+140-26+370
Krzyworzeka	0+000-2+230	2,230		
Łączna	0+000-4+700	4,700		
MiedzNIK	0+000-16+000	16,000	16,000	0+000-16+000
Nieciecza	0+000-9+100	9,100		
Parpla-Gronówka	0+000-5+800	5,800		
Rakowiec-Ceminko	0+000-19+200	19,200	6,225	0+000-0+690 1+ 155-3+600 7+200- 9+600 16+300-16+990
Setnica	0+000-2+600	2,600		
Słopica	11+200-19+250	8,050		
Stara Rega	15+050-35+230	20,180	12,965	15+050-21+700 23+750-24+795 25+935-26+395 26+745-29+385 33+060-35+230
Stawica	0+000-0+800	0,800		
Studzienica	0+000-9+100	9,100		
Wasówka	0+000-13+550	13,550	1,500	0+000-1+500
Zarańsko-Rydzewo	0+000-4+500	4,500	3,100	0+000-0+300 1+700-4+500
Zgnilec	0+000-3+690	3,690	0,900	0+000-0+900
Zgniły Zdrój	2+000-13+550	11,550	7,570	5+980-13+550
Pełknica	0+000-9+500	9,500		
Borowiak	0+000-7+110	7,110		
Drawka	0+000-1+860	1,860		
Krzywa	0+000-4+650	4,650		
Ina	130+000-131+290	1,290		
Studziennica	0+000-0+840	0,840		
Noblinka	6+890-13+820	6,930	2,990	7+530-7+575 10+875-13+820
Rów Kluczewo	0+000-5+470	5,470	2,680	0+000-2+680
Busino	0+000-2+408	2,408		

Źródło: Zachodniopomorski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Szczecinie, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu.

Na terenie powiatu drawskiego występuje 151 jezior.

Wśród ważniejszych jezior należy wymienić:

- Jezioro Drawsko - o powierzchni 1 781 ha i o średniej głębokości 18,6 m. Jest jeziorem przepływowym, zasilanym głównie przez przepływającą przez nie rzekę Drawę. Charakteryzuje je silny rozwój linii brzegowej i urozmaicona konfiguracja dna. Jest to jezioro dimiktyczne. Zagrożeniem dla jakości jego wód są spływy powierzchniowe pochodzące z rolnictwa oraz z licznych ośrodków wczasowych i pól namiotowych położonych w jego sąsiedztwie, gdzie gospodarka ściekowa jest prowadzona z wykorzystaniem zbiorników bezodpornych.

- Jezioro Lubie - o powierzchni 1439 ha i o średniej głębokości 11,6 m. Jest jeziorem przepływowym, zasilanym głównie przez przepływającą przez nie rzekę Drawę. Jest najdłuższym akwenem Pojezierza Drawskiego, którego rynna przekracza 14 km długości. Południowy brzeg jeziora formalnie wchodzi w skład poligonu wojskowego, jednak poligon właściwy zaczyna się kilka kilometrów w głąb lądu i dostęp do brzegu nie jest zabroniony. Lubie jest trzecim co do wielkości jeziorem Pojezierza Drawskiego. Na jeziorze znajduje się 5 wysp: Rybaki, Sołtysia, Kamieniec, Ptaszyniec i bezimienna. Akwen posiada bardzo ciekawą i dobrze rozwiniętą linię brzegową. Występują tu liczne zatoki, począwszy od dużych i owalnych poprzez długie, wąskie aż po małe ciche zatoczki schowane za półwyspami. Cechą charakterystyczną jeziora są także dwa duże półwyspy (Ostry Róg i Półwysp Mrówkowo) głęboko wrzynające się w toń jeziora, które mniej więcej w połowie długości jeziora tworzą znaczne przewężenie.
- Jezioro Siecino - zbiornik położony w całości na obszarze Drawskiego Parku Krajobrazowego charakteryzuje się bardzo czystą i przejrzystą wodą, piaszczystym dnem oraz bogactwem fauny i flory występującej w jego wodach. Jest to duże jezioro rynnowe o powierzchni 743 ha i maksymalnej głębokości wynoszącej 48 m. Akwen położony jest południkowo, a jego długość wynosi 7,5 km. Na jeziorze znajdują się dwie duże wyspy: Kępa (pow. 18 ha) i Ostrów (pow. 30 ha), z tym że ta druga połączona jest ze stałym lądem sztucznie usypaną groblą. Siecino posiada ciekawą, dobrze rozwiniętą linię brzegową. Brzegi są łatwo dostępne i na całej długości bez trudu można znaleźć dogodne miejsca do plażowania i wędkowania. Z jeziora wypływa rzeka Rakoń, która po ok. 9 km uchodzi do rzeki Kokny, stanowiąc jej główny dopływ.
- Jezioro Wąsosze - to bardzo malowniczo położony wśród wzgórz zbiornik. Ma powierzchnię 326 ha, maksymalną głębokość ok. 7 m. Jest to jezioro rynnowe o bardzo urozmaiconej linii brzegowej.
- Jezioro Wilczkowo – o powierzchni 300 ha i maksymalnej głębokości 26 m. Jezioro posiada miejscami bardzo strome brzegi. Zbiornik jest połączony z rzeką Drawą.
- Jezioro Czaplino - o powierzchni 110 ha, maksymalnej głębokości ok. 22 m, nie posiada wysp i ma jedną wyraźną zatokę. Ze względu na trudno dostępne klifowe brzegi oraz brak silnych wiatrów Jezioro jest wykorzystywane turystycznie w bardzo niewielkim stopniu.
- Jezioro Kaleńskie - to jedno z nielicznych jezior lobeliowych oraz jedno z najczystszych zbiorników na Pojezierzu. Ma powierzchnię 114 ha, maksymalną głębokość 24 m, nie posiada wysp, ale linia brzegowa jest bardzo urozmaicona, a głęboki półwysp dzieli jezioro na dwie części: zatokę zachodnią i wschodnią. Woda jeziora jest bardzo przejrzysta, a dno piaszczyste.

Wykaz jezior na terenie poszczególnych gmin został przedstawiony w poniższej tabeli.

Tabela 44 Wykaz jezior na terenie powiatu drawskiego

Lp.	Nazwa jeziora	Powierzchnia [ha]	Lp.	Nazwa jeziora	Powierzchnia [ha]
Gmina Drawsko Pomorskie					
1.	Gągnowo	57,0	26.	Gągnowo Małe	7,2
2.	Będargowo	30,0	27.	Mielno	35,5
3.	Rydzewo	42,5	28.	Czaple Duże	56,0
4.	Węglino Wielkie	10,0	29.	Czaple Małe	36,0
5.	Zarańsko	174,5	30.	bez nazwy (zatoka przy ujściu Drawy z jeziorem Lubie)	17,5
6.	Małe Dołgie	51,5	31.	Lubie (Lubieszewskie)	1487,5
7.	Okra (Okunino)	50,0	32.	Mielinek (Kotlik)	12,5
8.	Darskowo (Zieliniec)	41,0	33.	Bez nazwy (jezioro w Cianowie)	7,5

Lp.	Nazwa jeziora	Powierzchnia [ha]	Lp.	Nazwa jeziora	Powierzchnia [ha]
9.	Chociebądz Wielki (Kosobudy)	47,5	34.	Okoń Duży (Okunie)	7,5
10.	Linowno (Chudowo)	37,5	35.	Słowinko	5,6
11.	Brzeźno	14,0	36.	Wierzchnie	4,0
12.	Binowo	23,5	37.	Żabiak	4,2
13.	Wielkie Dąbie	97,5	38.	bez nazwy (jezioro na północ wsi Woliczno)	3,8
14.	Konotop	44,0	39.	Dębno Duże	3,1
15.	Konotop Mały	4,4	40.	Kotlik	2,4
16.	Studnica	37,5	41.	Klasieczno	2,2
17.	Łozica	2,2	42..	bez nazwy (staw we wsi Woliczno)	2,1
18.	Małe Dębno	20,0	43.	bez nazwy (mały zbiornik na zach. od jeziora Konotop)	1,9
19.	Jelenie	60,0	44.	bez nazwy (staw we wsi Łabędzie)	1,6
20.	Wilże	27,5	45.	Strzebielinko	1,6
21.	Bucierz Duży	146,0	46.	Wierzno	1,5
22.	Bucierz Mały	11,0	47.	bez nazwy (na północ od Cianowa)	1,5
23.	Rekowo Wielkie	7,5	48.	bez nazwy (jezioro we wsi Zagózd)	1,4
24.	Trzępielewo	20,0	49.	bez nazwy (na północ od Cianowa)	1,5
25.	Ostrowiec	79,0	50.	bez nazwy (jezioro we wsi Zagózd)	1,4
Gmina Czaplonek					
1.	Wilczkowo	300,4	25.	Dołgie Wielkie	44,4
2.	Okole Wielkie	11,5	26.	Psarskie	17,5
3.	Okółko	2,7	27.	Studniczka	12,5
4.	Bez nazwy	1,0	28.	Byszkowo	11,0
5.	Bez nazwy	1,5	29.	Broczyno Małe	1,0
6.	Piasecznik Wielki	45,4	30.	Broczyno	24,2
7.	Bez nazwy	1,2	31.	Machliny Małe	27,7
8.	Piasecznik Mały	4,7	32.	Machliny Duże	43,7
9.	Kaleńskie	106,2	33.	Szpec	32,9
10.	Bez nazwy	3,5	34.	Nobliny (Niewlino)	152,9
11.	Krzemno	138,8	35.	Łęgi	2,8
12.	Łęka	37,2	36.	Młynówek	4,0
13.	Ciemniak	7,2	37.	Bez nazwy	1,0

Lp.	Nazwa jeziora	Powierzchnia [ha]	Lp.	Nazwa jeziora	Powierzchnia [ha]
14.	Pławno	52,9	38.	Korotkowo	12,5
15.	Pławskie Małe	4,4	39.	Busino Duże (Businowskie)	133,8
16.	Krzemienko	17,3	40.	Rzepowskie	38,9
17.	Studnica	27,5	41.	Drawsko	1871,5
18.	Siemięcín	5,7	42.	Prosino	61,2
19.	Czaplino	108,3	43.	Żerdno (Srebrne)	205,0
20.	Nątlino	15,0	44.	Bez nazwy	4,0
21.	Nawsie	10,0	45.	Bez nazwy	4,1
22.	Młyńskie	3,3	46.	Sikory	10,0
23.	Bez nazwy	2,0	47.	Komorze	416,7
24.	Łęka	4,9			
Gmina Złocieniec					
1.	Drawsko*	1871,5	6.	Krosino	177,2
2.	Lubie	1439,0	7.	Kańsko	54,1
3.	Siecino	729,7	8.	Chociebądz Wielki (Kosobudy)*	47,5
4.	Wąsosze (Wąsowo)	326,4	9.	Darskowo*	36,9
5.	Wilczkowo	300,4	10.	Stawno (Staw)	27,9
Gmina Kalisz Pomorski					
1.	Mąkowskie	170,5	10.	Mielno	36,4
2.	Krzywe Dębsko	121,6	11.	Wieliz	31,1
3.	Szerokie	76,3	12.	Bobrowo Duże	25,2
4.	Giżyno, Giżno	63,3	13.	Orle Małe	15,6
5.	Prostynia	57,7	14.	Młyńskie	14,8
6.	Głębokie	52,2	15.	Tarnica	13,4
7.	Pożrzadło	49,0	16.	Studnickie	13,4
8.	Zły Łęg	45,5	17.	Bobrowo Małe	11,6
9.	Jeziorak	39,0			
Gmina Ostrowice					
1.	Nowoworowskie	3,5	13.	Wielkie Dąbie	58,0
2.	Siecino	788	14.	Małe Dąbie	2,5
3.	Ostrowiec	100,1	15.	Przytonko	111,8
4.	Dołgie	98	16.	Karpno	15,77
5.	Gielno	19,86	17.	Węglino Małe	1,53
6.	Maluda	5,0	18.	Leśniówek	10,3
7.	Niecino	44,2	19.	Kapka	7,2
8.	Niecino Małe	15,01	20.	Kleszczno	39,5
9.	Kiełpińskie	7,5	21.	Kłęckie	1,0
10.	Wornowo	24,5	22.	Drawsko*	1871,5
11.	Kamień	24,5	23.	Czarne Małe	5,5
12.	Rąbin	13,5			
Gmina Wierzchowo					
1.	Busko	33,88	7.	Studniczka	11,0
2.	Dramienko	16,17	8.	Machlinko (Kaczory)	28,3
3.	Dolne	6,0	9.	Górne	5,0

Lp.	Nazwa jeziora	Powierzchnia [ha]	Lp.	Nazwa jeziora	Powierzchnia [ha]
4.	Małe Okrągłe	19,76	10.	we wsi Świerczyna	1,0
5.	Studnica	28,9	11.	Niemowo	3,3
6.	Prężno	5,64			

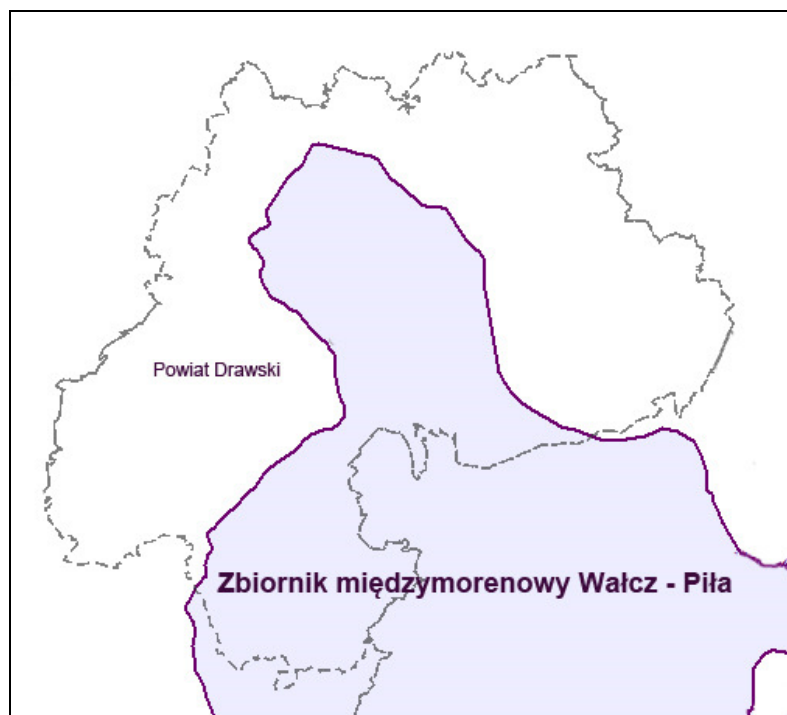
* jezioro graniczne

Źródło: Program ochrony środowiska dla Gminy Drawsko Pomorskie na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019, Program ochrony środowiska dla Gminy Czaplinek na lata 2004-2007 z perspektywą na lata 2008-2011, Strategia Rozwoju Gminy Złocieniec na lata 2015-2025, Waloryzacja przyrodnicza dla Gminy Kalisz Pomorski, www.ostrowice.pl, Strategia rozwoju Gminy Wierzchowo na lata 2009-2015.

Wody podziemne

Na terenie powiatu drawskiego zasoby wód podziemnych o znaczeniu użytkowym występują głównie w utworach czwartorzędowych. W obrębie utworów czwartorzędowych występują dwa poziomy wodonośne: gruntowy i wgłębny (międzyglinowy i podglinowy). Poziomy wodonośne rozdzielone są iłami i mułkami zastoiskowymi o miąższości do ok. 30 m. Poziom gruntowy występuje głównie w obrębie dolin rzecznych. Poziom ten, ze względu na korzystne parametry hydrogeologiczne i jakościowe, jest często ujmowany.

Wody poziomu trzeciorzędowego występują w piaskach wodonośnych z nakładem nieprzepuszczalnych iłów lub słabo przepuszczalnych glin morenowych, na głębokości od 60 do 100 m. Poziom ten zasilany jest w drodze przesączania z nadległych poziomów.

Rysunek 6 Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (źródło: www.epsh.pgi.gov.pl)

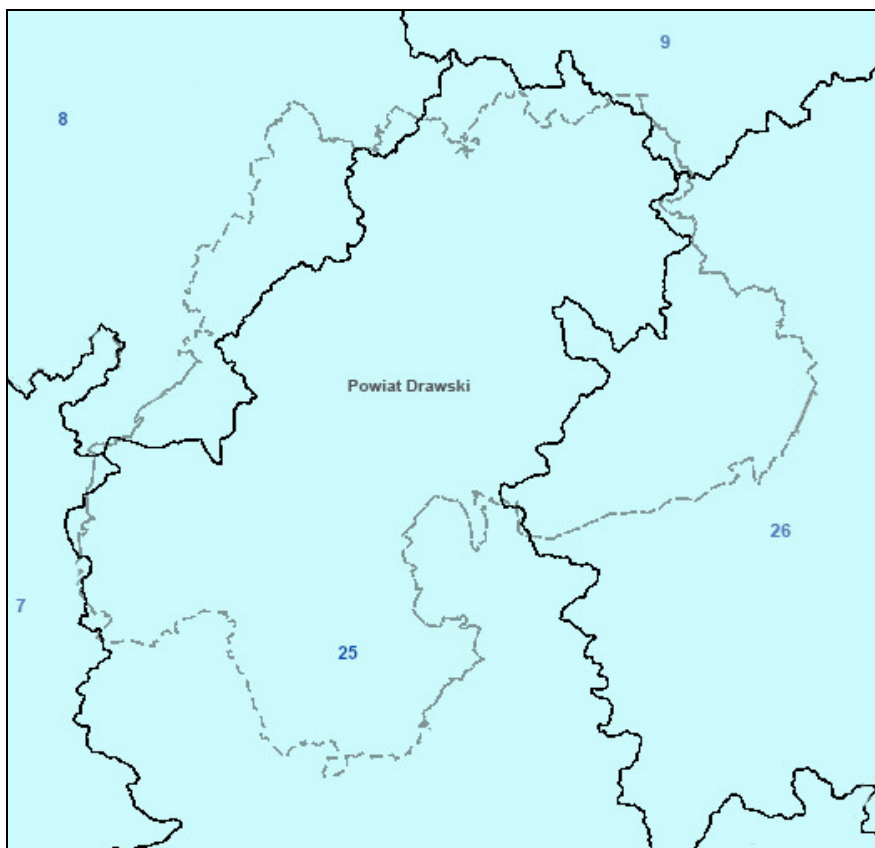
Główne zbiorniki wód podziemnych są to zbiorniki wód podziemnych przeznaczone przede wszystkim do zabezpieczenia rezerw wody o wysokiej jakości do wykorzystania w przyszłości. Na terenie powiatu drawskiego położony jest jeden Główny Zbiornik Wód Podziemnych – 125 Zbiornik międzymorenowy Wałcz-Piła - są to utwory czwartorzędu w utworach międzymorenowych, o szacunkowych zasobach dyspozycyjnych wynoszących 169 tys. m³/d, a średnia głębokość ujęć to ok. 65 m.

Z uwagi na duże znaczenie wód podziemnych przedmiotowego zbiornika, stanowiących główne źródło zaopatrzenia w wodę przeznaczoną do spożycia ludności oraz w celu zapewnienia odpowiedniej jej jakości, niezbędne jest ciągle podejmowanie działań zapewniających ich ochronę. W pierwszej

kolejności powinny one obejmować właściwe planowanie przestrzenne uwzględniające lokalizację GZWP oraz ustanowionych dla nich obszarów ochronnych, tak aby zapobiec lokalizacji obiektów mogących negatywnie wpływać na jakość wód.

Zgodnie z podziałem na jednolite części wód podziemnych, powiat znajduje się obrębie JCWPd nr 7, 8, 9, 25 i 26.

Jednolite części wód podziemnych są podstawowymi, jednostkowymi obszarami ochrony i gospodarowania wodami podziemnymi, które wyznaczono dla warstw wodonośnych o porowatości i przepuszczalności umożliwiającej pobór znaczący dla zaopatrzenia ludności w wodę, lub w których ma miejsce przepływ podziemny o natężeniu znaczącym dla utrzymania pożądanego, dobrego stanu wód powierzchniowych i ekosystemów lądowych.

Rysunek 7 Jednolite części wód podziemnych na terenie powiatu (źródło: www.epsh.pgi.gov.pl)

5.3.3. Jakość wód

Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE (RDW) określa zasady gospodarowania wodą w państwach członkowskich Unii Europejskiej. Na jej podstawie wszystkie kraje członkowskie zobowiązane są do osiągnięcia do końca roku 2015 dobrego stanu ekologicznego i chemicznego wód powierzchniowych.

W Ramowej Dyrektywie Wodnej wyznaczono następujące cele środowiskowe dla wód powierzchniowych:

- zapobieganie pogorszeniu się stanu wszystkich części wód powierzchniowych,
- ochrona i poprawa wszystkich sztucznych i silnie zmienionych części wód w celu osiągnięcia dobrego potencjału ekologicznego i dobrego stanu chemicznego wód powierzchniowych najpóźniej w ciągu 15 lat od dnia wejścia w życie niniejszej dyrektywy,

- wdrażanie koniecznych środków w celu stopniowego redukcji zanieczyszczenia substancjami priorytetowymi i zaprzestanie lub stopniowe eliminowanie emisji, zrzutów i strat niebezpiecznych substancji priorytetowych.

Zgodnie z RDW podstawową jednostką gospodarowania wodami stanowią tzw. jednolite części wód (JCW). Zarządzanie wodami musi uwzględniać uwarunkowania wynikające z dokonanego podziału na jednolite części wód. Z tego powodu monitoring jest realizowany w jednolitych częściach wód. Prawo wodne dzieli JCW na jednolite części wód powierzchniowych (JCWP) i jednolite części wód podziemnych (JCWPd).

Jednolitą częścią wód powierzchniowych jest oddzielny i znaczący element wód powierzchniowych, taki jak: jezioro lub inny naturalny zbiornik wodny, sztuczny zbiornik wodny, struga, strumień, potok, rzeka, kanał lub ich części, a także fragment morskich wód wewnętrznych, przejściowych lub przybrzeżnych.

Jednolite części wód dzielimy na naturalne oraz silnie zmienione, których charakter został w znacznym stopniu zmieniony w następstwie fizycznych przeobrażeń, będących wynikiem działalności człowieka, lub sztuczne, powstałe w wyniku działalności człowieka. Podział ten znajduje swoje odzwierciedlenie w klasyfikacji jakości wód – dla naturalnych jednolitych części wód określa się ich stan ekologiczny, podczas gdy dla silnie zmienionych i sztucznych – potencjał ekologiczny.

Transpozycji przepisów RDW do prawodawstwa polskiego dokonano przede wszystkim poprzez ustawę *Prawo Wodne* z dnia 18 lipca 2001 r. (Dz. U. z 2012 r., poz. 145 z późn. zm.) oraz rozporządzenia wykonawcze. Ustawa ta stanowi podstawę prawną i merytoryczną do realizacji Państwowego Monitoringu Środowiska w zakresie badania wód powierzchniowych.

Badania jakości wód powierzchniowych prowadzone były w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Zakres i częstotliwość badań ustalono na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 15 listopada 2011 roku w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych (Dz.U. Nr 258, poz. 1550). Rozporządzenie określa również rodzaje monitoringu oraz kryteria wyznaczania punktów pomiarowo-kontrolnych w jednolitych częściach wód. Ocena została wykonana w oparciu o rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 listopada 2011 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych (Dz.U. Nr 257 poz. 1545) oraz Wytyczne GIOŚ. Na ocenę stanu wód składa się ocena stanu ekologicznego (dla naturalnych JCW) lub potencjału ekologicznego (dla silnie zmienionych lub sztucznych JCW) oraz ocena stanu chemicznego.

Na terenie powiatu drawskiego wyznaczonych zostało 28 jednolitych części wód powierzchniowych rzecznych oraz 39 jednolitych części wód powierzchniowych jeziornych.

Tabela 45 Jednolite Części Wód Powierzchniowych na terenie poszczególnych gmin

Jednostka administracyjna	Jednolita Część Wód Powierzchniowych RZEKI	Jednolita Część Wód Powierzchniowych JEZIORA
Gmina Czaplnek	Dobrzyca do Świerczyńca	Kaleńskie
		Krzemno
	Dopływ z jez. Businowskiego Dużego	Businowskie Duże
	Dopływ z jez. Wilczkowo	Wilczkowo
	Drawa do wypływu z Jez. Krosino	Drawsko
		Prosino
		Żerdno
		Krosino
		Czaplino
		Pławno

Jednostka administracyjna	Jednolita Część Wód Powierzchniowych RZEKI	Jednolita Część Wód Powierzchniowych JEZIORA	
	Drawa od jez. Krosino do Wilźnicy	Okra (Okunino)	
	MiedzNIK	-	
	Piława do Zb.Nadarzyckiego		Komorze
			Strzeszyno
			Brody
			Pile
			Śmiadowo
			Lubicko Wielkie
			Dołgie
	Niewlino		
Świerczyniec	-		
Wąsowa	Wąsosze		
Gmina Drawsko Pomorskie	Dopływ z jez. Chociebądz Wielki	-	
	Drawa od jez. Krosino do Wilźnicy	Okra (Okunino)	
	Drawa od Studzienicy do Drawicy	Dębno Duże (Dębno Wielkie)	
	Drawa od Wilźnicy do Studzienicy		Kańsko (Krańsko)
			Lubie
			Jelenie
	Drawka	-	
	Kokna		Siecino
			Ostrowiec
			Dołgie
Radówka	-		
Studzienica	-		
Wilźnica	-		
Gmina Kalisz Pomorski	Borowiak	-	
	Dopływ z jez. Dominikowskiego		Krzywe Dębsko
			Szerokie
			Dominikowskie (Dominikowo Duże)
	Drawa od Drawicy do Mierzęckiej Strugi		Rudno
			Dubie (Dubie Pd.)
	Drawa od Studzienicy do Drawicy	Dębno Duże (Dębno Wielkie)	
	Drawa od Wilźnicy do Studzienicy		Kańsko (Krańsko)
			Lubie
			Jelenie
	Drawica		Giżno
			Mąkowskie
	Drawka	-	
	Głęboka		Głębokie
			Trzebuń
	Korytnica	Korytnica	
	Pełknica	-	
Płociczna do Runicy		Tuczno	
		Lubiatowo (Liptowskie)	
Radówka	-		
Słopica	-		
Stara Drawa	-		
Studzienica	-		

Jednostka administracyjna	Jednolita Część Wód Powierzchniowych RZEKI	Jednolita Część Wód Powierzchniowych JEZIORA
Gmina Ostrowice	Drawa do wypływu z Jez. Krosino	Drawsko
		Prosino
		Żerdno
		Krosino
		Czaplino
		Pławno
	Drawa od jez. Krosino do Wilźnicy	Okra (Okunino)
Gmina Wierzchowo	Dobrzyca do Świerczyńca	Kaleńskie
		Krzemno
	Dopływ spod Kłosowa	-
	Drawa od Wilźnicy do Studzienicy	Kańsko (Krańsko)
Lubie		
Korytnica	Korytnica	
Studzienica	-	
Świerczyniec	-	
Wąsowa	Wąsosze	
Gmina Złocieniec	Dopływ z jez. Chociebądz Wielki	-
	Dopływ z jez. Wilczkowo	Wilczkowo
	Drawa do wypływu z Jez. Krosino	Drawsko
		Prosino
		Żerdno
		Krosino
		Czaplino
		Pławno
	Drawa od jez. Krosino do Wilźnicy	Okra (Okunino)
	Drawa od Wilźnicy do Studzienicy	Kańsko (Krańsko)
		Lubie
	Kokna	Jelenie
		Siecino
Ostrowiec		
MiedzNIK	Dołgie	
	-	
Wąsowa	Wąsosze	

Źródło: RZGW w Poznaniu.

Rzeki

W 2013 roku Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie nie prowadził badań monitoringowych jakości wód rzek na terenie powiatu drawskiego. Ostatnie tego typu badania były wykonane w 2012 roku, w czterech punktach pomiarowo-kontrolnych.

Tabela 46 Ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych płynących w 2012 roku

Nazwa ocenianej JCW	Drawa do wypływu z Jez. Krosino	Kokna	Drawa od Jez. Krosino do Wilżnicy	Drawica
Nazwa punktu pomiarowo-kontrolnego	Drawa – powyżej ujścia Miedznika (m. Rzepowo)	Kokna - ujście do Drawy (Darskowo)	Drawa – poniżej Drawska Pomorskiego (m. Mielenko)	Drawica – powyżej jez. Mąkowskiego
Typ abiotyczny	Ciek łączący jeziora	Potok nizinny żwirowy	Rzeka nizinna żwirowa	Potok nizinny żwirowy
Silnie zmieniona lub sztuczna JCW	Nie	Nie	Nie	Nie
Program monitoringu	Diagnostyczny	Diagnostyczny	Operacyjny	Diagnostyczny
Klasa elementów biologicznych	IV	III	II	III
Klasa elementów hydromorfologicznych	I	I	I	I
Klasa elementów fizykochemicznych	I	II	II	II
Klasa elementów fizykochemicznych – specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne	I	I	Nie badano	II
Stan ekologiczny	SŁABY	UMIARKOWANY	DOBRY	UMIARKOWANY
Czy JWC występuje na obszarze chronionym?	Tak	Tak	Tak	Tak
Ocena spełnienia wymagań dla obszarów chronionych	Nie	Tak	Tak	Nie
Stan/potencjał ekologiczny w obszarach chronionych	SŁABY	UMIARKOWANY	DOBRY	UMIARKOWANY
Stan JCW	ZŁY	ZŁY		ZŁY

Źródło: Informacja o stanie środowiska w Powiecie Drawskim w 2012 roku – WIOŚ Szczecin.

Badane JCW należą do wód naturalnych w związku z czym oceniany jest ich stan ekologiczny (na podstawie elementów biologicznych, hydromorfologicznych i fizykochemicznych).

Stan ekologiczny JCW Drawa do wypływu z Jez. Krosino oceniono jako słaby (IV klasa). Ocena elementów biologicznych przeprowadzona została w oparciu o wyniki badań fitoplanktonu, fitobentosu, makrofitów, makrozoobentosu i ichtiofauny. O wyniku klasyfikacji zdecydowały badania ichtiofauny. Stan elementów fizykochemicznych oraz specyficznych zanieczyszczeń syntetycznych i niesyntetycznych w JCW oceniono jako bardzo dobry (I klasa). W omawianej JCW nie były spełnione wymagania dla obszarów chronionych wrażliwych na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych. Ze względu na słaby stan ekologiczny JCW jej stan oceniono jako zły.

Stan ekologiczny JCW Kokna oceniono jako umiarkowany (III klasa). Ocena elementów biologicznych przeprowadzona została w oparciu o wyniki badań 4 elementów: fitobentosu, makrofitów, makrobezkręgowców bentosowych oraz ichtiofauny. O ocenie zdecydowały wyniki badania ichtiofauny oraz makrozoobentosu. Stan elementów fizykochemicznych oceniono jako dobry (II klasa), a specyficznych zanieczyszczeń syntetycznych i niesyntetycznych jako bardzo dobry (I klasa). W JCW

Kokna spełnione były wymagania dla obszarów chronionych wrażliwych na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych. Ze względu na umiarkowany stan ekologiczny JCW jej stan oceniono jako zły.

Jako umiarkowany oceniono także stan ekologiczny JCW Drawica. Spośród elementów biologicznych badane były 3 elementy: fitobentos, makrofity oraz makrobezkręgowce bentosowe. O ocenie zdecydowały wyniki badania makrofitów oraz makrobezkręgowców bentosowych. Stan elementów fizykochemicznych oraz specyficznych zanieczyszczeń syntetycznych i niesyntetycznych w JCW oceniono jako dobry (II klasa). Nie były spełnione wymagania dla obszarów chronionych wrażliwych na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych. W rezultacie stan wód Drawicy oceniono jako zły.

JCW Drawa od jez. Krosino do Wilźnicy badana była w ramach monitoringu operacyjnego. W tym monitoringu wyboru elementów biologicznych dokonuje się w oparciu o wrażliwość danego elementu na presję jakiej poddana jest JCW. Badane były 2 elementy: makrofity i ichtiofauna. Jednak stan elementów biologicznych JCW oceniono tylko na podstawie wyników badania makrofitów jako dobry (II klasa). Stan elementów fizykochemicznych w JCW oceniono jako dobry (II klasa). W JCW spełnione były także wymagania dla obszarów chronionych wrażliwych na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych. W przypadku JCW, których stan ekologiczny został sklasyfikowany jako dobry i spełnione są dodatkowe wymagania dla obszarów chronionych a brak jest pozostałych elementów oceny, nie wykonuje się oceny stanu.

Jeziora

W 2013 roku Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie przeprowadził badania monitoringowe jakości wód na Jeziorze Dąbie. Wyniki zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 47 Ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych stojących w 2013 roku

Parametr	Jednostka	Wartość
Nazwa jeziora		Wielkie Dąbie
Fitoplankton	PMPL	III klasa
Makrofity	ESMI	II klasa
Fitobentos okrzemkowy	IOJ	III klasa
OCENA BIOLOGICZNA		III klasa
Wskaźniki wspierające badania biologiczne	Wartości średnie lub ekstremalne	Poniżej stanu dobrego
Specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne	Wartości średnie	Stan dobry
OCENA WSKAŹNIKÓW wspierających ocenę biologiczną		Poniżej stanu dobrego
OCENA STANU EKOLOGICZNEGO		UMIARKOWANY III KLASA
OCENA STANU CHEMICZNEGO		Brak badań
OCENA STANU		ZŁY

Źródło: Informacja o stanie środowiska w Powiecie Drawskim w 2013 roku – WIOŚ Szczecin.

Jezioro Wielkie Dąbie było badane w ramach monitoringu diagnostycznego, reperowego. Na podstawie przeprowadzonych badań wody jeziora Wielkie Dąbie zakwalifikowano do umiarkowanego stanu ekologicznego (III klasa). O wyniku klasyfikacji zdecydowała wartość indeksu fitoplanktonowego PMPL. W 2013 roku nie przeprowadzono badań substancji pozwalających na ocenę stanu chemicznego. Ze względu na umiarkowany stan ekologiczny stan wód jeziora Wielkie Dąbie oceniono jako zły.

Wody podziemne

Obecnie przedmiotem badań monitoringowych jakości wód podziemnych są jednolite części wód podziemnych (JCWPd). Pojęcie to zostało wprowadzone przez Ramową Dyrektywę Wodną. Oznacza ono określoną objętość wód podziemnych w obrębie warstwy wodonośnej lub zespołu warstw wodonośnych.

Ramowa Dyrektywa Wodna przewiduje dla wód podziemnych następujące główne cele środowiskowe:

- zapobieganie dopływowi lub ograniczenia dopływu zanieczyszczeń do wód podziemnych,
- zapobieganie pogarszaniu się stanu wszystkich części wód podziemnych,
- zapewnienie równowagi pomiędzy poborem a zasilaniem wód podziemnych,
- wdrożenie działań niezbędnych dla odwrócenia znaczącego i utrzymującego się rosnącego trendu stężenia każdego zanieczyszczenia powstałego wskutek działalności człowieka.

Dobry stan wód podziemnych oznacza stan osiągnięty przez część wód podziemnych, jeżeli zarówno jej stan ilościowy jak i chemiczny jest określony, jako co najmniej „dobry”.

W granicach powiatu drawskiego znajduje się pięć JCWPd o numerach: 7, 8, 9, 27 i 28, które objęte są badaniami w ramach monitoringu diagnostycznego.

Obszar JCWPd nr 7, w granicach którego w zlewni rzeki Małej Iny wyznaczony został obszar szczególnie narażony na zanieczyszczenie związkami azotu pochodzenia rolniczego (OSN), objęto dodatkowo monitoringiem operacyjnym.

Badania wód podziemnych wykonywane na poziomie regionalnym przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie obejmują obszar OSN wyznaczony w zlewni rzeki Płoni, znajdujący się w granicach JCWPd nr 25, oraz tereny wokół mogiłników zlikwidowanych na terenie województwa w latach 2010-2011.

Na terenie powiatu w miejscowości Osiek Drawski (gm. Wierzchowo) znajduje się 1 zlikwidowany mogiłek objęty monitoringiem regionalnym w 2013 roku i zaplanowany do ponownego opróbowania w 2015 roku. Celem badań jest kontrolowanie zmian stopnia zanieczyszczenia wód podziemnych metalami ciężkimi oraz pestycydami.

Badania wód podziemnych wokół zlikwidowanego mogiłka w Osieku Drawskim (gm. Wierzchowo) zaplanowane do wykonania przez WIOŚ w Szczecinie w ramach monitoringu regionalnego w 2013 roku nie zostały zrealizowane z przyczyn niezależnych od WIOŚ (brak wody lub zbyt niskie zwierciadło wody w piezometrach).

W 2013 roku nie prowadzono badań jakości wód podziemnych na terenie powiatu drawskiego. Ostatnie badania na terenie powiatu wykonane zostały przez PIG-PIB w ramach monitoringu diagnostycznego w 2012 roku, w 2 punktach pomiarowych w miejscowościach: Czaplinek i Złocieniec.

Ocena jakości wód podziemnych została wykonana w oparciu o Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 lipca 2008 roku w sprawie kryteriów i sposobu oceny stanu wód podziemnych (Dz. U. Nr 143, poz. 896). Ocenę klas jakości wód podziemnych przeprowadzono dokonując porównania otrzymanych wyników z wartościami dopuszczalnymi określonymi w rozporządzeniu.

Zgodnie z wyżej wymienionym rozporządzeniem klasyfikacja elementów fizykochemicznych stanu wód podziemnych obejmuje pięć następujących klas jakości wód podziemnych:

- klasa I – wody bardzo dobrej jakości. Wartości elementów fizykochemicznych są kształtowane wyłącznie w efekcie naturalnych procesów zachodzących w wodach podziemnych i nie wskazują na wpływ działalności człowieka,
- klasa II – wody dobrej jakości. Wartości niektórych elementów fizykochemicznych są podwyższone w wyniku naturalnych procesów zachodzących w wodach podziemnych i nie wskazują na wpływ działalności człowieka albo jest to wpływ bardzo słaby,
- klasa III – wody zadowalającej jakości. Wartości elementów fizykochemicznych są podwyższone w wyniku naturalnych procesów zachodzących w wodach podziemnych lub

- słabego wpływu działalności człowieka,
- klasa IV – wody niezadowolającej jakości. Wartości elementów fizykochemicznych są podwyższone w wyniku naturalnych procesów zachodzących w wodach podziemnych oraz wyraźnego wpływu działalności człowieka,
- klasa V – wody złej jakości. Wartości elementów fizykochemicznych potwierdzają znaczący wpływ działalności człowieka.

W wyniku klasyfikacji elementów fizykochemicznych w miejscowości Złocieniec (punkt 475) stwierdzono występowanie wód zadowolającej jakości (III klasa), a w miejscowości Czaplunek (punkt 375) wód niezadowolającej jakości (IV klasa). Przyczyną obniżenia jakości wód w Czaplunku były podwyższone stężenia azotanów, przekraczające wartości progowe wyznaczone dla wód do celów pitnych i wskazujące na zanieczyszczenie wód azotanami (stężenie azotanów powyżej 50 mgNO₃/l).

Tabela 48 Jakość wód podziemnych w 2012 roku

Numer otworu	Lokalizacja otworu	JCWpd	Stratygrafia	Klasa jakości wody	Wskaźnik decydujący o klasie jakości wód	Ocena stanu chemicznego wód
375	Czaplunek	27	Q	IV	NO ₃	Słaby
475	Złocieniec	27	Q	III	O ₂	Dobry

Q- czwartorzęd

Źródło: Informacja o stanie środowiska w Powiecie Drawskim w 2012 roku – WIOŚ Szczecin.

Na terenie powiatu drawskiego nie występują obszary OSN – obszary szczególnie narażone, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód należy ograniczyć.

Jakość wód w kąpieliskach

Zgodnie ze znowelizowaną ustawą prawo wodne (Dz.U. z 2012 r., poz. 145) Państwowa Inspekcja Sanitarna, sprawuje nadzór wyłącznie nad kąpieliskami zgłaszanymi corocznie przez organizatorów, do urzędów miast i gmin, celem zamieszczenia ich w wykazie kąpielisk określonych w drodze uchwały rady gminy, który to wykaz burmistrz przekazuje niezwłocznie po podjęciu uchwały do Państwowej Powiatowej Inspekcji Sanitarnej. Państwowa Inspekcja Sanitarna obejmuje nadzorem również miejsca wykorzystywane do kąpielii zgłoszone przez organizatorów w danym sezonie letnim.

Uwzględniając powyższe na terenie powiatu drawskiego w sezonie letnim 2014 utworzono 3 kąpieliska oraz 7 miejsc wykorzystywanych do kąpielii, na których woda była przydatna do kąpielii⁹:

Kąpieliska:

- m. Cieszyno - Gęsia Łączka – jezioro Siecino,
- m. Cieszyno - Wyspa Ostrów – jezioro Siecino,
- m. Czaplunek – Drawsko – jezioro Drawsko.

Miejsca wykorzystywane do kąpielii:

- m. Czaplunek – Czaplino – jezioro Czaplino,
- m. Czaplunek ul. 5-ciu Pomostów 5 – Kusy Dwór - jezioro Drawsko,
- m. Czaplunek ul. 5-ciu Pomostów 1 – Drawtur - jezioro Drawsko,
- m. Stare Drawsko - Nad Srebrnym – jezioro Żerdno,
- m. Stare Drawsko - Stare Kaleńsko – jezioro Kaleńskie,
- m. Drawsko Pomorskie ul. Jeziorna – Okra – jezioro Orka,
- m. Gudowo – Lubie – jezioro Lubie.

⁹ Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Szczecinie.

5.3.4. Zapobieganie powodziom i suszom

Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej przygotował „Wstępną ocenę ryzyka powodziowego (WORP)”, która jest pierwszym z czterech dokumentów planistycznych wymaganych Dyrektywą 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dyrektywa Powodziowa).

Celem wstępnej oceny ryzyka powodziowego jest wyznaczenie obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, czyli obszarów, na których istnieje znaczące ryzyko powodziowe lub na których wystąpienie dużego ryzyka jest prawdopodobne. Wstępną ocenę wykonuje się w oparciu o dostępne lub łatwe do uzyskania informacje.

W ramach WORP zostały zidentyfikowane znaczące powodzie historyczne, jak również powodzie, które mogą wystąpić w przyszłości (tzw. powodzie prawdopodobne), które stanowiły podstawę do wyznaczenia obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi.

Dla rzeki Drawy zostały sporządzone mapy zagrożenia powodziowego oraz mapy ryzyka powodziowego, na których zostały przedstawione „obszary szczególnego zagrożenia powodzią”. Mapy te zostały podane do publicznej wiadomości 15 kwietnia 2015 roku poprzez przekazanie ich właściwym dyrektorom urzędów żeglugi śródlądowej, właściwym wojewodom, marszałkom województwa, starostom, wójtom (burmistrzom, prezydentom miast) oraz właściwym komendantom wojewódzkim i powiatowym Państwowej Straży Pożarnej. Szczegółowe mapy dostępne są na stronie mapy.isok.gov.pl.¹⁰

Na terenie powiatu nie występują urządzenia przeciwpowodziowe, natomiast zlokalizowanych jest 61 urządzeń piętrzących, będących w administracji Zachodniopomorskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Szczecinie. Szczegółowy wykaz zestawiono w poniższej tabeli.

Tabela 49 Wykaz urządzeń piętrzących

Lp.	Rodzaj i nr budowli	Lokalizacja	Wysokość piętrzenia	Informacja o stanie technicznym
1	Jaz betonowy 4 J	rz. Kokna, m. Darskowo, gm. Złocieniec, w km 2+340	h = 2,0 m.	Dobry
2	Przepust bet. z piętrzeniem 6 PP	rz. Kokna, m. Dołgie, gm. Ostrowice, w km 6+700,	h=0,90 m	Zadawalający
3	Zastawka betonowa 9 Z	rz. Kokna, m. Borne, gm. Ostrowice, w km 11+483,	h-0,70m.	Dobry
4	Zastawka bet. 11 Z	rz. Kokna, m. Ostrowice, gm. Ostrowice, w km 13+269,	h-0,95m	Zadawalający
5	Zastawka bet. 14 Z	rz. Kokna, m. Ostrowice, gm. Ostrowice, w km 14+474	h- 0,90 m	Dobry
6	Zastawka bet. 17 Z	rz. Kokna, m. Szczycienko, gm. Ostrowice, w km 16+374	h - 0,95m	Zadawalający
7	Jaz betonowy 4 J	rz. Wąsówka, m. Złocieniec, w km 0+940	h = 1,4 m.	Dobry
8	Przepust bet. z piętrzeniem 17 PP	rz. Wąsówka, m. Wierzchowo, gm. Wierzchowo, w km 13+541	h = 0,90 m	Zadawalający
9	Wlot z piętr. 7W	rz. Zarańsko-Rydzewom. m. Żółte, gm. Drawsko Pom. w km 3+135	h = 0,90 m	Dobry
10	Zastawka Z-4-4, 10Z	rz. Zarańsko-Rydzewom km 4+378 m. Żółte, gm. Drawsko Pom.	h=0,90 m	Dobry
11	Przepust bet. z piętrzeniem 2 PP	rz. Krzyworzeka, 2x1,0 m z piętr m Ziemska, gm. Drawsko Pom. w km 0+900	h = 0,90 m	Zadawalający
12	Zastawka bet. 5 Z	rz. Krzyworzeka, m. Ziemska, gm. Drawsko Pom. w km 2+080	h=0,90 m	Zadawalający

¹⁰ Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Poznaniu.

Lp.	Rodzaj i nr budowli	Lokalizacja	Wysokość piętrzenia	Informacja o stanie technicznym
13	Przepust bet. z piętrzeniem 1 PP	rz. Brzeźnica, m. Zbrojewo, gm. Drawsko Pom. W km 0+910	h = 0,90 m	Dobry
14	Przepust bet. z piętrzeniem 5 PP	rz. Brzeźnica, m. Jankowo, gm. Drawsko Pom. .w km 2+900	h = 0,90 m	Zadawalający
15	Przepust bet. z progiem 6 PPR	rz. Brzeźnica, m. Jankowo, gm. Drawsko Pom. w km 3+610,	h=0,40 m	Zadawalający
16	Zastawka bet. 1 Z	rz. Stara Rega, m. Łabędzie, gm. Drawsko Pom. w km 15+550	h = 0,9 m	Zadawalający
17	Zastawka bet. 2 Z	rz. Stara Rega, m. Łabędzie, gm. Drawsko Pom. w km 16+200	h = 0,9 m	Zadawalający
18	Zastawka bet. 7 Z	bet rz. Stara Rega, m. Łabędzie, gm. Drawsko Pom. w km 17+460	h = 0,9 m	Zadawalający
19	Zastawka bet. 11 Z	rz. Stara Rega, m. Łabędzie, gm. Drawsko Pom. w km 21+755	h = 0,9 m	Zadawalający
20	Zastawka bet. 13 Z	rz. Stara Rega, m. Nętno, gm. Drawsko Pom. w km 24+800	h = 0,9 m	Dobry
21	Wlot do rur. z piętrz. 15 W	rz. Stara Rega, m. Nętno, gm. Drawsko Pom. w km 27+315	h-0,20m	Zadawalający
22	Przep. bet.z piętrz. 1 PP	rz. Zgniły Zdrój, m. Wielboki gm. Wierzchowo, w km 5+980	h = 0,9 m	Dobry
23	Zastawka bet. 2 Z	rz. Zgniły Zdrój, m. Wielboki gm. Wierzchowo, w km 6+210,	h-0,55m	Dobry
24	Przep. bet.z piętrz. 3 PP.	rz. Zgniły Zdrój, m. Wielboki gm. Wierzchowo, w km 6+430	h = 0,9 m	Dobry
25	Zastawka bet. 4 Z	Zgniły Zdrój, m. Wielboki gm. Wierzchowo, w km 7+220,	h-0,90m	Dobry
26	Przep. bet.z piętrz. 5 PP.	rz. Zgniły Zdrój, m. Świerczyna gm. Wierzchowo, w km 7+880	h-0,90m	Dobry
27	Przep. bet.z piętrz. 8 PP.	rz. Zgniły Zdrój, m. Świerczyna.i gm. Wierzchowo, w km 9+100	h = 0,9 m	Dobry
28	Przep. bet.z piętrz. 12 PP.	bet rz. Zgniły Zdrój, m. Świerczyna.i gm. Wierzchowo, w km 10+130	h—0,92	Dobry
29	Przep. bet.z piętrz. 14 PP.	rz. Zgniły Zdrój, m. Świerczyna.i gm. Wierzchowo, w km 10+815	h = 0,9 m	Dobry
30	Przep. bet.z piętrz. 15 PP.	rz. Zgniły Zdrój, m. Świerczyna.i gm. Wierzchowo, w km 12+060	h = 0,9 m	Dobry
31	Przep. bet.z piętrz. 1 PP.	rz. Zgnilec, m. Stara Korytnica, gm. Kalisz Pom. w km 0+005,	h = 0,9 m	Zadawalający
32	Zastawka bet. 6 Z	rz. Kamionka-Stawica, m. Biały Zdrój, gm. Kalisz Pom. w km 7+580	h = 0,9 m	Dobry
33	Przep. bet.z piętrz. 7 PP.	rz. Kamionka-Stawica, m. Bralin, gm. Kalisz Pom.w km 8+470	h = 0,9 m	Zadawalający
34	Przep. bet.z piętrz. 12 PP.	rz. Kamionka-Stawica, m. Bralin, gm. Kalisz Pom.w km 10+375	h = 0,9 m	Dobry
35	Zastawka bet. 14 Z	rz. Kamionka-Stawica, m. Stara Korytnica, gm. Kalisz Pom.w km 11+400	h = 0,9 m	Dobry
36	Zastawka bet. 5 Z	rz. Korytnica, m. Stara Korytnica, gm. Kalisz Pom.w km 25+305	h = 0,9 m	Dobry
37	Zastawka bet. 6 Z	rz. Korytnica, m. Stara Korytnica, gm. Kalisz Pom.w km 25+904	h = 0,9 m	Dobry
38	Zastawka bet. 7 Z	rz. Korytnica, m. Stara Korytnica, gm. Kalisz Pom.w km 26+504	h = 0,9 m	Dobry
39	Jaz betonowy 6 J	rz. Drawica, m. Cybowo, gm. Kalisz Pom. w km 5+984,	h = 0,95	Dobry
40	Zastawka bet. 8 Z	rz. Drawica, m. Cybowo, gm. Kalisz Pom. w km 7+300	h = 0,95	Dobry

Lp.	Rodzaj i nr budowli	Lokalizacja	Wysokość piętrzenia	Informacja o stanie technicznym
41	Zastawka bet. 24 Z	rz. Drawica, m. Kalisz Pom., gm. Kalisz Pom. w km 14+805	h=0,95 m	Dobry
42	Zastawka bet. 30 Z	rz. Drawica, m. Giżyno., gm. Kalisz Pom. w km 17+605	h=0,95 m	Dobry
43	Zastawka bet. 33 Z	rz. Drawica, m. Giżyno., gm. Kalisz Pom. w km 18+315	h=0,95 m	Dobry
44	Przepust ramowy z piętrzeniem 4 PP	rz. Rakowiec-Ceminko m. Gronowo gm. Ostrowice, w km 2+900	h=0,80m	Bardzo dobry
45	Zastawka bet. z odlówką 11 Z	rz. Rakowiec-Ceminko m. Siecino gm. Ostrowice, w km 10+500	h=0,90m	Dobry
46	Zastawka bet. z odlówką 13 Z	rz. Rakowiec-Ceminko m. Chlebowo gm. Ostrowice, w km 14+716	h=0,90m	Bardzo dobry
47	Zastawka bet. 4 Z	rz. Miedzchnik, m. Cieszyno, gm. Złocieniec, - w km 2+725,	h=0,95 m	Zadawalający
48	Zastawka bet. 7 Z	rz. Miedzchnik, m. Cieszyno, gm. Złocieniec, - w km 3+821	h=0,95 m	Dobry
49	Zastawka bet. 9 Z	rz. Miedzchnik, m. Stare Worowo, gm. Złocieniec, w km 4+488	h=0,95 m	Zadawalający
50	Zastawka bet. 18 Z	rz. Miedzchnik, m. Stare Worowo, gm. Złocieniec, - w km 7+940	h=0,95 m	Zadawalający
51	Przep. bet. z piętr. 28 PP.	rz. Miedzchnik, m. Nowe Worowo, gm. Ostrowice, w km 9+525	h=0,95 m	Dobry
52	Zastawka bet. 37 Z	rz. Miedzchnik, m. Nowe Worowo, gm. Ostrowice, - w km 10+325	h=0,95 m	Zadawalający
53	Przep. bet. z piętr. 43 PP	rz. Miedzchnik, m. Nowe Worowo, gm. Ostrowice, w km 12+936	h=0,95 m	Dobry
54	Przepust ramowy z piętrzeniem 45 PP	rz. Miedzchnik, m. Nowe Worowo, gm. Ostrowice, - w km 13+600	h=0,70m	Dobry
55	Przepust bet. z piętrzeniem 50 PP	rz. Miedzchnik, m. Smółdziencino, gm. Ostrowice, - w km 14+398	h=0,80m	Bardzo dobry
56	Zastawka bet. 55 Z	rz. Miedzchnik, m. Smółdziencino, gm. Ostrowice, - w km 15+430	h=0,95 m	Dobry
57	Przepust bet. z piętrzeniem 57 PP	rz. Miedzchnik, m. Smółdziencino, gm. Ostrowice, - w km 15+876	h=0,95 m	Dobry
58	Przepust bet. z piętrzeniem 13 PP	rz. Dobrzyca, m. Broczyno, gm. Czaplinek, w km 68+172	h=0,90 m	Dobry
59	Zastawka bet. 15 Z	rz. Dobrzyca, m. Łysinino, gm. Czaplinek, w km 70+632	h=0,95 m	Dobry
60	Przepust bet. z piętrzeniem 21 PP	rz. Dobrzyca, m. Czarne Małe, gm. Czaplinek, - w km 73+292	h=0,95 m	Dobry
61	Zastawka bet. 3 Z	rz. Łączna, m. Mielenko, gm. Drawsko Pomorskie, - w km 3+808	h=0,90 m	Dobry

Źródło: Zachodniopomorski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Szczecinie.

Budowa urządzeń piętrzących w rowach i ciekach pozwala na zgromadzenie znacznych rezerw wody, które w naturalny sposób wpływają na podniesienie zwierciadła wód gruntowych. Tworzone są w ten sposób określone zasoby dyspozycyjne, możliwe do wykorzystania dla nawodnień głównie użytków zielonych. Przegrodzenie rzeki wiąże się jednak z ingerencją w naturalny ekosystem wodny, skala takich przedsięwzięć nie ogranicza się tylko do samych koryt cieków, ale dotyczy również obszarów leżących w ich zlewniach, proces ten powoduje zakłócenie swobodnego przepływu ryb. Budowa i odbudowa większości urządzeń piętrzących związana jest z wykonaniem przy nich przepławek dla ryb. Wykonanie urządzeń piętrzących realizowane jest od ujścia w górę rzeki, w celu sukcesywnego udrożnienia rzeki dla migracji ryb, zwłaszcza dwuśrodowiskowych.

Rolę odbiorników nadmiaru wody na obszarach użytków rolnych pełnią również rowy i kanały melioracyjne. Łączna długość sieci melioracyjnej na terenie powiatu wynosi 914,247 km. Powierzchnia gruntów zmeliorowanych wynosi 14 666,0 ha.

Rowy melioracyjne pełnią bardzo ważną rolę w regulacji stosunków wodnych w celu polepszenia zdolności produkcyjnej gleby, ułatwienia jej uprawy oraz w ochronie użytków rolnych przed powodzią ze względu na prawidłowe funkcjonowanie niezbędna jest ich konserwacja co najmniej dwa razy do roku tj. wiosną i jesienią.

Brak konserwacji rowów melioracyjnych może doprowadzić do podtopień oraz całkowitego ich zaniku. Właściwa melioracja gruntów rolniczych przynosi w bardzo krótkim czasie wymierne korzyści dla wszystkich. Prawidłowe stosunki wodne w glebie dają poprawę plonów, natomiast dobrze rozwinięta eksploatacja melioracji podstawowej i szczegółowej zapobiega zalewaniu gruntów. Działania związane z naprawą systemów melioracyjnych i drenarskich mogą również nieść negatywne skutki. Mogą wiązać się z osuszaniem terenów chronionych w tym siedlisk przyrodniczych czy siedlisk roślin i zwierząt chronionych. Szczególne zagrożenie stwarza to dla lasów bagiennych i zarośli lęgowych występujących w dolinach rzecznych. Zaniechanie wykaszania i wypasu jest natomiast dodatkowym czynnikiem przyspieszającym to zjawisko.

Według informacji Zachodniopomorskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Szczecinie, powierzchnia gruntów ornych i użytków zielonych wymagających melioracji w Powiecie Drawski wynosi 4 554,0 ha.

Susza to długotrwały okres bez opadów atmosferycznych lub nieznacznym opadem w stosunku do średnich wieloletnich wartości i wysoką temperaturą. Prowadzi do znacznego wyczerpania zasobów wodnych. Podobnie jak powódź zaliczana jest do zjawisk katastrofalnych. Susza powoduje przesuszenie gleby, zmniejszenie lub całkowite zniszczenie upraw, zmniejszenie zasobów wody pitnej, a także zwiększone prawdopodobieństwo katastrofalnych pożarów.

Do oceny zagrożenia suszą w Polsce został utworzony Systemu Monitoringu Suszy Rolniczej (SMSR), który na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi prowadzi Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa - Państwowy Instytut Badawczy (IUNG-PIB) w Puławach. System ten ma za zadanie wskazać obszary, na których potencjalnie wystąpiły straty spowodowane suszą dla poszczególnych upraw. Określa się klimatyczny bilans wodny, czyli różnicę pomiędzy opadem atmosferycznym mierzonym standardowo na stacjach meteorologicznych a ewapotranspiracją potencjalną.

W 2014 roku na terenie powiatu drawskiego przeprowadzono pomiary w 13 okresach raportowania dla każdej gminy. W żadnej gminie nie stwierdzono ryzyka wystąpienia suszy.

W sytuacji zagrożenia suszą, przeciwdziałać można przez monitorowanie bilansów wodnych gleb umożliwiające rozpoznanie skali i przestrzennego występowania suszy glebowej. Należy ukierunkować działania na tworzenie oczek wodnych, lokalnych mokradeł oraz wykorzystywać wody opadowe poprzez gromadzenie ich i wykorzystanie do podlewania zieleni urządzonej.

5.4. Ochrona przed hałasem

Ustawa Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r., poz.1232 ze zm.) definiuje podstawowe pojęcia z zakresu ochrony przed hałasem jak:

- emisja, przez którą rozumie się wprowadzane bezpośrednio lub pośrednio, w wyniku działalności człowieka, do powietrza, wody, lub ziemi, energii, takie jak hałas czy wibracje,
- hałas, przez który rozumie się dźwięki o częstotliwościach od 16 Hz do 16.000 Hz,
- poziom hałasu przez który rozumie się równoważny poziom dźwięku A wyrażony w decybelach (dB).

Najczęściej klimat akustyczny ocenia się ilościowo przy pomocy równoważnego poziomu dźwięku A (L_{Aeq}), wyrażonego w decybelach [dB], będącego poziomem uśrednionym w funkcji czasu. Dopuszczalne wartości poziomów dźwięku w środowisku określa załącznik do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2007, nr 120, poz. 826), zmienione rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 1 października 2012 r. (Dz. U. 2012 poz. 1109).

Dla poszczególnych terenów wyróżnionych ze względu na sposób zagospodarowania i pełnione funkcje podany został dopuszczalny równoważny poziom hałasu $L_{LAeq D}$ w porze dziennej (od godz: 6:00 do 22:00) i $L_{LAeq N}$ w porze nocnej (od godz. 22:00 do 6:00) oraz dopuszczalne wartości wskaźników długookresowych L_{DWN} i L_N dla poszczególnych rodzajów źródeł hałasu i określonych przedziałów czasu. Podstawą określenia dopuszczalnej wartości poziomu równoważnego hałasu dla danego terenu jest zakwalifikowanie go do określonej kategorii, o wyborze której decyduje sposób zagospodarowania.

Nowelizacja rozporządzenia podnosi limity dopuszczalnego hałasu, po przekroczeniu których konieczne jest wykonanie zabezpieczeń akustycznych. Obecnie obowiązujące wartości wskaźników długookresowych mieszczą się w przedziałach:

- w przypadku wskaźników krótkookresowych: dla poziomu równoważnego hałasu w porze dnia $L_{LAeq D}$ 50-68 dB, dla poziomu równoważnego hałasu w porze nocy $L_{LAeq N}$ 45-60 dB,
- W przypadku wskaźników długookresowych: dla poziomu dziennie-wieczorno-nocnego L_{DWN} 50-70 dB, dla długookresowego poziomu hałasu w porze nocy L_N 45-65 dB.

Tabela 50 Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku powodowanego przez poszczególne grupy źródeł hałasu, z wyłączeniem hałasu powodowanego przez starty, lądowania i przeloty statków powietrznych oraz linie elektroenergetyczne, wyrażone wskaźnikami $L_{Aeq D}$ i $L_{Aeq N}$, które to wskaźniki mają zastosowanie do ustalania i kontroli warunków korzystania ze środowiska, w odniesieniu do jednej doby

L.p	Rodzaj terenu	Dopuszczalny poziom hałasu w dB			
		Drogi lub linie kolejowe ¹⁾		Pozostałe obiekty i działalność będąca źródłem hałasu	
		$L_{Aeq D}$ Przedział czasu odniesienia równy 16 godzinom	$L_{Aeq N}$ przedział czasu odniesienia równy 8 godzinom	$L_{Aeq D}$ przedział czasu odniesienia równy 8 najmniej korzystnym godzinom dnia kolejno po sobie następującym	$L_{Aeq N}$ przedział czasu odniesienia równy 1 najmniej korzystnej godzinie nocy
1.	a. Strefa ochronna „A” uzdrowiska b. Tereny szpitali poza miastem	50	45	45	40
2.	a. Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej b. Tereny zabudowy związanej ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży ²⁾ c. Tereny domów opieki społecznej d. Tereny szpitali w miastach	61	56	50	40
3.	a. Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego b. Tereny zabudowy zagrodowej c. Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe ²⁾ d. Tereny mieszkaniowo-usługowe	65	56	55	45
4.	Tereny w strefie śródmiejskiej miast powyżej 100 tys. mieszkańców ³⁾	68	60	55	45

Objaśnienia:

1) Wartości określone dla dróg i linii kolejowych stosuje się także dla torowisk tramwajowych poza pasem drogowym i kolei linowych.

2) W przypadku niewykorzystywania tych terenów, zgodnie z ich funkcją, w porze nocy, nie obowiązuje na nich dopuszczalny poziom hałasu w porze nocy.

3) Strefa śródmiejska miast powyżej 100 tys. mieszkańców to teren zwartej zabudowy mieszkaniowej z koncentracją obiektów administracyjnych, handlowych i usługowych. W przypadku miast, w których występują dzielnice o liczbie mieszkańców pow. 100 tys., można wyznaczyć w tych dzielnicach strefę śródmiejską, jeżeli charakteryzuje się ona zwartą zabudową mieszkaniową z koncentracją obiektów administracyjnych, handlowych i usługowych.

Źródło: Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2014 r., poz. 112).

Tabela 51 Dopuszczalne poziomy hałasu w środowisku powodowanego przez poszczególne grupy źródeł hałasu, z wyłączeniem hałasu powodowanego przez starty, lądowania i przeloty statków powietrznych oraz linie elektroenergetyczne wyrażone wskaźnikami L_{DWN} i L_N , które to wskaźniki mają zastosowanie do prowadzenia długookresowej polityki w zakresie ochrony przed hałasem

L.p	Rodzaj terenu	Dopuszczalny długookresowy średni poziom dźwięku A w dB			
		Drogi lub linie kolejowe ¹⁾		Pozostałe obiekty i działalność będąca źródłem hałasu	
		L_{DWN} Przedział czasu odniesienia równy wszystkim dobom w roku	L_N przedział czasu odniesienia równy wszystkim porom nocy	L_{DWN} Przedział czasu odniesienia równy wszystkim dobom w roku	L_N przedział czasu odniesienia równy wszystkim porom nocy
1.	a. Strefa ochronna „A” uzdrowiska b. Tereny szpitali poza miastem	50	45	45	40
2.	a. Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej b. Tereny zabudowy związanej ze stałym lub czasowym pobytem dzieci i młodzieży c. Tereny domów opieki społecznej d. Tereny szpitali w miastach	64	59	50	40
3.	a. Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego b. Tereny zabudowy zagrodowej c. Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe d. Tereny mieszkaniowo-usługowe	68	59	55	45
4.	Tereny w strefie śródmiejskiej miast powyżej 100 tys. mieszkańców ²⁾	70	65	55	45

1) Wartości określone dla dróg i linii kolejowych stosuje się także dla torowisk tramwajowych poza pasem drogowym i kolei linowych.

2) Strefa śródmiejska miast powyżej 100 tys. mieszkańców to teren zwartej zabudowy mieszkaniowej z koncentracją obiektów administracyjnych, handlowych i usługowych. W przypadku miast, w których występują dzielnice o liczbie mieszkańców pow. 100 tys., można wyznaczyć w tych dzielnicach strefę śródmiejską, jeżeli charakteryzuje się ona zwartą zabudową mieszkaniową z koncentracją obiektów administracyjnych, handlowych i usługowych.

Źródło: Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2014 r., poz. 112).

W 2013 roku Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie nie prowadził pomiarów hałasu na terenie powiatu drawskiego.

Na podstawie Generalnego Pomiaru Ruchu z 2010 roku ustalono, że na drogach krajowych i wojewódzkich na terenie powiatu drawskiego natężenie ruchu nie przekracza 3 mln pojazdów rocznie.

W związku z powyższym zgodnie z obowiązującymi przepisami nie wymagane jest wykonywanie pomiarów natężenia hałasu i opracowanie map akustycznych.

Ostatnie pomiary hałasu wykonane przez WIOŚ w Szczecinie były przeprowadzone w 2010 roku w Złocięncu przy ul. Czaplincekiej i Drawskiej, za pomocą trzech stacji automatycznego monitorowania hałasu, przy równoczesnym pomiarze warunków meteorologicznych oraz pomiarze struktury i natężenia ruchu drogowego.

Na podstawie pomiarów długookresowych (w okresie wiosennym i jesiennym) wyznaczono długookresowe wartości wskaźników L_{DWN} , zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 10 listopada 2010 r. w sprawie sposobu ustalania wartości wskaźnika hałasu L_{DWN} (Dz. U. nr 215, poz. 1414).

Z wykonanych pomiarów uzyskano następujące wyniki:

- Złocieniec, ul. Czaplincecka
  - L_{DWN} – 66,6 dB,
  - L_N – 58,6
- Złocieniec, ul. Drawska
  - L_{DWN} – 64,8 dB,
  - L_N – 56,1 dB.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. nr 120, poz. 826) obowiązywały następujące dopuszczalne poziomy hałasu: L_{DWN} – 55 dB, L_N – 50 dB dla terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej oraz L_{DWN} – 60 dB, L_N – 50 dB dla obszarów zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego, terenów zabudowy zagrodowej oraz terenów mieszkaniowo usługowej.

Stan klimatu akustycznego w Złocięncu w otoczeniu głównych szlaków komunikacyjnych należy określić jako zły. W niesprzyjających warunkach akustycznych mieszka ponad 1700 osób, co stanowi 10,8% całej ludności miasta Złocieniec.

Pomiary hałasu zostały także przeprowadzone przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Szczecinie w 2010 roku w ramach Generalnego Pomiaru Hałasu. Punkt pomiarowy zlokalizowany był przy drodze krajowej nr 10 w km 108+160. Odnotowano hałas na poziomie 68,5 dB, czyli zostały przekroczone dopuszczalne normy.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, dla terenów objętych przekroczeniami dopuszczalnych wartości poziomu hałasu w środowisku w terminie jednego roku od wykonania mapy akustycznej wymagane jest opracowanie programów ochrony przed hałasem. Ze względu na zmianę przepisów dotyczących dopuszczalnych wartości poziomu hałasu w środowisku, dokonaną 1 października 2012 roku, ustalenia map akustycznych w zakresie przekroczeń obowiązujących standardów wymagają aktualizacji.

5.5. Oddziaływanie pól elektromagnetycznych

Pola elektromagnetyczne są to pola elektryczne, magnetyczne oraz elektromagnetyczne o częstotliwościach od 0 Hz do 300 GHz. Dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych w środowisku oraz metody sprawdzania i wyznaczania dotrzymania dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych są określone w rozporządzeniu Ministra Środowiska w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów (Dz. U. Nr 192, poz. 1883 z 2003 r.), natomiast Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 listopada 2007 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia okresowych badań poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku określa sposób wyboru punktów pomiarowych, ich ilość na

terenie województwa oraz sposób prezentacji wyników. Zgodnie z ww. rozporządzeniem wartości skutecznych natężeń pól elektrycznych promieniowania elektromagnetycznego dla zakresu częstotliwości od 3 MHz do 3000 MHz (dla miejsc dostępnych dla ludności) nie powinny przekraczać 7 [V/m].

Do podstawowych sztucznych źródeł emisji pól elektromagnetycznych do środowiska zaliczamy:

- nadajniki GSM/UMTS,
- nadajniki RTV,
- linie i stacje elektroenergetyczne,
- urządzenia radiolokacyjne i radionawigacyjne.

Oprócz sztucznych źródeł promieniowania występują jeszcze źródła naturalne: promieniowanie słoneczne i promieniowanie ziemskie. Nie stanowią one jednak dla nas zagrożenia, gdyż organizm ludzki przystosował się do nich na drodze ewolucji.

Wśród instalacji emitujących pola elektromagnetyczne na terenie powiatu znajdują się:

- linie elektroenergetyczne
- stacje bazowe telefonii komórkowej, których wykaz przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 52 Wykaz stacji bazowych telefonii komórkowej

Lp.	Lokalizacja	Oznaczenie prowadzącego instalację
Gmina Czaplinek		
1.	Kluczewo, ul. Orła Białego, działka nr 82/1	T-Mobile Polska S.A.
2.	wieża kratowa, Kluczewo, ul. Orła Białego działka nr 82/1	Polkomtel Sp. z o.o.
3.	Siemczyno, działka nr 149/5	T-Mobile Polska S.A.
4.	Siemczyno, działka nr 149/5	Polkomtel Sp. z o.o.
5.	wolnostojąca wieża, Byszkowo, działka nr 121/20	Orange Polska S.A.
6.	wieża kratowa, Machliny, działka nr 221	Polkomtel Sp. z o.o.
7.	wieża stalowa, Sulibórz,	Orange Polska S.A.
8.	Wrześnica, działka nr 342	Orange Polska S.A.
9.	Czaplinek, ul. Długa	T-Mobile Polska S.A.
10.	Czaplinek, ul. Pławieńska 5	T-Mobile Polska S.A.
11.	Czaplinek, ul. Ceglana, działka nr 16/3	Orange Polska S.A.
12.	Czaplinek, ul. Grunwaldzka, działka nr 502/8	P4 Sp. z o.o.
13.	wieża stalowa w Czaplinku, przy ul. Poznańskiej, działka nr 502/25	Polkomtel Sp. z o.o.
Gmina Drawsko Pomorskie		
14.	wieża kratowa (stalowa)- Oleszno, działka nr 430/5	Polkomtel Sp. z o.o.
15.	Oleszno, ul. Główna 1, działka nr 430/5	T-Mobile Polska S.A.
16.	teren Zakładu Energetyki Ciepłej; ul. Mickiewicza 1a, Drawsko Pomorskie	P4 Sp. z o.o.
17.	komin kotłowni, Drawsko Pomorskie, ul. Mickiewicza 2, działka nr 176/2	Polkomtel Sp. z o.o.
18.	Suliszewo, działka nr 347/2	T-Mobile Polska S.A.
19.	Suliszewo, działka nr 347/2	Polkomtel Sp. z o.o.
20.	Łabędzie, działka nr 188/1	T-Mobile Polska S.A.
21.	wieża stalowa, Łabędzie, działka nr 188/1	Polkomtel Sp. z o.o.
22.	wolnostojąca wieża, Konotop, działka nr 181/1	T-Mobile Polska S.A.
23.	wieża kratowa, Konotop, działka nr 181/1	Polkomtel Sp. z o.o.
24.	Linowno, działka nr 38	Orange Polska S.A.

Lp.	Lokalizacja	Oznaczenie prowadzącego instalację
25.	Linowo, działka nr 38	Polkomtel Sp. z o.o.
26.	Drawsko Pomorskie, ul. Starogrodzka 34, działka nr 35/1	Orange Polska S.A.
27.	Ziemsko, działka nr 138/4	Orange Polska S.A.
28.	Ziemsko Leśnictwo Studnica, oddział 138	Polkomtel Sp. z o.o.
29.	Drawsko Pomorskie, ul. Piłsudskiego 21	Orange Polska S.A.
30.	Drawsko Pomorskie, ul. Sobieskiego 6, działka nr 286	P4 Sp. z o.o.
31.	Drawsko Pomorskie, ul. Grottgera, działka nr 20/2	T-Mobile Polska S.A.
32.	stacja bazowa zlokalizowana na kominie przy ulicy Starogrodzkiej 38	Polkomtel Sp. z o.o.
33.	komin stalowy znajdujący się na terenie Szpitala Powiatowego im. Matki Teresy z Kalkuty, przy ul. Chrobrego 4, na działce nr 388/2	Polkomtel Sp. z o.o.
34.	Leśnictwo Pożrzadło	Polkomtel Sp. z o.o.
Gmina Kalisz Pomorski		
35.	wieża kratowa- ul. Lipniki 4, 78-540 Kalisz Pomorski, działka nr 16/2	Polkomtel Sp. z o.o.
36.	Kalisz Pomorski, ul. Lipniki 4, działka nr 16/4	P4 Sp. z o.o.
37.	wolnostojąca wieża, Ślizno,	T-Mobile Polska S.A.
38.	Pożrzadło Wielkie, działka nr 910	T-Mobile Polska S.A.
39.	anteny i radiolinia na wolnostojącej wieży, Głębokie, działka nr 974/3	Orange Polska S.A.
40.	Głębokie, jedn. woj. 1276, działka nr 974/3	Polkomtel Sp. z o.o.
41.	Pożrzadło Wielkie, działka nr 64/6	Orange Polska S.A.
42.	Kalisz Pomorski, al. Wolności 38	T-Mobile Polska S.A.
43.	Kalisz Pomorski, ul. Dworcowa, działka nr 14/1	T-Mobile Polska S.A.
44.	Cybowo, Osiedle Wojskowe budynku nr 41	T-Mobile Polska S.A.
45.	Suchowo, działka nr 81	Polkomtel Sp. z o.o.
46.	Kalisz Pomorski (żwirowisko), działka nr 14/1	Orange Polska S.A.
Gmina Ostrowice		
47.	Ostrowice 57, działka nr 10/2	T-Mobile Polska S.A.
48.	Ostrowice, działka nr 246/1	Orange Polska S.A.
49.	Ostrowice, działka nr 251/3	Polkomtel Sp. z o.o.
Gmina Wierzchowo		
50.	Sośnica, działka nr 367/21	T-Mobile Polska S.A.
51.	Sośnica, działka nr 367/9	Polkomtel Sp. z o.o.
52.	Świerczyna, działka nr 60/17	T-Mobile Polska S.A.
53.	wolnostojąca wieża, Wierzchowo, ul. 3-go Marca 23/2, działka nr 131	T-Mobile Polska S.A.
54.	wolnostojąca wieża, Sośnica, działka nr 202	Orange Polska S.A.
55.	Wierzchowo, działka nr 131	Polkomtel Sp. z o.o.
Gmina Złocieniec		
56.	wieża kratowa (stalowa)- Złocieniec, Al. Piastów 2	Polkomtel Sp. z o.o.
57.	wolnostojąca wieża, Złocieniec, Al. Piastów 2	T-Mobile Polska S.A.
58.	Złocieniec, ul. Kościelna 1	T-Mobile Polska S.A.
59.	Złocieniec, ul. Kościelna 1	Orange Polska S.A.
60.	wieża kościoła, Złocieniec, ul. Kościelna 1, działka nr 58	Polkomtel Sp. z o.o.
61.	Złocieniec, ul. Mirosławiecka 38, działka nr 26/57	P4 Sp. z o.o.

Lp.	Lokalizacja	Oznaczenie prowadzącego instalację
62.	wieża kratowa, Cieszyno	Polkomtel Sp. z o.o.

Źródło: Starostwo Powiatowe w Drawsku Pomorskim.

Pomiary monitoringowe pola elektromagnetycznego prowadzone są w cyklu trzyletnim, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 listopada 2007 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia okresowych badań poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku (Dz. U. Nr 221, poz. 1645).

Rok 2013 był trzecim rokiem trzyletniego cyklu pomiarowego. Na terenie powiatu drawskiego, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Szczecinie przeprowadził pomiary natężenia składowej elektrycznej pola elektromagnetycznego w środowisku, w przedziale częstotliwości co najmniej od 3 MHz do 3000 MHz w 1 punkcie w Ostrowicach. Zmierzona wartość 0,24 V/m była znacznie poniżej wartości dopuszczalnej (7 V/m), określonej w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 roku w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych oraz sposobu sprawdzania dotrzymania tych poziomów (Dz. U. Nr 192, poz. 1883). Zgodnie z „Programem Państwowego Monitoringu Środowiska Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2013- 2015” pomiar ten zostanie powtórzony w 2016 roku.

5.6. Racjonalna gospodarka odpadami

System gospodarowania odpadami w województwie zachodniopomorskim został opisany w „Planie gospodarki odpadami dla województwa zachodniopomorskiego na lata 2012-2017 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018-2023”. Plan został opracowany na podstawie nowelizacji ustawy z dnia 1 lipca 2011 roku o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011r. Nr 152, poz. 897), w której art. 15 mówi, że sejmik województwa jest obowiązany uchwalić, w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, zaktualizowany wojewódzki plan gospodarki odpadami.

Plan jest realizacją przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 2012 roku o odpadach (Dz. U. z 2013 r., poz. 21), która wprowadziła obowiązek opracowania planów gospodarki odpadami i ich aktualizacji nie rzadziej niż raz na 6 lat, przy czym z realizacji planów gospodarki odpadami należy sporządzać sprawozdania, obejmujące okres 3 lat. Plan został przyjęty uchwałą nr XVI/218/12 Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 29 czerwca 2012 roku. Uchwałą Nr XXV/334/13 z dnia 28 maja 2013 r. Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwalił aktualizację Planu Gospodarki Odpadami na lata 2012-2017 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018-2023 polegającą na dodaniu tabeli pod nazwą: "Wykaz składowisk i kwater do składowania odpadów przeznaczonych do rekultywacji, jako załącznik nr 1 do Planu Gospodarki Odpadami na lata 2012-2017 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2018-2023.

5.6.1. Odpady komunalne – ilość, rodzaj i sposób zagospodarowania

Zgodnie z art. 3, ust. 1, pkt 7 ustawy o odpadach (Dz. U. 2013 r., poz. 21 z późn. zm.), odpady komunalne to odpady powstające w gospodarstwach domowych, z wyłączeniem pojazdów wycofanych z eksploatacji, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Ustawa o odpadach ogranicza zatem odpady komunalne, mogące powstać na terenie powiatu drawskiego, do odpadów wytworzonych w:

- gospodarstwach domowych,
- obiektach infrastruktury (tj. handel, usługi, zakłady rzemieślnicze, zakłady produkcyjne w części socjalnej, targowiska, szkolnictwo i inne).

Zgodnie z Krajowym planem gospodarki odpadami 2014 w strumieniu odpadów komunalnych wyróżnia się odpady kuchenne ulegające biodegradacji, odpady zielone (odpady z pielęgnacji i utrzymania zieleni miejskiej i ogródków przydomowych tj., trawa, gałęzie, liście itp.), papier i tekturę, tworzywa sztuczne, szkło, metale, odzież, tekstylia, odpady niebezpieczne oraz odpady wytwarzane nieregularnie tj.: odpady wielkogabarytowe. Ponadto w strumieniu odpadów komunalnych znajduje się również: zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny oraz odpady remontowo – budowlane.

Według danych z gmin w 2014 roku z terenu powiatu drawskiego odebrano łącznie 16 095,6 Mg odpadów komunalnych. W porównaniu z poprzednim okresem ilość odebranych odpadów wzrosła o 14,6 %. Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne odebrano w największej ilości i stanowiły 79,8 % ogólnej masy odebranych odpadów. Najwięcej odpadów odebrano z terenu gminy Drawsko Pomorskie (31,8 % wszystkich odebranych odpadów z powiatu), a najmniej z gminy Ostrowice (2,3 % wszystkich odebranych odpadów z powiatu).

Tabela 53 Ilość odebranych odpadów komunalnych z terenu poszczególnych gmin powiatu drawskiego w latach 2013-2014

Gmina	2013		2014	
	Ilość odebranych odpadów komunalnych [Mg]	Ilość niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych [Mg]	Ilość odebranych odpadów komunalnych [Mg]	Ilość niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych [Mg]
Gmina Czaplinek	3005,68	2587,70	3405,50	2729,60
Gmina Drawsko Pomorskie	4081,70	3193,60	5126,50	3899,10
Gmina Kalisz Pomorski	932,45	825,27	1544,50	1325,40
Gmina Ostrowice	259,80	216,00	378,90	280,20
Gmina Wierzchowo	773,60	707,30	843,00	705,10
Gmina Złocieniec	4699,95	4000,64	4797,20	3901,50
Powiat Drawski	13753,18	11530,51	16095,60	12840,90

Źródło: Sprawozdania Gmin.

Zgodnie z powyższym zestawieniem ogólna ilość odbieranych odpadów oraz ilość zmieszanych odpadów komunalnych wzrosła, co może świadczyć o szczelniejszym systemie oraz dokładniejszej ewidencji odpadów.

5.6.2. Istniejący system gospodarki odpadami

Zbiórka odpadów komunalnych prowadzona jest przez specjalistyczne firmy posiadające wpis do rejestru działalności regulowanej.

Oprócz odpadów komunalnych zmieszanych na terenach gmin „u źródła” zbierane są następujące odpady: papier i tektura, tworzywa sztuczne, metale, opakowania wielomateriałowe, szkło, odpady komunalne ulegających biodegradacji. Odpady odbierane są z terenu gmin przez firmy wyłonione w przetargach na odbiór i zagospodarowanie odpadów, z odpowiednią częstotliwością określoną w uchwałach gminnych.

Zgodnie ze znowelizowaną ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach należy zorganizować punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK), do których mieszkańcy mogą bezpłatnie pozbyć się odpadów problemowych. Obecnie na terenie powiatu zorganizowano PSZOK w gminie Czaplinek (ul. Komunalna 4 w Czaplinku), w gminie Drawsko Pomorskie (Mielenko Drawskie działka nr 233/9 obręb Mielenko Drawskie), w gminie Wierzchowo (Gminny Zakład Gospodarki Komunalnej w Wierzchowie, ul. Szkolna 6), w gminie Ostrowice (Oczyszczalnia Ścieków w Ostrowicach) i w gminie

Złocieniec (ul. Piaskowa 4, Złocieniec). Jedynie na terenie gminy Kalisz Pomorski nie funkcjonuje PSZOK.

Według Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2012-2017, w województwie utworzono 4 regiony gospodarowania odpadami.

Zgodnie z nowym systemem gospodarki odpadami komunalnymi, w każdym z wyznaczonych regionów powinny docelowo funkcjonować regionalne instalacje przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK). Szczegółowe wymagania, jakie powinna spełniać instalacja RIPOK, wynikają z:

- ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r. poz. 21 ze zm.),
- rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. w sprawie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych (Dz. U. z 2012 r. poz. 1052).

Gminy powiatu drawskiego przynależą do dwóch regionów:

- Region CZG RXXI – gminy: Drawsko Pomorskie, Ostrowice, Wierzchowo i Złocieniec,
- Region Szczecinecki – gminy: Kalisz Pomorski i Czaplinek.

5.6.3. Instalacje do odzysku i unieszkodliwiania odpadów

Od maja 2013 r. w regionie R XXI funkcjonują:

- jedna regionalna instalacja do składowania odpadów powstających w procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych, tj. składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w m. Słajsino,
- jedna regionalna instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych w m. Słajsino,
- jedna regionalna instalacja przetwarzania selektywnie zebranych odpadów zielonych i odpadów ulegających biodegradacji (kompostownia) w m. Słajsino.

W regionie CZG RXXI zrealizowano projekt pn. „Budowa Regionalnego Zakładu Gospodarowania Odpadami w Słajsinie, gmina Nowogard”. Projekt obejmował stworzenie kompleksowego systemu obejmującego zbieranie, odzysk i unieszkodliwianie całego strumienia odpadów komunalnych wytwarzanych na terenie 27 gmin wchodzących w skład Celowego Związku Gmin R-XXI. Zakres projektu obejmował:

- Budowę Regionalnego Zakładu Gospodarowania Odpadami w Słajsinie w gminie Nowogard jako element całego systemu gospodarowania odpadami,
- Zamknięcie i zrehabilitowanie istniejącej kwatery składowiska,
- Budowę trzech Stacji Przeladunkowych - w Mielenku Drawskim w gminie Drawsko Pomorskie o przepustowości ok. 14 000 Mg/rok, w Kamieniu Pomorskim (ok. 27 000 Mg/rok) oraz w Świnoujściu (ok. 42 000 Mg/rok) wraz z zapleczem do magazynowania odpadów oraz placami kompostowania odpadów zielonych

Korzyści z realizacji projektu to maksymalne zmniejszenie ilości odpadów wymagających deponowania, przy jednoczesnym zminimalizowaniu szkodliwego oddziaływania obiektu na środowisko naturalne, osiągnięcie poziomów ograniczenia składowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji określonych w Dyrektywie 1999/31/WE w sprawie składowania odpadów, odzysk surowców wtórnych i kompostowanie/stabilizacja odpadów ulegających biodegradacji, oraz ograniczenie strumienia odpadów unieszkodliwianych przez składowanie, wyższy standard życia mieszkańców, zmniejszenie stopy bezrobocia, poprawa jakości środowiska naturalnego, a tym samym poprawa pozycji województwa zachodniopomorskiego na tle innych regionów.

Na terenie gminy Drawsko Pomorskie funkcjonuje składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Mielenku Drawskim, które spełnia funkcję instalacji zastępczej do obsługi regionu w razie awarii regionalnej instalacji.

W regionie szczecineckim funkcjonuje składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Rymaniu, a instalacjami zastępczymi są: składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Trzesiecu (gm. Szczecinek), składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w Wałczu oraz kompostownia selektywnie zebranych odpadów Mirowo (gm. Rymań).

Natomiast od czerwca 2012 roku funkcjonuje:

- jedna regionalna instalacja do składowania odpadów powstających w procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych, tj. składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w m. Mirowo, gm. Rymań.

Ponadto w 2014 roku w m. Mirowo zaczęły funkcjonować:

- regionalna instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych
- regionalna instalacja przetwarzania selektywnie zebranych odpadów zielonych i bioodpadów (kompostownia).

W poniższej tabeli przedstawiono wykaz funkcjonujących na terenie powiatu drawskiego instalacji do przetwarzania odpadów.

Tabela 54 Instalacje do przetwarzania odpadów na terenie powiatu wg stanu na dn. 31 grudnia 2014 r.

Lp.	Nazwa instalacji/urządzenia	Adres instalacji/urządzenia	Proces odzysku*	Kod odpadu przetworzonego w 2013 r.	Zdolności przerobowe	Ilość odpadów przetworzonych w 2013 r.
					[Mg/rok]	[Mg]
1.	Stacja demontażu pojazdów	Dębsko 21 78-540 Kalisz Pomorski	R12	160104*	1 400	579,71
2.	Linia do peletyzowania	Suliszewo 97 78-500 Drawsko Pomorskie	R12	030101 030105 030307 030310 150103	204 000	84 347,71
3.	Brykociarka	Świerczyna 76a 78-531 Świerczyna	R12	030105	16 000	1 995,00
4.	Kruszarka	Mielenko Drawskie 60 78-500 Drawsko Pomorskie	R5	170101	12 000	3 156,20

* Proces odzysku zgodny z załącznikiem nr 1 do ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2013 r. poz. 21 ze zm.).

Źródło: Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego.

Na terenie powiatu drawskiego znajdują się składowiska odpadów komunalnych posiadające decyzję na ich zamknięcie.

Tabela 55 Składowiska odpadów komunalnych posiadające decyzję na ich zamknięcie

Lp.	Nazwa i adres składowiska	Faza	Data wydania decyzji o zamknięciu składowiska lub jego części	Przewidywany termin zakończenia rekultywacji	Przewidywany termin zakończenia monitoringu	Masa zeskładowanych odpadów w latach 2013-2014 [Mg]
1.	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w m. Niwka, gm. Czaplinek	poeksploatacyjna	31.12.2003 r.	n.d.	10.2042 r.	0,00
2.	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w m. Wierzchowo, gm. Wierzchowo	poeksploatacyjna	31.12.2003 r.	31.12.2015 r.	n.d.	0,00
3.	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w m. Złocienec, ul. Czaplinska, gm. Złocienec	poeksploatacyjna	11.03.2004 r.	31.12.2015 r.	n.d.	0,00
4.	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w m. Dębsko, gm. Kalisz Pomorski	poeksploatacyjna	31.12.2003 r.	31.12.2016 r.	n.d.	0,00
5.	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w m. Mielenko Drawskie (dz. nr 239, 240), gm. Drawsko Pomorskie	poeksploatacyjna	25.01.2005 r.	31.12.2015 r.	n.d.	0,00
6.	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w m. Mielenko Drawskie (dz. nr 233/9), gm. Drawsko Pomorskie	eksploatacyjna	19.09.2013 r.	31.12.2015 r.	n.d.	0,00
7.	Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w m. Stawno, gm. Złocienec	eksploatacyjna	n.d.*	n.d.	n.d.	232,62

* dn. 18.12.2014 r. wpłynął wniosek Celowego Związku Gmin R-XXI o zamknięcie składowiska

Źródło: Źródło: Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego.

5.7. Przeciwdziałanie poważnym awariom

Dużym zagrożeniem dla zdrowia mieszkańców Powiatu Drawskiego stanowią poważne awarie oraz transport materiałów niebezpiecznych. Obowiązek przeciwdziałania poważnym awariom został nałożony ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 roku *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.) w tytule IV ustawy – Poważne awarie. Według ustawy poważna awaria to zdarzenie, w szczególności emisja, pożar lub eksplozja, powstała podczas procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których wstępuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadząca do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi oraz środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem.

Przeciwdziałanie poważnym awariom przemysłowym, a także, w przypadku zaistnienia takich awarii, usuwanie ich skutków, jest bardzo ważne zarówno dla zdrowia i życia okolicznych mieszkańców, jak i środowiska naturalnego. W Polsce istnieje system nadzoru nad instalacjami mogącymi stworzyć zagrożenie poważnych awarii dla środowiska, sprawowany przez służby Inspekcji Ochrony Środowiska. Jest on dostosowany do przepisów unijnych w tym zakresie.¹¹ Obowiązek ochrony przed

¹¹ Dyrektywa Rady 96/82/WE z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi oraz dyrektywa 2003/105/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z

awariami spoczywa na prowadzącym zakład, który stwarza zagrożenie wystąpienia awarii, dokonującym przewozu substancji niebezpiecznych oraz organach administracji.

Niezbędnym narzędziem w ustalaniu źródeł poważnych awarii jest rejestr zakładów, których działalność może być przyczyną wystąpienia poważnej awarii, w tym zakładów o dużym (ZDR) i zwiększonym (ZZR) ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, prowadzony zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 10 października 2013 r. w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej (Dz. U. z 2013 r., poz. 1479). Przedsiębiorca, który zamierza prowadzić lub prowadzi zakład o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku, jest obowiązany do zapewnienia, aby zakład ten był zaprojektowany, wykonany, prowadzony i likwidowany w sposób zapobiegający awariom przemysłowym i ograniczający ich skutki dla ludzi oraz środowiska. Prowadzący taki zakład zgłasza go właściwemu organowi Państwowej Straży Pożarnej oraz sporządza program zapobiegania poważnym awariom przemysłowym, w którym przedstawia system bezpieczeństwa gwarantujący ochronę ludzi i środowiska, stanowiący element ogólnego systemu zarządzania zakładem.

Obowiązki związane z awariami przemysłowymi spoczywają głównie na prowadzącym zakład o dużym lub zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii oraz na organach Państwowej Straży Pożarnej, a także Wojewodzie. Na terenie województwa zachodniopomorskiego w 2013 roku było 13 zakładów o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej oraz 9 zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej. Żaden z tych zakładów nie znajdował się na terenie powiatu drawskiego.

Przyczynami wystąpienia potencjalnych awarii mogą być:

- niedopatrzenia lub niewłaściwa obsługa urządzeń technologicznych,
- niewłaściwa eksploatacja i konserwacja urządzeń,
- naturalne zużycie materiału,
- ukryte wady techniczne.

W razie wystąpienia awarii przemysłowej Wojewoda, poprzez komendanta wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej i wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, podejmuje działania niezbędne do usunięcia awarii i jej skutków. Obowiązany jest również poinformować marszałka województwa o podjętych działaniach.

5.8. Edukacja ekologiczna społeczeństwa

W Polityce ekologicznej państwa na lata 2009-2012 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2016 celem średniookresowym jest stałe podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa zgodnie z zasadą „myśl globalnie, działaj lokalnie”, która prowadzi do:

- proekologicznych zachowań konsumenckich,
- prośrodowiskowych nawyków i pobudzenia odpowiedzialności za stan środowiska,
- organizowania akcji lokalnych służących ochronie środowiska,
- uczestniczenia w procedurach prawnych i kontrolnych dotyczących ochrony środowiska.

Edukacja ekologiczna ma na celu podnoszenie świadomości i wiedzy społeczeństwa na temat ochrony środowiska naturalnego. Kształtowanie właściwych postaw przynosi korzyści zarówno dla zdrowia ludzi jak i dla środowiska naturalnego. Edukację ekologiczną należy rozpowszechniać już wśród najmłodszych aby móc ją kontynuować jak najdłużej.

---

dnia 16 grudnia 2003 r. zmieniającej dyrektywę Rady 96/82/WE w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi.

W celu usystematyzowania działań w edukacji ekologicznej, w roku 2010 Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego przyjął, opracowany przy współpracy z zespołem doradczym składającym się m. in. z przedstawicieli WFOŚiGW w Szczecinie, RDOŚ, Kuratorium Oświaty i Wydziałów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego - Program Edukacji Ekologicznej dla Województwa Zachodniopomorskiego. Zaproponowane w dokumencie cele edukacji ekologicznej to:

- kształtowanie świadomości ekologicznej mieszkańców województwa zachodniopomorskiego ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży poprzez budzenie zainteresowania wzajemnie powiązаныmi kwestiami ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi i ekologicznymi,
- umożliwianie mieszkańcom województwa zachodniopomorskiego zdobywania wiedzy i umiejętności, które są niezbędne dla poprawy stanu środowiska i zmniejszenia procesu postępującej degradacji w szczególności poprzez rozwój bazy służącej realizacji programów edukacyjnych,
- tworzenie proekologicznych wzorców zachowań, kształtowanie postaw, wartości i przekonań, uwzględniających troskę o jakość środowiska w województwie zachodniopomorskim, poprzez praktyczne poznanie problematyki środowiskowej i wynikających z niej zagrożeń,
- promocja odpowiedzialnego korzystania ze środowiska, a także wspieranie realizacji projektów- kampanii i programów aktywnej edukacji obejmujących znaczną liczbę odbiorców.

Edukacja ekologiczna w Powiecie Drawskim prowadzona jest przez Starostwo Powiatowe w Drawsku Pomorskim, urzędy miast i gmin, nadleśnictwa a także przez jednostki oświatowe: szkoły, przedszkola, pozarządowe organizacje i fundacje ekologiczne, firmy i instytucje.

Starostwo Powiatowe corocznie organizuje konkurs skierowany dla młodzieży szkół średnich „Powiatowa Olimpiada Wiedzy Ekologicznej”.

W 2014 roku w Gminie Czaplunek w ramach projektu pod nazwą: „Poprawa standardu świadczonych usług w zakresie selektywnej zbiórki odpadów w Gminie Czaplunek” przygotowane zostały ulotki nt. segregacji odpadów, które przekazywane były mieszkańcom osobiście oraz podczas okolicznościowych imprez tj. jarmark wielkanocny, festyn europejski zorganizowany przez ZSP w Czaplunku. Na stronie internetowej Czaplunka została przygotowana zakładka pod nazwą Gospodarka Odpadami zawierająca informacje o prawidłowej segregacji odpadów. Edukacja ekologiczna nt. segregacji odpadów prowadzona jest również przez Gminę Czaplunek w placówkach oświatowych, m.in.:

- we współpracy z Fundacją Ekologiczną „Arka” od dwóch lat prowadzona jest akcja „Listy dla Ziemi”, elementem której jest pisanie tematycznych listów przez młodych ludzi, które kierowane są do dorosłych. Tematyka listów, w szczególności, dotyczyła gospodarki odpadowej i recyklingu. W akcji brały udział szkoły i przedszkola z terenu gminy Czaplunek, tj. Szkoła Podstawowa w Czaplunku, Szkoła Podstawowa w Broczynie, Gimnazjum w Czaplunku, Przedszkole Publiczne w Czaplunku oraz Niepubliczne Przedszkole Sióstr Salezjanek w Czaplunku. Akcja ma celu wsparcie gmin w obowiązku organizacji działań edukacyjnych i promocyjnych związanych z tzw. nową ustawą śmieciową. W kwietniu 2014 r. w ramach tej akcji przedszkola wzięły udział w happeningu zorganizowanym na czaplunckim rynku połączonym z korowodem ulicami Czaplunka.
- we współpracy z Fundacją Ekologiczną „Arka” w ramach Ogólnopolskiej Lekcji Ekologicznej przeprowadzone zostały we wrześniu 2014 r. 3-godzinne warsztaty dla dzieci przedszkolnych oraz młodzieży szkół podstawowych i gimnazjum na temat segregacji śmieci i ograniczania odpadów połączone z zabawą;
- w przedszkolach, szkołach trwają zbiórki zużytych baterii, plastikowych nakrętek, makulatury, puszek aluminiowych;

- Gmina Czaplinek we współpracy z Czaplineckim Ośrodkiem Kultury zorganizowała show teatralno-ekologiczne dla dzieci przedszkolnych i ze szkół podstawowych w Czaplinku i w Broczynie, podczas którego aktorzy przybliżyli tematykę segregacji odpadów, dzikich wysypisk, zanieczyszczenia lasów.

W ramach projektu pn. „Rekultywacja składowisk odpadów komunalnych na terenie ZMiGDP oraz gmin sąsiednich” realizowanego przez Związek Miast i Gmin Dorzecza Parsęty zakupione zostały pojemniki do segregacji odpadów do zastosowania wewnątrz budynków i obiektów użyteczności publicznej. W pojemniki te zostały wyposażone szkoły, przedszkola oraz inne obiekty użyteczności publicznej znajdujące się na terenie gminy Czaplinek. We wrześniu odbyło się jesienne porządkowanie rzeki Drawy.

W Gminie Drawsko Pomorskie organizowany jest corocznie „Rajd Żurawia” wraz z Nadleśnictwem Drawsko Pomorskie, gminą Złocieniec oraz Kaliszem Pomorskim dla szkół ponadgimnazjalnych mający na celu promowanie aktywnego ekologicznego wypoczynku, oraz dbałości o środowisko naturalne. Organizowane są coroczne wyjazdy i zajęcia w Regionalnym Zakładzie Gospodarowania Odpadami Komunalnymi w Ślajsinie dla kilkuset uczniów szkół podstawowych w celu edukacji w zakresie „Cyklu Życia Odpadu” oraz prawidłowej segregacji. Gmina współpracuje z organizacjami przyrodniczymi np. Fundacja Arka w zakresie realizacji akcji ekologicznych inicjowanych przez te organizacje, skierowany do dzieci i młodzieży z terenu gminy Drawsko Pomorskie (np. „Listy dla ziemi”). Gmina prowadzi ścisłą współpracę z przedszkolami i szkołami na terenie miasta i gminy Drawsko Pomorskie w zakresie pomocy w realizacji projektów inicjowanych przez placówki oświatowe poprzez wsparcie merytoryczne, finansowe, logistyczne i materialne (np. finansowanie nagród, organizowanie transportu, prowadzenie wykładów, zajęć).

Gmina Ostrowice brała udział w konferencjach, naradach, szkoleniach, pogadankach organizowanych przez organizacje i stowarzyszenia spoza urzędu, a także organizowała edukację ekologiczną dzieci szkolnych.

W roku 2014 roku Gmina Wierzchowo prowadziła działania edukacyjne tj. wydanie ulotki propagującej selektywną zbiórkę odpadów, rozpowszechnienie materiałów edukacyjnych udostępnianych przez Celowy Związek Gmin R–XXI i Ministerstwo Środowiska, organizacja szkoleń edukacyjnych dla mieszkańców sołectw w ramach projektu prowadzonego przez CZG R–XXI. Efektem tych akcji było zwiększenie o 5 % liczby osób gromadzących odpady w sposób selektywny.

Gmina Złocieniec prowadzi wiele działań informacyjno – edukacyjnych mających na celu ciągłe i systematyczne zwiększanie wiedzy mieszkańców na temat segregacji odpadów oraz nowego systemu gospodarowania odpadami tj:

- od wielu lat ukazują się ulotki i informacje dotyczące selektywnej zbiórki odpadów wielkogabarytowych, sprzętu elektrycznego i elektronicznego oraz opon, a także przeterminowanych leków, informacje te są wywieszane na tablicach ogłoszeń na terenie gminy oraz na stronie internetowej urzędu,
- wśród mieszkańców gminy Złocieniec rozprowadzono wydane przez Gminę ulotki dotyczące nowego systemu gospodarowania odpadami,
- ukazały się plakaty informacyjne dotyczące segregacji odpadów komunalnych w gminie Złocieniec. Plakaty zostały przekazane zarządcom wspólnot mieszkaniowych oraz spółdzielniom mieszkaniowym w celu umieszczenia ich w widocznych dla mieszkańców miejscach (na tablicach ogłoszeń, na klatkach schodowych),
- zorganizowane zostały 3 spotkania z mieszkańcami Spółdzielni Mieszkaniowej "Postęp" w Złocińcu dot. prowadzenia selektywnej zbiórki odpadów komunalnych w gminie Złocieniec,
- wydana została gazetka - komiks "ZIELONY ZŁOCIENIEC dbaj o środowisko – segreguj wszystko!" dotycząca zagadnień związanych z ochroną przyrody, segregacją odpadów oraz bezpieczeństwem. Za pośrednictwem dyrektorów szkół

podstawowych i przedszkoli, gazetki zostały przekazane wszystkim dzieciom uczęszczającym do Szkoły Podstawowej nr 1, 2, 3, Przedszkola Miejskiego przy ul. Okrzei, Przedszkola Wojskowego w Budowie oraz Przedszkola Prywatnego w Złocieniu,

- uczniowie Gimnazjum Nr 1 i 2 brali udział w wycieczkach edukacyjnych do Regionalnego Zakładu Gospodarowania Odpadami w Słajsinie gm. Nowogard. Zwiedzanie zakładu miało na celu uświadomienie młodzieży, jak dużo produkujemy śmieci, gdzie trafiają, co się z nimi dzieje i dlaczego segregacja odpadów jest ważna. Koszt wycieczek pokryła Gmina Złocieniec,
- gmina wspierała działania ekologiczne – sfinansowano odbiór 10 m³ odpadów zebranych podczas I Ekologicznego Spływu Kajakowego Drawą z Jędrkowym Zakolem współorganizowanego przez Urząd Miejski w Złocieniu oraz wynajem 26 kajaków na XII sprzątanie rzeki Drawy,
- zorganizowano coroczną akcję „Sprzątanie Świata”,
- sfinansowała wycieczkę uczniów Szkoły Podstawowej Nr 1 w Złocieniu na spotkanie poświęcone rekultywacji składowiska w ramach projektu pn. "Szumiące trawy na składowiskach CZG R-XXI", które odbyło się w Słajsinie.

Nadleśnictwa z terenu powiatu aktywnie uczestniczą w edukacji ekologicznej mieszkańców.

Nadleśnictwo Złocieniec w 2014 roku zorganizowało następujące akcje:

- „Zima w lesie - czas dokarmiania?” spotkania z leśnikami w szkole,
- „Zimowe dokarmianie ptaków” spotkania z leśnikami w szkołach połączone z budową karmników,
- „Poznanie świata zwierząt złocienieckich lasów” - cykl zajęć przeprowadzonych w sali edukacyjnej nadleśnictwa - wykorzystano wypchane eksponaty zwierząt,
- „Zwierzęta naszych lasów” - spotkanie z leśnikiem w nadleśnictwie
- Zorganizowanie turnieju wiedzy przyrodniczej z okazji pierwszego dnia wiosny
- Cykl wycieczek po ścieżce dydaktyczno-przyrodniczej zorganizowany dla szkoły podstawowej
- Przyrodniczy rajd rowerowy w ramach obchodów dnia dziecka
- Przedstawienie zwierząt lasów Polski na tle pracy leśników - zajęcia w Sali edukacyjnej nadleśnictwa
- Akcja „Wybrane gatunki zwierząt chronionych” – spotkanie w bibliotece publicznej
- Akcja „W poszukiwaniu Pani Jesieni - grzybobranie” zajęcia terenowe przeprowadzone dla najmłodszych połączone z rozpoznawaniem podstawowych gatunków grzybów
- Święto drzewa 2014 akcja terenowa.

Nadleśnictwo Borne Sulinowo prowadzi zajęcia z edukacji leśnej dla dzieci i dorosłych w siedzibie Nadleśnictwa, w szkołach oraz podczas różnego rodzaju pikników i imprez. W 2014 roku zorganizowano cykl marcowych spotkań w ramach profilaktyki przeciwpożarowej oraz coroczny Dzień Ziemi pod hasłem „Zmieniaj nawyki – nie klimat”.

6. STRATEGIA OCHRONY ŚRODOWISKA POWIATU DRAWSKIEGO

6.1. Priorytety i cele ekologiczne

Aktualny stan środowiska i przewidywane jego zmiany w aspekcie planowanego dalszego rozwoju powiatu wymuszają konieczność zrównoważonego rozwoju poprzez realizację przedsięwzięć proekologicznych. Istotnym problemem jest dokonanie zobiektywizowanego wyboru priorytetów i celów na podstawie znaczących aspektów środowiskowych, które występują na terenie powiatu drawskiego.

Zadania i cele w zakresie ochrony środowiska wyznaczone w Programie ochrony środowiska muszą pozostawać w ścisłej korelacji z zadaniami wyznaczonymi w programach ochrony środowiska na

szczeblu wyższym oraz z celami wyznaczonymi w dokumentacjach strategicznych. W tym przypadku z Programem Ochrony Środowiska dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2012 – 2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016-2019, Polityką Ekologiczną Państwa w latach 2009 - 2012 z perspektywą do roku 2016 oraz ze Strategią Rozwoju Powiatu Drawskiego na lata 2015-2025.

Po dokonaniu diagnozy stanu poszczególnych komponentów środowiska na terenie powiatu oraz kierując się uwarunkowaniami zewnętrznymi (obowiązujące akty prawne) i wewnętrznymi (lokalne opracowania planistyczne i strategiczne, stan środowiska przyrodniczego) dokonano wyboru priorytetów ekologicznych.

W ramach wyodrębnionych priorytetów wyznaczono cele zmierzające do osiągnięcia poprawy stanu środowiska, czemu mają służyć zaproponowane zadania. Cele wyznaczają stan, jaki należy osiągnąć w określonym horyzoncie czasowym. Natomiast zaproponowane przedsięwzięcia pomogą przyczynić się do poprawy stanu środowiska oraz zachować wysokie walory tam, gdzie nie są przekroczone dopuszczalne normy.

Wyznaczono następujące priorytety ekologiczne, do których przypisano cele długoterminowe do osiągnięcia do roku 2022.

- Priorytet ekologiczny I – jakość powietrza
  - Cel długoterminowy: I.1. Poprawa jakości powietrza oraz wzrost wykorzystania energii z odnawialnych źródeł
- Priorytet ekologiczny II – jakość wód powierzchniowych i podziemnych
  - Cel długoterminowy: II.1. Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych
- Priorytet ekologiczny III – gospodarka odpadami
  - Cel długoterminowy: III.1. Stworzenie racjonalnego systemu gospodarowania odpadami
- Priorytet ekologiczny IV – zasoby przyrodnicze powiatu
  - Cel długoterminowy: IV.1. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i zrównoważone użytkowanie zasobów przyrodniczych
- Priorytet ekologiczny V – klimat akustyczny i pola elektromagnetyczne
  - Cel długoterminowy: V.1. Poprawa klimatu akustycznego poprzez obniżenie hałasu do poziomu obowiązujących standardów
  - Cel długoterminowy: V.2. Ochrona przed polami elektromagnetycznymi
- Priorytet ekologiczny VI – zapobieganie poważnym awariom
  - Cel długoterminowy: VI.1. Ochrona przed skutkami poważnej awarii
- Priorytet ekologiczny VII – kopaliny i gleby
  - Cel długoterminowy: VII.1. Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi
  - Cel długoterminowy: VII.2. Ochrona gleb przed negatywnym oddziaływaniem oraz rekultywacja terenów zdegradowanych
- Priorytet ekologiczny VIII – edukacja ekologiczna
  - Cel długoterminowy: VIII.1. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu.

6.2. Harmonogram realizacji działań na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019-2022

Tabela 56 Harmonogram działań na lata 2015-2018 z perspektywą na lata 2019-2022

Cele krótkoterminowe	Opis działań	Jednostka odpowiedzialna	Okres realizacji	Potencjalne źródła finansowania
PRIORYTET EKOLOGICZNY I – JAKOŚĆ POWIETRZA				
Cel długoterminowy: I.1. Poprawa jakości powietrza oraz wzrost wykorzystania energii z odnawialnych źródeł				
<i>I.1.1. Ograniczanie emisji zanieczyszczeń ze źródeł powierzchniowych, liniowych i punktowych</i>	Wdrożenie działań wynikających z przyjętych Programów Ochrony Powietrza	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Przedsiębiorstwa energetyczne, Administratorzy i właściciele budynków, Zarządcy dróg	2015-2018	Budżet Powiatu Budżet Gmin Środki własne właścicieli, zarządców zakładów, Środki unijne, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	Zmiana systemu ogrzewania na bardziej efektywny ekologicznie i energetycznie, w tym wymiana ogrzewania węglowego na gazowe, olejowe lub inne bardziej ekologiczne	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Właściciele nieruchomości	2015-2018	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne
	Stworzenie podstaw planistycznych i organizacyjnych dla dalszej rozbudowy sieci gazowych	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin
	Termomodernizacja budynków	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Właściciele nieruchomości	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne
	Zintensyfikowanie ruchu rowerowego poprzez likwidację barier technicznych i tworzenie nowych ścieżek rowerowych	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Zarządcy dróg	2015-2018	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne
	Budowa, przebudowa, modernizacja/poprawa stanu technicznego dróg	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Zarządcy dróg	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne
<i>I.1.2. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii</i>	Wdrażanie projektów z zastosowaniem odnawialnych i alternatywnych źródeł energii	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Prywatni inwestorzy	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne, Środki unijne, NFOŚiGW, WFOŚiGW
PRIORYTET EKOLOGICZNY II – JAKOŚĆ WÓD POWIERZCHNIOWYCH I PODZIEMNYCH				
Cel długoterminowy: II.1. Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych				
<i>II.1.1. Poprawa jakości wód, osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych</i>	Kontrola podmiotów gospodarczych posiadających pozwolenia wodno-prawne pod kątem przestrzegania norm i wytycznych zapisanych w tych decyzjach	Starostwo Powiatowe, WIOŚ w Szczecinie	2015-2022	Budżet Powiatu, Środki własne
	Budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków	Urzędy Gmin, Przedsiębiorstwa wod-kan	2015-2018	Budżet Gminy, Środki własne,

Cele krótkoterminowe	Opis działań	Jednostka odpowiedzialna	Okres realizacji	Potencjalne źródła finansowania
				Środki zewnętrzne
	Budowa sieci kanalizacyjnej na terenie powiatu	Urzędy Gmin, Przedsiębiorstwa wod-kan	2015-2018	Budżet Gminy, Środki własne, Środki zewnętrzne
	Wspieranie rozwoju — tam, gdzie jest to uzasadnione pod względami środowiskowymi i ekonomicznymi — lokalnych systemów oczyszczania ścieków bytowych poprzez wyposażanie nieruchomości w przydomowe oczyszczalnie ścieków	Urzędy Gmin, Właściciele nieruchomości	2015-2022	Budżet Gminy, Środki własne, Środki zewnętrzne
	Rewitalizacja jezior oraz zagospodarowywanie terenów wokół jezior dla potrzeb turystyki i rekreacji w sposób zapewniający ochronę wód jeziornych przed zanieczyszczeniem	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Właściciele ośrodków wypoczynkowych	2015-2018	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne, Środki zewnętrzne
<i>II.1.2. Zwiększenie retencji w zlewniach i ochrona przed skutkami zjawisk ekstremalnych</i>	Wypracowanie systemu szybkiego ostrzegania i reagowania w przypadku zagrożenia powodzią	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin,	2015-2018	Budżet Powiatu, Budżet Gmin
	Pomoc spółkom wodnym w utrzymaniu we właściwym stanie melioracji szczegółowej	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin,	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin
	Utrzymywanie koryt cieków, kanałów i obwałowań w należytym stanie technicznym, remonty budowli wodnych, w tym regulacyjnych, zapewnienie drożności koryt cieków i kanałów, poprawa warunków przepływu wód powodziowych	ZZMiUW, RZGW, Urzędy Gmin, Podmioty korzystające z wód	2015-2022	Budżet Gmin, Środki własne, WFOŚiGW, Środki unijne, Środki własne
<i>II.1.3. Zapewnienie dobrej jakości wód użytkowych i racjonalne ich wykorzystanie</i>	Budowa sieci wodociągowej na terenie powiatu	Urzędy Gmin, Przedsiębiorstwa wod-kan	2015-2018	Budżet Gminy, Środki własne, Środki zewnętrzne
	Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu w zakresie zrównoważonego korzystania z zasobów wody, poprzez edukację w kierunku zmian nawyków korzystania z wody	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin
	Przywrócenie właściwych standardów, w szczególności w zakresie kryterium sanitarnego, wodom wykorzystywanym jako kąpieliska	Urzędy Gmin, Właściciele ośrodków wypoczynkowych, PSSE (w ramach działalności kontrolnej)	2015-2018	Budżet Gminy, Środki własne
PRIORYTET EKOLOGICZNY III – GOSPODARKA ODPADAMI				
Cel długoterminowy: III.1. Stworzenie racjonalnego systemu gospodarowania odpadami				
<i>III.1.1. Uzyskanie zakładanych w KPGO poziomów odzysku</i>	Intensyfikacja edukacji ekologicznej promującej właściwe postępowanie z odpadami oraz prowadzenie skutecznej	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin,	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin

Cele krótkoterminowe	Opis działań	Jednostka odpowiedzialna	Okres realizacji	Potencjalne źródła finansowania
<i>dla poszczególnych rodzajów odpadów</i>	kampanii informacyjno – edukacyjnej w tym zakresie			
III.1.2. Likwidacja azbestu	Wsparcie w usuwaniu wyrobów zawierających azbest	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Właściciele nieruchomości	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, NFOŚiGW, WFOŚiGW, Środki własne
PRIORYTET EKOLOGICZNY IV – ZASOBY PRZYRODNICZE POWIATU				
Cel długoterminowy: IV.1. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i zrównoważone użytkowanie zasobów przyrodniczych				
IV.1.1. Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej poprzez zachowanie lub odtworzenie właściwego stanu ekosystemów i siedlisk oraz populacji gatunków zagrożonych	Prowadzenie działań edukacyjnych mających na celu podnoszenie świadomości w zakresie prawnych i przyrodniczych podstaw funkcjonowania obszarów chronionych oraz w zakresie ochrony dziedzictwa ekologicznego	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, RDOŚ, Organizacje pozarządowe	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, NFOŚiGW, WFOŚiGW, Środki własne, Środki unijne
	Działania administracyjne polegające na uwzględnianiu przy lokalizacji przedsięwzięć wymogów ochrony przyrody	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, RDOŚ	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne
	Przebudowa drzewostanów pod kątem zgodności z siedliskiem, w szczególności na terenach obszarów chronionych	Nadleśnictwa, Dyrektor Parku Krajobrazowego	2015-2022	Środki własne
IV.1.2. Zmiana struktury gatunkowej i wiekowej lasów, odnowienie uszkodzonych ekosystemów leśnych.	Realizacja planów urządzenia lasów	Nadleśnictwa	2015-2022	Środki własne
	Realizacja uproszczonych planów urządzenia lasów	Właściciele lasów prywatnych	2015-2022	Środki własne
	Pełnienie nadzoru nad lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa	Starostwo Powiatowe, Nadleśnictwa	2015-2022	Budżet Powiatu, Środki własne
	Szkolenie prywatnych właścicieli lasów na temat prawidłowych zasad gospodarki leśnej	Starostwo Powiatowe, Nadleśnictwa	2015-2022	Budżet Powiatu, Środki własne
IV.1.3. Dostosowanie lasów do pełnienia różnicowanych funkcji przyrodniczych i społecznych	Rozwój turystyki aktywnej poprzez budowę szlaków turystycznych, ścieżek pieszo – rowerowych i dydaktycznych na terenach interesujących przyrodniczo	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Nadleśnictwa	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne, Środki zewnętrzne
	Podnoszenie świadomości przyrodniczej społeczeństwa, udostępnienie lasów poprzez utrzymanie i rozwój posiadanej infrastruktury, rozszerzaniu bazy do edukacji ekologicznej, partycypacji w inwestycjach wspólnych z samorządami w zakresie rozwoju turystyki na obszarach leśnych i przyleśnych	Nadleśnictwa	2015-2022	Środki własne, Środki zewnętrzne

Cele krótkoterminowe	Opis działań	Jednostka odpowiedzialna	Okres realizacji	Potencjalne źródła finansowania
IV.1.4. Promocja walorów przyrodniczych i zrównoważony rozwój turystyki	Realizacja zadań z zakresu rozwoju bezpiecznej dla środowiska nowoczesnej infrastruktury rekreacyjnej zapewniającej wzrost potencjału turystycznego regionu	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Nadleśnictwa, Prywatni inwestorzy	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne, Środki zewnętrzne
PRIORYTET EKOLOGICZNY V – KLIMAT AKUSTYCZNY I POLA ELEKTROMAGNETYCZNE				
Cel długoterminowy: V.1. Poprawa klimatu akustycznego poprzez obniżenie hałasu do poziomu obowiązujących standardów				
V.1.1. Ograniczenie uciążliwości akustycznej dla mieszkańców	Poprawa stanu technicznego dróg	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Zarządcy dróg	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne, Środki zewnętrzne
	Ograniczenie uciążliwości akustycznej w miejscach występowania szczególnych uciążliwości akustycznych dla mieszkańców poprzez: budowę ekranów akustycznych, stosowanie mat antywibracyjnych, wykopów, tuneli, tworzenie pasów zieleni przy głównych trasach komunikacyjnych, zwiększenie izolacyjności akustycznej budynków	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Zarządcy dróg	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne, Środki zewnętrzne
	Przeprowadzenie edukacji ekologicznej oraz promocja: komunikacji zbiorowej i transportu rowerowego	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Zarządcy dróg	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne, Środki zewnętrzne
	Ochrona mieszkańców przed hałasem z instalacji przemysłowych przez wydawanie decyzji o dopuszczalnym poziomie hałasu	Starostwo Powiatowe	2015-2022	Budżet Powiatu
Cel długoterminowy: V.2. Ochrona przed polami elektromagnetycznymi				
V.2.1. Monitoring poziomów pól elektromagnetycznych	Ochrona mieszkańców powiatu przed promieniowaniem elektromagnetycznym przez weryfikację składanych zgłoszeń instalacji wytwarzających promieniowanie elektromagnetyczne	Starostwo Powiatowe	2015-2022	Budżet Powiatu
PRIORYTET EKOLOGICZNY VI – ZAPOBIEGANIE POWAŻNYM AWARIOM				
Cel długoterminowy: VI.1. Ochrona przed skutkami poważnej awarii				
VI.1.1. Przeciwdziałanie skutkom awarii i walka z klęskami żywiołowymi	Edukacja społeczeństwa w zakresie właściwych zachowań w sytuacji wystąpienia zagrożenia	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Stowarzyszenia i organizacje proekologiczne, Prasa lokalna	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne, Środki zewnętrzne
	Wyposażenie służb monitoringu w profesjonalny sprzęt umożliwiający prowadzenie działań ratowniczych dla	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin,	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin,

Cele krótkoterminowe	Opis działań	Jednostka odpowiedzialna	Okres realizacji	Potencjalne źródła finansowania
	wszystkich możliwych scenariuszy awarii i katastrof	Służby interwencyjne		Środki własne, Środki zewnętrzne
	Zwiększenie bezpieczeństwa transportu substancji niebezpiecznych - lobbing na rzecz budowy parkingu dla pojazdów przewożących materiały niebezpieczne	Starostwo Powiatowe, Zarządcy dróg	2015-2022	Budżet Powiatu, Środki własne, Środki zewnętrzne
PRIORYTET EKOLOGICZNY VII – KOPALINY I GLEBY				
Cel długoterminowy: VII.1. Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi				
<i>VII.1.1. Racjonalne wykorzystanie kopalin</i>	Ochrona niezagospodarowanych złóż kopalin na etapie wydawania koncesji	Starostwo Powiatowe, OUG	2015-2022	Budżet Powiatu, Środki własne
	Eliminacja nielegalnej eksploatacji kopalin	Starostwo Powiatowe, OUG	2015-2022	Budżet Powiatu, Środki własne
Cel długoterminowy: VII.2. Ochrona gleb przed negatywnym oddziaływaniem oraz rekultywacja terenów zdegradowanych				
<i>VII.2.1. Racjonalne wykorzystanie zasobów gleb</i>	Rozpowszechnianie dobrych praktyk rolnych zgodnych z zasadami rozwoju zrównoważonego	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Instytucje działające na rzecz rolnictwa	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne
	Prowadzenie rejestru zawierającego informacje o terenach na których stwierdzono przekroczenie standardów jakości gleby lub ziemi,	RDOŚ, Starostwo Powiatowe	2015-2022	Budżet Powiatu, Środki własne
	Ochrona gleb użytkowanych rolniczo oraz przywrócenie wartości użytkowej gruntów poprzez rekultywację	Starostwo Powiatowe, Właściciele nieruchomości	2015-2022	Budżet Powiatu, Środki własne
PRIORYTET EKOLOGICZNY VIII – EDUKACJA EKOLOGICZNA				
Cel długoterminowy: VIII.1. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu				
<i>VIII.1.1. Kształtowanie świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie ochrony powietrza i gospodarki odpadami</i>	Prowadzenie działań dotyczących możliwości wykorzystania alternatywnych źródeł energii oraz poszanowania energii (np. kampanii, szkoleń, konferencji. itp.)	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Media, Organizacje pozarządowe	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne, Środki unijne
	Prowadzenie działań podnoszących wiedzę z zakresu właściwej gospodarki odpadami (np. szkolenia, konferencje, kampanie)	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Media, Organizacje pozarządowe	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne, Środki unijne
<i>VIII.1.2. Kształtowanie świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie zużycia wody oraz jej zanieczyszczeń</i>	Propagowanie zachowań sprzyjających oszczędzaniu wody przez działania edukacyjno-promocyjne	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Media, Organizacje pozarządowe	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne, Środki unijne
	Prowadzenie działań mających na celu podnoszenie świadomości w zakresie wpływu na jakość wód nieprawidłowej gospodarki ściekowej w domostwach i gospodarstwach rolnych (np. spotkania, prelekcje, szkolenia)	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin, Media, Organizacje pozarządowe	2015-2022	Budżet Powiatu, Budżet Gmin, Środki własne, Środki unijne

Osiągnięcie zaproponowanych celów możliwe będzie dzięki realizacji przedsięwzięć zaplanowanych przez Powiat Jarociński, gminy oraz inne jednostki realizujące działania na terenie powiatu. Wyznaczone terminy realizacji poszczególnych zadań ekologicznych ujętych w harmonogramie mogą zostać przesunięte ze względów budżetowych.

W poniższej tabeli przedstawiono szczegółowy wykaz przedsięwzięć zaplanowanych na terenie powiatu drawskiego na lata 2015-2022.

Tabela 57 Zadania inwestycyjne zaplanowane do realizacji w latach 2015-2018 oraz 2019-2022

Nazwa zadania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin realizacji	Szacunkowy koszt	Źródło finansowania
Infrastruktura drogowa				
Przebudowa drogi powiatowej i gminnej w miejscowości Biały Zdrój	Starostwo Powiatowe	2015	1 433 400, 0	Budżet Powiatu
Przebudowa dróg powiatowych nr 1994Z, 1991Z, 1996Z o długości 12,2 km gm. Wierzchowo	Starostwo Powiatowe	2015	4 500 000,0	Budżet Powiatu
Przebudowa ulic Kolejowej i Sobieskiego w Drawsku Pomorskim	Starostwo Powiatowe	2015	1 000 000,0	Budżet Powiatu
Przebudowa drogi powiatowej 1983Z wraz z kanalizacją deszczową w m. Stara Korytnica, gm. Kalisz Pomorski	Starostwo Powiatowe	2015	320 000,0	Budżet Powiatu
Przebudowa drogi powiatowej ul. Sobieskiego oraz dróg gminnych: Chrobrego, Staszica i Słonecznej w m. Drawsko Pomorskie	Starostwo Powiatowe	2015	835 000,0	Budżet Powiatu
Przebudowa ul. Polnej i Szczecineckiej	Gmina Czaplinek	2015	150 000,0	Budżet Gminy
Przebudowa ul. Jeziornej	Gmina Czaplinek	2015	712 000,0	Budżet Gminy
Budowa dróg gminnych w ul. Wiejska ul. Akacja ul. Brzozowa , ul. Jesionowa, ul. Kasztanowa	Gmina Czaplinek	Do 2017	1 400 000,0	Budżet Gminy
Projekt budowlany budowy drogi wraz z oświetleniem drogowym w ul.5-ciu Pomostów w Czaplinku	Gmina Czaplinek	2015	110 000,0	Budżet Gminy
Remont główny mostu na drodze gminnej w m. Głębozec	Gmina Czaplinek	2015	66 000,0	Budżet Gminy
Budowa drogi do jeziora Komorze w Sikorach	Gmina Czaplinek	Do 2016	394 618,0	Budżet Gminy
Budowa drogi w ul. Żuławskiej i ul. Mazurskiej	Gmina Czaplinek	Do 2018	670 000,0	Budżet Gminy
Przebudowa drogi powiatowej - ul. Sobieskiego oraz dróg gminnych - ulic: B. Chrobrego, Ks. S. Staszica i Słonecznej z parkingiem (W ramach Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych) - etap II	Gmina Drawsko Pomorskie	2015	4 824 655,0	Budżet Gminy
Projekt techniczny na przebudowę drogi wojewódzkiej nr 175 odcinek Pożrzańskie – Kalisz Pomorski wraz z infrastrukturą	Gmina Kalisz Pomorski	2015-2017	935 000,0	Budżet Gminy
Przebudowa drogi powiatowej nr 1983 Z wraz z budową kanalizacji deszczowej w m. Stara Korytnica	Gmina Kalisz Pomorski	2015-2021	1 105 262,0	Budżet Gminy, Środki zewnętrzne
Projekt techniczny skrzyżowania ul. Drawska – ul. Kręta - ul. Koszalińska w Kaliszu Pomorskim	Gmina Kalisz Pomorski	2015	25 000,0	Budżet Gminy
Przebudowa dróg powiatowych nr 1994Z, 1996Z, 1991Z na odcinku o długości 12,2 km - Etap II” (partycypacja w kosztach realizacji wspólnego projektu z Powiatem Drawskim)	Powiat Drawski Gmina Wierzchowo	2015	1 400 000	Budżet Gminy, Środki zewnętrzne
Remonty dróg gminnych - Bydgoska,	Gmina Złocieniec	2015	397 632,0	Budżet Gminy

Nazwa zadania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin realizacji	Szacunkowy koszt	Źródło finansowania
Cegielniana, Cienista, Gliniasta, Głowackiego, Kościuszki, Nadrzeczna, Parkowa, Polna, 15-go Sierpnia				
Przebudowa drogi gruntowej Rzęśnica - Darskowo	Gmina Złocieniec	2015	364 000,0	Budżet Gminy
Chodnik na ul. Lotników 1	Gmina Złocieniec	2015	45 549,0	Budżet Gminy
Przebudowa nawierzchni jezdni i chodników ul. Armii Polskiej	Gmina Złocieniec	Do 2016	244 500,0	Budżet Gminy
Budowa odwodnienia i wykonanie nawierzchni na ul. Ogrodowej	Gmina Złocieniec	Do 2016	450 000,0	Budżet Gminy
Przebudowa nawierzchni ulicy i chodników na ul. 11-go Listopada	Gmina Złocieniec	Do 2017	300 000,0	Budżet Gminy
Budowa drogi na osiedlu domków rodzinnych przy ul. Monte Cassino	Gmina Złocieniec	2015	537 500,00	Budżet Gminy
Nawierzchnia i sieć deszczowa w ulicy Jana Pawła II i Kresowiaków I etap - Budowa drogi, kanalizacji deszczowej i oświetlenia	Gmina Złocieniec	2016-2021	2 420 000,0	Budżet Gminy
Remonty dróg gminnych	Gmina Złocieniec	2016-2022	2 783 424,0	Budżet Gminy
Utwardzenie ulicy Gen. Andersa	Gmina Złocieniec	Do 2017	705 000,0	Budżet Gminy
Remont nawierzchni drogi krajowej nr 20 w km 61+150 - 63+650	GDDKiA	2015	5 000 000,0	Środki własne
Remont nawierzchni drogi krajowej nr 20 w km 69+600 – 78+670	GDDKiA	W zależności od przyznanych środków finansowych	18 140 000,0	Środki własne
Remont nawierzchni drogi krajowej nr 20 w km 95+230 – 96+600	GDDKiA	W zależności od przyznanych środków finansowych	2 050 000,0	Środki własne
Remont nawierzchni drogi krajowej nr 20 w km 85+080 – 87+800 i 88+400 – 90+700	GDDKiA	W zależności od przyznanych środków finansowych	11 550 000,0	Środki własne
Remont nawierzchni drogi krajowej nr 20 w km 64+000 – 69+600	GDDKiA	W zależności od przyznanych środków finansowych	11 300 000,0	Środki własne
Remont nawierzchni drogi krajowej nr 10 w km 107+600 – 112+000	GDDKiA	W zależności od przyznanych środków finansowych	5 300 000,0	Środki własne
Remont nawierzchni drogi krajowej nr 10 w km 112+000 – 123+350	GDDKiA	W zależności od przyznanych środków finansowych	13 650 000,0	Środki własne
Remont nawierzchni drogi krajowej nr 10 w km 100+320 – 107+600	GDDKiA	W zależności od przyznanych środków finansowych	8 750 000,0	Środki własne
Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu				
Zakup i montaż instalacji fotowoltaicznych na dachach wybranych budynków użyteczności publicznej w Powiecie - Wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych na terenie Powiatu Drawskiego poprzez budowę instalacji fotowoltaicznych	Starostwo Powiatowe	2015	1 439 323,0	Budżet Powiatu, Środki unijne
Ekologiczna Gmina – poprawa efektywności energetycznej w Gminie Złocieniec poprzez zapoczątkowanie rozwoju programu energetyki	Gmina Złocieniec	2015	1 169 399,0	Budżet Gminy, Środki zewnętrzne

Nazwa zadania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin realizacji	Szacunkowy koszt	Źródło finansowania
odnawialnej w postaci ogniw fotowoltaicznych				
Poprawa efektywności energetycznej budynków Urzędu Gminy, Szkoły Podstawowej i Gimnazjum w Wierzchowie oraz Zespołu Szkół w Świerczynie	Gmina Wierzchowo	Do 2016	1 358 750,0	Budżet Gminy, Środki zewnętrzne
Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Czaplonek	Gmina Czaplonek	2015	86 048,0	Budżet Gminy
Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Wierzchowo	Gmina Wierzchowo	2015-2022	80 469,0	Budżet Gminy, WFOŚiGW
Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Złocieniec	Gmina Złocieniec	2015	79 637,0	Budżet Gminy, WFOŚiGW
Termomodernizacja budynków				
Termomodernizacja budynku Gimnazjum w Czaplunku przy ul. Słoneczna 27	Gmina Czaplonek	Do 2018	1 512 430,0	Budżet Gminy
Termomodernizacja budynku mieszkalnego przy ul. Cmentarnej 2	Gmina Drawsko Pomorskie	2015	50 000,0	Budżet Gminy
Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w ramach Programu Operacyjnego (PL 04) „Oszczędzanie energii i promowanie odnawialnych źródeł energii” - Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	Gmina Wierzchowo	Do 2016	266 250, 0	Budżet Gminy
Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej w komunalnych zasobach mieszkaniowych gminy Złocieniec	Gmina Złocieniec	2015-2017	250 000,0	Budżet Gminy
Infrastruktura wodno-kanalizacyjna				
Wykonanie projektu budowlanego modernizacji ujęcia i stacji wodociągowej w m. Czarne Małe	Gmina Czaplonek	2015	80 000,0	Budżet Gminy
Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	Gmina Czaplonek	2015	60 000,0	Budżet Gminy
Budowa infrastruktury technicznej w zakresie sieci wodnokanalizacyjnej i deszczowej Osiedla mieszkaniowego „Kwiatowe”	Gmina Czaplonek	Do 2017	395 000,0	Budżet Gminy
Modernizacja oczyszczalni ścieków w Czaplunku	Gmina Czaplonek	2015	96 000,0	Budżet Gminy
Budowa kanalizacji w m. Siemczyno	Gmina Czaplonek	Do 2018	1 362 350,0	Budżet Gminy
Budowa sieci wodociągowej do Kołomātu	Gmina Czaplonek	Do 2018	2 159 179,0	Budżet Gminy
Modernizacja stacji wodociągowej przy ul. Wąskiej	Gmina Czaplonek	Do 2017	400 000,0	Budżet Gminy
Budowa sieci wodociągowej i sieci kanalizacyjnej Dalewo-Suliszewo-Zagórki-Drawsko Pomorskie	Gmina Drawsko Pomorskie	2015	28 891,00	Budżet Gminy
Budowa sieci kanalizacji sanitarnej Łabędzie-Nętno-Rydzewo-Lasocin - etap II	Gmina Drawsko Pomorskie	2015	500 000,0	Budżet Gminy
Przebudowa sieci wodociągowej w rejonie ulic: Kaszubska-Pomorska-Łowicka - etap II	Gmina Drawsko Pomorskie	2015	40 000,0	Budżet Gminy
Budowa instalacji wodociągowej i kanalizacyjnej w budynku mieszkalnym przy ul. 11.Pułku Piechoty 79a	Gmina Drawsko Pomorskie	2015	50 000,0	Budżet Gminy
Koszty zarządzania projektem budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy	Gmina Drawsko Pomorskie	Do 2018	44 490,0	Budżet Gminy
Projekt techniczny sieci kanalizacji	Gmina Kalisz	2015-2017	1 120 000,0	Budżet Gminy

Nazwa zadania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin realizacji	Szacunkowy koszt	Źródło finansowania
deszczowej, sanitarnej i wodociągowej pomiędzy ul. Drawską a ul. Koszalińską w Kaliszu Pomorskim	Pomorski			
Budowa sieci kanalizacji sanitarnej w miejscowości Będolino	Gmina Wierzchowo	2015-2022	750 000,0	Budżet Gminy, Środki zewnętrzne
Ochrona przyrody i ochrona zwierząt				
Realizacja projektu „100% Natury”	Gmina Czaplinek	2015	27 000,0	Budżet Gminy
Ochrona zimowisk oraz budowa letnich schronień dla nietoperzy na terenie Nadleśnictwa Złocieniec, w tym w ramach sieci Natura 2000	Nadleśnictwo Złocieniec	2015	40 000,0	Środki własne, Środki unijne
Zwiększanie miejsc lęgowych dla sowy włośchatki	Nadleśnictwo Czaplinek	2015	1 000,0	Środki własne
Zwiększanie miejsc lęgowych dla puchacza	Nadleśnictwo Czaplinek	2016	5 000,0	Środki własne
Tworzenie nowych schronień dla nietoperzy w lasach	Nadleśnictwo Czaplinek	2015-2016	2 000,0	Środki własne
Dywersyfikacja i rozwój populacji żubrów w północno-zachodniej Polsce	ZTP „Żubry Zachodniopomorskie”, Nadleśnictwa	2018	b.d	Środki własne, NFOŚiGW, Środki unijne
Zalesienie gruntów porolnych	Nadleśnictwo Drawsko	Do 2018	100 ha/ ok 5 000 zł za ha	Częściowo finansowane z Funduszu Leśnego
Turystyka i rekreacja				
Wykonanie projektu budowlanego rewitalizacji centrum Czaplinka w obrębie ulic Rynek, Sikorskiego, Apteczna, Ogrodowa, Górna	Gmina Czaplinek	2015	180 000,0	Budżet Gminy
Budowa pomostu na wyspie Bielawie	Gmina Czaplinek	2015	100 000,0	Budżet Gminy
Budowa zielonej siłowni Osiedle Wieszców	Gmina Czaplinek	2015	80 000,0	Budżet Gminy
Badanie wody na kąpieliskach	Gmina Czaplinek	2015	4 000,0	Budżet Gminy
Zagospodarowanie plaży nad jeziorem Dramienko	Gmina Wierzchowo	2015	263 126,0	Budżet Gminy, Środki zewnętrzne
Budowa infrastruktury turystycznej związanej ze szlakiem konnym Pojezierza Drawskiego	Nadleśnictwo Świdwin	2016-2017	b.d	Środki własne, Środki zewnętrzne
Gospodarka odpadami				
Rekultywacja składowiska odpadów w miejscowości Niwka	Gmina Czaplinek	Do 2015	5 800,0	Budżet Gminy
Usuwanie wyrobów zawierających azbest	Gmina Złocieniec	2015	27 050,0	Budżet Gminy
Edukacja ekologiczna i przeciwdziałanie poważnym awariom				
Dofinansowanie zakupów inwestycyjnych dla Policji	Starostwo Powiatowe	2015	10 000,0	Budżet Powiatu
Dofinansowanie zakupów inwestycyjnych dla OSP	Starostwo Powiatowe	2015	15 000,0	Budżet Powiatu
Akcja "Sprzątanie świata" i "Dzień Ziemi"	Gmina Drawsko Pomorskie	2015	3 500,0	Budżet Gminy
Edukacja ekologiczna	Gmina Drawsko Pomorskie	2015	9 000,0	Budżet Gminy
Akcja „Sprzątanie świata”	Gmina Złocieniec	2015	6 100,0	Budżet Gminy
Edukacja ekologiczna	Gmina Złocieniec	2015	3 100,0	Budżet Gminy
Zakup samochodu ratowniczo-gaśniczego z podnośnikiem hydraulicznym typu SHD 25 oraz funkcją ograniczania skażeń dla OSP w Kaliszu Pomorskim	Gmina Kalisz Pomorski	2015-2021	500 000,0	Budżet Gminy, Środki zewnętrzne
Melioracje, ochrona przed powodzią i suszą				
Roboty melioracyjne na terenie Gminy	Gmina Czaplinek	2015	34 000,0	Budżet Gminy

Nazwa zadania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin realizacji	Szacunkowy koszt	Źródło finansowania
Czaplinek w tym: usuwanie awarii na urządzeniach melioracyjnych				
Konserwacja urządzeń melioracyjnych	Gmina Złocieniec	2015	38 493,0	Urząd Wojewódzki i Gminna Spółka Wodna
Konserwacja urządzeń melioracyjnych	Gmina Złocieniec	2015	40 000,0	Urząd Wojewódzki i Gminna Spółka Wodna
Zabiegi melioracji szczegółowej na gruntach ornych i użytkach zielonych na terenie gminy Czaplinek obręb: Czarne Małe, Prosinko, Siemczyno, Żeliszewie	ZZMiUW w Szczecinie	b.d	19 855 000,0	Budżet Wojewody, WFOŚiGW, Właściciele gruntów
Zabiegi melioracji szczegółowej na gruntach ornych i użytkach zielonych na terenie gminy Drawsko Pomorskie obręb: Zarańsko-Nętno 2, Suliszewo, Gudowo, Dalewo	ZZMiUW w Szczecinie	b.d	25 795 000,0	Budżet Wojewody, WFOŚiGW, Właściciele gruntów
Zabiegi melioracji szczegółowej na gruntach ornych i użytkach zielonych na terenie gminy Ostrowice obręb: Grabinek	ZZMiUW w Szczecinie	b.d	6 550 000 ,0	Budżet Wojewody, WFOŚiGW, Właściciele gruntów
Zabiegi melioracji szczegółowej na gruntach ornych i użytkach zielonych na terenie gminy Wierzchowo obręb: Świerczyna	ZZMiUW w Szczecinie	b.d	370 000,0	Budżet Wojewody, WFOŚiGW, Właściciele gruntów
Zabiegi melioracji szczegółowej na gruntach ornych i użytkach zielonych na terenie gminy Kalisz Pomorski obręb: Bralin, Pożrzadło, Stara Studnica, Dębsko	ZZMiUW w Szczecinie	b.d	3 132 000,0	Budżet Wojewody, WFOŚiGW, Właściciele gruntów
Zabiegi melioracji szczegółowej na gruntach ornych i użytkach zielonych na terenie gminy Złocieniec obręb: Kosobudy, Darskowo, Cieszyno, Rzęśnica	ZZMiUW w Szczecinie	b.d	19 875 000,0	Budżet Wojewody, WFOŚiGW, Właściciele gruntów
Zabiegi na ciekach naturalnych i urządzeniach melioracji podstawowej na terenie gminy Czaplinek ciek: Dobrzyca, Kanał „Czaplinek”	ZZMiUW w Szczecinie	b.d	725 000,0	Budżet Wojewody, WFOŚiGW, SPO-ROL
Zabiegi na ciekach naturalnych i urządzeniach melioracji podstawowej na terenie gminy Drawsko Pomorskie ciek: Stara Rega, Stara Rega (odbudowa zastawek), Łączna, Brzeźnica	ZZMiUW w Szczecinie	b.d	1 780 000,0	Budżet Wojewody, WFOŚiGW, SPO-ROL
Zabiegi na ciekach naturalnych i urządzeniach melioracji podstawowej na terenie gminy Ostrowice ciek: Kokna, Miedzchnik, Rakowiec-Ceminko	ZZMiUW w Szczecinie	b.d	860 000,0	Budżet Wojewody, WFOŚiGW, SPO-ROL
Zabiegi na ciekach naturalnych i urządzeniach melioracji podstawowej na terenie gminy Wierzchowo ciek: Wąsówka, Zgniły Zdrój, Zgniły Zdrój (odbudowa zastawek)	ZZMiUW w Szczecinie	b.d	710 000,0	Budżet Wojewody, WFOŚiGW, SPO-ROL
Zabiegi na ciekach naturalnych i urządzeniach melioracji podstawowej na terenie gminy Kalisz Pomorski ciek:	ZZMiUW w Szczecinie	b.d	1 220 000,0	Budżet Wojewody, WFOŚiGW,

Nazwa zadania	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin realizacji	Szacunkowy koszt	Źródło finansowania
Drawica, Drawica (remont stopnia), Studzienica, Korytnica, Zgnilec				SPO-ROL
Zabiegi na ciekach naturalnych i urządzeniach melioracji podstawowej na terenie gminy Złocieniec cieki: Wąsówka, Kamienna, Kokna	ZZMiUW w Szczecinie	b.d	766 000,0	Budżet Wojewody, WFOŚiGW, SPO-ROL

Źródło: Budżet Powiatu i Gmin, Wieloletnie Prognozy Finansowe, ankietyzacja.

7. ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKIEM

Polityka ekologiczna opiera się na ustawach, wśród których najważniejsze to: prawo ochrony środowiska, prawo wodne, ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, ustawa o ochronie przyrody, ustawa o odpadach, prawo geologiczne i górnicze, prawo budowlane. Instrumenty realizacji programu ochrony środowiska wynikające z zapisów ustawowych można podzielić na:

- prawne,
- finansowe,
- społeczne,
- polityczne,
- strukturalne.

Instrumenty prawne

Wśród instrumentów prawnych szczególne miejsce mają plany zagospodarowania przestrzennego (prawo miejscowe). Działania władz samorządowych, przedsiębiorstw i innych podmiotów związane z ochroną środowiska muszą być osadzone w realiach obowiązującego planu wojewódzkiego i planów miejscowych.

Zgodnie z ustawą z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2013 r. poz. 595 ze zm.) organem stanowiącym i kontrolnym w powiecie jest rada powiatu. Ponadto ustawa przedstawia zakres działania i zadania powiatu. Wśród nich są między innymi sprawy: edukacji publicznej, promocji i ochrony zdrowia, dróg publicznych, gospodarki nieruchomościami, geodezji i kartografii, gospodarki wodnej, ochrony środowiska i przyrody, rolnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego. Zadania powiatu w zakresie ochrony środowiska zawarte w ustawie są przedstawione ogólnikowo, jednakże każde z tych zadań jest uszczegółowione w szeregu innych aktów prawnych, do których przestrzegania powiat jest zobowiązany.

Pozwolenia

Organem ochrony środowiska w zakresie decyzji na wprowadzanie substancji lub energii do środowiska jest starosta lub marszałek województwa. Właściwość organu zależna jest od rodzaju przedsięwzięcia. Dla przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko organem ochrony środowiska jest marszałek województwa. Starosta jest organem właściwym dla przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko.

Kontrola przestrzegania prawa

Główne kompetencje kontrolne posiada wojewoda, co wynika z podporządkowania mu wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, wykonującego w jego imieniu zadania Inspekcji Ochrony Środowiska, a zatem odpowiadającego za kontrolę przestrzegania warunków określonych w pozwoleniach.

Rada gminy, rada powiatu i sejmik województwa przynajmniej raz w roku rozpatrują informację wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o stanie środowiska na obszarze województwa. Wojewódzki inspektor ochrony środowiska informuje wójta (burmistrza, prezydenta miasta), zarząd powiatu i zarząd województwa o wynikach kontroli obiektów o podstawowym znaczeniu dla danego terenu.

Monitoring stanu środowiska

Szczególnym instrumentem prawnym stał się monitoring, czyli jakościowy i ilościowy pomiar stanu środowiska. Monitoring był zwykle zaliczany do instrumentów społecznych (informacyjnych), jako bardzo ważna podstawa analiz, ocen czy decyzji. Obecnie, wprowadzenie badań monitoringowych jako obowiązujących przez zapisy w niektórych aktach prawnych czyni je instrumentem o znaczeniu prawnym.

Instrumenty finansowe

Do instrumentów finansowych należą przede wszystkim: opłata za gospodarcze korzystanie ze środowiska, administracyjna kara pieniężna i fundusze celowe.

Opłaty za korzystanie ze środowiska

Opłaty te pełnią funkcje prewencyjne i redystrybucyjne. Funkcja prewencyjna realizowana jest poprzez zachęcanie podmiotów (dotyczy to podmiotów gospodarczych) do wyboru technologii, lokalizacji produkcji, instalowania urządzeń ochronnych oraz oszczędnego korzystania z zasobów naturalnych w sposób najodpowiedniejszy z punktu widzenia ochrony środowiska. Funkcja redystrybucyjna polega na gromadzeniu i przemieszczaniu środków finansowych przeznaczonych na cele ochrony środowiska. Opłaty pobierane są za:

- wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
- pobór wód i wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
- składowanie odpadów,
- wyłączanie gruntów rolnych i leśnych z produkcji,
- usuwanie drzew i krzewów.

Opłaty trafiają do funduszy celowych (fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz fundusz ochrony gruntów). Pobierają je organy administracji (np. Urząd Marszałkowski, organ gminy) lub jak w przypadku gruntów rolnych i leśnych, wnoszone są bezpośrednio do funduszu celowego. Podmiot korzystający ze środowiska ustala we własnym zakresie wysokość należnej opłaty (według stawek obowiązujących w okresie, w którym korzystanie ze środowiska miało miejsce) i wnosi ją na rachunek właściwego urzędu marszałkowskiego. Osoby fizyczne nie będące przedsiębiorcami ponoszą opłaty za korzystanie ze środowiska w zakresie, w jakim to korzystanie wymaga pozwolenia na wprowadzanie substancji lub energii do środowiska oraz pozwolenia wodno-prawnego na pobór wód w rozumieniu przepisów ustawy Prawo wodne. Podobne opłaty pobiera się na podstawie przepisów prawa górniczego i geologicznego za działalność koncesjonowaną.

Administracyjne kary pieniężne

Kary pieniężne nie są sensu stricto środkiem ekonomicznym, są raczej związane z instytucją odpowiedzialności prawnej. Spełniają jednak funkcje podobne do opłat. Kary pobiera się w tych samych sytuacjach co opłaty, lecz za działania niezgodne z prawem. W odniesieniu do wód, powietrza, odpadów i hałasu, karę wymierza wojewódzki inspektor ochrony środowiska, a w odniesieniu do drzew i krzewów - organ gminy lub w wyjątkowych sytuacjach starosta. Stawki kar zwykle są kilkakrotnie wyższe niż opłaty i trafiają do funduszy celowych. Ustawa prawo ochrony środowiska przewiduje możliwość odraczania, zmniejszania lub umarzania administracyjnych kar pieniężnych.

Fundusze celowe

Opłaty i kary zasilają fundusze celowe. Dla gmin i powiatów istotne znaczenie mają fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej: NFOŚiGW w Warszawie i WFOŚiGW w Szczecinie. Możliwe jest także wykorzystanie instrumentów nie będących w kompetencji władz powiatu, poprzez porozumienie się z partnerami, w kompetencjach, których znajdują się dane instrumenty (wojewoda, samorząd wojewódzki).

Instrumenty społeczne

Do instrumentów społecznych zalicza się natomiast następujące typy działań:

- Edukacja ekologiczna – formalna, prowadzona w ramach placówek oświatowych i edukacyjnych i nieformalna, prowadzona np. w ramach działań organizacji poza-rządowych;
- Propaganda ekologiczna. Jest specyficzną formą przekazywania informacji, które są istotne lub niezbędne w danym okresie dla uczestników, decydentów i wykonawców procesu zarządzania środowiskiem.
- Negocjacje, umowy i porozumienia. Negocjacje są jednym z najważniejszych instrumentów demokratyzacji życia, a zarazem metodą przygotowania i podejmowania decyzji w sposób uspołeczniony. Szczególnie są przydatne przy tworzeniu ustaleń zagospodarowania przestrzennego, lokalizacjach inwestycji, w tym inwestycji uciążliwych dla środowiska (np. procedury Oceny Oddziaływania na Środowisko);
- Formy nacisku bezpośredniego. To różnego rodzaju petycje, zbieranie podpisów lub bardziej radykalne formy nacisku – manifestacje, pikietowanie. Dzięki nim organizacje pozarządowe lub grupy obywateli zwracają uwagę na poważne zagrożenia środowiskowe, brak dostępu do informacji o środowisku, niezrównoważony rozwój określonego sektora gospodarki. Wywierany jest poprzez to wpływ na decydentów i zmianę decyzji, mobilizowana jest opinia publiczna i uzyskiwane jest (ewentualnie) po-parcie organizacji pozarządowych i zagranicznych;
- Instrumenty lobbystyczne. Oznaczają one tworzenie grup nacisku, oddolnie inicjowanych konsultacji w sprawie inicjatyw legislacyjnych, dokumentów strategicznych (np. polityki ekologicznej) i przedsięwzięć społeczno-gospodarczych, propozycji ekologizacji budżetów i upowszechniania wyników niezależnych badań. Działania te są zwykle organizowane przez organizacje pozarządowe lub niezależnych ekspertów.
- Instrumenty usługowe. Polegają one na prowadzeniu ośrodków informacyjnych, consultingowych, porad prawnych i eksperckich, „zielonych” telefonów dla społeczności lokalnych, głównie przez organizacje pozarządowe.
- Działania komplementarne. Polegają one na prowadzeniu badań z zakresu zarządzania środowiskowego i ochrony środowiska przez niezależne ośrodki badawcze. Są one prowadzone niezależnie od badań zleczanych w ramach oficjalnej procedury przez organy administracji publicznej. W szczególności narzędzia te mogą być stosowane w odniesieniu do ocen realizacji danego dokumentu (np. Agendy 21), Polityki, planów zagospodarowania przestrzennego, OOS danej inwestycji.

Instrumenty polityczne

Do najważniejszych instrumentów politycznych należą zapisy składające się na obowiązującą Politykę Ekologiczną Państwa, Program ochrony środowiska dla województwa zachodniopomorskiego na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2019, Strategię rozwoju województwa zachodniopomorskiego, a także dokumenty składające się na politykę rozwoju powiatu drawskiego, w tym Strategię rozwoju Powiatu Drawskiego na lata 2015-2025.

Instrumenty strukturalne

Jako instrumenty strukturalne określić można strategię i programy wdrożeniowe oraz systemy zarządzania środowiskowego. Dokumentem wytyczającym główne tendencje i kierunki działań w ramach rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska w skali powiatu jest Strategia rozwoju powiatu. Strategia wspomaga proces zarządzania na poziomie lokalnym.

8. MECHANIZMY FINANSOWE REALIZACJI PROGRAMU

Sukcesywna realizacja poszczególnych zadań zaplanowanych w Programie ochrony środowiska dla Powiatu Drawskiego uzależniona jest głównie od dostępności środków finansowych, które mogą pochodzić z różnych źródeł. Do podstawowych źródeł finansowania zaplanowanych zadań zalicza się budżet Powiatu, Gmin oraz środki własne inwestorów i przedsiębiorców. Jednak często dostępne środki są niewystarczające i muszą być wspierane kredytami, pożyczkami lub dotacjami, które mogą pochodzić ze źródeł krajowych lub zagranicznych.

Źródła krajowe:

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie (NFOŚiGW)

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wspiera finansowo przedsięwzięcia podejmowane dla poprawy jakości środowiska w Polsce, traktując jako priorytetowe te zadania, których realizacja wynika z konieczności wypełnienia zobowiązań Polski wobec Unii Europejskiej. Celem działalności Narodowego Funduszu jest finansowe wspieranie inwestycji ekologicznych o znaczeniu i zasięgu ogólnopolskim i ponadregionalnym oraz zadań lokalnych, istotnych z punktu widzenia potrzeb środowiska.

W Narodowym Funduszu stosowane są trzy formy dofinansowywania:

- finansowanie pożyczkowe (pożyczki udzielane przez NFOŚiGW, kredyty udzielane przez banki ze środków NFOŚiGW, konsorcja czyli wspólne finansowanie NFOŚiGW z bankami, linie kredytowe ze środków NF obsługiwane przez banki);
- finansowanie dotacyjne (dotacje inwestycyjne, dotacje nieinwestycyjne, dopłaty do kredytów bankowych, umorzenia);
- finansowanie kapitałowe (obejmowanie akcji i udziałów w zakładanych, bądź już istniejących spółkach w celu osiągnięcia efektu ekologicznego).

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie (WFOŚiGW)

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie uczestniczy w rozwiązywaniu problemów związanych z ochroną środowiska na poziomie lokalnym i regionalnym, a także ponadregionalnym. Działalność skierowana jest na współfinansowanie przedsięwzięć służących ochronie środowiska i poszanowaniu jego wartości.

Działalność finansowa skupia się głównie na wspieraniu przedsięwzięć w zakresie:

- ochrony wód i gospodarki wodnej,
- ochrony atmosfery,
- ochrony ziemi,
- ochrony przyrody,
- edukacji ekologicznej,
- profilaktyki zdrowotnej,
- zapobiegania i likwidacji poważnych awarii i ich skutków,
- monitoringu środowiska.

Bank Ochrony Środowiska (BOŚ)

Oferuje preferencyjne kredyty na przedsięwzięcia związane z ochroną środowiska i zarazem wspiera rozwój biznesu. Oferta kredytowa skierowana jest do klientów indywidualnych, wspólnot mieszkaniowych, przedsiębiorców i samorządów terytorialnych. Kredyty udzielane są również we współpracy z wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Kredyty mogą być udzielane m.in. na: zakup i montaż kolektorów słonecznych do podgrzewania wody, na przedsięwzięcia związane z wykorzystywaniem odnawialnych źródeł energii, na zakup lub montaż urządzeń i wyrobów służących ochronie środowiska, inwestycje w zakresie zbiorowego zaopatrzenia wsi w wodę, inwestycje prowadzące do ograniczenia zużycia energii elektrycznej.

Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK)

Dla samorządów bank udziela kredytów inwestycyjnych dla jednostek samorządu terytorialnego, na

realizację projektu dofinansowanego ze środków z budżetu Unii Europejskiej, kredytów ze środków Europejskiego Banku Inwestycyjnego na finansowanie rozwoju regionalnego i kredytów ze środków Europejskiego Banku Inwestycyjnego z grantami Komisji Europejskiej. W swojej ofercie bank ma również Fundusz Termomodernizacji i Remontów, gdzie środki przeznaczone są dla Inwestorów realizujących przedsięwzięcia termomodernizacyjne, remontowe oraz remonty budynków mieszkalnych jednorodzinnych z udziałem kredytów zaciąganych w bankach komercyjnych. Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych - środki przeznaczone są na preferencyjne kredyty udzielane przez BGK w celu umożliwienia gminom i ich związkom oraz powiatom i związkom powiatów sfinansowania kosztów przygotowania dokumentacji projektowej inwestycji komunalnych.

Źródła zagraniczne:

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (POLiŚ)

Rada Ministrów przyjęła 9 stycznia 2014 r. projekt Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014 – 2020, który zgodnie z projektem Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2014 – 2020 (NSRO) – stanowi jeden z programów operacyjnych będących podstawowym narzędziem do osiągnięcia założonych w NSRO celów przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

POLiŚ jest krajowym programem operacyjnym finansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Funduszu Spójności (FS). Obszarem realizacji programu jest obszar całej Polski. Zgodnie z UP alokacja UE na POLiŚ wynosi 5 006,0 mln EUR z EFRR i 22 507,9 mln EUR z FS.

Głównym celem POLiŚ 2014-2020 będzie wsparcie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów i przyjaznej środowisku oraz sprzyjającej spójności terytorialnej i społecznej. Zaproponowany cel główny wynika z jednego z priorytetów strategii Europa 2020, którym jest zrównoważony rozwój, który oznacza budowanie silnej, stabilnej i konkurencyjnej gospodarki, sprawnie i efektywnie korzystającej z dostępnych zasobów, tj. jednocześnie uwzględnia wymiar środowiskowy i gospodarczy prowadzonych inwestycji. Dlatego w porównaniu do obecnie realizowanego na poziomie krajowym POLiŚ 2007-2013, w ramach POLiŚ 2014-2020 zostanie położony większy nacisk na wsparcie gospodarki skutecznie korzystającej z dostępnych zasobów, przez co sprzyjającej środowisku i jednocześnie bardziej konkurencyjnej ekonomicznie.

Dzięki zachowanej w ten sposób spójności i równowadze pomiędzy działaniami inwestycyjnymi w infrastrukturę oraz wsparciu skierowanemu do wybranych obszarów gospodarki, program będzie skutecznie realizował założenia unijnej strategii.

W Programie POLiŚ 2014-2020 zaproponowano osiem osi priorytetowych, w tym 6 dotyczy zagadnień środowiskowych:

OŚ PRIORYTETOWA I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki;

OŚ PRIORYTETOWA II: Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu;

OŚ PRIORYTETOWA III: Rozwój infrastruktury transportowej przyjaznej dla środowiska i ważnej w skali europejskiej;

OŚ PRIORYTETOWA IV: Zwiększenie dostępności do transportowej sieci europejskiej;

OŚ PRIORYTETOWA V: Poprawa bezpieczeństwa energetycznego;

OŚ PRIORYTETOWA VI: Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego.

Najważniejszymi beneficjentami POLiŚ 2014-2020 będą podmioty publiczne (w tym jednostki samorządu terytorialnego) oraz podmioty prywatne (przede wszystkim duże przedsiębiorstwa).

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014-2020

Celem strategicznym Programu Regionalnego jest: poprawa konkurencyjności gospodarczej, spójności społecznej i dostępności przestrzennej województwa przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech potencjału gospodarczego i kulturowego regionu oraz przy pełnym poszanowaniu jego zasobów przyrodniczych. W ramach Programu Regionalnego mogą być realizowane zadania z następujących dziedzin:

- Gospodarka niskoemisyjna - kluczowym założeniem planowanego wsparcia jest obniżenie emisji dwutlenku węgla (CO₂). Gospodarka niskoemisyjna zapewnia korzyści ekonomiczne,

społeczne i środowiskowe płynące z działań zmniejszających emisję. Środki zostaną przeznaczone na budowę obiektów i systemu zintegrowanego transportu publicznego. W tym zakresie mogą być realizowane m. in. inwestycje związane z budową/rozbudową centrów przesiadkowych, budową i modernizacją dróg dla rowerów, wprowadzaniem inteligentnych systemów transportu, budową obiektów „parkuj i jedź” (park&ride) oraz „bike&ride”. Przewiduje się dofinansowywanie zakupu oraz modernizacji taboru transportu miejskiego. Wszystkie te działania mają na celu ograniczenie ruchu drogowego w centrach miast, co spowoduje zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych wytwarzanych przez transport indywidualny.

Kolejna pula środków zostanie przeznaczona na projekty z zakresu modernizacji energetycznej budynków mieszkaniowych i publicznych. Będzie można uzyskać dofinansowanie na ocieplenie budynków, wymianę okien, drzwi zewnętrznych oraz oświetlenia na energooszczędne, przebudowę systemów grzewczych, modernizację systemów wentylacji i klimatyzacji, instalację odnawialnych źródeł energii w modernizowanych energetycznie budynkach.

Zwiększenie produkcji energii z OZE będzie możliwe dzięki zastępowaniu konwencjonalnych źródeł, źródłami odnawialnymi przede wszystkim z: biomasy, biogazu i energii słonecznej oraz budowie jednostek wytwarzających energię odnawialną i zwiększeniu potencjału sieci energetycznej do dystrybucji energii z powstających źródeł odnawialnych.

Duże oszczędności i pozytywny efekt ekologiczny daje zastosowanie kogeneracji zamiast odrębnego wytwarzania ciepła i energii elektrycznej.

- Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom - wspierane będą inwestycje w zakresie ochrony środowiska oraz inwestycje ukierunkowane na ograniczenie skutków ekstremalnych zdarzeń pogodowych na środowisko. Dwutorowe podejście wynika z przekonania, że największe sukcesy w zakresie zrównoważonego rozwoju środowiska można osiągnąć poprzez zintegrowane podejście do zarządzania tym środowiskiem. Podejmowane działania mają na celu ograniczenie obszarów problemowych związanych z oddziaływaniem i skutkami zmian klimatu, poprawę ochrony przeciwpowodziowej przez efektywne zarządzanie ryzykiem powodziowym oraz zwiększenie możliwości retencji wody.

Inwestycje w gospodarkę wodno-kanalizacyjną będą służyć poprawie jakości wód powierzchniowych i zapobieganiu odprowadzania zanieczyszczeń do wody i gruntów. Dofinansowane zostaną sieci wodociągowe i kanalizacyjne oraz oczyszczalnie ścieków.

Pula środków zostanie przeznaczona na projekty ograniczające ilość odpadów deponowanych na składowiskach. Wspierany będzie rozwój systemu gospodarki odpadami komunalnymi i niebezpiecznymi.

- Naturalne otoczenie człowieka - województwo Zachodniopomorskie charakteryzuje się jednymi z największych w kraju potencjałów w zakresie bioróżnorodności, jak również dziedzictwa przyrodniczego oraz kulturowego. W tym obszarze środki skierowane zostaną na wsparcie naturalnego środowiska człowieka oraz rozwój lokalnych potencjałów (endogenicznych), przyczyni się to do z jednej strony ochrony zasobów naturalnych a z drugiej strony wpłynie na rozwój gospodarki turystycznej w regionie.

Można będzie uzyskać dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie przy zabytkach, historycznych zespołach budowlanych, a także na rozbudowę i modernizację infrastruktury przemysłów kultury o znaczeniu ponadregionalnym. Zamierza się inwestować w infrastrukturę służącą ochronie różnorodności biologicznej, w edukację ekologiczną oraz promowanie wiedzy na temat różnorodności biologicznej. Przeprowadzona zostanie inwentaryzacja przyrodnicza gmin, dzięki czemu uzyska się pogłębioną wiedzę o zasobach przyrodniczych województwa. Przyczyni się to także do racjonalnego planowania przez inwestorów zamierzonych inwestycji.

- Zrównoważony transport – podstawowym celem wsparcia jest dynamiczny rozwój systemu transportowego zapewniającego większą dostępność regionu. Oznacza to lepsze warunki dla rozwoju gospodarczego, wzrost atrakcyjności inwestycyjnej województwa oraz poprawę

jakości życia mieszkańców. Przekazane środki zapewnią szybszą i bezpieczniejszą podróż. Planowane są inwestycje w drogi regionalne i lokalne. Bardzo duże nakłady na transport kolejowy mają zachęcić mieszkańców regionu do korzystania z innych niż indywidualny środków transportu. Sprawniejszy transport kolejowy to przede wszystkim rewitalizacja regionalnych linii kolejowych i zakup nowoczesnego taboru kolejowego. Poza tym wspierane będą inwestycje w transport wodny. Poprawiona zostanie infrastruktura szlaków żeglownych, zwiększając bezpieczeństwo i atrakcyjność tego sektora transportu.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014-2020

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) jest dokumentem operacyjnym, określającym cele, priorytety i zasady wspierania zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Program będzie realizowany w latach 2014 – 2020 na terenie całego kraju. Postawą realizacji założeń strategicznych Programu, będą działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w ramach sześciu priorytetów:

Priorytet 1. Ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich;

Priorytet 2. Zwiększenie rentowności gospodarstw i konkurencyjności wszystkich rodzajów rolnictwa we wszystkich regionach oraz promowanie innowacyjnych technologii w gospodarstwach i zrównoważonego zarządzania lasami”;

Priorytet 3. „Poprawa organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie”;

Priorytet 4. Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie ekosystemów powiązanych z rolnictwem i leśnictwem”;

Priorytet 5. „Wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach, rolnym, spożywczym i leśnym”;

Priorytet 6. „Zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”.

Wszystkie działania będą współfinansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz ze środków krajowych przeznaczonych na ten cel w ustawie budżetowej.

Fundusz Life

LIFE+ składa się z trzech komponentów, w ramach których współfinansowane są projekty w zakresie:

- wdrażania dyrektywy Ptasiej i dyrektywy Siedliskowej, w tym ochrony priorytetowych siedlisk i gatunków;
- ochrony środowiska, zapobiegania zmianom klimatycznym, innowacyjnych rozwiązań w dziedzinie ochrony zdrowia i polepszania jakości życia oraz wdrażania polityki zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych i gospodarki odpadami;
- działań informacyjnych i komunikacyjnych, kampanii na rzecz zwiększania świadomości ekologicznej w społeczeństwie, w tym kampanie na temat zapobiegania pożarom lasów oraz wymiany najlepszych doświadczeń i praktyk.

Program LIFE+ podzielony jest na trzy komponenty tematyczne:

- Przyroda i różnorodność biologiczna
- Polityka i zarządzanie w zakresie środowiska
- Informacja i komunikacja.

Program LIFE+ zapewnia wsparcie finansowe w średniej wysokości 50% wartości projektu. Nabór wniosków ogłaszany jest raz do roku przez Komisję Europejską.

Fundusze Norweskie

Głównymi celami funduszy norweskich i funduszy EOG są: przyczynianie się do zmniejszania różnic ekonomicznych i społecznych w obrębie Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz wzmacnianie stosunków dwustronnych pomiędzy państwami-darczyńcami a państwem-beneficjentem.

W ramach funduszy norweskich i EOG wydzielono kilkanaście programów (obszarów wsparcia). W ramach danego programu będzie można uzyskać dofinansowanie na projekty o podobnej tematyce.

Wśród programów znalazło się wiele obszarów z pierwszej edycji funduszy norweskich i EOG. Przede wszystkim należy wymienić: ochronę środowiska (w tym energię odnawialną).

Ponad 53 mln zł dofinansowania z funduszy norweskich mogą łącznie otrzymać przedsiębiorcy na realizację projektów, których głównym celem jest redukcja emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń powietrza oraz zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w ogólnym bilansie zużycia energii. Do dofinansowania kwalifikują się projekty w ramach rezultatu Programu pn.: „Zmniejszenie produkcji odpadów i emisji zanieczyszczeń do powietrza, wody i ziemi”, polegające na modernizacji lub wymianie istniejących źródeł ciepła wraz z modernizacją procesu spalania lub zastosowaniem innego nośnika energii (np. spalanie gazu, oleju lub biomasy poprzez eliminację spalania węgla). O dofinansowanie mogą starać się małe i średnie przedsiębiorstwa.

9. MONITORING REALIZACJI PROGRAMU

Nadrzędną zasadą realizacji niniejszego opracowania powinna być realizacja wyznaczonych zadań przez określone jednostki. Z punktu widzenia Programu w realizacji poszczególnych zadań będą uczestniczyć:

- podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu programem,
- podmioty realizujące zadania programu,
- podmioty kontrolujące przebieg realizacji i efekty programu,
- społeczność powiatu, jako główny podmiot odbierający wyniki działań programu.

Realizacja założeń Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Drawskiego to poprawa stanu środowiska. Zmiany wartości wskaźników i mierników charakteryzujących elementy środowiska będą stanowiły wymierny efekt realizacji założeń Programu.

Ponadto zgodnie z art. 18 ustawy POŚ organ wykonawczy powiatu jest zobowiązany sporządzać co dwa lata raporty z wykonania programów ochrony środowiska, które następnie przedstawia radzie powiatu. W cyklach czteroletnich będzie oceniany stopień realizacji celów ekologicznych. Ocena ta będzie bazą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji.

Wdrażanie programu ochrony środowiska powinno podlegać regularnej ocenie w zakresie:

- efektywności wykonania zadań,
- aktualności zidentyfikowanych problemów ekologicznych oraz adekwatności podjętych działań,
- stopnia realizacji programu w odniesieniu do stopnia realizacji założonych działań i przyjętych celów,
- rozbieżności pomiędzy założonymi celami i działaniami, a ich wykonaniem,
- przyczyn ewentualnych rozbieżności pomiędzy założonymi celami i działaniami, a ich wykonaniem,
- niezbędnych modyfikacji programu.

Dla prawidłowego przebiegu monitoringu realizacji celów i zadań Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Drawskiego niezbędna jest okresowa wymiana informacji, zwłaszcza pomiędzy Powiatem a Gminami, dotycząca stanu środowiska oraz stopnia zaawansowania realizacji poszczególnych zadań. Monitoring obejmuje dwa podstawowe rodzaje kontrolowania zmian, które najogólniej można określić jako:

- monitoring ilościowy,
- monitoring jakościowy.

Ujęcie ilościowe – obrazuje prognozę zmian konkretnych wielkości (wskaźników). Nie do wszystkich elementów środowiska da się przypisać wskaźniki (nie wszystkie dane są dostępne), aby dokonać prognozy ilościowej w niektórych elementach środowiska. Do prognozowania zmian wskaźników w przyszłości wykorzystano informacje o dynamice zmian tych wskaźników w przeszłości, nakładów w

okresach poprzednich i planowanych do poniesienia (uwzględniono fakt, iż część zaplanowanych nakładów w poprzednim okresie nie została zrealizowana), oraz wymogi UE.

Ujęcie jakościowe – dla elementów środowiska, dla których nie można prognozować określonych wskaźników lub jest to utrudnione, wykorzystano ocenę jakościową, która stanowi jednocześnie uzupełnienie do oceny ilościowej. Listę tę można ewentualnie w przyszłości uzupełnić o pojedyncze nowe wskaźniki dotyczące jakości środowiska. Wskazane byłoby także podanie, które wskaźniki służą do monitorowania konkretnych celów Programu.

Tabela 58 Mierniki monitorowania efektywności Programu

Opis działania	Miernik
PRIORYTET EKOLOGICZNY I – JAKOŚĆ POWIETRZA	
Cel długoterminowy: I.1. Poprawa jakości powietrza oraz wzrost wykorzystania energii z odnawialnych źródeł	
Wdrożenie działań wynikających z przyjętych Programów Ochrony Powietrza	Osiągnięcie zakładanych w POP celów poprawy jakości powietrza pod względem zmniejszenia emisji PM10, benzo(a)pirenu i ozonu
Zmiana systemu ogrzewania na bardziej efektywny ekologicznie i energetycznie, w tym wymiana ogrzewania węglowego na gazowe, olejowe lub inne bardziej ekologiczne	Ilość zmodernizowanych systemów grzewczych i zlikwidowanych palenisk
Stworzenie podstaw planistycznych i organizacyjnych dla dalszej rozbudowy sieci gazowych	Uwzględnianie rozwoju sieci gazowniczej w strategiach i planach rozwoju
Termomodernizacja budynków	Liczba zrealizowanych termomodernizacji, poniesione koszty
Zintensyfikowanie ruchu rowerowego poprzez likwidację barier technicznych i tworzenie nowych ścieżek rowerowych	Ilość i długość wybudowanych ścieżek rowerowych
Budowa, przebudowa, modernizacja/poprawa stanu technicznego dróg	Długość wybudowanych, przebudowanych zmodernizowanych/poprawionych dróg
Wdrażanie projektów z zastosowaniem odnawialnych i alternatywnych źródeł energii	Ilość wybudowanych instalacji do pozyskiwania energii z odnawialnych i alternatywnych źródeł
PRIORYTET EKOLOGICZNY II – JAKOŚĆ WÓD POWIERZCHNIOWYCH I PODZIEMNYCH	
Cel długoterminowy: II.1. Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych	
Kontrola podmiotów gospodarczych posiadających pozwolenia wodno-prawne pod kątem przestrzegania norm i wytycznych zapisanych w tych decyzjach	Liczba skontrolowanych podmiotów
Budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków	Ilość wybudowanych i zmodernizowanych oczyszczalni ścieków
Budowa sieci kanalizacyjnej na terenie powiatu	Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej
Wspieranie rozwoju — tam, gdzie jest to uzasadnione pod względami środowiskowymi i ekonomicznymi — lokalnych systemów oczyszczania ścieków bytowych poprzez wyposażanie nieruchomości w przydomowe oczyszczalnie ścieków	Ilość przydomowych oczyszczalni ścieków
Rewitalizacja jezior oraz zagospodarowywanie terenów wokół jezior dla potrzeb turystyki i rekreacji w sposób zapewniający ochronę wód jeziornych przed zanieczyszczeniem	Działania podjęte w ramach rewitalizacji jezior i zagospodarowania terenów wokół jezior
Wypracowanie systemu szybkiego ostrzegania i reagowania w przypadku zagrożenia powodzią	Liczba zorganizowanych szkoleń
Pomoc spółkom wodnym w utrzymaniu we właściwym stanie melioracji szczegółowej	Ilość zmodernizowanych rowów melioracyjnych
Utrzymywanie koryt cieków, kanałów i obwałowań w należyłym stanie technicznym, remonty budowli wodnych, w tym regulacyjnych, zapewnienie drożności koryt cieków i kanałów, poprawa warunków przepływu wód powodziowych	Ilość przeprowadzonych remontów i prac na ciekach wodnych
Budowa sieci wodociągowej na terenie powiatu	Długość wybudowanej sieci wodociągowej

Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu w zakresie zrównoważonego korzystania z zasobów wody, poprzez edukację w kierunku zmian nawyków korzystania z wody	Ilość zorganizowanych działań informacyjnych
Przywrócenie właściwych standardów, w szczególności w zakresie kryterium sanitarnego, wodom wykorzystywanym jako kąpieliska	Stan wód na kąpieliskach
PRIORYTET EKOLOGICZNY III – GOSPODARKA ODPADAMI	
Cel długoterminowy: III.1. Stworzenie racjonalnego systemu gospodarowania odpadami	
Intensyfikacja edukacji ekologicznej promującej właściwe postępowanie z odpadami oraz prowadzenie skutecznej kampanii informacyjno – edukacyjnej w tym zakresie	Ilość zorganizowanych działań informacyjnych
Wsparcie w usuwaniu wyrobów zawierających azbest	Ilość usuniętych wyrobów zawierających azbest
PRIORYTET EKOLOGICZNY IV – ZASOBY PRZYRODNICZE POWIATU	
Cel długoterminowy: IV.1. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i zrównoważone użytkowanie zasobów przyrodniczych	
Prowadzenie działań edukacyjnych mających na celu podnoszenie świadomości w zakresie prawnych i przyrodniczych podstaw funkcjonowania obszarów chronionych oraz w zakresie ochrony dziedzictwa ekologicznego	Ilość zorganizowanych działań informacyjnych
Działania administracyjne polegające na uwzględnianiu przy lokalizacji przedsięwzięć wymogów ochrony przyrody	Liczba wydanych decyzji środowiskowych
Przebudowa drzewostanów pod kątem zgodności z siedliskiem, w szczególności na terenach obszarów chronionych	Powierzchnia odnowień drzewostanów
Realizacja planów urządzenia lasów	Ilość opracowanych planów urządzenia lasów
Realizacja uproszczonych planów urządzenia lasów	Ilość opracowanych uproszczonych planów urządzenia lasów
Pełnienie nadzoru nad lasami nie stanowiącymi własności Skarbu Państwa	Liczba wydanych decyzji administracyjnych
Szkolenie prywatnych właścicieli lasów na temat prawidłowych zasad gospodarki leśnej	Liczba zorganizowanych szkoleń
Rozwój turystyki aktywnej poprzez budowę szlaków turystycznych, ścieżek pieszo – rowerowych i dydaktycznych na terenach interesujących przyrodniczo	Długość szlaków turystycznych, ścieżek pieszo – rowerowych i dydaktycznych
Podnoszenie świadomości przyrodniczej społeczeństwa, udostępnienie lasów poprzez utrzymanie i rozwój posiadanej infrastruktury, rozszerzaniu bazy do edukacji ekologicznej, partycypacji w inwestycjach wspólnych z samorządami w zakresie rozwoju turystyki na obszarach leśnych i przyleśnych	Ilość zorganizowanych działań informacyjnych
Realizacja zadań z zakresu rozwoju bezpiecznej dla środowiska nowoczesnej infrastruktury rekreacyjnej zapewniającej wzrost potencjału turystycznego regionu	Działania podjęte w ramach rozwoju bezpiecznej dla środowiska nowoczesnej infrastruktury rekreacyjnej
PRIORYTET EKOLOGICZNY V – KLIMAT AKUSTYCZNY I POLA ELEKTROMAGNETYCZNE	
Cel długoterminowy: V.1. Poprawa klimatu akustycznego poprzez obniżenie hałasu do poziomu obowiązujących standardów	
Poprawa stanu technicznego dróg	Długość wybudowanych, przebudowanych zmodernizowanych/poprawionych dróg
Ograniczenie uciążliwości akustycznej w miejscach występowania szczególnych uciążliwości akustycznych dla mieszkańców poprzez: budowę ekranów akustycznych, stosowanie mat antywibracyjnych, wykopów, tuneli, tworzenie pasów zieleni przy głównych trasach komunikacyjnych, zwiększenie izolacyjności akustycznej budynków	Działania podjęte w ramach ograniczania uciążliwości akustycznej np. długość wybudowanych ekranów akustycznych, długość wybudowanych obwodnic, ilość nasadzonej zieleni
Przeprowadzenie edukacji ekologicznej oraz promocja:	Ilość zorganizowanych działań informacyjnych

komunikacji zbiorowej i transportu rowerowego	
Ochrona mieszkańców przed hałasem z instalacji przemysłowych przez wydawanie decyzji o dopuszczalnym poziomie hałasu	Liczba wydanych decyzji uwzględniających takie zapisy
Cel długoterminowy: V.2. Ochrona przed polami elektromagnetycznymi	
Ochrona mieszkańców powiatu przed promieniowaniem elektromagnetycznym przez weryfikację składanych zgłoszeń instalacji wytwarzających promieniowanie elektromagnetyczne	Liczba zgłoszeń instalacji
PRIORYTET EKOLOGICZNY VI – ZAPOBIEGANIE POWAŻNYM AWARIOM	
Cel długoterminowy: VI.1. Ochrona przed skutkami poważnej awarii	
Edukacja społeczeństwa w zakresie właściwych zachowań w sytuacji wystąpienia zagrożenia	Ilość zorganizowanych akcji edukacyjnej
Wyposażenie służb monitoringu w profesjonalny sprzęt umożliwiający prowadzenie działań ratowniczych dla wszystkich możliwych scenariuszy awarii i katastrof	Działania podjęte w ramach wyposażenia służb monitoringu w profesjonalny sprzęt ratowniczy
Zwiększenie bezpieczeństwa transportu substancji niebezpiecznych - lobbing na rzecz budowy parkingu dla pojazdów przewożących materiały niebezpieczne	Długość zmodernizowanych dróg
PRIORYTET EKOLOGICZNY VII – KOPALINY I GLEBY	
Cel długoterminowy: VII.1. Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi	
Ochrona niezagospodarowanych złóż kopalin na etapie wydawania koncesji	Ilość wydanych koncesji
Eliminacja nielegalnej eksploatacji kopalin	Ilość wydanych decyzji administracyjnych
Cel długoterminowy: VII.2. Ochrona gleb przed negatywnym oddziaływaniem oraz rekultywacja terenów zdegradowanych	
Rozpowszechnianie dobrych praktyk rolnych zgodnych z zasadami rozwoju zrównoważonego	Ilość zorganizowanych szkoleń
Prowadzenie rejestru zawierającego informacje o terenach na których stwierdzono przekroczenie standardów jakości gleby lub ziemi,	Ilość miejsc, gdzie stwierdzono przekroczenia. Badania jakości gleb
Ochrona gleb użytkowanych rolniczo oraz przywrócenie wartości użytkowej gruntów poprzez rekultywację	Liczba wydanych decyzji o przekształceniu terenu
PRIORYTET EKOLOGICZNY VIII – EDUKACJA EKOLOGICZNA	
Cel długoterminowy: VIII.1. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu	
Prowadzenie działań dotyczących możliwości wykorzystania alternatywnych źródeł energii oraz poszanowania energii (np. kampanii, szkoleń, konferencji. itp.)	Ilość zorganizowanych akcji edukacyjnych
Prowadzenie działań podnoszących wiedzę z zakresu właściwej gospodarki odpadami (np. szkolenia, konferencje, kampanie)	Ilość zorganizowanych akcji edukacyjnych
Propagowanie zachowań sprzyjających oszczędzaniu wody przez działania edukacyjno-promocyjne	Ilość zorganizowanych akcji edukacyjnych
Prowadzenie działań mających na celu podnoszenie świadomości w zakresie wpływu na jakość wód nieprawidłowej gospodarki ściekowej w domostwach i gospodarstwach rolnych (np. spotkania, prelekcje, szkolenia)	Ilość zorganizowanych akcji edukacyjnych

10. PODSUMOWANIE

Podstawą prawną niniejszego opracowanie jest art.17 ust.1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r. poz. 1232 ze zm.), który zobowiązuje powiat do opracowania i uchwalania Programu ochrony środowiska uwzględniając cele zawarte w strategiach, programach i dokumentach programowych niezbędnych do realizacji ochrony środowiska zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Poprzedni dokument został przyjęty uchwałą Nr L/272/2010 Rady Powiatu Drawskiego z dnia 17 września 2010 roku w sprawie uchwalenia „Aktualizacji Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu

Drawskiego na lata 2008-2015” oraz „Aktualizacji Planu Gospodarki Odpadami dla Powiatu Drawskiego na lata 2009-2016”.

W pierwszej części opracowania przedstawiono podstawę prawną i strukturę opracowania oraz wskazano metodykę sporządzania niniejszego opracowania. Omówione zostały uwarunkowania środowiskowe wynikające z dokumentów strategicznych szczebla krajowego, wojewódzkiego jak i lokalnego. Wyznaczony został nadrzędny cel Programu oraz zostały określone priorytety ochrony środowiska dla Powiatu Drawskiego:

- Priorytet ekologiczny I – jakość powietrza
  - Cel długoterminowy: I.1. Poprawa jakości powietrza oraz wzrost wykorzystania energii z odnawialnych źródeł
- Priorytet ekologiczny II – jakość wód powierzchniowych i podziemnych
  - Cel długoterminowy: II.1. Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych oraz ochrona jakości wód podziemnych
- Priorytet ekologiczny III – gospodarka odpadami
  - Cel długoterminowy: III.1. Stworzenie racjonalnego systemu gospodarowania odpadami
- Priorytet ekologiczny IV – zasoby przyrodnicze powiatu
  - Cel długoterminowy: IV.1. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i zrównoważone użytkowanie zasobów przyrodniczych
- Priorytet ekologiczny V – klimat akustyczny i pola elektromagnetyczne
  - Cel długoterminowy: V.1. Poprawa klimatu akustycznego poprzez obniżenie hałasu do poziomu obowiązujących standardów
  - Cel długoterminowy: V.2. Ochrona przed polami elektromagnetycznymi
- Priorytet ekologiczny VI – zapobieganie poważnym awariom
  - Cel długoterminowy: VI.1. Ochrona przed skutkami poważnej awarii
- Priorytet ekologiczny VII – kopaliny i gleby
  - Cel długoterminowy: VII.1. Zrównoważona gospodarka zasobami naturalnymi
  - Cel długoterminowy: VII.2. Ochrona gleb przed negatywnym oddziaływaniem oraz rekultywacja terenów zdegradowanych
- Priorytet ekologiczny VIII – edukacja ekologiczna
  - Cel długoterminowy: VIII.1. Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu.

Na podstawie aktualnego stanu poszczególnych komponentów środowiska wyznaczono cele ekologiczne. Realizacja zaplanowanych zadań przedstawionych w harmonogramie pozwoli na osiągnięcie zakładanych celów. Omówiono mechanizmy prawno-ekonomiczne, służące skutecznemu zarządzaniu środowiskowemu. Wyznaczono wskaźniki monitoringu realizacji Programu, dzięki którym w kolejnych latach możliwe będzie określenie kierunku zmian zachodzących w środowisku.

Niniejszy dokument uwzględnia najważniejsze uwarunkowania środowiskowe wynikające z opracowań strategicznych, określa konieczne inwestycje oraz szacunkowe koszty niezbędne do ich wykonania, wskazuje realizatorów poszczególnych działań, a tym samym stanowi politykę ekologiczną Powiatu Drawskiego.

Wykorzystane materiały

- Aktualizacja Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych – AKPOŚK 2010
- „Bilans zasobów kopaliny i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31.12.2013 rok” Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa 2013
- Informacja o stanie środowiska w Powiecie Drawskim w 2013 i 2012 roku – WIOŚ Szczecin,
- Plan gospodarki odpadami dla województwa zachodniopomorskiego na lata 2012-2017
- Polityka ekologiczna państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016

- Program Ochrony Środowiska Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2012-2015 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2016-2019,
- Stan środowiska w województwie zachodniopomorskim. Raport 2014 – WIOŚ Szczecin.

Wyjaśnienie skrótów

BDL GUS	–	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
EMAS	-	(ang. Eco Management and Audit Scheme) System Ekozarządzania i Audytu
GDOŚ	–	Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
GDDKiA	-	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
GIOŚ	-	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
GUS	–	Główny Urząd Statystyczny w Warszawie
GZWP	–	Główny Zbiornik Wód Podziemnych
IUNG	–	Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach
KPOŚK	–	Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
NFOŚiGW	–	Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie
OOŚ	–	oceny oddziaływania na środowisko
OSChR	-	Okręgowa Stacja Chemiczno - Rolnicza w Gorzowie Wielkopolskim
OSO	–	Obszary specjalnej ochrony ptaków
PEP	–	Polityka Ekologiczna Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016
PM2,5	-	pył zawieszony o granulacji do 2,5 µm
PM10	–	pył zawieszony o granulacji do 10 µm
POLiŚ	–	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
POIG	–	Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka
PPIS	-	Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny
PROW	–	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
RDOŚ	–	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
RLM	–	równoważna liczba mieszkańców
RZGW	-	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej
SOO	–	Specjalne obszary ochrony siedlisk
UE	–	Unia Europejska
WFOŚiGW	–	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WIOŚ	–	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
WWA	–	wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne
ZDR	–	zakład dużego ryzyka
ZZR	–	zakład zwiększonego ryzyka